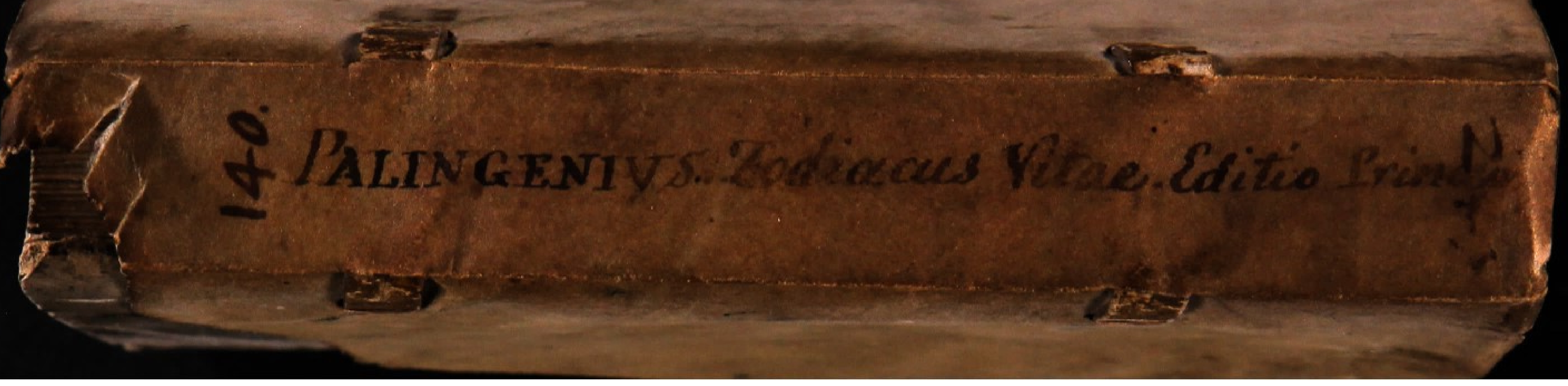



140.
PALINGENIVS. Zodiacus Vitae. Editio Prin

ZODIACVS VITAE
PVLCHERRIMVM OPVS ATQVE
VTILISSIMVM, MARCELLI
PALINGENII STELLATI POE-
TAE AD ILLVSTRISSI-
MVM FERRARIÆ DV-
CEM HERCVLEM
SECVNDVM,
FOELICI-
TER IN-
CIPIT.



Ad Illustrissimum omniq; laude dignissimum Ferrariæ ducem Herculem secundum, Marcelli Palingenij stellati Præfatio.

CONsueuerunt scriptores tum antiqui tum recentiores Illustrissime atq; inuictissime Dux Hercules, estensis familiæ summum decus splẽdor et gloria, postq̃ libros suos immo liberos, quos ingenio suo pepererunt, ad calcem perduxere, illisq; ultimã manum imposuere, uirum quempiam amplissima dignitate ac potestate conspicuum quærere, cui labores suos dedicent, nuncupent atq; commendent, ut eius fauore ac patrocinio muniti, pestilentissima inuidorũ spicula, criticorũq; temeritatem non reformident. Quandoquidem in hac uitæ tragicomœdia contingere plærunq; solet, ut ignaui homines uoluptatibus addicti, eos contemnant, quos uirtute præstare uident, Diuina tamen prouidentia fieri semper solet: ut in tanto humanæ uitæ errore, aliquis princeps reperiatur; qui uirtutem diligat: suoq; patrocinio tueatur: ne studiosis uiris præsidium desit & locus ad quem confugere ualeant, Cæterum ut antiquos reges atq; imperatores silentio prætercam: qui uiros ingenio ꝓcellẽtes amplexi sunt: tu unus es tempestate nostra Dux excellentissime: cui Deus talem tribuit mentẽ: vt nil pulchrius nil honestius nil diuinius virtute ipsa existimes: ideoq; uirtutẽ habentibus, præsto esse cõsueuisti, Minime mirum igitur uideri debet: si ad celsitudinem tuam confugi: librosq; meos tibi dedicare constitui, Nam quem alium patronum in tota italia inuenire possum: cui musæ cordi sint: qui carmen sibi oblatum aut intelligat: aut examine recto expẽdere sciat: O corruptissima tempora. Quid mihi cum principe: qui alienis oculis uidet: ore loquitur alieno: Illum uolo: qui per se possit curuũ discernere recto, cui non ausint maligni homines dicere: candida de nigris et de candentibus atra, Talem igitur cum te esse omnes prædicent Dux illustrissime: audacter ad te profectus sum, Eo maxime: ꝙ Antonius musa brasauolus vir singulari doctrina integritateq; conspicuus: qui excellẽtiam tuam fidelissime colit: mihi de te spem optimam attulit, Quippe qui doctrinam, prudentiam, humanitatem liberalitatemq; tuam, mirifice apud me commendauit. Cuius verbis tantum habeo fidei: quantum dici possit. Eo igitur suadente: opus nostrũ cui titulus est Zodiacus vitæ: in duodecim libros digestum, multosq; per annos elaboratum, celsitudini tuæ donamus, dicamus, nuncupamus. Vt apud posteros nomen tuum clarum ac memorabile fiat. Sed q̃q̃ longe pretiosiori munere dignus es: tamen hoc exiguum nostrum accipe tua celsitudo ne dedignetur: magisq; do-

nantis animum q̃ donum ipsum aspicere velit. Spero tamē fore, si opus hoc tuis auspicijs semel in lucem eruperit: ut apud uiros bonos ac vere doctos, laudē haud spernendam sit habiturum. Præsertim apud posteros. Quādoqdē posteritas ipsa solet absq; inuidia iudicare. Iuxta illud. Pascitur in viuis liuor: post fata quiescit. Nonne sua etiā sæcula Mæoniden risere? Accipe igitur Dux illustrissime, exiguum pauperis clientis munus: tuoq; fauore quasi Palladis ægide, ab inuidorū maledictis defende. Si tamen in tanto opere aliquid forte reperitur: quod a nostra relligione aliquantum dissentire videatur: mihi minime imputandum censeo. Nam dum aliquando de rebus philosophicis loquor: diuersorum philosophorum opiniones refero: præsertim platonicorum. Quæ si falsæ sunt: non ego sed ipsi reprendi debent. Cum mea sit intentio: a catholica fide nunq̃ declinare. Quocirca in omnibus quæ scripsi: sanctæ romanæ ecclesię me humiliter subycio: eiusq; censuram, vt virum christianum decet, libēter accipio. Vale princeps optime, Dij te nobis diutissime seruent.

Thomas scauranus.

PRęlia grandiloquo scribunt mauortia uersu
Pugnacesq; solent tollere ad astra uiros:
Aut mæstos referunt alterno carmine casus:
Aut lyricis celebrant te Cytheręa modis:
Multi atq; egregij uates: œnotria tellus
Quos tulit: aut graij quælibet ora soli:
Hæc uia iam cunctis nota est: hęc trita poetis
Materia: hanc omnis tractat vbiq; liber,
Sed pauci (heu) nimium pauci, tentare seueras
Conantur docto carmine Pieridas:
Pauci audent veri cæcas aperire latebras
Quisq; iocos sequitur: seria quisq; fugit:
Quam facile est chartas nugis implere canoris:
Quam facile in calamum fabula blanda venit:
Ausonios inter vates Lucretius vnus
Scrutator veri sedulus ipse fuit,
Abdita naturæ cupiens irrumpere claustra
Et superos acie mentis adire Deos,
Sępe tamen recto deflexit tramite: & errat
Deceptus dictis o Epicure tuis,
At nunc Marcellus meliori numine ductus
Vera magis necnon utiliora canit
De dijs deq; anima ostendit quid credere sit fas:
Dum sequitur nostræ relligionis iter,

Carmine complexus phœbo musisq; secundis
Quæ intra se & quæ extra maximus orbis habet,
Viue igitur fœlix vates dignißime: donec
Suspendet mundi pondera vterq; polus:
Tu Marcellus eris: nunq̃ tua fama peribit:
Et tua laus nullo est interitura die:
Candide lector habes diuinum carmen: in illo
Inuenies animi grata alimenta tui:
Quæ sint summa bona: & quo pacto ducere vitam
Conueniat: præsens hoc tibi pandit opus,
Hoc tibi dat sophiæ cœlestia munera: per quæ
Te poteris summo conciliare Ioui,
Hoc tibi naturæ misteria multa recludit;
Deniq; te doctum te facit esse bonum,
Zodiacus vitæ fertur: quia vita per ipsum
Ducta, nitet: ceu sol per sua signa means,
Maioremq; vt sol mundum: sic iste minorem
Illustrat vegetat ornat alitq; liber,
Quem quicunq; Deo charus cupit esse: tenebit
Sæpe manu: & magna sedulitate leget.

Finis.

Argumenta singulorum librorum.

Scribere q̃d deceat, primus liber explicat apte:
Diuitias summũ esse bonũ, negat ipse secũdus,
Tertius ostendit q̃ sit fugienda voluptas:
Te quartus natumq; tuum cytheræa reponit:
Qui sint fœlices enarrat carmine quintus,
Pertractat sextus de morte ac nobilitate:
De dijs deq; anima loquitur bene septimus ipse:
Indicat octauus, sit quanta potentia fati:
Dæmonas atq; hominum mores dat noscere nonus:
Scribitur in decimo, sapiens vir quomodo fiat:
Naturam vndecimus totam, partesq; requirit:
Vltimus in mundo archetypo, diuisq; quiescit.

Finis. Deo gratias.

SCAZON.

NEmo libellos legere qui volet nostros,
Se speret inuenire futiles nugas,
Quas otiosi diuites amant: rerum
Insanientes copia secundarum,
Qui more puerorum iocosa sectantur,
Non hic gygantes, gorgonas, chimeras ue
Non regna ditis fabulosa narrari
Sentiet: aliaq; multa vatibus ficta,
Quę delicatis auribus placent valde,
Neq; hic superbos audiet pedum bombos:
Queis gaudet amens turba Pædagogorum,
Sed vera sequimur: vera dicere optamus,
Vtiliaq; magis, nostra continet charta:
Quam vana monstra: & irritas voluptates,
Non igitur hæc, collegijs ineptorum
Quorum omnis habitat mens in auribus, scripsi:
Sat est: libelli si bonis placent nostri.

ARIES.



ENS mea nescioquo iamdudum impulsa furore:
Ardet lauriferos Parnasi inuisere colles,
Ruraq; castaliæ musis celebrata canoris,
Cyrrha placet: semperq; virens nemus: o ego quãtas
Effugiam tenebras: video surgentis eoo
Luciferi radios: paulatim albescere cœlo:
Liuor abi, & stygio procul hinc te abscõde profundo,
Vincit amor Musæ: vincit Deus, ardua quãuis
Sit via: non metuit virtus inuicta laborem,
Phœbe pater, vatumq; decus, da noscere calles
Ambiguos: auidumq; reple, ambrosia aganippe,
Lux tua monstret iter: per quod penetralia templi
Ingrediar veneranda tui: & me subtrahe vulgo,
Non ego, q veniam nouus ignotusq; sacerdos:
Gratus ero fortasse minus: si numine dextro
Excipies, blandoq; sinu: tu tollis ab imo
Nobilitasq; viros: sine te mortale peribit
Ingenium: vox raucescet: nil dulce sonabit

Vana chelis:& si fueris mihi dexter: adibo
Sidera:spectabitq; altos mens enthea diuos,
Sis igitur mihi:quæso,fauens Latoe:tuumq;
Tollere humo(nisi fata vetent)dignare clientem,
Et vos castalides Nymphæ,si pectore puro
Limina vestra adij:si non contagia cœcæ
Luxuriæ,iuuenem potuere auertere uestro
A cultu:nec me vicit vesana libido:
Tradite me famæ:ne prorsus inutilis olim
Vixisse hic videar:pereamq; in funere totus:
Spes famæ solet ad virtutem impellere multos,
Tu vero Dux Herculeo qui nomine gaudes.
Ausonios inter proceres celeberrime nostro
Tempore:& Estensis certissima gloria gentis:
Quem Parnasiacis Pallas nutriuit in antris:
Et sacro a teneris aluerunt lacte Camenæ:
Vnde sibi sperant decus immortale futurum:
Cirrhæasq; iterum per te reuirescere lauros:
Quãq̃ obstat Mauors:atq; inuidus in sua quærit
Promissis,aliisq; modis te ducere castra:
Castra,ubi perpetuos merearis victor honores:
Et tua lauriferis decorentur signa triumphis:
Adsis:& placido vultu dignare poetam
Aspicere:insolitas intentatasq; volentem
Ire vias:vatum quas non ulla orbita signat

Hactenus:& timido optatum largire fauorem:
Sic tua te incolumem videat Ferraria semper:
Donec post longæ fœlicia tempora uitę:
Decedens terris,ad cœli sidera migres
Illa dies olim ueniet:modo stamina nobis
Longa trahat lachesis:quũ te & tua facta canemus
Vberius:nomenq; tuum gangetica tellus
Et Tartessiaci resonabunt littora ponti:
Ibit hyperboreas passim tua fama per urbes:
Et per me extremis libyæ nosceris in oris:
Tunc ego maiori Musarum percitus œstro:
Omnibus ostendam:quanto tenearis amore
Iustitiæ:sit quanta tibi pietasq; fidesq;:
Quantum consilio ualeas:& fortibus armis,
Quam sis munificus:q̃ clemens:deniq; per me
Ingenium moresq; tuos mirabitur orbis,
At nunc:ista tibi quæ tradimus:accipe læto
Interea vultu:& præsentibus annue ceptis.
Scribere fert animus multa & diuersa:nec uno
Gurgite versari semper:quo flamina ducent
Ibimus:& nunc has nunc illas nabimus vndas,
Ardua nunc ponti:nunc littora tuta petemus,
Et q̃q̃ interdum fretus ratione,latentes
Naturę tentabo vias:atq; abdita pandam:
Pręcipue tamen illa sequar:quęcunq; videntur

Prodesse: ac sanctos mortalibus addere mores,
Heu penitus (liceat verum mihi dicere) nostro
Extinctos æuo: quo non obscænius ullum
Aut fuit: aut posthac erit: & quæcunq; nocentes
Languenti valeant animo detrudere morbos,
Non melior, non virginibus magis apta Camœnis
Materies: q̃ quæ tractat de moribus, vlla est,
Hęc hominem reddit sanum, ingenioq; valentem:
Sit q̃uis hebes, & stolidi cognatus aselli,
Impius, & recti contemptor: turpiter & qui
Luxuriam sequitur: vel quem scelerata cupido
Sollicitat: cuius ue premit pręcordia dirum
Inuidiæ virus, mendax, vapher, atq; bibendi
Consultus, demum vitio quocunq; laborans,
Hac poterit sola, peruersæ crimina mentis
Exuere: atq; viam vitæ reperire salubrem,
Efficit hæc claros homines, & honoribus aptos,
Qui sibimet, domuiq; suæ, patrięq; decenter
Consulere: ac dubijs rebus succurrere norunt,
Non tantum facies roseo niueoq; colore
Mista placet: pulchriq; oculi, pulchriq; capilli:
Singulaq; ęthereas imitantia membra figuras:
Quantum compositi mores: & splendor honestę
Mentis: quam vitio virtus seclusit ab omni,
Quid: q̃ iustitię cultor, morumq; bonorum,

Lętus agit: speratq; Deos sibi profore semper:
Nec curat: si quis secreta in aure loquatur:
Nec trepidat Regis vel iudicis ora vocatus,
Contra, qui malus est formidat semper: apertum
Ne fiat facinus, quod clam commisit: & ictus
Fulmineos, tonitru audito, sibi conscius horret,
Si quid secum homines mussant: nunc dicitur hehеu
De me: nunc recitant nostrę pręconia culpę:
Quid faciam? iudex vel Rex me accersit: adibon?
An potius fugiam miserę discrimina vitæ?
Lege Deum stabili semper metus angit iniquos,
Nanq; malus q̃q̃ interdum gaudere videtur:
Aestuat ipse tamen: medijs vt strongylos vndis:
Aethna ue: cum fabricat flagrantia tela Pyracmon,
Num magis ergo canam mille oppugnata carinis
Pergama, periurum stulte miserata Sinonem?
Ogygias ue domos, infausto marte petitas?
An laudabo aliquem dictis mendacibus: vt pars
Magna solet vatum: & coruum Phænica vocabo?
Num melius plumis iunonia regna secantem
Dędalon, icariosq; ausus & fata gementem?
Mutatasq; Deum atq; hominũ memorare figuras?
Et vacuas aures nugis mulcere canoris?
Num melius iuuenum lasciuos dicere amores?
Quodq; nefas maius, dictis temerare profanis

Cœlicolas? quid enim dementia nostra veretur?
Concumbunt: rapiunt pueros: vitiantq; puellas,
In cœlo est meretrix: in cœlo est turpis adulter,
Proh pudor: hęc pietas? hoc fas: hęc debita diuis
Gratia, thura foci, pecudes, altaria, laudes?
Quid non mentiri: vel quid non protinus audet
Fingere mortale ingenium: vt sibi maior eundi
In præceps pateat via: liberiorq; potestas
Peccandi detur: minus & peccata pudoris
In se contineant? o stulta, o putida certe
Scriptorum turba, anticyris purganda duabus,
Ad vos hic sermo est: alios vexatis & ipsi:
Nec parcit cuiq̃ vestrę petulantia linguę,
Quid mirũ: si vos eadem quoq; fulmina tangunt?
Dicite: quid tantum noctesq̃ diesq; laborem
Fertis? dũtaxat pro vobis? at nihil inde
Laudis habere licet, nam qui sua commoda solum
Quærit: nec prodesse alijs curat: potius sed
Damna aliena malus ridet: dum quod sibi credit
Vtile, perficiat: sęuissima iure meretur
Bellua, non homo dici, ergo sic scribere oportet:
Vt quicq̃ inde boni valeant haurire legentes:
Ne frustra tempus sese triuisse querantur:
Fallaces nugas: & inania monstra legendo,
Atqui scire opus est: triplex genus esse bonorum,

Vtile, delectans, maiusq̃ ambobus honestum,
Horum aliquod vel plura ferat quodcunq̃ poema,
Sic tamen vt metę nunq̃ frangantur honesti,
Sed quibus est dignus titulis: quali ue corona:
Qui non uana modo, ac nullam prębentia frugem:
Verum quæ potius uitam corrumpere: necnon
Insanis possint maiorem adhibere furorem
Affigit chartis: dirę monumenta relinquens
Luxurię: & populis delyramenta futuris?
Heu quantos urget stimulos: & qualia neq̃
Sermo animis aconita propinat: ab auribus audet
Improba uox, imas cordis penetrare latebras:
Ad scelus inde solet, torpentia membra mouere,
Dicet forte aliquis delectant talia magnum
Sæpe uirum: cuius florente satelles in aula
Plurimus est: & quem rerum iubet esse uerendum
Copia: cui ridet modici fortuna cerebri,
Quid tum? proinde licent & sunt laudanda: ꝙ ipsis
Diuitibus placeant? non sic, nam quilibet haud scit
Quot bipedes aurum, quot purpura uestit asellos,
Sunt o sunt multi, sydonia concha superbos
Quos facit: & seres depexæ frondis honore
Obducunt: quorum digitis nitet aureus ingens
Anulus: & rubro collecta in littore gemma:
Hos tu iurares magnum superare Platona

Ingenio: & sanctis non cedere moribus illi:
Quem solum cecinit Phębi cortyna beatum,
Nil tamen intus habet species hæc tanta: sed ipsos
Nomine non uano, uentosos dixeris utres,
Magna uoluptatem generat fortuna: uoluptas
Stultitiam: & prorsus lumen rationis obumbrat,
Inde fit: ut raro sapiant, tolerare laborem
Propter uirtutem quis uult: si pręmia desint?
Præmia quis quærit: nisi quem dura urget egestas?
Gaudia sectatur diues: dulcemq; quietem,
Dumosos odit calles, cliuosq; uiarum
Difficiles: per quas doctrinæ scandimus arcem,
Non possum tota non excandescere bile:
Quin ego deuoueo uersus pariterq; poetas:
Cum uideo pueros, obscœna docente magistro:
Carmina: peiores fieri: primumq; pudorem
Linquere paulatim: & sceleratos discere mores,
Vnde magis posśit natiua augerier illis
Nequitia: & citius sub tartara delabantur,
Sed mihi non desunt solatia debita: nam cum
Scribant: ut magnam posśint acquirere laudem:
Magnam ignominiam, pro laude: & dedecus ingens:
Accipiunt, merito, quis enim non iudicet illos
Flagitio imbutos omni: talesq; fuisse:
Qualia sunt: chartis quę mandauere nefandis?

Index

Index est animi sermo: morumq; fidelis
Haud dubie testis, quoniam quisq; illa, libenter
Et crebro loquitur: quibus oblectatur: arator
De bobus, rastris, de uomere: nauita narrat:
De uelis, remis, de restibus atq; carinis,
Miles ęquos memorat, gladios, hastilia, pugnas:
Sic obscæni homines, plęrunq; obscæna loquũtur,
Vos moneo: quorum est fidei commissa iuuentus:
Et quorum est teneras puerorum fingere mentes
Ceu molles digito cęras: hæc scripta perosi
Deteriora: alijs incumbite: & illa docete:
Arida quæ non sint: & non īdigna referri,
Historię placeant nostrates ac peregrinæ,
His se cirrati oblectent: has mente reponant,
Nectareos manant succos (mihi credite) uitam
Instituunt: quę sint fugienda sequendaq; mõstrant,
Fabula non omnis spernenda est, sæpe legatur
Vtile quid moneat puris comœdia uerbis,
Sunt etiam (fateor) complura poemata: prauis
Haud temerata iocis: sed quę grauitate uirili
Procedunt: placidoq; tegunt sub cortice mella,
Ista iuuant: eadem pariter sine crimine prosunt,
Istis discipulos epulis educite uestros,
Firmior at postq̃ uiuendo accesserit ętas:
Liberius poterunt lato discurrere campo,

Et quascunq; uolent: decerpere tutius herbas,
Est operæpretium post hæc perpendere: maius
Vtrum opus: atq; vtrum potiori in sede locandū:
Quo probitas: an quo tantum ipsa scientia crescit,
Præstet utrum esse bonū an doctū, diuina qdē res
Doctrina est, decorat mites: oditq; superbos,
Ipsa uoluptatis refugit somniq; clientes,
Nec nisi per longum tempus: multoq; labore
Percipitur: regit hæc urbes: hæc arma ciere
Hæc auferre potest, terras & sydera monstrat,
Morborum expultrix: uarias formare figuras
Et numerare docet: fidibusq; apponere uocem,
Tecta dei scandit: naturæ arcana recludit,
Qua sine, nemo potest perfectus dicier: hæc nos
Dissimiles pecudum reddit: similesq; deorum,
Fit tamen exigui pretij: perditq; nitorem
Ipsa suum: quoties uitiorum fecibus oblita,
Induit informes vultus: ceu sordet Iaspis
In putri demersa luto: ceu Phæbus ab atra
Obductus nebula: uel quum premit ora sororis,
Nec modo uilescit: sed fit quoq; noxia, quippe
Si malus hanc habeat: poteris cōcessa furenti
Dicere tela: quibus valeat transfigere plures;
Bacchariq; magis, quisquis sine crimine, uitam
Ducere conatur: diuina humanaq; seruans

Iura, scelusq; cauens, tanq̄ præuisa draconis
Guttura, quem stimulat pastus insana cupido,
Sit licet upilio vel agaso, aut mulio, libros
Qui nullos penitus norit, pretiosus haberi
Laudibus ac debet magnis ornarier, illum
Spernere/non homines/nō cœli numina possunt,
Quis, nisi mētis inops, virtutūq; improbus hostis,
Non amet, atq; illum laudet, qui sacra ueretur,
Iustitiamq; colit, cęco non vincitur auro,
Non aliena rapit, miseris succurrit, & arcet
Infames a se, ast humiles fouet, impia linguę
Mordacis, vitat contagia, lędere quenq̄
Non gaudet, potius cunctis prodesse laborat:
Quodq; decus mirum est, in re quacunq; modestū
Ostendit se se: fœlix hic nempe, sed illum
Fœlicem magis esse reor, qui pollet vtroq;,
Qui probus atq; idem doctus, diademate talem
Quis dignum neget: hic alijs præcellit, vt aurū
Est oricalcho nobilius, uitroq; pyropus,
Tu tamen inuenies raro peccare peritum,
Vel caute/aut leuius, rudibus uix ulla pudoris
Est ratio, atq; palam uetitos labuntur in actus,
Irridetq; sacras petulans inscitia leges,
Vt cæcus nescit scrobibus diuertere ab imis,
Impinguntq; pedem tenebrosa nocte uagantes,

Quum silet inferno recubans Proserpina lecto:
Sic mens quę cęca est, sine lumine doctrinarum:
In quodcunq; nefas, facili descendere lapsu
Non dubitat: nisi sit pœnę compressa timore:
Nec quicq̃ quod non placeat sibi: iudicat ęquum,
Sępe vicem tamen ipsa gerit natura, magistri,
Inq; vtero ingenium multis largitur: vt illi
Quod schola non docuit: cœlesti munere discant,
Quid prohibet tales: insontem ducere vitam:
Maxima ergo illi debetur gratia: cuius
Pręstat vtrunq; liber, bifidi vos numina montis
Quę colui: quibus & reliquos deuouimus annos:
Munera si fas est paruos tam magna rogare:
Tale mihi carmen queso concedite: vel me
A pipere & scombris saltem defendite: nostros
Tardipedis nec Vulcani voret ira labores,
Hactenus hęc, Aries qui nostri limina seruat
Zodiaci: iam vult properanti cedere Tauro,
Meq; noui finire iubet pręludia cantus.

Finis.

LIBER SECVNDVS.

TAVRVS.


RAXISTI Longam portu mea cimba quietem,
Iam tempus dare vela notis: & soluere funem,
Cessit hyems: canæq; niues de montibus altis
Distillant, viret omne solũ, lapsasq; reponit
Silua comas: renouat dulces Philomela querelas,
Floribus ornatæ crines, per prata Napeæ
Deducunt choreas, dryades satyriq; petulci:
Carmina, muscosis iterant lasciua sub antris,
Aurea nunc volucer iaculatur tela cupido,
Et iuuenum placidis incendit pectora flammis,
Iam tutum uastos pelagi proscindere campos:
Vnda silet: Zephyrus redit expectatus ab orbe
Occiduo, quid stulta times? est lucidus aer,
Atq; suo cursum suadent Athlantides ortu,
Quid tibi continget tranquilla per otia laudis?
Laurea desidiæ præbetur nulla: potenti
Esto animo: atq; aude: audenti fortuna fauorem

Sæpe tulit:pauidoq; uetat gaudere triumpho,
Vt video terrent frictu te monstra canino:
Sed turpe est:fœdis virtutem cedere monstris,
Perge igitur:iam rumpe moras:altumq; petamus,
Rex ille omnipotens:vasto qui præsidet orbi,
Aurea qui solo moderatur sydera nutu:
Tot voluit latas habitare animalia terras:
Tot pontum:et liquidis uitam seruare sub vndis:
Orba suis ne tanta forent elementa colonis,
Ex his/tantum homini quid sit cognoscere verũ:
Quidq; decens:& posse loqui concessit:at ore
Cętera sunt muto:& tellurem cernua lambunt.
Hic ratione potens,validissima quęq; subegit:
Alipedes tigres,iracundosq; leones,
Et quamuis diro sint corpora plena veneno:
Serpentũ:tamen hunc metunt:huic maxima cedit
Oceani moles:oris Balena supini,
Hoc sine:quid tellus esset:densissima certe
Sentibus:& nullas segetes inculta crearet,
Hic leges,& quæ seruantur legibus vrbes
Condidit:ornauit cœlestia numina templis,
Repperit innumeras artes:imitantia fulmen
Tormenta:emissum quibus ignis turbine clausi:
Per spatia effertur longe distantia plumbum:
Quo pulsæ turres,& mœnia celsa,trahuntur

In præceps:vastosq; procul quicunq; boatus
Accepit:dubius/se audisse tonitrua credit,
Ve vobis superi:si talia forte Gigantes
Olim phlegræis habuissent fulmina campis,
Repperit & puppes:vetitum q̃bus ire ꝑ æquor
Posset,& extremũ ventis famulantibus orbem
Quærere,qua titan populos despectat eoos:
Et tartesiaca pronus qua mergitur unda
Qua cynosura nitet:& qua contrarius axis
Aspicit antipodas pendentes vertice:qui iam
Casuri/opponunt pedibus vestigia nostris,
Cum tamen ingenio excellat/mentisq; vigore:
Vt credi posit diuino ex semine natus:
Nescit adhuc:nec scire studet:res mira:nefasq;
Et centum tauris/& larga cede piandum,
Viuere quo pacto/vel quid vitare/sequi ue
Debeat:o cęcis mortalia plena tenebris
Pectora:& o mentes caligine circumseptas
Stultitiæ:incedunt deserta per auia:vix heu
Vix paucis nouisse datum:quo tendere tutum
Qua sit iter per q̃d/vera & bona sũma petantur,
Non docet hoc gemini nodosa scientia iuris:
Non quæ pæonio sanat medicamine morbos:
Non rhetor/non grammaticus/sapientia sola
Hoc agit;fida hæc hominũ dux atq; magistra est,

Hanc mihi si dederit Deus: & sub tegmina si nõ
Ante diem triplices truncabunt nostra sorores:
Ipse bonum summũ quod sit: qui poßit haberi
Vt spero expediam: ꝙꝙ hæc prouĩcia magna est:
Principio: summum esse bonũ, pars maxima cẽset:
Nũmorum plenam bene semper habere crumenã,
Atq; auri tantum, quantum uel lydius amnis:
Vel tagus, ęquoreas splendens eructat in vndas,
Iugera tot campi, quot crines vertice; longum
Possedisse agmen seruorum, armenta, gregesq;,
Quot non trinacrijs pauit Polyphemus in aruis,
Quot nec Aristęo fuerant, Tyrinthius & quot
Non eritheeis tulit a præsepibus heros,
Pulchraq; vt alcinoi pomaria, & hesperetusæ:
Necnon marmoreis miranda palatia crustis,
Hæc sunt, quæ cupiunt omnes: quæ quisq; reqrit,
Quæ superos genitrix, tenero petit anxia nato
Supplicibus votis, his qui affluit, esse beatum
Fœlicemq; putat: craßi dementia vulgi,
Sed nescit, quanti lateant sub floribus hydri,
Quotq; rosas inter, spinæ nascantur acutæ,
Illum etenim quisquis fieri vult diues: oportet
Nocte dieq; animo diuersas voluere curas,
Fortuna variante vices, nunc cogitat vnum
Nunc aliud, si forte epulis accumbit, iniquæ

Morsus auaritiæ stimulat, uix ulla palato
Esca placet, properatq; ingratas linquere mensas,
Abstrahit inde illum exigui spes dira lucelli,
Vix somnum capiunt, nocturno tempore ocelli,
In latus in faciem iacet, & quãdoq; supinus,
Versaturq; thoro, haud aliter q̃ saxea moles,
Sysiphia reuoluta manu, quid luce peracta
Gesserit, & quid sit redituro sole gerendum
Pensitat, en pereunt pecudes, cras pabula quærã,
Obrumæ deuota dies, q̃ frigora bobus
Hæc nocuere meis, sed dispensator iniquus
Pastoresq; mali, rapiunt hi, decipit ille,
Inuasere lupi caulas, prædatus & ipsum
Est pecus insanus miles, magalia fregit,
Incendit segetes, desecta est uinea ferro,
Debitor aufugiens, portat cum fœnore sortem,
Nulla fides, nulla est homini reuerentia diuum,
Omnia plena dolis, proh Iuppiter, ille bonus vir
Prorsus habebatur, sed fallax gratia linguæ
Atq; oris, non est semper vera effigiei
Regula, quid doleam? remeat mea nauis, & affert
Lucrosas/ ohe/ merces, graue pondus amomi,
Tura/ electra/ piper/ serum uelamina/ vestes
Sidonias/ mercesq; alias/ quas uexit ab indis,
Quam si concursu/ symplegades infregissent,

Si uel ſcylla uorax/dubij vel ſaxa caphareī
Soluiſſent tabulas,muliebri more querelis
Impleſſem totas ędes:lachrimiſq; maderent
Pectora,non deerunt nummi niſi viuere deſit,
Nil frumenta ualent:quid tũ?mercabor oliuum,
Eſt fodiendus ager:iaciendaq; ſemina:meſſes
Occandæ:fabricanda domus:uiteſq; putandæ:
Illud emam:hoc vẽdã:accipiã:& q̃d debeo reddã,
Non ſecus huc illuc impellitur:ac pila/magno
Luſorum cœtu ſolet:aſpiciente theatro
Iactari,hinc atq; hinc ingenti miſſa tumultu
Pellitur:ille ferit pugnis,hic calce retundit,
Lætitia,mœrore/metu/ſpe/fluctuat æſtu
Continuo:veluti ventorum flatibus æquor,
Ixion verus;qui captus imagine nubis:
Concubitu fœdo/prolem genuiſſe biformem
Dicitur:vnde eius voluit ſine fine rotari
Membra:colubiferis radijs affixa/deum rex,
Diuitiæ quid ſunt?res nempe ſimillima nubi,
Quam ſi riphœo boreas demiſſus ab axe
Incutiat:uideas vnde eſt concreta/reſolui
In tenues fumos,monſtra hinc gignũtur habentia
Humanam faciem/quid enim ſpetioſius ipſo
Diuitis aſpectu primo?ſed noſcere poſtq̃
Ipſius vitam licuit:diuerſa videntur:

Partibus/a tergo non reſpondentia primis,
Aſsiduo motu rotat hunc fortuna,colubri
Agmina curarum ſunt quæ præcordia rodunt,
Vel ſcit vel neſcit diues quæ poſsideat,ſi
Neſcit,quid proſunt?quoniam nihil inde boni uel
Accipit aduerſi:uel ut is qui non habet,at ſi
Quę ſua ſunt nouit:vel amat/vel nõ amat illa,
Si non:cur tenet hæc?ex his quæ gaudia ſumit?
Qualia/quum potat ſuccos abſtemius uuæ,
Si quidem amat:pariter curat,ſtudet illa tueri:
Proq; his ſeruandis/eſt anxius atq; laborat,
Sollicitatq; illum quicquid contingere rebus
Poſſe mali credit/quas poſsidet,excruciatur
Si perit inde aliquid:fieri quod ſæpe neceſſe eſt,
Cum nil ſtare diu uideas:ĩcommoda cum ſint
In promptu ſemper:demum/quo plura tenebit:
Hoc plus curarum accedet:ſæuiq; laboris,
Quid memorem:ſubeat q̃ crebra pericula ponto.
Ac terris:cenſum cupiens augere paternum?
Siluicolas latrones,ponticolas pyratas
Sæpe fugit/capitur tandem,laniandaq; phocis
Viſcera/ſiue lupis præbet,captiuus herili
Collum ſæpe iugo ſummittere cogitur:is qui
Vt dominus fieret:ſe obiecit caſibus audax,
Vix menſa tutus propria/proprio ue cubili,

Exitiale datur sitienti sæpe venenum,
Stertentem ue necat cupidi manus impia serui,
Pinguior in cædem ut petitur magis hostia, necnon
Nobilior/potius spoliatur fructibus arbos,
Vtq; apibus muscisq; perit/quæ dulcior uua est,
Sic cui plura dedit sors & meliora tenenda,
Insidias patitur plures, propiorq; periclo est,
Nota syracusii sollertia mira tyranni,
Euge bone, es fœlix? quidni? non pocula desunt,
Non epulæ, pueri/sceptrum/diadema/cupitæ
Deliciæ, gemmis/auro (quid cernis?) abundas,
Hei mihi, nanq; tholo seta suspensus equina
Ensis adest, iam iam miseri caput infodietur,
Inuidia uexantur opes, nanq; optima liuor
Quæq; malus lædens, odit fœlicia semper,
Hoc pretio miseri, damnosum quæritis aurum,
Vestra palestinæ stimulent ut corda sorores,
Aßidue, ac nigrum citius tendatis ad orcum,
Nonne midæ fuluo quem bacchi dona metallo
Ditarunt, cunctis ridenda insania? iure
Huic asini auriculas/iratus Phœbe dedisti,
Aurum cuncta precor fiant, quæ corpore tangã,
Mox petijt stolidus primis contraria uotis,
Quũ cibus in uacuam nullus descenderet aluũ,
Talis auare tibi fortuna est peßime, qui cum

Plus habeas, plus semper eges, ut tantalon undis
In medijs cruciat sitis arida, si tibi pleno
Effundat cornu/quicquid uis/copia, nunquid
Quod satis, an nimium sumes? hoc officit, illud
Quisquis habere uolet, facili mercede parabit,
Nostra etenim minimis rebus contenta/quiescit
Natura, in vitiũ si non delapsa repugnet,
Diuitis in mensam siluæ pelagiq; feruntur
Optima, non desunt lepores, non caprea/ceruus/
Hædus/aper/volucrũq; genus, nõ turdus obæsus
Perdix/ficedulæ, necnon quas colchica tellus
Mittit aues, grandes capi, grandesq; columbi,
Portantur rombi, squillæ/murena/locustæ/
Mugilis, & piscis nomen qui traxit ab auro,
Ostrea, cæruleo quæ Cyzicus æquore gignit;
Multa alia/est versu quæ claudere/difficilis res,
Vina dehinc nigro nunq̃ cessura falerno,
Ni potius placeant aruisia nectaris instar,
Sed quæro, nũquid cũcta hæc lupus iste vorabit?
Non credo, vel si cupiat, non posse putandũ est,
Quod si posse uolet, rumpetur uenter, & ibit
Turgidus, ad tumulum, turba comitãte rudentũ,
Nam qui plus æquo/stomachi penetralia replet,
Læditur, & clamat, medici succurrite, demum
Euomit, & totas putor capit improbus ædes,

Hinc variæ insurgũt febres: hinc scrupeus humor
Insidias manibus pedibusq; affigit inertes,
Cui non compertum est: multos inducere morbos
Ingluuiem: uexare animos & corpora: bacchi
Humorem ĩmodicũ/sitibũda in viscera mersum?
Ergo parcus erit: de multis pauca capessens:
Qui non ante diẽ vult dulcem abrũpere uitam,
Nec plusq̃ pauper/saccum stipabit opimum,
Murice bistinctos locuples vestitur amictus:
Auratamq; togam: tenuiq; subula bysso
Enitet: & scythicæ redimitus vellere frondis:
Gestat fœmineo pretiosa monilia collo,
Num magis ista fugant mordentia frigora: q̃ si
Muniat incultæ vilis te penula lanæ?
Num quæ uulgari lino contexitur: æstum
Arcet tela minus: tunc quum per torua leonis
Signa molorchæi gradiens/calidissimus est sol:
Flauaq; vesanus discindit Syrius arua:
Quam si lena tuum uelet bombicina corpus?
At dices: ille in pretio est: quem pulchra decorant
Vestimenta: caput uenienti inclinat: & omnis
Assurgit populus, solusq; hic nobilis: atq;
Creditur esse bonus/prudens/ac dignus honore:
Dignus amicitia: pannoso prorsus habetur
Nulla fides, tritamq; irridet turba lacernam,

Sis licet arpinas: cuius facundia/toti
Præfertur latio: vel fabri filius ille
Actica quem tellus/mirata est sæpe loquentem,
Carminibus q̃uis possis æquare maronem:
Mæonijq; senis diuinos reddere cantus:
Non tamen iccirco/speres tibi præmia laudis,
Sperneris/mihi/crede/locũ proiectus ad imum,
Tu Ganimedæos frustra sectabere vultus:
Optabis frustra: teneram tractare puellam,
Si tectus uili pauper gradieris amictu,
Non equidẽ inficior: magna est nã gratia/pulchri
Vestitus, verum fuerit uirtutibus ipsa
Si mens nuda: malis imbutaq; moribus: omnis
Ecce perit cultus, fies inglorius: ac te
Despiciet quisquis norit, tua terga cachinni
Mordaces ferient: vel cœcæ iurgia sannæ,
Nec seruus/propria quem tu nutrire farina
Consuesti a puero: si te cognouit auarum:
Crudelem/tumidum/uinosum/mẽtis egentem,
Aestimat: iccirco secum clam murmurat in te,
Huncine herum/fortuna mihi nõ æqua dedisti?
Huncine herum/tolerare diu me fata iubebunt?
Laudabunt alij: quem turba domestica temnit?
At fortis/prudens/iustus/pariterq; modestus,
Si fueris: si te non parua scientia clarum

Reddiderit,queuis tribuet tibi vestis honorem,
Nec(modo sit sanus)poterit te spernere quisq̃;,
In primis quicunq; cupis venerabilis esse,
Laudari multum,necnon væmenter amari,
Virtutem sequere,ac uitij contagia vita,
Et caue committas,quod posit iure putari
Censura dignũ,atq; authori inferre pudorem,
Nam solet egregiam stolidum contẽnere vulgus
Virtutem,minima si infectam labe notauit,
Sed quisnã prorsus viuit sine crimine?nemo est,
Qui non legitimo quandoq; a calle recedat,
Qui non a recta interdum declinet amusi,
Ille tamen raro ac minimũ qui peccat,haberi
Atq; bonus dici debet,sed gratia linguæ
Maxima,quę docte ac prudenter singula profert,
Cultus habet sermo & sapiens/mirabile robur,
Imperat affectus uarios,animũq; gubernat,
Hęc plusq̃ uestes/poterunt te reddere clarum,
Nec tu formosi spetie capiaris ephębi,
Talis amor scelus est,quem qui sapit effugiet,nam
Est pueris nec mens nec amor ratio ue fides ue,
Ah pereat,quisquis puerorũ flagrat amore,
Si te delectant formosæ membra puellæ,
I pete coniugiũ,uel non meretricula deerit,
Quid mauis demens cupere & sperare negata:
Pellere

Pellere cum posis/facili medicamine morbum?
Sunt tamen hoc propter/cupiendę forsitan ipsæ
Diuitiæ:vt melius virtutem acquirere detur,
Quandoquidem argento loculi si forte uacabunt,
Nullus erit qui te doceat:nam soluere oportet:
Mercedẽ haud paruã doctoribus:ẽ quoq; habẽda
Sumptibus haud paruis librorum copia:tempus:
Quo valeas studijs incumbere plura legendo:
Ne mala pauperies alias te uoluere curas
Cogat:& impediant ingrata negotia mentem,
Heu q̃ difficile est:q̃ paucis numina præstant
Ex humili uolitare gradu uirtutis in arcem:
Quam raro egregios pauper sortitur honores,
Præterea qualis uita est:q̃ proxima læto
Quam merito spernenda:animũ si nulla uoluptas
Mulceat:atq; leuent solatia nulla laborem,
Cum nunq̃ desint curæ:cum plena dolorum
Omnia sint,pręstat stygiam tranare paludem
Cerbeream saturare famem/miscerier umbris:
Si nunq̃ fas est/rebus gaudere secundis,
Gaudia si miserum pectus non ulla serenent,
Ast inopi quidnam dulcedinis aut solati
Esse potest?cui deest panis uinumq̃ frequenter:
Nunc lecto nunc ueste caret:nunc calceus ipsos
Ostendit digitos/veteri dissutus aluta,

Viuere uix potis est: nedum sectarier illa
Iucundum quibus esse solet mortalibus æuum,
Talibus at certe quicunq; est diues/abundat:
Illud enim assequitur: quicquid desiderat & vult,
Tantum habet imperij: tantasq; pecunia uires:
Vt sibi nil obstare diu patiatur: ab alto
Deducit montes: & valles tollit in altum,
Si vult ergo canum pernici prendere cursu
Ceruos, aut capreas, vulpes, lepores ue fugaces:
Si volucres captare libet: vel fallere pisces
Retibus aut hamis: veneris si grata voluptas:
Si cibus & potus delectant: otia, ludus,
Si choreæ cytharæ ue placent: si plaudere cantu:
Omnia diues habet: nam præstant omnia nummi,
Accipe quid contra referam, si discere quisq̃
Gestiet: id certe dabitur, modo firma voluntas
Nunq̃ deficiat: nec terreat aspera cliuis
Angusta, & primo ingressu satis horrida, dumis
Semita: virtutis qua culmina celsa petuntur,
Si non sunt nummi tibi: veneat ipsa supellex:
Vel domus: aut fundus: quidni? quo viuere pacto
Tunc potero? cogar mendicus quærere panem:
Ah miser: est melius mendicum viuere: dum te
Cælicolis similem, diuina scientia reddat:
Quam si possideas persarum, bellua, gazas,

Noli iudicio tenebrosi accedere vulgi,
Haud magis atq; pecus, verum agnoscentis: at ipse
Si sapis: hæc memori/quæ dicam/mente teneto,
Præter virtutem, non est durabile quicq̃:
Diuitiæ pereunt: species quoq;: robur/honores,
Cuncta cadunt: virtus æterna in tempora durat,
Quam fortuna nequit: nec tollere longa vetustas,
Ipse tamen vidi nunq̃: & vix credere possum:
Vel perijsse fame: vel mendicasse disertum:
Quem si fortuna interdum conatur iniqua
Obruere: auxilium virtus festinat: alumnos
Protegit alma suos semper doctrina: diuq;
Non patitur miseris vrgeri casibus: affert
Naufragio tabulam: qua tuti littora possunt
Spumosos inter fluctus attingere nando,
Qui pollet virtute: Arabum deserta, nigrosq;
Æthiopas, rigidosq; getas, lustrabit: & indos
Tutus & incolumis, fortunæ sola resistit
Virtus, atq; illi dubio certamine pugnat,
Nullis est igitur parcendum sumptibus: omnem
Ne dubita: vt virtutẽ habeas, impendere censum,
At si forte tibi valeas quod vendere nil est:
Esto bonus saltem: si non potes esse peritus,
Cum doctis versare libens: nam discere multa
Sic poteris: necnon auide quæcunq; loquuntur

Auſculta: atq; roga interdum, tu cætera diuis
Committe, & patiare animo tua fata ſereno,
Gaudia ſi ſequeris, ſi te inſidioſa voluptas
Implicat, & dulces tranſmittere luſibus annos
Te iuuat, atq; ideo diues cupis eſſe, voluta
Sedulus hęc tecum, ratio quę prouida dictat,
Nulla voluptate eſt/res pernicioſior, aufert
Conſilium, mentemq; premit, uirtutibus obſtat:
Corrumpit mores, uitiorum maxima nutrix,
Debilitat corpus, ſenſus obtundit, amaro
Fine nocens, homini multoꝝ cauſa maloꝝ eſt,
Clarius iſta ſequens ſermo/meliuſq; docebit,
Si tamen aduertas, habet & ſua gaudia pauper,
Nec forſan leuiora, magis nam dulcia/ſunt quę
Rarius eueniunt ſolatia, credite/longe
Gratior/ac longe eſt iucundior illa voluptas,
Quæ dilata diu fuit, ardenterq; cupita,
Sic cibus eſurie ſuauis, requieſq; labore,
Sic potus uexante ſiti, ſic frigore flamma,
Frigora ſic æſtu, ſic intermiſſa diuq;
Suſtentata uenus grata eſt magis, omnia demum
Rebus ab oppoſitis, uires contraria ſumunt,
At locuples, tolerare nihil uult, ſemper abundat
Delicijs, adeo ut moueant faſtidia ſæpe,
Et cupiat bulbos, ſiliquas, holus, halia, ſardas,

Solemnes epulas, & prandia lauta peroſus,
Nil adeo dulce eſt, quod non uideatur amarum,
Et non diſpliceat, ſi plus durauerit æquo,
Delectant alterna magis, uetitiſq; potiri
Dulcius eſt, ſordent quæ poſſunt ſemper haberi,
Pręterea non res hominem, ſed ſola uoluntas
Iudiciumq; animi, contentum reddit, amari
Eſt dignum quodcunq; placet, quid proderit ęgro
Concinnas offerre dapes, cui febris ademit
Guſtum? quid uini ſuauem prębere ſaporem
Illi, qui gaudet puris abſtemius undis?
Hic hedum/aſt alius carnes cœnare ſuillas
Mauult, hunc cantus iuuat, illum ludus, amorq;
Omnibus haud idem, hic puerum cupit, ille puellã,
Huic ſcortum placet, aſt illi matrona, beatum
Efficit ergo animus non res, rationibus iſtis
Non minus ac diues, lętatur pauper, ab illo
Grandia poſcuntur, paruo hic contentus abibit,
Impenſa diues maiori, at ſępe minori
Lętitia uiuit, q̃ pauper, gratius ouo
Et cicere/eſt ueſci, atq; famem cõpeſcere porro
Nautę aut foſſori, q̃ regibus & reginis
Quicquid terra ferat lauti, prandere, uel unda,
Dignior illa autem, iure eſt dicenda uoluptas,
Quę nec ſumpta nocet, nec contradicit honeſto,

Nil tamen est melius: quam pauca optare: animumque
Vincere consilio: ne spes te affligat inanis,
Qui quod habere nequit desiderat: excruciatur:
Sperando frustra: & nequicquam tempora perdit,
Id cupias igitur: quod certe possit haberi,
Aut nihil, atque animo frenos impone tenaces,
Ast opibus quisquis pollet: vult plura petitque
Quam licet: & paruo contentus viuere nescit,
Indiget iccirco multis, fælicior ille est:
Sufficiunt cui pauca satis, res ampla, superbum
Risoremque hominum/ contemptoremque Deorum
Insanum, mollemque facit: virtutis & hostem,
Nam quis virtutem curat: si census abundat?
O bona paupertas, o, nondum cognita diuum
Munera: virtutum custos: & amica pudori,
Luxuriæ frenum: vitæ tutela: procacem
Fortunam tu sola potes, ventique furorem
Ac pelagi rabiem contemnere: dum vada lintre
Tuta tenes paruo: vicinaque littora seruas,
Sæpius æthereos feriunt vaga fulmina montes:
Et quatit excelsas boreas rapidissimus ornos,
Ima latent ignota malis, humilesque procella
Iuniperos raro infestat, lentæque miricæ
Stant inter siluas immotæ: ac pace fruuntur,
Spreuit Anaxagoras: spreuit Democritus, *atque*

Complures alij: quorum sapientia toti est
Nota orbi: argentum atque aurum, causasque malorum
Diuitias, quare: nisi quod non vera putarunt
Esse bona hæc, animum quæ curis impediunt: &
In mala præcipitant quam plurima, Fabritius quid
Quid Cato, quid curius, sanctissima pectora, quondam
Senserunt, non quid vulgus, plebsque inscia dicat
Mente agita, atque tibi propone exempla bonorum,
Nonne olim victor fælicia signa quirinus
Sæpe tulit, posito quum sumere consul aratro
Arma iubebatur, requiem factura ligoni?
Tum casa parua viros & frugi mensa ferebat,
At nunc deliciæ & laqueata palatia, molles
Imbellesque edunt fætus: ac lusibus aptos,
Discite mortales tandem, longisque tenebris
Exuite obsessam mentem, sursumque leuate
Iam caligantes oculos, quo cæca voluntas
Vos ducit, ne ferte gradum, ratione deorum
Naturæ similes estis, ratione tenetis
Imperium mundi, ratio vos dirigat ergo
Non error, finemque animo perpendite rerum,
Sufficiat cibus ille, famem qui sedet: & illa
Vestis quæ corpus velet: frigusque repellat,
Sit sopor ille satis, reficit qui fessa labore
Membra, etenim tribus his opus est, cum corpa nostra

Sint fragili contexta luto, sed talibus uti
Sic licet, ut tanq̃ medicinæ munere cures
Quos tribuit morbos homini natura nouerca;
Ast hic luxuriem dapibus complectitur, ille
Vestibus, hanc alius uitam uix sentit, ab arte
Dum fugit, aßiduoq; premit sua lumina somno,
Fœlix, qui didicit, contentus uiuere paruo,
Nec spem ullã in rebus ponit, quas linquere cogit
Parca ferox, tanq̃ nostri non iuris, & æui
Quam breue sit spatium reputat, q̃ friuola demũ
Omnia, quę in terris, longe lateq; creantur,
Qui minor aduersis non fit, maior ue secundis,
Minoisq̃ urnam spernit, stygiosq; furores,
Securus quodcũq̃ ferat fortuna, tenere,
Infœlix sensu qui ducitur, atq; futuri
Cęcus, ceu pecudes, tantum presentia cernit,
Qui nescit, q quanto animus præstantior ipso est
Corpore, tanto animi pluris sunt munera q̃ quæ
Ad corpus spectant, igitur non diuitię sunt
Prima bona, hę quoniam pro corpore cõquirũtur,
Quæ possessorem non efficiunt meliorem,
Quis bona summa uocet: multos at sæpe uidemus
Quadrupedum similes, istis qui rebus abundant,
Quantum ergo satis est uitę/nihil amplius opta,
Nanq; superuacuo stulti lętantur, aceruos

Ingentes frustra/frustra horrea plena requiris:
Cum modio cumera ue famem propellere poßis,
Cum tibi sufficiant cyathi: cur dolia quæris:
Si te plutus amat tamen: & tibi copia ridet:
Diuitiasq; dedit fatorum ignota uoluntas:
Quid facias operæpretium est didicisse: tenendo
Ne peior fias: ne poßis stultus haberi,
Dic age nunc quæso, quęnam prudentia, quodnam
Consilium est illi: cui sunt bona multa, sed ipsis
Insipiens nescit: quo pacto debeat uti:
Hinc uires p̃sæpe nocent: damnosaq̃ forma est:
Hac ratione suum authorem facundia perdit,
Hac ratione, artes alię compluribus obsunt,
Nodus auaritię non te constringat: ab ipsa
Heu fuge: nam certe nulla est hac maior erynnis:
Hanc memorant Acheronte satã, per tristia ditis
Regna truces agitare faces: centumq; colubris
Colla ueneniferis gestare minacia: fauces
Humano expleri nunq̃ potuere cruore,
Semper hiant: aliosq̃ tenent, aliosq; requirunt
Ora cibos: nulli parcit: nec templa deorum
Dedecorare timet malum & insatiabile monstrũ,
Nascuntur uarię hinc pestes, discordia, cędes,
Proditio, rixę, fraudes, iactura pudoris,
Centemptus diuum, periuria, iurgia, bellũ,

Atq; aliæ plures, q̃ dici carmine poßint,
Hanc igitur vita, nil quippe nocentius, & nil
Quod magis ostendat vile atq; ignobile pectus,
Sic mulier, senior, puer, inueniuntur auari:
Sunt etenim imbelles, fragiles, animiq; pusilli,
Huic alia est vitio labes contraria: sed non
Tam grauis, hanc etiam studeas depellere: nam si
Prodigus es: mensam alterius, pinguemq; culinam
Ieiunus frustra aspicies: patrimonia postq̃
Absumpta, & nimio fuerint deperdita luxu,
Inter vtrunq; manet virtus: extrema relinque,
Et cui fas, quantumq; licet largire: nec ultra
Impensam facias: q̃ sit permissa facultas,
Diuitias hic finis habet: prodesse tenemur
Omnibus: at nostris potius, natura creauit
Nos: non vt solum nobis, nostrisq; propinquis:
Ast alijs etiam, quum possumus, emolumento
Simus, quid quęso præclarius: atq; deorum
Dignius est solio: auxilium q̃ ferre ruenti:
Tradere pauperibus victum: miserisq; mederi:
Sic nos turba colit: sic famam acquirimus: atq;
Ad superos multi per talia facta volarunt,
Naturæ humanę nil aptius, & nihil ipso
Dignius est hoĩe: vt perhibet schola docta sophorũ
Quã prodesse homini: & sotio succurrere lapso,

At nunc, o, mores, o, tristia tempora prorsus
Extincta est pietas: nulli largitur auarus
Diues: cum teneat quæ tradere plurima poßit,
Nulliusq; ipsum miseret, sunt ferrea cũctis
Corda, quis exigua mendici nunc stipe casum
Solatur: lachrimas rident: miserosq; precantes,
Si qua tamen donant: dant scurris: dantq; cinędis:
Dant lenis potius: dant scortis callipareis:
Nemo dabit uati, musæ spernũtur vbiq;,
Calculus huic loculos, uel tessera reddit inanes,
Ille autem pictis ludit patrimonia chartis,
Nonne hoc turpe magis: nũmos absumere pacto,
Vnde nec ullus honos, nec gratia quæritur ulla:
Mens oblita dei, uitiorumq; oblita cœno,
Sic ne licet fieri: non ne olim nudus ab aluo
Existi, & nudus terrę es rediturus in aluum:
O demens, non hæc tua sunt, sed Iuppiter harum
Est dominus rerum, tu dispensator & hospes,
Non res, sed nobis rerum conceditur vsus,
At postq̃ vetus ille Charon te vexerit vltra
Quam trepidant superi falso iurare paludem,
Hic miser hic alijs hæredibus ista relinques,
Ergo his vtendum est recte, dum stamina parcæ
Nostra trahunt, nobis sumendo, aliosq; iuuando,
Iã patet ex dictis, an sint bona summa putandæ

TAVRVS

Diuitię: mea cymba redi, ſatis ardua ponti
Nauimus, ecce auſter pluuias iam cogere nubes
Incipit, ecce undas Typhones in aera portant
Abſorptas pelago: unde ingens promittitur imber,
Amplius hic tutum non eſt, mihi crede, morari:
Hei metuo fidum male puppibus oriona,
Dum licet: in portum tendamus, nubila clarum
Reddiderint ubi pulſa diem: reuocabit ab alto
Nos tryton ſcopulo, atq; iterũ tentabimus ęquor.

FINIS.

LIBER TERTIVS
GEMINI.



Vthea quadriiugo curru
ſurrexerat eos,
Aſtraq; cedebant euaneſcẽ
tia cœlo,
Iam diuiſus erat titan: me-
diumq; videbant
Antipodes: medium noſter
monſtrabat orizon,
Mirabar: quia nam medijs de fluctibus, ignis
Exit inextinctus? certe hęc contraria, ſe ſe
Mutuo corrumpunt, quin ſol extinguitur undis?
Igneus aut igitur non eſt, aut tingier ipſum
Oceano: uulgus mentitur, talia mecum
Voluebam, gradior dum propter littora ſolus,
Obuius ecce ſenex quidam mihi uenit: acerno
Innixus baculo: nitidoq; indutus amictu,
Cana tenus medio pendebat pectore barba,
Pulchra cutis, lęta & facies: uarioq; colore,
Florea candentes decorabant ſerta capillos,
Comminus ut dedimus citroq; ultroq; ſalutem:
Quo pergam: qui ſim: quo dicar nomine: quęrit,
Reſpondi: atq; eadem pudibunda uoce rogaui,
At poſtq̃ proprium nomen mihi reddidit (ipſe
Nanq; Epicurus erat) ſtupui: ceu ruſticus agrum

Qui fodiens, reperit latitantem obscurius arcam,
Atq; ego tunc: uenerande senex, sic numina semp
Cuncta tuis faueant uotis, sapientia quando
Mira tuis habitat fibris: nisi falsa loquũtur
Vt plerunq; solent homines: precepta salutis
Da precor, & iuuenem prudentibus istrue dictis,
Dũmodo non te alio grauiora negotia ducant,
Ille autem contra, me nulla negotia ducunt,
Sed quoniam uito curas: fugioq; laborem:
Huc soleo uacuus crebro aduentare, legoq;
Per prata hæc, uarios capiti gestamina flores,
Vnde libens & promptus agam: quodcũq; petisti,
Quippe loqui senibus res est gratissima cunctis,
At ne nostra aliquis disturbet uerba uiator,
Hinc diuertamus: densaq; sub ilicis umbra,
Iuxta illas quas cernis aquas, residebimus ambo,
Iuimus: & placida sic tandem uoce profatur,
Nimirum huc aliquod, iuuenis te numen adegit,
Vt discas hodie quæ sit sapientia, nanq;
O superi, quanta rerum caligine, totum
Immersum est mortale genus, simulachra uidere
Mille ac mille hominum facile est, sed rarus ubiq;
Verus homo, ut posit non falso nomine dici
Mundus, stultorum cauea, errorumq; taberna,
Quare adhibe puram nostris sermonibus aurem:

Pellere si quæris, miseras a mente tenebras,
Principio, uerum atq; bonum cognoscere oportet:
Perspicua ratione quidem, atq; examine recto,
Hinc scatet, hinc magnos ducit sapientia riuos,
At paucis hoc scire datum est; nam maximo turba
Diuitias summum esse bonũ, pars altera honores,
Diuersi diuersa putant, mihi sola uoluptas
Optima cunctarũ rerum censetur, & istud
(Ni fallor) uera poterit ratione probari,
Omnium enim est finis rerũ, atq; nouissima meta,
Ad quam sic hominum facta omnia disponuntur,
Spicula ut in certum signum mittuntur ab arcu,
Nam quis tellurem rastris: quis Nerea tonsis:
Aut quis gradiuum ualidis tentauerit armis:
Deniq; virtutem quisnam quesiuerit vllam,
Si non hunc presens mouet aut sperata voluptas?
Nempe hec principium, medium, finisq; laborũ est,
Quod magis ut pateat, quæ dicam attentius audi,
Omne opus, ob finem: ratio nisi desit agenti
Sumitur, hic spetie prior est, in mente, mouetq;
Artificem, sed re post facta nouissimus exit,
Finis item bonus est, igitur placet, atq; uoluntas
Hunc sibi ut acquirat: primis mediisq; libenter
Partibus incumbit, sic delectatur, amenus
Sic labor efficitur, causa est ergo ipsa voluptas,

Quippe aliud non est: q̃ delectatio quędam,
Sed quia non facile est rudibus ratione doceri:
Tentabo exemplis melius recludere uerum:
Cur fodit, atq; graui sulcum deducit aratro
Agricolę callosa manus: non syrius æstu
Terrificat, non bruma gelu, cur nauita, ponti
Insanam rabiem, syrtes scopulosq; minaces,
Non timet, admoti spernens confinia letbi
Veliuola fretus pinu: cur prelia miles
Insequitur: gaudetq; ferox, ubi claßica Martem
Sęua canunt: acuitq; animos hinnitus equorum:
Cur iuuat aßiduis alium pallescere chartis:
Et uarios uersare libros noctesq; diesq;:
Nempe, ut post longos, lucrum uel fama labores
Iucundum efficiat, nam si non ipsa placeret
Vtilitas & honos: uirtus artesq; perirent,
Est finis per se dulcis, primordia uero
Cum medijs, propter finem, nil deniq; refert,
Turpia, vel potius cuncta hæc uideantur honesta,
Nam veluti exultat lasciuus turpibus, ipsa
Sic uirtute bonus placidißima gaudia sentit,
Ergo uoluptatem propter, tandem omnia fiunt,
Vel mala declinent homines, uel cõmoda quęrãt,
Vel laudanda gerant, uel non laudanda sequãtur,
Hac etiam sola superi mercede fruuntur,

Vtile

Vtile nanq; illis non conuenit: indigeant cum
Nullarum rerum, sed dices forsan, honestis
Numina plena bonis, quid tum? si talia lætos
Non faciunt diuos: tamq̃ si lignea gemmis
Nobilibus, fuluoq; ornes simulachra metallo,
Adde aliud, quoties perfecta est causa, necesse est
Inde parem effectum procedere, vis igitur quum
Quęq; animę, bene disposita est, atq; optima seruat
Obiecta, esse bonũ summũ nemo hercle negabit,
Qui sapiat, verum tali de fonte voluptas
Cogitur effluere, auditus sic lætificatur
Harmonia, numeris contexta dulciter aptis:
Sic forma egregia visus: sic nasus odore
Mirifico: hoc ipsum reliquis de partibus aio,
Quid? q cuncta Venus terris animalia gignit:
Atq; eadẽ (nisi uera neges) est summa voluptas?
Prętereal: labor atq; dolor, mala maxima cum sint,
Atq; voluptati contraria: iure voluptas
Esse bonum summum censebitur, oppositorum
Opposita est etenim ratio: proinde omnia quærũt
Naturę instinctu quæ sunt iucunda: cauentq;
Tristia, quis vero naturam fallere credat?
Est summum ergo bonũ, quod amãt aĩalia queq;:
Sed quid amant, uel quid nisi dulcia gaudia q̃rũt?
Multi autem dicunt: uirtutem acquirere oportet:

D

Sudando, algendo, dum viuimus, atq; voluptas
Est fugienda, frui tamen hac post fata licebit,
Gaudia quippe deus iustis æterna parauit,
Nil rationis habet vox hæc, prorsusq; videtur
Irrita, nanq; animas post funera uiuere: perq;
Tartareos volitare lacus: & pendere dignas
Pro meritis pœnas, uel sumere præmia facti:
Credere quis debet: nisi cui mens ĩtegra nõ est?
Hæc sunt, o, miseri: vatum commenta furentum
Mos qnibus est semper, uarias effingere nugas,
Vt stolidas dictis delectent talibus aures,
Finxerunt stygij pallentia regna tyranni:
In quibus est phlegeton: flãmis crepitãtibus ardẽs:
Tergeminus canis, & pictis armata colubris
Tisiphone: extensi per iugera longa Gygantes,
Et sine luce vmbræ: & vasti nõ ulla cremantes
Ligna foci: riget hic hyemis sine tempore frigus,
Roboreq; ex nullo gemit hic cõpacta phaselus,
Dum senior nimias transuectat portitor vmbras,
Aeolides saxo cruciatur: tantalus unda:
Vasa maritinecę gestant rimosa sorores,
E quibus unda fluit: uano repetenda labore,
Plura etiam, quę nec pueris credenda uidentur:
Talibus in regnis cecinerunt esse poetę,
O dij, q̃ magna est penuria mentis vbiq;,

In nugas q̃ prona uia est, quid creditis ista?
Insani? quę nec possunt ratione probari;
Vlla: nec sensu agnosci? quid uana timetis?
Qui facilis credit: facilis quoq; fallitur idem,
Lucra sacerdotum sunt hæc: artesq; dolosæ,
Ast ubi uita semel tenues defecit in auras:
Nil sumus: ut nõdũ geniti nil prorsus eramus,
O nimium infirma & fragilis, nimiumq; superba
Atq; audax natura hominum, quo freta, perẽnem
Stulta tibi vitam promittis? desine uelle:
Cum sis uile lutum: ætatem sperare deorum,
Quęlibet orta cadunt: & finem cœpta videbunt,
Ingentes vrbes, populosq;: ingentia regna:
Supremos montes, & maxima flumina, tandem
Aufert longa dies, at tu uilissima puluis,
Sem ꝑ eris? tanta est modicæ fidutia mentis?
Nempe laboramus frustra, uirtutis amore:
Somnia sperando: & vanas fingendo chimeras,
Stulti sunt: qui pro certis, incerta sequuntur,
Et qui pro dubijs: quæ sunt manifesta relinquunt,
Dulcia sed remanent: longeuæ præmia famæ,
Hoc certe nihil est: cum tu post funera nil sis,
Fama quid est, si nil delectat fama sepultos?
Quid lapis aut stipes, laudum præconia curant?
Si non lætaris uiuens, lætabere nunq̃,

Proinde ætas donec breuis hęc incertaq; durat:
Gaudebit quicunq; sapit, pro viribus: & non
Frangetur: quoties fortunę urgebitur ira,
Dulce autem quæret: si quid continget amari,
Ergo ne longis teneam te ambagibus ultra:
O iuuenis, dum fata sinunt, te uiuere lætum
Hortamur: quantumq; potes lugubria pelle,
Talia barbati postq̄ mihi uerba magistri
Haud paruam fecere fidem: pater optime dixi:
Pro tantis nequeo dignas tibi reddere grates
Officijs: verum donec spirare licebit:
Debebo: ac memori seruabo hæc pectore dicta,
Scrupulus ast vnus restat, nam discere oportet
Non solum quid agas, sed quæ via detur agendi,
Ergo voluptatem doceas, quo acquirere pacto
Possim: qua sit iter, per quod tendatur ad illam,
Tum senior: breuis & lata, & decliuis eunti
Est via, non procul hinc habitat regina voluptas,
Quę si forte tibi cordi est: vestigia nostra
Iam sequere, hac per me poteris gaudere reperta,
Portio siderei nondum transmiserat orbis,
De tribus una diem, nisu quum surgit anhelo
Grādæuus sapiens: quo præcedente sequebar
Pone: simul gradiens ꝑ deuia cōminus ibam,
Progreßiq; parum, moles oblata palati:

Eximia est, scitorq; ducem, sublimis & auro
Tam pretiosa domus, quo possessore tenetur?
Plutus, ait: tenet hanc, indutusq; arma satelles
Seruat iter, prohibetq; ultra transire volentes:
Ni prius hunc adeant: & blando munere placent,
Ipse autem celsa residet quam cernis in arce,
Tres tantum natæ thalamo versantur eodem,
Quarū si quæris cognoscere nomina, dicam,
Sordida luxuries; tumidisq; superbia buccis,
Necnon audaci stolida ignorantia vultu:
Tunc ego: quis, dixi, dominum nos ducet ad istum?
Tres illi ancillæ sunt, per quas ire licebit
Respondit senior: sors, fraus, usura, patebit
Cuilibet ingressus facilis, ducentibus istis,
Dona mihi non sunt, inq̄, quę tradere possim;
Nec tutum ancillis confidere talibus, ergo
Monstra aliam mihi quæso uiā, tunc reddidit ille,
Est alia, est: per quam, si vis, transibimus: eia
Duc inq̄: & pariter digreßi, tendimus imam
In uallem, præbebat iter qua semita nobis,
Scrupea, & incultis homini uix peruia dumis:
Hic paupertatis pergendo offendimus ædes,
Exiguas: lacero pendentes culmine: pręter
Iuimus: & uastum nemus e regione videmus,
Hæc quam proceris ferientem sidera cernis:

Arboribus silua, est inquit dux, inclyta sedes
Reginæ, per quam nobis licet esse beatis:
Sed facie & manibus lotis accedere oportet:
Quaq; potes, totum te orna, vultumq; serena,
Nam dea nec sordes, nec vult admittere curas,
Paruus erat ueniens per leuia saxa deorsum:
Riuulus: & blando suadebat murmure somnos,
Hic faciem laui atq; manus, rigidosq; capillos
Pectine composui: totoq; in corpore uestes
Aptaui: atq; leues pepulerunt seria ludi,
Sic hilaris gradior: iam quantum funda retorto
Verbere ferre potest: iactu non amplius uno:
Emissum lapidem, distabat silua, canentum
Suaue melos uolucrũ, suaues sentimus odores,
Quoꝝ illic magna apparebat copia florũ,
Tale nemus, non mollis arabs, panchaia q̃uis
Thura ferat passim: vidit, non Indus eous:
Non scytha lanifero spectabilis vndiq; ramo,
Non demum cœli qui pondera sustinet athlas:
Illa licet satyri teneant loca, quos Nympharũ
Vrit amor dryadũ: et choreas per gramina ducãt,
Dulcibus & nitidis vndis: cursuq; silenti
Ibat circum amnis, quantum transcendere saltu
Posset: venantum fugiens conuicia ceruus:
Tantũ distabant ripæ, sed plurima claro

Squammigeri pecoris ludebant agmina fundo,
Vltima cingebant siluę quasi mœnia: pulchro
Ordine dispositę & superantes nubila pinus:
Pinus quę duro clauserunt cortice quondam
Dilectum cybelę iuuenem, phœbea cupressus
Iuxta aderat, paribusq; comis surgebat in altum,
Non illic deerat quercus: non esculus, ilex,
Robur, acer, platanus, suber, nux, arbutus, alnus,
Orni, castaneæ, coryli, piceæ, tiliæq;,
Palma, abies, myrtus, ueterumq; obsonia fagus:
Aurea saturno fluerent quum sæcula rege,
Non vitis, ficus, malusq;, & amica priapo
Lothos: nõ hedere, & uatũ gestamina lauri,
Morus & alcidæ gratissima populus arbor,
Non pirus atq; salix: prunusq; & pallida buxus,
Mespilus atq; olea, et cerasus, nõ sorbus et vlmus,
Et siliqua, et primos quæ mõstrat amigdala flores,
Quid memorẽ cędrũ atq; hebenũ: mẽsisq; petitam
Materiam citrũ: cui cedere creditur aurum:
Quid ue alias plures: quarũ si nomina tentes
Dicere: marmaricas citius numerabis arenas,
Ingredimur qua pons ripam iungebat utranq;,
Intus erant spatijs amplis, uisuq; decoris,
Huc illuc longo tendentia compita tractu,
Purpureæ niueæq; rosę, pictiq; hyacinti:

Narcißi & violæ, & vaccinia miſta liguſtris:
Liliaq;, & longum viuens amaranthus in æuum,
Puniceis folijs: necnon Chariophilus albis:
Balſamaq; & caſiæ, & coſti, myrrhæq; crociq;,
Mentha, thymũ, tymbra, & beneolentis amaracus
Deliciæ, idalijs oritur q̃ plurima ſyluis, (horti
Hinc atq; hinc ſuaues ſpirabant vndiq; odores,
Mille auiũ ſpecies, implebant murmure ſyluam,
Et liquidum uario feriebant æthera cantu,
Coniugis infandum progne deflebat amorem:
Fortunamq; ſuam atq; Ithyli Philomela gemebat,
Pſittacus humanas operoſo gutture voces,
Reddebat, tenueſq; ſonos uariabat Acanthis,
Iugis aquę riui nitidis de fontibus, inter
Manabant flores: & gramina læta rigabant,
Non maſſyla illic degebat bellua: nec uox
Sacrilegi eſt illic audita lychaonis unq̃,
Non aper aut vrſus, non velocißima tigris:
Prorſus erant: trifidis nec triſtia ſibila linguis
Talia ſpargebant tumidi per rura ceraſtæ,
Deniq; non illic niſi blanda & amantia pacis,
Auriti lepores, cerui, damæ, capreæq;:
Et q̃q̃ ver ſemper erat: dulcißima ibidem
Poma tamen deerant (dictu mirabile) nunquam,
Pene polum medium lampas phœbæa tenebat,

Quum locus eſt viſus nobis, vbi diua manebat,
Campus erat nemore in medio, ſpatioſus & herbis
Plenus odoriferis: nulla illic creuerat arbos,
Circũ aderant menſæ egregiæ, dapibusq; refertę,
Qualibus accubuit Capuæ Dux luſcus: & ipſi
Accubuere olim: qui Ancylia ſacra gerebant,
Tunc ſenior, iam tempus adeſt: potemus: & eſca
Inſtauremus / ait / vires, nam ſobrius ire
Ad diuam, vel ieiunus prohibetur: & omnes
Huc quotquot veniunt: impune abſumere poſſunt
Gratis'q; has epulas: Dea ſic vult: cumq; comeſæ
Deficiunt: famulę reparant, renouantq; ſapores,
Veſcimur: atq; mero madidi, vix ſurgimus: et pes
Figebat dubios titubanti poplite greſſus,
Tum magis optamus reginam accedere ad ipſam,
Quam medio in cãpo ſpatiantem, maxima turba
Pone ſequebatur: iuuenes pueri, atq; puellę,
Maturiq; ſenes, at non matura gerentes,
Illius ad dextram mulier pulcherrima, ſecum
Ibat habens puerum: cuius pendebat ab harmo
Feralis pharetra: & diris metuenda ſagittis,
Cęcus erat nudusq;, & verſicoloribus alis:
Arcum geſtabat manibus, neruumq; trahebat,
Quanq̃ oculis captus: certis tamen ictibus, omnes
Figebat puer ille ferox, præcordia pulſans,

Atq; iterũ facto remeabat uulnere telum,
Iamq; illum penitus populũ misisset ad umbras
Fœmina ni quędam tales miserata ruinas:
Auxilium miseris, mira pietate tulisset,
Nanq; ubi cuiusq̃ per saucia pectora ferrum
Viderat intrasse, & tepidum emanare cruorem,
Accurrens, pariterq; salubria pocula prębens:
Seruabat vitam: sed vulnera dira manebant,
Reginę ad leuam, mulier stans altera, habebat
Semper in ore cibos: manibusq; & uestibus unctis
Sordida, curabat solius gaudia uentris,
Grandiaq; inuerso siccabat pocula fundo,
Hærebat puer huic alter; qui vertice nutans,
Conniuisq; oculis, uigilare nec ipse valebat:
Nec vigilare ipsam dapibus uinoq; grauatam
Nescio quo sępe aspergens humore sinebat,
Rauca cythoriaco resonabat tibia buxo,
Illic: ast alij cytharas & plectra mouebant,
Orpheus Euridicen serpentis dente peremptam
Immitesq; erebi leges: iactumq; laborem
Deflebat: secumq; feras & saxa trahebat,
Carmina delphinis miranda canebat arion:
Nauigium infœlix referens: nautasq; dolosos,
Oedipodionias iterum consurgere thebas
Nobilis amphion cantu fidibusq; iubebat,

Turba sequebatur saltando cętera: cuius
Lumina, caligo quędam satis atra premebat
Et cuiusq; caput nebulæ circumuolitabant,
Inter quos vnum vidi nouiq;: tabellam
Quippe manu, scriptam p̃ talia verba tenebat,
Sardanapalus ego, assyrio diademate quondam
Inclytus, hæc habeo quęcunq; famelicus edi,
Et quæcunq; hausi suadente libidine, donec
Viuitis o miseri: quid gaudia postergatis?
Hei mihi post mortem nulla est sperãda voluptas,
Discite ab exemplo mortales discite nostro,
Post omnes extrema acie, duo monstra subibant,
Quorũ vnum uarijs linguis fędabat euntes,
Ast aliud semper stimulis uexabat acutis,
Quapropter, dulces lusus turbabat amaror,
Vsqueadeo nobis æterni regia cœli,
Inuidet: atq; malis hominum gaudere videtur,
Vsqueadeo uotis contraria numina nostris.
Cumq; tot aduersis quo fugiente premamur:
Lętitie uix hora datur: uix hora quietis,
Et si qua est, breuis est: & non sincera uoluptas,
O uita exilium merito dicenda, quid ipsos
Damna iuuant adeo superos mortalia? quare
Malunt nos tristes potius q̃ uiuere lętos?
Vnde in nos odij tanti manauit origo?

Vince Deos: animo patienti aduersa ferendo
Haud multo spatio iam turba aberamus ab illa:
Quum subito a dextra nemoris, matrona venusto
Corpore, virgineo vultu, incessuq; seuero,
Qualis in æthera Iouis vxor creditur aula,
Quum medios inter graditur pulcherrima diuos,
Occurrit nobis, crines lacerata sinusq;:
Et mœsta, & vili quãuis circundata panno,
Non spernenda tamen: roseoq; hæc edidit ore,
Quo ruitis miseri? quo vos insania ducit?
Sistite: neu faciles in damnum currite vestrum,
Et quæcunq; loquar vobis, audite parumper,
Sistimus: atq; eius dictis intendimus aures,
Principio, non est, ut forsan creditis, inquit
Hæc Dea: nec prorsus diuum de sanguine creta,
Ad quam nunc itis: cuius vos iungere castris
O cæci cupitis: sed dira & pessima erynnis:
Incautos blanda semper sub imagine ludens:
Promittensq; fauos, aloen infida ministrat,
Neu vos decipiat: facies quæ pulchra: quæ extra
Tota nitet gemmis, atq; auro: nanq; sub ipsa
Nescitis quã sit turpis, quã sordida veste,
Intus mille latent mendę: perditq; clientes
Ipsa suos: falsa captos dulcedine, sicut
Perduntur pisces: quos fallit harundine longa

Piscator, dum littoreas demittit in vndas
Fila, sedens scopulo: atq; hamos tenet esca latentes
Illi concurrunt auidi, rapiuntq; tenaces
Ore cibos: sed mox hærent: ac fila sequuntur,
Non tantum lybicæ syrtes, uel tecta nefandi
Antiphatæ: vel scylla vorax, uel sæua charybdis:
Vel quodcũq; aliud, quantũ est fugiẽda voluptas,
Heu heu quas infert mortalibus ista ruinas,
Quot claros alioqui hõies, quot regna, quot urbes
Perdidit hęc, sed ne multis vos ipsa fatigem,
Exemplis: vnum sat erit notumq; referre,
Quis fuit Alcidæ maior? quis tanta peregit?
Nam geminos infans suffocauisse chelydros
Dicitur, exiguis elidens guttura palmis,
Ipse molorchęum fertur superasse leonem,
Extinxisse caput semper crescentis Echydnæ,
Hic domuit ceruam æripedem, taurumq; ferocem
Expulit & valido volucres stymphalidas arcu,
Fregit threicij præsepia dira tyranni,
Fregit & hic Acheloe tibi de cornibus vnum,
Hesperidas pomis, bobus spoliauit iberum:
Infernas adijt sedes, triplicemq; retraxit
Inde canem, spumis insana aconita ferentem,
Eiusdemq; manu, Erymanthius occubuit sus,
Sensit & Antheus sublatus in aera, vires

Herculeas, raptorq; boum uulcania proles,
Hic demum fesso potuit succurrere athlanti,
Grandibus astra tenens humeris, axemq; labātē,
Attamen, o, fallax, o, perniciosa uoluptas,
Imperiosa tulit gygeę iussa puellæ,
Et qui non timuit toruam cum dite megeram,
Tartareūq; gelu, & flāmas phlegethōtis: & ipm
Porthmea, terrifico aspectu, hirsutisq; capillis,
Sępe minas teneræ demens expauit amicæ,
Pro clypeoq; colum gessit, pro casside mytram,
Queq; prius clauam ingentem uibrare solebat,
Fœmineo ritu torquebat dextera fusum
Et calathis dominæ referebat pensa peracta,
Dum metuit scuticam, muliebri indutus amictu,
Amphytrioniade, quis te furor obcęcauit?
Vtq; Ithaci sotios mutasse uenefica Circe
In porcos fertur, texisseq; corpora setis,
Non secus ista suos mutat regina clientes,
Si debet regina magis q̄ serua uocari,
Nanq; manu pateram, quę dulci plena ueneno est,
Porrigit his; de qua si quis bibit, illico fiet
Vel leo, vel spumosus aper: uel tardigradus bos,
Aut canis aut pauido pestis lupus ĩproba ouili,
Ast alias alij coguntur inire figuras,
Pauci ex hoc populo lethalia pocula uitant,

Vos eadem quoq; fata manent, si forte uelitis
Istius uexilla sequi meretricis iniquę,
Quare uos moneo, crudelia retia cauti
Dum licet aufugite: atq; animum frenate lupatis,
Pręcipitem, occultos laqueos aduertite, ne uos
Haud aliter fallat, q̄ fallit aranea muscam,
Dum tenuem texit telam, latitatq; deorsum
Angusto in thalamo, sed si cognouerit hostem
Delapsum in casses q̄primum accurrit, & arctis
Stridentem inuoluit laqueis, & stamina circum
Cruribus assiduis glomerat, rostroq; peremptum
Perforat, & sugit fusum per membra cruorem,
Demens, heu nimium demens, qui cū similis dijs
Esse queat, ratione utens, uestigia mauult
Sectari pecudum, ueneri, ueneriq; sodali
Ventri indulgendo, & turpissima quæq; sequēdo,
Talia nō potuit patienter ferre meus Dux,
Nanq; pudore gemens, stomachoq; iratus amaro,
Nescioquid secum secreto murmure rodens,
Terga dedit, notumq; tripes propauit in agmen,
Tunc arete (hoc etenim nomen sibi dixerat esse)
Ne cures: inquit, fugiat sine, noctua, phœbi
Non patitur radios, gelidis assueta tenebris,
Vtq; æger longa uexatus febre, recusat
Optima, quæ amissam ualeant sibi ferre salutem,

Deteriora petens, propriȩ contraria vitȩ,
Sic stulti, verum fugiunt, & falsa sequuntur,
At tu, si qua tui, cura est tibi, ne retrahas te
A nostris monitis: quȩ vt promptius accipias, hinc
Mecum digredere, hȩc etenim spectacula/mentem
Perturbant, strepitusq; attentas impedit aures,
Tunc me dextrorsum ducit: pariterq; sub vmbra
Semotȩ lauri, consedimus: atq; ita fatur,
Ille opifex cœli & terrȩ, pelagiq; tumentis,
Vt reliquos primo aduersos, ire impulit orbes,
Sic aduersari affectus voluit rationi,
Complures: ne sola sua torpesceret aula,
Mens, nanq; ut sonipes calcaribus, & stimulo bos,
Vrgentur: sumuntq; magis per uulnera vires:
Sic mentem affectus acuunt, crescitq; premendo
Qui si non essent: prorsus tabesceret: & nil
Egregium faceret, ceu nauis in æquore torpet,
Ni remi impellant, vel habentes carbasa venti,
Proinde errant quidam, dicentes, ꝙ sapienti
Haud vnq̄ licet hos animi sentire tumultus,
Hi differre hominem signato a marmore nolunt,
Et delyrantes prorsus verba irrita fundunt:
Nam tales homini motus, natura dedisset
Frustra, quod dictu absurdum est, vti ergo licebit
Ipsis legitime, norma rationis & arte,

Hos inq̄ motus ualidis moderatur habenis
Et regit vt præclarus eques: nec vincitur illis,
Is cuicunq; dedit verum sapientia nomen,
Sed pauci norunt medium reperire: modumq;
Seruare: iccirco tollunt hi prorsus: at illi
Prorsus amant: vnde hos error cõturbat & illos,
Nam diui sola viuunt ratione: sed ipsȩ
Duntaxat sensu pecudes, ornantur, utroq;
Mortales: vtroq; igitur gaudere iubentur,
At ratione magis: nanq; hæc p̄stantior est pars,
Et summi cognata poli: quæ ducit in altum
Semp̄: at in præceps sensus trahit: & delyros
Efficit: iccirco minus huic seruire licebit,
Quãuis hunc, o cȩca hoĩum natura, sequantur
Pæne omnes: paucíq; adeo ratione regantur,
Propterea ĩnumeros media modo ludere silua
Vidimus: atq; illuc stulto ductore meabas
Nostra retraxisset nisi te vox, nõ ne timebas
Illa duo, a tergo quæ furtim monstra subibant?
Nostin quæ sint hæc? dolor atq; infamia, quare
Non interdico prorsus: nec talia prorsus
Gaudia concedo: a solo manantia sensu,
Sed sint rara: ulli non aduersantia recto,
Propter quæ: nunq̄ fas est dimittere honestum,
Atq; opus est frenis: & clam sumenda, nocebunt

Sumpta palam:quoniam liuor non deerit iniquus
Dulcibus & lætis,qui fel confundat amarum;
Quoq; minus se se quisq̃ his inuoluit:eo fit
Dignior:ac propius superos accedit ad ipsos;
Qui magis hęc sequitur,minus est laudabilis:et se
Deprimit:& mutis animalibus inserit;obsunt
Hæc eadem,si sint usu repetita frequenti;
Et mentem impediunt:& dira pericula gignunt;
Non semper tamen esse potest intenta seueris
Mens;quippe est homini fragilis natura;necesse est
Seria post/aliquam tandem captare quietem: &
Montibus a summis/valles descendere ad imas;
Haud aliter:q̃ quum demittere fulmina terris
Vult pater omnipotens:exosus crimina mundi:
Fert Aquila exactum sicula fornace:trisulcum
Aut rostro aut pedibus telum;postq̃ alta polorũ
Culmina conscendit:miratur clara pyropis
Mœnia cœlicolum:atq; alijs splendentia gemmis;
Et stupet auratas ædes:stellisq; micantes:
Aspicit & solido factas Adamante columnas;
Et constructa uidet laquearia dentibus indis;
Miratur latos campos:lucemq; perennem:
Deliciasq; Deum:quales nec lingua referre
Vlla,nec humanum pectus comprendere posset;
Illa uolans, nunc huc nunc illuc,ludere gestit;

Aethera p̃ liquidũ:& blandis se se obijcit auris;
Et iam dediscit terras:nidosq; relictos;
Vsqueadeo iucunda illi sunt regna tonantis;
Sed postq̃ stimulante fame,ieiunia uires
Hauserunt:& nulla insunt alimenta calori:
Quæ modo laudabat:contemnit sidera:ab alto
Deuehitur;& quas nuper contempserat:omni
Conatu:repetit terras:escamq; requirit;
Tunc ego qui pressa iamdudum uoce tacebam:
Rumpere festinans tam longa silentia: tandem
Hiscere non timui:atq; interpellare loquentem.
Et dixi:quoniam iam sol declinat ad axem
Hesperium:properatq; diem demergere ponto:
Ante precor q̃ lux penitus decedat:& umbræ
Aduenient:mihi ne paucis aperire recuses
O dea(nam certe Dea non matrana uideris)
Nomine quo mulier quam dextra quãq; sinistra
Reginę stantem uidi:puerique uocentur
Ipsarum:dictis respondit talibus,eia
Ne dubita,per me(breuitas nisi temporis obstet)
Quę cupis agnosces,nam non indigna petisti.
Incipiamq; ab ea/lateri quę proxima leuo est,
Hanc igitur scito esse gulam,cui semper edendi
Est animus nocte atq; dies studiumq; bibendi,
Quã plæriq; Deam credunt:& prorsus adorant,

Libantes læti pateris ardentia uina,
Lautaq; vescentes plenis obsonia mensis:
Et summũ esse bonũ,seruire huic rẽtur:at errãt,
Haud dubie:nanq; hac nil est obscœnius,& nil
Quod naturæ hominis magis aduersetur:et obsit,
Cætera enim tantum ut uiuant animalia,fecit
Iuppiter,ast hominem:ut viuendo ĩtelligat:& se
Cognitione alijs præstando:cœlicolarum
Efficiat similem:& uasto dominetur in orbe,
At quicunq; gulæ indulgent:& gaudia ventris
Sectantur:fiunt hebetes,fumoq; ciborum
Haud secus ac nebula sol:offuscatur eorum
Ingenium:& nequeunt veri spectare nitorem,
Præcipue quoties stomacho feruentia uina
Obtundunt:cæcaq; premunt caligine mentem,
Nec studijs saturo possunt incumbere uentre,
Vnde fit:ut minimũ sapiant:finemq; relinquant
Propter quem terris illos natura locauit,
Nec plus cognoscant:q̃ grex ouium ue boum uet:
Immo etiam quandoq; minus:quũ vina cerebrum
Confundunt:geminasq; putant ardere lucernas,
Et mensa & paries sese motare videntur,
O fœda ebrietas animi lethum:o vitiorum
Nutrix,ac scelerum:quid nõ mortalia cogis
Pectora:quid per te non audent:iurgia,lites,

Prælia dira moues:& gaudes sanguine fuso,
Per te occulta patẽt:animum linguamq; resoluis,
Te fugiunt metus atq; pudor:uitate pudendam
Hanc pestem:o miseri:quæ uos facit esse furentes,
Nec minus insanos reddit,q̃ mater orestem,
Sordidior quæ res,quę bellua vilior,est q̃
Ebrius:hic epulas quas nõ multo ante vorauit
Euomit atq; mero putet:tremit ille caditq;
Sæpe caput frangens oculos ue,aut crura:loquẽdo
Balbutit:nec habent ullũ verba edita sensum,
Multa facit multa & dicit,quæ mox vbi nubes
Discussa est:redijtq; iubar:damnantur ab ipso
Authore:unde rubet factis infectaq; uellet,
Rex macedum:quõdam proles generosa philippi
Ebrius in mensa(ut fama est)perdebat amicos:
Sed postq̃ furor ille animo decesserat:& iam
Sanus erat:tunc se arguebat:tantumq; dolebat:
Vt fleret cuperetq; mori,quid uana cytheron
Orgia:quid thyasos delyraq; timpana iactas:
Non deus est bacchus uester cadmęa propago:
Nec Ioue plęna vtero semele concepit,at ingens
Tartarus hunc genuit puerũ de matre megera:
Non deus est:sed nempe deum cõtemptor & osor,
Nam diuina parum curant:qui vina sequuntur,
Nec bene tractabit uinosus sacra sacerdos,

Quid memorare opus ē, quot morbos quotq; dolo(res
Dispergat nimius potus ꝑ mēbra cibusq;
Immodicus: scatet hinc, tāq̄ de fonte perenni,
Febris & ulcus atrox, scabies, porrigo, podagra,
Articulosq; premens, manibusq; infesta chiragra:
Hinc lippi stillant oculi, resolutaq; Baccho
Membra tremūt, dentesq; cadūt: olet halitus oris:
Hinc stomachus languēs atq; ītestata uenit mors.
Sæua quidem plures letho gula tradit acerbo:
Quā gladius, quid/ꝙ census cito deperit: & mox
Mergitur in uētrē fundus/domus/atq; supellex:
Et modo qui fuerat diues/fit pauper egensq;,
Vt viuas comede: at nō viuas propter edendum,
Iam dixi quæ sit mulier: nunc accipe/quis sit
Ille puer/qui stat iuxta hanc: & vertice nutat,
Nec vigilare valet, puer hic est filius eius,
Quē labor ex ipsa genuit: somnusq; vocatur,
Nutriit hunc lethe/multoq; papauere pauit,
Germanus mortis: sed non æternus vt illa,
Hic hominum pellit curas: & fessa diurno
Membra labore leuat: reuocatq; in corpora uires,
Quo sine/non potis est quisq; producere vitam,
Infert multa tamen damna: & caligine quadam
Obducit mentem: morbosq; inducit: & ipsum
Eneruat corpus: quoties sine lege modoq;

Sumitur: & nimium turpentes occupat artus,
Parcus erit si parca gula est, nam venter inanis
Excubat: aut minima contentus nocte quiescit,
Et leuius dormit: melioraq; somnia gignit,
Est tamen afflictis magnum solamen: & omni
Optandum voto interdum: præcordia quando
Angit amor: vel morbus atrox/uel casus acerb⁹,
Tunc melior gemmis: tūc fuluo est gratior auro,
Vt mors/sic somnus/miseros fœlicibus æquat,
At dextra cui parca colo net candida fila:
Qui facere/& qui nosse cupit q̄plurima: & altū
In terris virtute aliqua sibi quęrere nomen:
Hunc vigilare opus est, nā non præclara gerūtur
Stertendo: & molles detrectat gloria plumas,
Tu vero hunc vita quantum potes: & uigilato,
Heheu q̄ longam tribuent tibi fata quietem,
Quū semel adueniet nox illa nouissima post quā
Non redit vlla dies: gelidosq; reliquerit artus
Spiritus iste leuis: volucriq; simillimus aurę:
Tunc tibi perpetuo claudentur lumina somno,
Hęc nobis dum Diua refert: Thaumantias alto
Ecce venit demissa polo: cui mille colores
Hinc atq; hinc sole aduerso rorantia prębent
Nubila: purpureis quæ sic est fata labellis,
Diua panomphæo salue charissima regi:

Cunctarūq; arete, me iudice, prima dearum
Huc veni quoniam turba omnis cœlicolum te
Visere iampridem gestit: iam desere terras
Infames: & regna malis habitata colonis:
Non sedes hic tuta bonis, hic omnia regnant
Crimina: relligio nulla est, pietas ue fides ue:
Hic contempta iacet uirtus: inscitia sceptum
Obtinet: & fraudes cuncti exercentur in omnes,
Quare agedum ceptos sermones rumpe: morasq;
Tolle omnes: cursuq; pari uolitemus ad astra,
Tunc me respiciens arete, inquit: nō tibi possum
Vt uellem, dictis exponere singula: sed mox
Crastina quum roseo rediens pallantias ore
Expulerit tenebras, iam lumine matutinas:
Ad te aliquem mittam, gaude, quo cętera disces,
Iamq; uale, his, dictis, petierunt æthera saltu,
Excepitq; ambas Zephyrus: sursumq; vehebat:
Donec læta utraq; in liquidas euanuit auras,
Ceu quum scylla patrem fugiens scelerata sequētē
Paulatim se se attollit: subit ille proteruo,
Insistens animo: ducitq; per aera gyros,
Defecti cupiens facinus punire capilli,
Hæc vero densas inter se condere nubes
Nititur: atq; oculos frustratur cœca tuentum:
Illuc & Nysus penetrat: neuterq; videtur,

Phœbus athlantæo iā merserat æquore currum:
Et vesper stabulis æducens astra reclusis,
Ambrosiæ in campos, ad pabula nota redibat,
Digredior mœrens, eadem qua duxerat olim
Me senior, repetoq; domum: promissaq; solis
Gaudia uenturi, satis anxius expectabam.
Finis.

LIBER QVARTVS.

CANCER.



OL, qui perpetua mundū vertigine lustras.
Alme parens rerum: cœli decus: & stellarum
Princeps: æterni fons lumi nis, vndiq; cernens
Omnia, puniceo dum ꝑsida linquis ab ortu,
Et pergens: tandem extremo tua lumina cōdis
Hesperiæ fluctu: calpemq; nouissimus uris,
Atq; eadem rursus repetis vestigia semper,
Per te cuncta patent, noctis quibus vmbra colorē
Abstulerat, tenebris tua non patientibus ora,
Mundi oculus: qui transuerso dum limite curris
Per duodena means animantum idola: quaternis

Dispensas annum spatijs: & tempora mutas:
Et cū tēporibus quicquid generatur in orbe,
O sanctū iubar, o diuum pulcherrime salue,
Te colimus: tibi sincæro de pectore laudes
Fundimus, at tu hodie læto nos respice vultu:
Et lætum concede diem: redeasq; benignus,
Nubila diffugiant: aer sit vbiq; serenus:
Aduentuq; tuo, ponti vada salsa quiescant,
Et sit iter tutum, cupidis per cærula nautis,
Non segeti, nō arboribus, non vitibus, imber
Insanus ue obsit turbo, lapidosa ue grando,
Sed blandas Pyrois afflet mortalibus auras,
Accipiantq; tuo reditu deus omnia pacem,
Salue præsidium, & sacris tutela poetis,
Tu vatum mentes diuino numine reples,
Ipsorūq; moues ad dulcia carmina linguas,
Tu dignos lauroq; facis: famaq; perenni,
Salue igitur: dexterq; mihi sis quæso canenti,
Et faueas ceptis: & nostros dirige cursus,
Donec ad optatum veniat mea cymbula portum,
Hęc ego castalias flexo dum poplite ad undas
Orarem supplex nympharū adstante corona:
Audijt excelsa delphorum Phębus ab arce
Audijt: & visum est templi nutare cacumen,
Eq; adytis ingens effulsit splendor: & ingens

Vox audita, meas quæ sic peruenit ad aures,
Infœlix iuuenis, quem adeo fata impia vexant,
Qui tam crudeles viuendo transigis annos:
Esto animo forti & dura, patientia uincit
Omnia: in aduersis rebus sunt prospera semper
Magnanimo speranda viro, tunc celsior exit
Quū pmitur virtus, viden vt fortuna frequēter
Quos pessum dederat: mutata extollat eosdem:
Alternetq; vices: nihil est durabile semper
Sub cælo, redeunt post tristia nubila soles
Iucundi, postq; ventis maria alta fuerunt
Exagitata diu: tandem pacata residunt,
Et remeat brumæ post frigora floriferum uer,
Ergo animum firma: & duris ne defice rebus,
Teq; ipsum serua fatis melioribus: olim
Adueniet tempus, cursum variantibus astris
(Si non ante diem parcę tua fila secabunt)
Quādo tuū quod nūc mersum iacet atq; sepultum:
Mille per ora virū fiat memorabile nomen,
Ipse adero: semperq; nouē mea turba sorores
Adstabunt, comites quocunq; accesseris: & te
De plebe eripient: clarumq; in sæcula reddent,
Ista mihi responsa dedit cortyna precanti:
Ast ego vix possum dijs credere talia de me:
Vsqueadeo sum peruerso sub sydere natus,

Vsqueadeo aßiduis cœlum me casibus urget,
Inde tamen decedo hilaris,perq; auia solus
Errabam,& pariter uoluebam talia mecum:
O si forte aliquis mihi nunc hominum ue deũ ue,
Occurrat:quem diua arete,ut promiserat,ad me
Doctorem mittat:quo discere cætera poßim,
O si ipsa æthereo potius descendat ab axe,
Meq; suis iterum doceat pulcherrima verbis,
Vallis erat montes inter,porrecta propinquos,
Atq; iter,angustus limes prębebat eunti,
Progredior,videoq; duos in gramine læto
Pastores:pariter quadam sub rupe sedentes,
Qui positis peris iuxta,& quos ferre solebant
Nodosa e corno baculis,certare canendo
Inter se accensi laudis mercede uolebant,
Sed iudex deerat:cuius sententia litem
Solueret,& palmam uictori ferret honestam,
Vt me viderunt,extemplo accersit uterq;,
Et rogat ut uellem secum residere sub illis
Cautibus:& tanti certaminis arbiter essem,
Tunc unus postq̃ sumpta pręlusit auena,
Talia sublatis in cœlum cępit ocellis,
O flos dardanię,puer,o,dilecte tonanti,
Pocula qui superis spumantia nectare misces:
Cede polo,iam cede polo,formosior alter

In terris nunc est, qui pocula sacra ministret,
Iuppiter hunc rapiens,te spreto,ad sydera tollet,
Inuidia rumpere miser,moriere dolore,
Sed potius ne cede polo,tu uina propines
Cœlicolis,maneat mecum mea cura philetus,
Quo sine nec mihi dulce aliq̃d nec viuere gratũ ẽ,
Hunc quoties pernicis equi per deuia tergo
Inuectum:capreas arcu ceruos ue petentem
Naiades aspiciunt,cęco stimulantur amore,
Multaq; cum multis cupiunt dare basia donis,
Certatimq́; ferunt uario de flore corollas,
Et calathos pomis plænos,& dulcibus uuis,
O si non adeo puer implacabilis esset,
O si se facilem misero præberet amanti,
Me foret in toto nullus fœlicior orbe,
Sed spernit nostrasq; preces, nostrumq; dolorem,
Et fugit vt neruo assyrio transmissa sagitta,
Ne fuge me:neu sperne precor,formose, philete,
Non ego sum lestrygonio de sanguine,amari
Sed dignus fortasse tibi:si me bene noris,
Nam quãuis hirtæ in nostro sint corpore setę,
Et barba a mento impexis cadat horrida uillis,
Non sum deformis tamen,& sua gratia barbę est,
Et setis,suntq; ista uiris pugnacibus apta,
Robustosq́; decent,sint leuia membra cinędis,

Quid? quod diuitijs pastorum haud vincor ab vllo,
Quandoquidem mihi nō desunt armēta gregesq;,
Mille meæ viridi pascuntur gramine vaccæ,
Mille mei per densa sues querceta vagantur,
Enixas habeo pecudes: fœtasq; capellas:
Lactis acetosi nunquam mihi copia desit,
Est vetus estq; recens plena mihi caseus arca,
Sume tibi quodcunq; velis: nāq; omnia nostra
Sunt tua: sumq; tuus: quam hoc ingrate recusas,
Si me diligeres, mecumq; aliquando venires:
Colligerem tibi poma, altis hærentia ramis,
Quę referunt cęrasq; nouas: maturaq; fraga,
Implerem q; tibi corylis nucibusq; canistrum,
Ah quoties, quoties medijs te amplecterer vlnis:
Imprimerē roseis mille ac mille oscula labris,
Ne dubita mellite puer: mecūq; venito,
Stabimus ad nitidum fontem: gratumq; soporem
Amplexu iuncti, pariter capiemus in umbra:
Allecti strepitu ramorum: & murmure riui,
Dum feruente die crepitant per rura cicadę,
Hei mihi me spernis, spernis quoq; munera nostra
Nec męstis lachrymis, nec blanda voce moueris,
Sęuior hyrcana sublato tigride fœtu:
Surdior ex pario quæ fiunt marmore signis:
Durior alpina caute arabioq; adamante,

Quo tibi forma tua est si sis crudelis: & omnes
Despicis: atq; mori miseros compellis amantes?
Sic pulchros inter flores latet horridus anguis,
Sic & in hyblęo miscetur melle uenenum,
Pone tuos fastus: inimica superbia diuis,
Nec te decipiat fugitiuæ gratia formæ:
Forma breuis flos est: primo spectabilis ortu,
Mox languens fugiente die: dum florida durat
Etas: dumq; cutis tenero fulgescit in ore,
Ne puer in cassum fœlicia iempora perde,
Vtere cōcessis, tibi, dum potes, utere donis,
Omnis quippe suo res commendatur ab usu:
Tempus erit: quum tetra genis horrescere barba
Incipiet: faciem crispantibus vndiq; rugis,
Canitiesq; premet laudatos fœda capillos.
Tunc frustra amissum lugebis stulte decorem,
Sæpius: & tecum dices, quo pristina cessit
Gratia? quo roseus niueaq; albedine mistus,
Migrauit color? ah nostrę spes irrita formę:
Mutatosq; gemes uultus, deformiaq; ora,
Ipsum te quoties speculo referente videbis,
Sed quid ego in ventos uanas effundo querelas?
Quid studeo sterili committere semen arenæ?
Me miserum frustra (sic vultis fata) laboro,
Sic vultis fata, o nimium contraria nobis,

Præcipue quum dirus amor mea pectora vexat,
Fatum in amore valet, plusq̃ gaza omnis: & oĩs
Nobilitas, etiam fato est obnoxia uirtus,
Fato despicitur princeps: & seruus amatur,
Sis tamen ipse licet presso truculentior hydro,
Meq; minus fronde aut vlua liceare palustri,
Te semper mea uita sequar, te semper amabo,
Corde philetus erit nostro: nostro ore philetus,
His tacuit dictis, mox talia subdidit alter,
Polline candidior Mellina, & uirgine calce,
Et pelagi irati spumis & lacte recocto,
Maturis cerasis eadem rubicundior, atq;
Moris, quæ nondum nigro sunt tincta colore,
Pulchrior arboribus uerno quũ tẽpore florent,
Dulcior arenti ficu: mustoq; recenti,
Non habuit credo tales cytheræa papillas,
Non tales oculos, nec tam speciosa labella,
Quid laudem femur, aut femori cõfinia membra?
Has tractare iuuat potius, q̃ dicere partes,
Non modo mortales inter laudata, sed ipsis
Dijs etiam Mellina placet, uidi ipse sequentem
Hanc satyrum, & tandem captã sub subere pressit,
Clamabat, uolui demens accurrere, opemq;
Ferre, sed hirsuti metuebam cornua diui,
Riualemq; ausus non sum tentare ferocem,

Ah quoties nutu blandi me inuitat ocelli;
Accersitq; ultro: & niueis mea colla lacertis
Haud aliter nectit: soleat q̃ nectere ramos
Admotos hedera aut vitis: lasciuaq; mordet
Ceruicem: leuiterq; manu, mea percutit ora
Ludendo: iuratq; mihi, me præter, amare
Se nullum; sed nõ adeo sum stultus, vt ista
Vera putem; quoniam nil est mendacius ipsa
Fœmina: & insuetis quo te magis improba palpat
Blanditijs: hoc esse magis tibi scito cauendum;
Dixerat ista canens, atq; addere plura volebat;
Ecce autem veniunt per saxa crepidinis: inter
Pendentes frutices, angusto calle, latenter
Septem forte lupi, stimulante cupidine pastus:
Inuaduntq; greges: nunc has nunc morsibus illas
Dilaniãt pecudes: mersantq; in sanguine rictus;
Contra, conatur magnis latratibus hostes
Pellere turba canum: ferro circũdata collum;
Ingens fit strepitus: valles resonare boatu,
Consurgunt trepidi, posito certamine cantus
Pastores: baculis nodoso e robore sumptis:
Et funda, accurruntq; simul, solusq; remansi;
Tunc alia discedo via, speransq; timensq;,
Atq; animi dubius, mecũ diuersa volutans,
Progredior, quantũ spatij ter plumbea massa

Impete tormenti exiliens metitur aheni:
Illimem fontem scatebris gliscentibus, inter
Frondosas platanos, reperi, quem mollia circum
Gramina cingebant: scabroq; sedilia topho,
Vt puto, nympharum sedes: quũ torrida feruet
Aestas: & mundum rabiosus Syrius urit,
Haud procul hinc aberant, plenos onerãtia ramos,
Sorba: ego cõfestim, quoniam, matura uidebam:
Accessi & nõnulla manu decerpta comedi,
Inde sitim cupiens haustis extinguere lymphis:
Ad fontem propero: & fonti prona ora reclino,
Dumq; bibo: in nitidis splendebat calculus undis,
Interea iuuenem quendam demittit olympo
Diua Arete, nostri non immemor: ille uolatu
Præcipiti, secat æthereas uelociter auras,
Dum uolat accipitres cursu præuertitur ipsos:
Prendere quum prædã pennis stridẽtibus ardẽt,
Actutumq; ad me uenit: qui forte iacebam
Graminea in ripa, fessus: dicitq; salutem:
Illicet assurgo: & iuuenem reuerenter adoro,
Ille autem superans humanam corpore formam
Diuæ Aretes: inquit, sum filius: ipse Timalphes
Nominor: huc genitrix misit me: ut singula demũ
Quæ restant dicenda: suo nunc ordine pandam,
Sedimus ergo ambo: dehinc fari talia cœpit,

Audisti quæ sit mulier de parte sinistra:
Quis puer ipsius, nanq; hoc tibi mater aperte
Ostendit: quare nunc restat dicere: quæ sit
Altera, quæ dextram puero comitata tenebat:
Hanc Venerẽ appellant homines: dicuntq; creatã
De pelagi spumis, tunc quum Saturnus in æquor
Creditur ingratus testes iecisse paternos:
Sic ꝑhibent græci: gens multũ accõmoda nugis,
Garrulitate potens, fingendiq; apta magistra,
Vranius tamen hanc genuit, de Lopade nympha,
Vranius rerũ genitor: quo uastior Athlas
Nõ fuit Enceladus ue ferox, tumidus ue typhoeus
Nec quotquot tellus produxit fœta Gigantes,
Huic natura nouem capita addidit: ide supremum
Absq; oculis, uersum est Tarthesi ad littora sẽꝑ,
Cętera ad Auroram spectant, plus mille secundo
Lumina sunt: reliquis unum: iactatur ad arces
Dextera riphæas: boreęq; cubilia tractat,
Sed qua parte Notus mittit sua flabra: sinistram
Extendit: mundumq; manu metitur utraq;:
Contingens pedibus manes, & uertice cœlum,
Omnigeni pecoris pastor ditissimus idem
Quod late in terras omnes diffundit alendum,
Non esset pecori numerus: nisi filius eius
Pãphagus, horrificũ rabie atq; trigutture monstrũ,

Aßidue, cũ vxore sua quæ nomine fertur
Atropos: armenta atq; greges sine fine vorarent,
Hanc venerem icc irco Vranius tulit, atq; Deoꝝ
Cuidam Pędogeni, ęterno sociauit amore,
Consortemq; thory fecit: quo fœdere iußit
Instaurare aliam prolem: & supplere creando,
Hæc est, illa Venus: sine qua, cultore careret
Maximus, & densis horreret sentibus orbis,
Hanc deus instituit: naturæ vt damna rependat,
Quod vero deus instituit: dãnabile non est,
Quid de illis igitur dicam: qui cœlibe vita
Contenti, dulces non curant gignere natos:
Sed steriles obeunt radicitus, & moriendo,
Post cineres non vlla sui monumenta relinquũt:
Hi peccant certe, & si verum dicere fas est:
Nascitur indigne, per quẽ non nascitur alter:
Indigne viuit: per quẽ non viuit & alter,
Qui tamẽ aut morbo, aut alia ratione tenentur
Quo minus hac poßint vti: preßi ue maligna
Paupertate/timent mendicam educere prolem:
Aut qui cœlestem sapienter ducere vitam
In terris malunt: quoꝝ rarißma turba est:
Abstineant, nam tunc fas est: veniãq; merentur,
Sed multi nolunt vxorem ducere: multas
Vt paßim incestent: diuersaq; pabula carpant,

Quoq; magis fallant vulgus: se adÿcere sacris
Haud dubitant: & templa colunt/diuũq; ministri
Censentur: varias leges habitusq; capessunt,
Insuetos: raso sperantes vertice cœlum,
Insani fugiunt mundũ, immundũq; sequũtur,
Et cũ se ventri dedant, molliq; quieti:
Quæ duo nequitię sunt nutrimenta: pudici
Credantur: cœcis condunt sua furta latebris,
Et satagunt nigram vitÿs obtendere noctem,
Nemo quidem caste consueuit viuere: saluis
Inguinibus, nisi quem iam debilitata senectus,
Aut languor grauis, aut animi dolor ĩpedit ingẽs,
Aut regit ætherei sapientia plena pudoris,
Omne superuacuum, natura e corpore pellit,
Hinc est, ꝙ Venerẽ nocturna insomnia soluũt,
Gaudiaq; informant: veros imitantia lusus,
Multi autẽ, quia sunt cauti, casti esse putantur,
Esto tamen ꝙ Vestales, ipsasq; Sybillas
Virginitate sua vincant: cedo dignior vtra
Vtra est nobilior: sterilis ne, an fertilis arbos:
An quæ est terra ferax: an quæ nil gignit arena:
O vanas hominum curas, o futile votum,
Discite naturę sanctas non temnere leges,
Quæ vult vt genitus generet: quæ gaudia fecit,
Tam bona cõcubitus: nõ vt te absterreat: immo

Vt magis alliciat, naturæ obsistere cur uis?
Nempe Venus nulli culpę est obnoxia, si sit
Legitima, atq; modum seruet, si debita fiat,
Ast nimia/eneruat vires, effœminat artus,
Ingenium obtundit, breuiat quoq; tempora uitæ,
Iam nunc de Veneris puero/nos dicere oportet,
Hic est ille hominum domitor/domitorq; Deorū,
Qui face/qui pharetra totum perterritat orbem,
Cui q̄uis puero & cęco/tamen omnia parent
Quę terras pelagusq; colunt: quæq; ęthera sūmū,
Heu quantos ignes & quanta incendia passim
Excitat iste puer, quantum o pharetrate Cupido
Arbitrij tibi concessum est, tibi nulla resistunt
Robora, tu pecudes, tu homines/tu numina vicis,
Sæpe tuis fixum telis gemuisse tonantem
Nouimus, & varias compulsum assumere formas
Fulmine deposito, & cœli regione relicta,
Non dedignatum miseras insistere terras,
Nūc aquilā fieri, nūc torua fronte iuuencum,
Nunc se pastorem, nunc se simulare colubrum,
Interdumq; ignis speciem: Satyriq; figuram
Aut auri induere: aut candenti corpore oloris,
Enosigæus item liquido mutatus Enipeo,
Dum tua tela miser sentit: Salmonida presit,
Sæpe etiam voluit delphin ariesq; videri,

Aut equus: & toto flammas extinguere ponto
Quas tu condideras in pectora cęca nequiuit,
Fabula longa nimis, cunctos ex ordine diuos
Et factum accipitrem Phœbum, factumq; leonem:
Dicere: vel stygij furias memorare Tyranni,
Talia nō opus est referēdo absumere tempus,
Quippe ego si cunctos heroas & heroinas
Quotquot dirus amor lethali vulnere fixit:
Enumerare velim: crescet mihi longior ordo
Historiæ, atq; prius cōdens sua lumina Titan
Abluet hesperio fumantes gurgite currus,
Ergo operæpretium puto: omittere talia: cum sint
A multis iam dicta alijs: nunc uera sequamur,
Nō puero huic Bacchus pater ē, ut græcia fingit:
Non etenim si sic, abstemius vllus amaret,
Sed fatum: quoniam fato iunguntur amores:
Nimirum fatis mortalia cuncta reguntur,
Fatum dat mores, fortunam, & terminat annos,
Plus fatum q̄ forma ualet: sit maxima flammæ
Causa cupidineę licet hęc, & corda tenaci
Pręcipue iuuenum soleat uincire catena,
Plus quoq; q̄ nummi: q̄uis corruperit auro
Inclusam Danaen turri saturnius alta,
Consuetudo etiam, & facilis concessa manendi
Sæpe simul, nulloq; simul spectante, loquendi

Libertas: quæ prona via est & lubrica, per quam
Ipse amor igreditur: per quā Venus ipsa paratur,
Haud multū certe, fato renuente; iuuabunt,
Fato iungūtur: fato soluuntur amores,
Hinc uilis, deformis, inops, quandoq; fruetur
Quod neq; formosus poterit nec diues habere,
Hinc pulchra & generosa viro contēnitur uxor:
Interdum: & pluris pellex triuialis habetur,
Hinc uxor pulchrum & generosum sæpe maritū
Odit: & immundi penem calonis adorat,
Aut aliquē externū quē uix bene nouerit: ardet,
Deniq; ni tribuatur amor pro lege deorum
Cuiq; suus, nisi sit diuisus limite certo,
Non dubium est q̄n possit ab omnibus unus amari
Non dubiū est: possit quin omnes unus amare,
Et passim quācūq; uelit sibi quisq; potiri,
Sed veluti pisces piscator non capit omnes,
Non oēs volucres auceps: non omnia lustra
Venator spoliat: sed quod sua cuiq; dedit sors,
Hoc habet: hoc potitur: sic dispensantur amores,
Arbitrio superum, dominæ sic sæpe placebit
Ipse suæ seruus: sic pulchram sępe puellam
Entero celosus: grandæuus, lippus habebit,
Ac ueluti infausto qui sidere mercibus implet
Mercator nauim: nocituraq; cęrula tentat,

Naufragio, aut diris prædonibus expoliatur:
Sic quisquis cœlo aduerso fatoq; sinistro,
Vritur: in cassum tempus terit atq; laborem,
Immo ignominiam, & crudelia vulnera sæpe
Accipit: interdum letho mercatur amorem,
At cui fata fauent: & cui fortuna secunda est,
Pace frui poterit quod vult: & tutus amare,
Verum hæc q̄ paucis concessa est gratia: pauci
Tam faciles habuere deos, tantumq; benignos,
Excepto si quis caute sua gaudia cœlet,
Vsqueadeo, ut nulli fidat: nulliq; recludat,
Quippe homini nūc nulla fides: nūc omnia plæna
Insidijs: socio nunc quisq; imponere tentat,
Quod si arcana suo quisq; commisit amico:
Hunc metuat ne quando fides frangatur oportet,
Ne quando infensus mutata mente reuelet,
Quod prius in cordis penetralibus occultabat,
Ergo si liber uis esse: & viuere tutus:
Non vlli credas: quod tu clam feceris, & sic
Semper amicum habeas, dum durat fœdus: ut ip̄m
Posse putes hostem fieri: quod sæpe videtur,
Nam qui semper ament nostro sunt tēpore rari,
Inuidia est etiam multum metuenda, secundis
Quæ semper rebus dirum miscere uenenum
Nititur: inuidiam moneo timeatis amantes,

Propterea quid ames nemo sciat: occule amorem
Qui sapis: atq; tuus fac ne ignis luceat extra,
Inuidia/horrendum monstrum: sęuissima pestis:
Exitiale malum: quo non violentius vllum
Virtutem insequitur: lacerat benefacta: bonosq;
Odit: & alterius iusto indignatur honore,
Quanq̃ nemo satis proprium cœlabit amorem:
Si fata impediant: inimicaq; sidera nolint,
Quippe humana parum prodest prudentia: quãdo
Decernunt aliter superi: frustraq; laborat
Qui rem cunq; parat Dijs aduersantibus ullam,
Non tamen iccirco/non omni est arte cauendum:
Non omni vtendum studio/pro viribus: atq;
Consilio, nam qui fecit quod debuit: & spe
Fraudatus tamen est, merito laudatur, & omnem
Inuidiã in Superos transfert, quos sæpe fauere
Stultitiæ, atq; bonos pessundare sępe videmus,
Fœlix/cui fauor a cęlesti traditur arce,
Quẽ Deus ipse fouet, qui dextro est sidere natus,
Huic etenim iucundus amor continget, & absq;
Felle frui/longa poterit dulcedine lętus,
Nempe Amor est dulcis, nẽpe est res blãda/iocoq;
Plena & delicijs, ni fato fiat amarus,
Cuius qui nunq̃ est expertus tela/vocari
Iure potest/sensus expers, nam bellua quę non

Igne cupidineo flagrat: certe omnia quãuis
Vilia & exigua/has norunt animalia curas
Sic statuente Deo, quare qui quęrit amorem
Rem quærit diuinam, etenim nisi cuncta perenni
Ipse Deũ atq; hominũ rex prosequeretur amore,
Deficeret mundus, pariterq; elementa perirent,
Quilibet id seruat quod amat, gaudetq; tueri,
At quod non amat id nemo seruare laborat,
Iccirco rerum series æterna manebit,
Quippe Dei est æternus amor/ qui cũcta tuetur,
Et licet orta cadant, species nulla atterit ętas,
Diligit has etenim per se Deus optimus, at non
Sic ea quæ rapidę debentur corpora morti,
Nanq; perire sinit nemo quod diligit, illud
Si seruare potest, sed quis neget omnipotentem
Esse Deum: seruare potest, sed non amat ipse
Corpora, corrumpi iccirco sinit, at species non,
Quid figulus curat, si frangitur ista vel illa
Olla: rotam pedibus voluens/cretaq; resumpta,
Ipse nouas iterum fingit, spernitq; priores,
Pręterea/cœlum/tellus/aerq; fretũq;
Atq; ignis, demum totius machina mundi
Hoc stat, & hoc durat/tot iam per sęcula nexu,
Nam nisi tantus amor, firma compage teneret
Omnia, pugnarent vinclis elementa solutis,

Non cœlum terris lucem radiosq; calentes,
Nec generandarum præberet semina rerum,
Aera finitimum consumeret improbus ignis:
Nec tempestiuas pluuias demitteret aer,
Nuda foret tellus: æquorq; extingueret ignem,
Aut igni potius piscosum aresceret æquor,
Vt quondã, quũ flammiuomos Clymeneia proles
Non bene rexit equos: metuens cœlestia monstra,
Infœlixq; sui renuens præcepta parentis,
Corruit in uoto: sensitq; incendia mundus,
Donec fulmineo præceps deiectus ab ictu,
Eridani medijs flammas extinxit in undis;
Gignit amor pacẽ: pax est dignißima rerum
Omnia pace vigent: & pacis tempore florent,
Paci summus honos: paci est quoq; sũma uoluptas;
Tunc tuti uiuunt homines, tutusq; uiator
Carpit iter: nec fit sæuorum præda latronum,
Tunc apium cura & pecoris: tunc arua colũtur,
Aßidue: & largas pariunt pro tempore fruges,
Copia tunc cereris: tũc lac, tũc bacchus abundat,
Palladiusq; liquor: tunc paßim luditur: & tunc
Inflata ad thyasos inuitat tibia, soli
Oderunt pacem stulti; & certamina quærunt,
Talia fluxerunt Saturno tempora rege,
O fœlix ætas, ipso pretiosior auro,

At nunc (proh dolor) insano discordia motu
Omnia conturbat: terret, repletq; tumultu,
Nunc iuuat esse trucẽ: & leges discindere ferro,
Iustitia est potuisse magis, nũc mille colubros
Mille faces quatiunt, toto & bacchãtur in orbe
Eumenides, populosq; agitant, regesq; superbos,
Quid iuuat, o miseri: pugnãdo lacessere mortem?
Nunq; sera uenit, sed dira superbia, tanti
Causa mali, & uesana fames atq; ardor habendi,
Heu cur vsqueadeo vilißima terra superbis
Cuius fœda breui corrodent viscera vermes?
Quid tantum quæris? te semp forsitan esse
Victurum credis? miser, ha, miser aspice, q̃ sit
Incertus, uelox angustus, terminus a ui,
Sufficiet breuis vrna tibi, paruũq; sepulchrum,
Quod si amor humanos animos astringeret, ista
Non fierent, sed quisq; suo inseruiret amico,
Quisq; sibi charum, qua posset parte iuuaret,
Certe nec melius quicq; nec dulcius est, q̃
Sincere a multis, dum vita hæc durat amari,
Rebus in aduersis magnum munimen amici,
Solantur, firmant animum, prodesse laborant,
Quaq; ualent, miseras curas & damna leuare
Conãtur, tecũq; dolent, tecumq; queruntur,
Haud facile ille perit, quicunq; est diues amicis,

At quum te uultu spectat fortuna sereno,
Et uersat meliore rota, tua commoda tecum
Percipiunt: gaudent tecum: conuiuia tecum
Plena iocis celebrant: augent tua facta fauendo,
Quare qui tutam & lętam uult ducere uitam:
Quam multos studeat semp sibi iungere amicos,
Pluribus hoc autem fiet rationibus: ipsas
Qua potero expediam: sed primum scire necesse ē:
Esse uoluntatis motū, hunc quē vulgus amorem
Appellat: nam uelle bonū est quod fertur amare,
Semp habere bonū desiderat ipsa uoluntas,
Et uitare malum: solisq; mouetur ab istis,
Hæc duo sunt igitur causæ et fundamina amoris.
Omnia sed bona sunt triplici discrimine secta,
Quędam iucunda & quædā dicuntur honesta,
Vtiliumq; aliud genus & natura bonorum est,
Sicq; malū triplex: dānosum, turpe, molestum,
Quisq; amat: hæc aio fugiens aut illa requirens,
Est igitur diuersus amor: diuersus ut est fons
Vnde oritur, laude aut probro nō dignus eodem,
Hęc tria nō solum inter se differre putandum
Per genus: ast etiam species habet unumquodq;
Per se multiplices, delectans, utile, honestum,
Quæ cum sint uariæ: uarij redduntur amores,
Vtile enim est quicquid prodest, non est tamē unū,

Sicut multa etiam bona corporis, atq; animi sunt,
Quattuor ad corpus spectant bona: robur, & ipsa
Forma: valetudo: leuitas, quodcūq; dat ista
Vel res sit, uel homo, prodest: atq; utile fertur,
Ast animi duo sunt bona: mos, doctrinaq;: sicut
Sunt animi geminæ virtutes: ipsa uoluntas,
Cuius sunt mores: & mens: cui noscere verum
Est propiū, mentis bona sunt cōplura, nouemq;
Doctrinæ hanc ornant: quas vatū carmina: musas
Appellare solent: ter ternis orbibus aptę,
Sicq; voluntatis bona plura, & quattuor horum
Præcipua existunt, prudentia, iustitia: atq;
Grandia quæ aggreditur fortis discrimina virtus,
Necnon quæ frænis nos temperat: atq; modestos
Efficit, ex istis, tanq̄ de fontibus, omnes
Emanāt aliæ, quas quisquis discere quęrit
Voluat Aristotelis libros: vel scripta Platonis
Inspiciat, duo sunt hæc magni lumina mundi,
Ergo, quicquid erit tribuat quod talia nobis:
Vtile dicetur, ueluti medicina, medensq;
Corporibus: velutiq; animis liber atq; magister,
Vtiliora tamen sunt & meliora putanda
Quæ prosunt animo: quia corpore dignior ipse est,
Vt seruo dominus: rate nauta, aurigaq; curru,
Sed mediate aliquid prodest, aut immediate:

Vt sator & nūmi, cocus & cibus esurienti:
Idq; ipsum dico de delectantibus: hæc nam
Per multas species, per multaq; mēbra secantur,
Quorꝝ animos quędā delectant, corpora quędā,
Suntq; voluptates animi q̄ corporis, omnes
Sincerę magis, & stabiles, & nobiliores,
Cum Dijs cōmunes nobis, at cætera sensus
Gaudia, sunt etiā brutis concessa, sequuntur
Hæc pecudes proprie, nāq; his, dulcedine mentis
Posse frui vetitū est, neq; cunctis sensibus ipsę
Lętantur, solo gustu tactuq; mouentur,
Quippe nec harmoniā, sed nec diapasmata curant,
Nūquid Apellęas tabulas, aut ęra Corynthi
Mirantur, vel clamosi spectacula Circi?
Si quid odorantur tamen, aut si vocibus vllis
Vel si nōnunq̄ aspectu gaudere videntur:
Id gustus fit vel tactus ratione, velut quum
Massylus visa in campis leo forte iuuenca
Exultat, tollitq; iubas, caudamq; retorquet,
Prædæ auidus, uel quum sonipes, ꝑ prata uagantē
Vidit equam, ueneris stimulāte cupidine, fertur,
Et resupinato dumeta per auia collo,
Subsultim graditur, cœlumq; hinnitibus implet,
Cumq; cibi & ueneris, pecudum sit sola uoluptas,
Et propria: iccirco est etiam uilissima, uixq;

Conueniens

Conueniens seruis; hebetat nā mentis acumen
Immoderata: solet multū quoq; lędere corpus,
Ergo quicūq; est huic deditus: insipiens fit,
Et seruire magisq; alijs dominarier aptus,
Non est turpe tamen, moderate talibus vti,
At bona si quæ sint cognoscere quæris honesta,
Quod nuꝑ dixi reminiscere, nāq; animi sūnt
Doctrina & mores, veluti pauloante relatū est,
Sed quod nūc dicam, solerti mente notato,
Quæ bona delectant, q̄ longo tempore durant,
Tam longo existunt iucunda: & postea nil sunt,
Exemplo tibi sit, veneris cantusq; voluptas,
Ast quicquid præbet bona corporis, vtile fertur,
Ipsa autem bona sunt iucunda, velut valetudo
Iam data delectat, medicina sed utilis ipsa est,
Id quoq; quod confert animi bona, iure vocatur
Vtile, verū animi bona postq̄ tradita iam sunt,
Fiunt iucunda, & simul efficiuntur honesta,
Quicquid enim virtutem affert, est vtile, at ipsa
Tradita iam virtus, iucunda & honesta putāda,
Quippe honor est soli uirtuti debita merces,
Quicūq; ergo cupit multum, dum viuit, amari,
Aut studeat delectare, aut prodesse, vel in se
Virtutes habeat, quas compelluntur & ipsi
Commendare mali, & q̄uis odere, verentur,

G

Sed prius illorum debet perpendere mores,
Quis placuisse volet namq; est non una uoluntas,
Omnibus,hinc homines studia in diuersa ferũtur,
Vsqueadeo tribuit difformia semina nobis
Gignendo natura parens,quod displicet illi
Hic amat,hic laudat,quicquid damnatur ab illo,
Ergo non eadem sunt cunctis grata,nec omnes
Vtile idem cupiunt,eadem nec honesta requirunt,
Quare opus est nouisse prius quid cuiq; magis sit
Acceptum,placeatq; magis,ne fiat inane
Officium,cassusq; labor,ne littus aretur,
Si forte aut iniucunda aut odiosa ferantur,
Hoc autem non difficile est cognoscere,sermo
Haud dubie ostandit mores: animũq; latentem,
Id quod amat crebro loquitur quisq;,atq; libenter
Audit,multa domi poterunt quoq; signa uideri,
Nã cum vomeribus,stimulos,iuga,rastra,ligones,
Agricolę seruare solent,arma horrida miles
Parietibus suspensa tenet,sed quisquis abundat
Codicibus,poterit merito studiosus haberi,
Sic de aliјs dico,nimirum archana resignat
Lingua manusq; animi,quare quæcũq; placebunt
Efficere hæc studeat,quisquis sibi quęrit amicos,
Obsequio generatur amor,sed maxima lucrum
Pars hominum sequitur,nũmos & munera cũcti

Affectant,donis multi acquiruntur amici
Verum talis amor non est durabilis,& quum
Deficit vtilitas,fugit illico,pręcipue si
Vlterior non vlla manet spes utile habendi,
Seruilis fidusq; parum,tamen inueniuntur
Quidam sed rari,acceptorum qui meritorum
Assidue memores,non cessant semper amare
Esto q; ingrati cessent,non proinde bonus vir
Qui rarus ueluti phœnix reperitur in orbe,
Multis prodesse, ac pro uiribus auxiliari
Debet desinere,est etenim uia sola merendo
In cœlum,perq; hanc alcides maximus olim
Incessit,multiq; aliј quorum inclyta fama
Durat adhuc,nullum posthac moritura per æuũ,
Nempe deo est similis uir dapsilis atq; benignus,
Pars magna est etiam quæ delectabile quærit,
Hinc & amant quicunq; sibi iucunda ministrant,
Pręsertim pueri,iuuenes,necnon locupletes,
Gaudia sectantur,sectantur ludicra semper:
Sed nec talis amor uerus uel firmus haberi
Debet,namq; fugit,quum deficit ipsa uoluptas,
Si modo non redeat,uel non reditura putetur,
Est tamẽ interdum ualde utilis,atq; per ipsum
Diuitias multi,multi accepere fauorem,
Delectare igitur studeat qui quærit amari,

Dũ neq; q̄d iniustũ est neq; transgrediatur honestũ,
At prodesse modis & delectare duobus
Quisq; potest, verbis ac rebus, tutius autem
Et leuius multo est, verbis q̃ rebus amorem
Querere, pinde opus est quo id fiat noscere pacto,
Vtile si doceas quęq; moneas ve loquendo
Efficies, monstrando etiam quid prosit & obsit,
Quo nocitura modo vitentur, & ipsa parentur
Commoda, in aduersis pro ipsorum orando salute,
Vel commendando, vel pro ipsis grata petendo,
Quos in amore uoles tibi iungere, si cupis autem
Delectare aliquem verbis, laudato decenter
Ipsum resq; suas, vel si quid gesserit vnq̃
Egregie, ne te pigeat laudondo probare,
Nam sapiens æque ac stultus laudarier optat,
Interdum lepidis risumq; mouentibus, aures
Mulceto dictis, referendo si qua iocosa est
Fabula, vel si qua est uetus aut noua digna relatu
Historia, & demum si quid scis posse placere,
Non contradicas, imo assentire loquenti,
Sint non vera licet, quod si pudet illa fateri
Tu saltem taceas, nam dissimulare tacendo,
Maxima plærunq; est prudentia, viuere nescit,
Vt bene vulgus ait, qui nescit dissimulare,
Nõnunq̃, mihi crede, nocet, defendere verum,

Temporis, atq; loci proinde est seruãda hominũq;
Conditio semper, ne quid te ledere possit,
Ast aliqui absentem malunt laudare, putantq;
Id melius, faciunt astute, talis enim laus
Gratior, atq; minus ficta & suspecta videtur
Quippe solent multi præsentem extollere dictis,
Semper adulantes, vt veri habeantur amici,
Ast vbi terga abiens vertit, mordaciter vrgent
Absentem, & rident, non ualde est fidere tutum,
Laudanti coram, mos est hic mancipiorum,
Non deerunt autem, referant qui singula, plures
Aut unus saltem, fueris quęcunq; locutus,
Vel bona uel mala sint, multus delator ubiq; est,
Hic te laudauit dicet, uel uituperauit,
Sed tamen, ut paucis liceat concludere uerum,
Non magis est gratum cunctis & amabile quicq̃
Moribus ingenuis, integroq; ordine uitæ,
Hoc plus diuitijs, plus cognitione probatur,
Nãq; malus quãq̃ doctrina, & rebus abundet,
Neutiq; diligitur: uitijs odiosius est nil,
Si bonus atq; probus fueris, uel amabere, uel te
Non, odio saltẽ (uelut orbitror) ullus habebit,
Est autem uetus authorum sententia, mores
Quod similes, simile & studiũ, sunt fomes amoris,
Sic uanus uanum, studiosus sic studiosum

Diligit, & socios adeunt animalia cœtus,
Hoc non inficior, nam quo iungentur amore
Hi quibus est mens diuersa & diuersa voluntas,
Cum sit amicorum cupere & contẽnere idipsum?
Sed sceleratorum cito fœdera dissoluuntur,
Stultorũq; breui cõmertia tempore durant,
Nã propria vtilitas, quã quisq; requirit iniquus
Per fas atq; nefas, & sæua cupido nocendi,
Quam malus oĩs habet, pariterq; superbia & ira,
Stultorum fidæ comites, accendere bilem,
Bella mouere solent, amor est durabilis ille
Dumtaxat, cuicunq; dedit fundamina virtus,
Quẽ genuit probitas, omor hic pia pectora tantũ
Sincerosq; animos, æterno glutine firmat,
Et naturali pluris faciendus amore est,
Quo gẽitũ & generans, & ab uno sanguine creti,
Mutuo se obseruant & amãt, nã sæpe parentes,
Oderunt nati, oderunt sua pignora patres,
Germano ĩsidias germanus sæpe parauit,
At nunq̃ verus pyladæ insidiatur orestes,
Nec pylades mortẽ curat, modo prosit oresti,
Sed dubiũ est fieri ne vllo conamine possit
Vt nos oĩs amet populus; iustiq; maliq;
Nempe amor in plures diuisus debilior fit,
Fortior in paucos; vnita potentior est vis

Quælibet, at partes in plures secta peribit;
Recte igitur dicũt, raros tibi quære sodales;
Difficile est etenim cũ multis viuere posse
Et cõuersari assidue, quæ maxime amicos
Res decet; a multisq; fides negat ipsa teneri,
Cum paucis habitat potius; nõ ergo fideles,
Esse tibi multos credas; nec dilige vulgus;
Nec te vulgus amet; comes est discordia vulgi,
Cum paucis pax lęta manet, turba oĩs abesto:
Nãq; a turbando nomen sibi turba recepit,
Paucos atq; bonos tibi delige, cũ quibus ęuum
Ducere securus valeas, & lite remota,
Vt nõ ergo potes multos uæmenter amare;
Sic tu non potes a multis væmenter amari:
Nam qui nõ amat, is nullo fit dignus amore,
Est alius ciuilis amor; cõmunis; & omni
Præstandus populo, quo quisq; bonusq; malusq;
Diligier debet, quum nulla ex parte nocemus
Factis aut dictis cuiq̃, quum taliter ipsi
Viuimus, vt nemo merito nos carpere possit,
Quũ sumus erga oẽs blandi, vultuq; benigno
Queq; salutamus; laudamus; honorificamus,
Sed tamen inprimis est vtile conuersari
Raro vel nunq̃ cum multis, si tibi cordi est
Vitare insanas lites, pacemq; tueri,

Præsertim quos esse malos nosti aufuge,namq;
Haud facile est tribulos & spinas inter euntem
Illęsos habuisse pedes,illæsaq; crura,
Nec cures si te nō diligit improbus,at si
Non odit,satis esse puta,non oderit autem
Si longe steteris,absenti non nocet anguis,
Vel conuersari tibi si quandoq; libebit
Cum populo,& stolidæ iterdū te adiūgere turbę,
In primis studeas moderamina ponere linguę,
Et caue quid dicas,semperq; libentius audi,
Raro autem loquere:est mentis grauitate carētis
Indiciū,sermo nimius,peccatq; frequenter
Multiloquus,verum parce cauteq; loquentes
Laudantur:decus est ingens prudentis in ore,
Pręsentem,absentem ue aliquē ne lede loquendo,
Hoc sit præcipuū monitum,sit regula prima,
Atq; ea ne dicas quæ nil referre videntur,
Nec verba in cassum & nulla ratione profundas,
Nam te ridebunt homines,fatuumq; vocabunt,
Verum siue rogas aliquem,seu forte roganti
Responsurus eris,prius ipsam consule mentem
Quam vox exiliat:quæ postq̄ est edita retro
Haud remeare potest,verbū semel ore soluto
Emissum lōge:nequit ad sua claustra reuerti
Gratia magna etiam est sapientum dicta referre,

Atq; loquendo aliquos vatū interponere versus,
Interdum exempla historijs inuenta probatis
Talia nāq; solent sermoni inserta decere,
Apprime,modo sint non ab re,iccirco frequenter
Nunc hos,nunc illos opus est euoluere libros,
Atq; ut apes,varios passim decerpere flores,
Iram pelle procul:tecumq; superbia non sit
Nam tales homines non possunt prorsus amari
Verum te mitem blandumq; ostende:placebis
Omnibus hoc pacto,at si te quis læserit,ipsum
Ingenio studeas mage q̄ superare furore,
Ingenio vires cedunt,prudentia victrix
Cuncta domat,rabide tigres,tumidiq; leones
Mansuescunt arte,arte rates vasta æquora tranāt,
Arte gerit turrim barrhus,iuga taurus,& arte
Asper ęquus tolerare equitem frenosq; iubetur,
Viribus ingenium moderatur cuncta ministris,
Infirmi & timidi est nimirum multa minari,
Verbaq; femineæ vires sunt,facta virorum,
Dissimulat prudens,fortis tacet,ast vbi venit
Opportuna dies,facienda viriliter audet.
Ergo prius caueas,ne quis tibi iure molestus
Esse queat,ꝙ si iniuste læderis ab ullo,
Ipsum quando potes,tu contra vlciscere iuste,
Sin tibi non licet hoc,inclusum corde dolorem

Dißimula atq; tace, ne deteriora subinde
Dāna feras, stultū est hostem irritare potentem;
Atq; malum maius tumidis sibi quęrere verbis,
Expectat tempus sapiens, iramq; coercet,
Sępe etiam vtiliter cędit, placidisq; furentem
Demulcet dictis; & dulcibus allicit hostem
Blanditijs, donec deceptum in retia mittat,
Callidus indomitū pullum sic vincit equiso:
Sic insueta boui sensim iuga ponit arator,
Sic trahitis cibeles torui sarraca leones,
Sicq; ferę tigres bacchi paretis habenis,
Nimi℞ magna est prudentia vincere blande,
Atq; animi ad tempus pressum cęlare dolorem,
Hoc aliud quoq; seruandū est, quocūq; manebis
In cœtu, laxes ne turpiter ora cachinnis,
Sed quū opus est parco moderatoq; vtere risu,
Nempe est inualidę mentis, capitisq; minuti
Indiciū ridere nimis, contra esse seuerum
Semꝑ; inhumani est animi, fuge cautus utrunq;,
Atq; tene mediū, medio sedet inclyta virtus,
Non volo te scurram, sed si potes esto facetus,
Iam videor dixisse satis, iam iussa peregi,
Propter quæ imperio matris, descendimus ad te,
Nunc tempus remeare monet, locaq; infima mūdi
Deserere, & superas volitando reuisere sedes,

Vnde ego tellurem soleo spectare frequenter
Admirans, adeo paruam minimamq; videri,
Exiguiq; instar pomi pendere rotundam
Aeris in medio, fulctam molimine nullo,
Atq; suo tantum libratam pondere, cerno
Inde etiam, occeanū totas circūdare terras,
Perq; ipsas flexo, velut anguis, serpere cursu
Nærea cęruleū, modici sub imagine riui,
Inde padus, tanais, ganges, histerq; videntur
Agro℞ fossæ, quoties implentur ab imbri,
Quūq; tua aspicio, quāuis ingentia, Nile
Ostia, tam longe, septem reor esse canales,
Sæpe etiam video telis pugnare coruscis
Agmina, purpureoq; vndantes sanguine campos,
Et stolidos reges, bona dū fugitiua sequuntur
Seq; putant non posse mori, diuersa mouere
Pręlia, & insontes populos opponere morti
Tradereq; inuitis spectacula tristia diuis,
Inde etiā mutare locū freta flumina, fontes,
Aspicio, fieri valles ex montibus altis,
Inq; altos montes imas consurgere valles,
Temporis anfractu longo, & nemora alta secari
Vomeribus cultisq; prius succrescere syluas,
Oppida transferri huc illuc, & cuncta nouari,
Fœlix cui talem speculam contingit habere,

Vnde asiam mollem videat, lybienq; ferocem,
Europamq; armis, & fertilitate superbam,
Inq; ipsis varias gentes, quos Carcinus vrit
Aethiopas, primoꝗ indos sub sole iacentes:
Getulos, nomadasq; agiles, cylicasq; rapaces,
Sauromatas, parthosq; arcu pugnare peritos,
Thuriferos arabas, thraces, validosq; arimaspas,
Hispanos, italos, gallos, rigidosq; britannos,
Totq; alios populos quos supra quum redijt sol
Aut quum decessit radijs illuminat infra,
Nonne illuc velles conscendere posse, liceret
Hoc si mortali cuiꝗ, nisi membra grauarent
Te tua: sed nobis tantum conceditur istud
Cęlicolis, quibus est concretũ ex æthere puro
Non elementorum primoꝝ pondere corpus,
Vnde feras, donec tandem sit morte solutus
Spiritus, interea valeas, iam separor abs te,
Protinus his dictis, me respondere parantem
Deseruit, necnon ventis velocior ipsis
Digrediens, iterum cœlestia templa petiuit.

Finis.

LIBER QVINTVS.

LEO.



ON ego diuitias arabum
rubri ve lapillos
Aequoris insignes cupio,
nec quicquid iberus
Amne Tagus rutilãte ve-
hit, populos ve superbos
Sceptrigera domitare ma-
nu, non fata dedere
Talia, nec doleo nobis non fata dedisse,
Nam bonus atq; malus, nullo discrimine diues
Esse potest, auroq; potens, plærunq; videmus
Expertes animi indignos diademate crines
Cingere, sarranoq; ample vestirier ostro,
Illa mihi vellem mundi concederet author
Quæ nec habere valent praui neq; mẽtis egẽtes,
Quæ veꝝ efficiunt hominem diuisꝗ propinquũ,
Iuppiter omnipotens, abs te sapientia quare
Aut nulli, aut adeo paucis donatur: vbiꝗ
Formosos reperire licet, robustus vbiq;
Nascitur, & diues, contra rarissima tellus
Qui sapiat quenꝗ, tam vasto gignit in orbe,
Num melius fortasse putas & dignius: esse

Stultoꝝ regem ac dominũ: nempe illa potestas
Nobilior, sub qua positi sunt nobiliores,
Dignius est certe, castris aut vrbibus amplis
Quã stabulis aut armentis gregibus ve preesse,
Forsitan hoc facis, vt tibi sint mortalia ludo
Facta, & habes hominẽ pro scurra nẽpe videtur
Vita hominum, nil esse aliud q̃ fabula quædam,
Vtq; mouet nobis imitatrix simia risum,
Sic nos Cœlicolis, quoties ceruice superba
Ventosi gradimur quoties Titubante Cerebro
Diuitias nimium, nimium affectamus honores
Spiramusq; acres piperosis naribus auras,
Grandia iactantes, & grandia multa minantes,
Qui mimus, quę scæna datur, quũ sceptra tenẽtẽ
Atq; coronatum bubonem asinamq; verendum
Aspiciunt alto in solio sublime sedentem,
Spernentemq; alios omnes, sit cętera tanq̃
Turba hoĩum sine mente pecus dominũq; volẽtẽ
Dici & adorari, & pedibus sibi basia figi:
Nec videt insanus quid sit, q̃ friuolus & q̃
Turgenti bullę similis, pappoq; volanti,
Non ego sum talis, nec prorsus talia curo,
At vos ętherei ciues, quibus esse beatis
Contingit solis, quibus est æterna voluptas,
Humanas si forte preces attenditis, & si

Non penitus miseros homines auertitis, oro
Egregiam puramq; mihi concedite mentem
A falso verum discernere quæ sciat apte,
Quæ bona cognoscat vera & contraria veris,
Ne stultus fugienda sequar fugiam ue seqnenda,
Nam si mortali cuiq̃ licet esse beato,
Arbitror hoc pacto fieri me posse beatum,
Sed fallor, mecũq; omnes qui talia credunt,
Nemo etenim fœlix est aut fuit aut erit unq̃,
Non si possideat totum ditissimus orbem,
Non si plus sapiat q̃ quiuis natus in orbe,
Sed dubitat fortasse aliquis: nisi pagina presens
Id firma ratione probet, quare aspice libri
Huius materiam, quicunq, hoc discere quæris
Qua melius poterunt te carmina nostra docebũt,
Pandite pierides vestro sacra ostia vati,
Et satiate auidum scatebris parnasidos vnde,
Secretos reserate aditus, ostendite verum,
Vos etenim nostis q̨cquid fuit aut erit aut est,
Principio expediam quis fœlix atq; beatus
Debeat a nobis haud falso nomiue dici,
Post hoc progrediar quo me deducet apollo,
Dico igitur, solus fœlix est iure vocandus
Is quicunq; bonũ summũ iam possidet, at non
Omnes hoc norunt vere, cum quilibet illud

Qđ sibi plus placeat melius putet, hordea mulus
Aut asinus / plurisq̃ lauti obsonia rhombi:
Quam leporis clunes / q̃ turdos æstimat assos;
Sic & auarus opes / sic ambitiosus bonores,
Sic Venerem mollis sup̱ omnia laudat & optat,
Hei mihi q̃ pauci possunt dignoscere verum,
Quã densa erro℞ caligine nostra premuntur
Iudicia, id propter ꝙ paucis integrv mens est,
Quisq; vt habet mores ita iudicat atq; ita fatur,
Sed bona sunt quædã per se / quæ tẽpore nullo
Esse mala / & nullo quæ tempore lędere possunt,
Sunt etiã quœdã nõ per se / quæ modo prosunt /
Nõnuq̃ officiunt, hęc sunt bona corporis, atq;
Externa, vsus, n. causa est, vt sint bona vel nõ,
Vt si quis patriam natiuo robore seruet,
Esse bonum robur dicetur, sed noceat si
Indignis, ciuesq; suos hoc robure perdat,
Esse malum rursus, robar censebitur ipsum,
Sic de diuitijs & bonoribus imperijsq;
Et cunctis alijs dico / quin talia propter
Sępe perit, q̃q̃ vtatur possessor honeste,
Sic obsunt sua mella apibus, sic inguina fibro,
Hęc eadem fugiunt rapidi ceu fluminis vnda,
Nec stant certa diu, dubioq; errore vagantur,
Sũma bona iccirco nõ sunt, nec quisquis abũdat
Talibus,

Talibus, esse potest uere dici ue beatus,
Immo etiam si quis plene vult uera fateri,
Nõ bona sunt, quæcũq; valent prodesse & obesse,
Nam sic esse bonum poteris censere venenum,
Cum sæpe ex ipso fiat medicina salubris,
Et nil esse malum toto inuenietur in orbe,
Cum res nulla, adeo sit praua & noxia, quę non
Possit prodesse interdum, atq; afferre salutem,
Illa autem bona quæ sunt per se & semp̱, habentẽ
Fœlicem efficiunt, sed quæ sint talia, non est
Omnibus explicitum, quare hic quærenda sagaci
Sedulitate mihi sunt, adspirante minerua,
Atqui aliquis dicet, non res hæc ardua scitu est,
Nam cum fortunę non sint & corporis, ergo
Sunt animi bona quæ nos reddunt sola beatos,
Dictum hoc est aliquid sed nondum missa sagitta
Perfecte potuit signum tetigisse petitum,
Vnde prius quædam cõmunia dicere oportet,
Quæ monstrent iter, obscura vt funalia nocte,
Omne quod est opus est, aut est operatio quædam
Aut operans sed opus quendam finẽ esse fatemur,
Principiũ est operans, mediũ est operatio, quod sit
Horum nobilius melius ue requirere refert,
Omne mouens moto: quantũ sunt talia, semper
Dignius est, patet hoc mouet autẽ finis agentem,

Nam quis agit, nisi finem animo cōceperit ante?
Ergo est nobilior, necnō operatio fine
Vilior hac eadem poterit ratione, probari,
Proinde bonū sūmū finē quēdā eē putādū ē,
Optimus est autem non omnis finis, at ille
Dūtaxat, quisqs cunctorum est vltimus ad quem
Omnes procedunt alij, recto ordine fines,
Omnia ceu currunt in vastum flumina pontum,
Quippe ad perfectum imperfectū tendere par est,
Et fieri propter melius quod deterius sit,
Non aliter bonus ac rectus seruabitur ordo,
Ergo id quod rerum cunctarum est ultima finis,
Eximiū esse bonū & summū primūq; necesse est,
Præterea rerum quas ingens continet orbis
Absq; anima quædam sunt & viuentia quædam,
Ast ea quæ viuunt, alijs sunt nobiliora,
Viuere pinde opus est qcqd laus prima bonoꝝ ē,
Illoꝝ quoq; quę viuunt, quædam ratione
Prorsus egent ijsdemq; uti sermone negatum est,
Ast alijs sermone uti ac ratione tributum est,
Nobiliora ideo sunt hæc sunt & meliora,
Ergo bonum summū perfecto more loquetur,
Perfectę rationis erit Compluribus autem
Ex his quæ possunt uti ratione loquiq;,
Plena uoluptatis uita est, sed plena laboris

Est alijs etiam compluribus, at meliora
Sunt quæcunq; hilari vita dulciqꝫ fruuntur,
Ergo boni summi lætissima uita putanda est,
Illorum uero quæ viuunt dulciter, annos
Post paucos pereunt quædam, sed longa quibusdā
Fila trahunt parcæ, quibus est diuturnior ætas
Pluris erunt quare longissima sæcula viuit
Illud quodcunq; est cunctorum summa bonorum,
Hoc autem vocitare deum, vocitare tonantem
Atq; Iouem, mortale genus solet, ille tremendo
Cum strepitu uibrat, fractis de nubibus ignem,
Ille ciet nigros imbres, & fortia mittit
Flamina, quę uastis cum fluctibus amphitritē
Funditus euersam clamosa ad littora pellant,
Ac terram quatiant imis inclusa cauernis,
Vnde arces quandoq; ruunt atqꝫ oppida tota,
Sed fortasse aliquis dubitat, si Iuppiter iste
Quē summū esse bonū iam dixi est finis, eundem
Quoddam opus esse patet, veluti diuisimus ante,
Necnō principiū mediūq; habuisse fatendum est,
Id uero nemo sapiens existimat, immo
Semper erit semperq; fuit, nec terminus illi
Esse potest, hic cuncta facit, nec factus ab vllo est,
Nil fuit ante ipsum, post ipsum prorsus erit nil,
At nos huic dubio sic respondemus, agentem

Primum, cunctarum rerum, totius & orbis,
Dicimus esse deum, finemq; putamus eundem
Cunctarum pariter rerum, Totius & orbis
Non tamē idcirco esse opus ipsum credere fas est,
Quandoquidem non est opus omnis finis, agensq;
Non hoc præcipue quærit, sed cogitat ultra
Quiddam aliud melius ueluti qui fabricat arcam,
Non hanc pręcipue ut faciat fabricando laborat,
Ast ut eam uendat, uel quicq̃ seruet in ipsa,
Quanto est posterior, tanto est præstantior omnis
Finis, & ad melius quæ sunt peiora feruntur,
Sic deus est finis postremus & ultimus, in quem
Omnia contendunt, propter quē mūdus, & omnis
Res mundi est siquidē propter se ipse omnia fecit,
Non propter nos, ut soliti sunt dicere quidam
Clamando in templis doctores stultitiarum,
Et deceptores vulgi, errorūq; magistri,
Insanos homines ex stultis efficientes,
Nam quæ nobilitas aut quę sapientia nostra est,
Quæ nostra est probitas, ꝓpter quā cōdere mūdū
Debuerit tantus princeps: nos undiq; pleni
Criminibus, stultiq; sumus, vix unus in orbe est
Quem uel auaritię pestis, uel fœda libido
Non premat, aut quem nō uētosa superbia uexet,
Quē non præcipitē trahat ira/aut cęca uoluptas,

Ergo quibus meritis nostris, motum esse putamus
Tam magnū artificē, ut pro nobis cuncta crearit,
Frugiferas terras, fluidum mare/stelliferūq;
Aethera: sed forsan dices/nos ipse benignus
Diligit īmeritos, stultū est hoc credere, nam quis
Diligit īmeritos nisi demens: præterea, quę
Sunt tam dissimilis naturæ quomodo possunt
Sese diligere: est etenim Deus omnia uincens
Sæcula, cui nullus finis, nulla extat origo,
Cunctarum tamē est rerum finisq; & origo,
Optimus, omnipotens, īmensus/quo melius nil,
Et quo nil maius, nil excellentius usq̃
Esse potest, qui re nulla indiget, & tamen ipso
Omnia egent, qui cuncta uidet, nec cernitur ulli,
Omne bonū in se se retinens, expersq; malorum,
Contra nos miseri fœdo de semine nati
Ad planctū & lacbrymas, ad mille pericula, semꝑ
Aut his aut illis morbis affligimur, æuum
Degentes breue & incertum plenūq; laboris,
Heu quibus errorū tenebris uersamur, & omnes
Quā sumus exiguę mentis, q̃ sæpe malignis
Casibus impliciti nunc hęc nunc illa dolemus,
Innumeris tantum uitys & fraude potentes
Qui postq̃ passi fuimus mala plurima, tandem
Angustam & miserā & sceleratā linquere uitam

Cogimur, & putri deponere membra sepulchro,
Mox carne absumpta fieri sine nomine puluis,
Ergo inter nos atq; deum distantia maior,
Quā si collatus fuerit pulex elephanto,
Quis tam distantes nodus coniunget amoris?
Nunquid amore potest elephas cum pulice iungi?
Nempe inter similes amor & concordia, contra
Inter dissimiles odium & discordia regnant
Vel saltem nec magna fides nec gratia magna est
Hinc aliqui quos esse iubet lex nostra prophanos,
Hæreticosq; uocant collegia tecta cucullis,
Nos esse insanos aiunt crassiq; cerebri,
Speramus quoniam cœlum & consortia diuum,
Aeternūq; ęuum fœlici ducere cursu
Innumerasq; alias nugas, quas stultus hebesq;
Promittit nobis animus, & garrula lingua
Quæ facit ut cedant animalia cętera nobis,
Nam si sermo homini non esset munere diuum
Concessus, geminæq; manus, quibus omnia fiunt,
Nullum animal foret in terris miserū magis, atq;
Infœlix homine; his nostra est natura duobus
Nobilior meliorq; hinc tota superbia nostra est,
Hinc artes ueniunt, nam præsens uoce monetur
Quid faciat caueat ue, absenti scripta loquuntur,
Pandere si possent animalia cętera fando

Vt nos, arcano clausos in pectore motus,
Mutuaq; inter se dictare & reddere verba,
Ac uarios aptis digitis conscribere libros,
Interdum nobis sapientior esset asellus
Plusq; aliæ interdum pecudes rationis haberent,
Quæq; suum genus ad cœlum laudando leuarent
Progeniemq; suam auderent pręponere cunctis,
Diceret & nobis asinus se nobiliorem,
Lingua manusq; igitur faciunt succumbere nobis
Omnia, non ratio hęc aiunt illi insuper addunt,
Si truncis manibus, mutisq; parentibus orti,
In siluis homines degant agrisq; remotis,
Sintq; ipsi pariter manibus linguaq; carentes,
Vt pecudes aliæ, humanum quid queso ualebit
Ingeniū? quænā ratio apparebit in illis?
Nonne alię ut pecudes inculto corpore viuent?
Quid sapient meliusq; cætera turba ferarum?
Spiritus in cunctis animalibus unus & idem est,
Dissimilis tamen ac varius proinde esse videtur,
Corpora quod non sunt cunctis animalibus ęqua,
Et varijs membris varia est concessa facultas,
Sic plures fabri licet inueniantur eadem
Prorsus in arte pares, atq; ęquo examine docti,
Si ferramentis careat pars altera, multum
Dissimiles, multum inter se differre videntur,

Nil etenim poterũt agere hi qbus omnia desunt
Quæ faciunt ad opus, nec secum saxa ferasq;
Oeagrius vates ducet, si barbitos absit
Nec paris armatus pelidę cedet inermi,
Talibus ergo illi nos turpiter argumentis
Sollicitant: verum hæc alias fortasse requiram:
Quũ de anima humana fuerit quãdoq; loquẽdũ,
Quippe hanc diuinã ĩmortalemq; esse docebo:
Quæ duo de brutis non est concedere tutum,
Nunc ad iter primũ redeo, deus ipse supremũ est
Eximiũq; bonũ proprie vereq; vocandus:
Quem qui habet is debet fœlix dici atq; beatus,
Sed quis habere potest ipsum? nã qcqd habetur
Vilius est illo quod habet/possessaq; res est
Possessore suo semper minor, ocyus omnem
Oceanum parua poteris concludere concha
O mortale lutum ventisq; obiecta lucerna,
Quã tantũ Dominũ pacto complectier ullo,
Omnia solus habet deus ipse, & solus habet se,
Ipse igitur solus fœlix/ solusq; beatus,
Quoddã aliud tamẽ est sũmũ bonũ, & illud hẽre
Omne potest animal, sed non est omnibus vnum,
Nam diuersa ipsis multum natura tributa est,
Conuenit hoc illis alijs aliud magis/ergo
Esse potest fœlix genus unũquodq; animantum,

Si non simpliciter perfecteq; vt deus ipse:
Ast aliquo saltem pato, paucisq; diebus,
Dum posit quod conueniat sibi maxime; habere,
Semper: & aduersi nihil vnq̃ perpetiatur,
Sed missis alijs de homine est nũc dicere tempus,
Qui tunc est fœlix, quũ posidet omnia quæ sunt
Naturæ ipsius bona conuenientia, quumq;
Nil dãni tota in vita, nil sentit acerbi,
Hoc etenim esse bonũ summũ, concedere fas est,
Quod bona cuncta in se cõplectitur, & mala pellit
Omnia, cui nil triste datur; nil dulce negatur,
Nam virtus sola aut fœlicem sola voluptas,
Non facit: vt quidam scribunt de gente pelasga,
Quandoquidẽ bona multa simul meliora putãtur
Quã pauca, vt grano frumenti magnus aceruus,
Non vnum licet eximium primumq; beatos
Reddit, at oẽ bonũ simul, omni ex parte rotũdũ,
Sic etiã solus princeps nõ efficit vrbem,
Sic etiam non est ex solo pollice dextra;
Cum nobis igitur duo sint corpusq; animusq;
Qui vere est fœlix, parte est perfectus vtraq;,
Est agilis, pulcher, robustus, sanus; & idem
Est sapiens, fortis, prudens, doctusq; bonusq;,
Perfectosq; tenet sensus, perfectaq; mentis
Munera, pauperiem nescit casusq; malignos,

Et ſi non implet longeuæ tempora vitæ,
Non eſt dicendus fœlix, licet omnia ſint huic
Cõmoda, nanq; bonũ paruo quod tempore durat:
Eſt prope nil, veluti quidam dixere priores:
Ver non vna dies, non vna reducit hirundo,
At poſtq̃ vitę iam meta nouiſsima venit,
Mors huic contingit facilis, minimoq; dolore
Soluitur, & ſtygias lætus deſcendit ad vndas,
Nec viuendo illi aut moriendo gloria deſit,
Sed nunq̃d cuncta hęc habet ex mortalibus vllus:
Credo equidẽ nullum talem reperirier vſq̃;
Aut perq̃ rarum; cui nil optabile deſit,
Cui nil triſte vnq̃ toto contingat in æuo,
Qui fœlix viuat: fœlici morte recedat,
Hic phœnix ille eſt quẽ fingere gręculus audet
Græculus inſani capitis, qui poſſe putauit
Ex vno ſpeciem fieri; putremq; fauillam
Gignere auem, cuiq̃ non vllo tempore viſam;
Sed modo mira canat, nil curat dicere verum
Gens hæc, & tota eſt mõſtris ac dedita nugis;
Qua duce noſtri etiam delyrauere latini,
Eſt igitur fœlix vt phœnix rarus, at omnes
Heu ſumus haud dubie miſeri, tamẽ hic magis illo
Quandoquidẽ nõ eſt cunctis, ſtatus vnus & æqua
Conditio, quicunq; tenet bona plura, minuſq;

Aduerſi patitur, fœlix cenſetur, at ille
Plurima quem verſant incõmoda, cui bona pauca
Contingunt; miſeri nomẽ ſibi vindicat apte;
Quare cum nemo ſit fœlix; dicere oportet
Quomodo poſsimus ſaltem miſeri minus eſſe
In terris, quę ſit viuendi forma moduſq;
Nobilior meliorq;, & vitæ blandior vſus,
Si non fœlices ſaltem minus infœlices
Quo fieri pacto liceat nobis; igitur quod
Ferme omnes credunt, verũ non arbitror eſſe
Pontifices ſummos: & mũdi ſceptra tenentes
Viuere q̃ reliqui mortales dulcius æuum:
Nãq; in diuitijs; ueluti in cunctis quoq; rebus,
Extremũ quodcũq; malũ eſt, mediumq; ſalubre,
Omne nocet nimiũ, propter qđ quiſq; habet plus
Quam ſatis eſt, nõ eſt melior q̃ q̃ſquis eget plus
Quã ſatis eſt, paribuſq; malis uexatur uterq;,
Vt pinguis craſſuſq; nimis qui ſexquipedali
Ventre tumet, non eſt leuior, citius ue mouetur
Quã cui ſicca cutis miſeris tantum oſsibus hęret,
Huic deſunt macie atq; exhauſto corpore vires,
Ille autẽ nimio fit carnis pondere tardus,
Vtq; ingens pelagus ſurgit maioribus vndis:
Exceloſq; æquat montes dum tartara ditis
Ima aperit fluctus inter; tamen atra ſilenti
Gurgite ſęuit hyems, taciteq; profundius æquor

Sed magis a dira ventorum peste mouetur,
Contra cum strepitu magno,multoq; fragore
Paruus arenoso versatur littore nereus,
Sic qui summa tenent rerum fastigia reges
Sollicitudinibus maioribus atq; tumultu
Iactantur grauiore quidem;sed vulnera vulgo
Tanta latent,tacitiq; gemunt, cœlantq; dolorem,
Adde aliud quoq;: ꝙ cruciat comes ĩprobus ipsos
Assidue metus atq; timor:suspectaq; eisdem
Omnia sunt,hinc insidias hinc dira uenena
Concipiunt,soli nec possunt ire nec audent,
Nec sine fas illis pręgustatore comesse,
O bona libertas pretio pretiosior omni:
O summũ primumq; decus,qua prorsus adempta
Nil gratum nil dulce viris,& viuere mors est,
Ast pauper nocte atq; die securus vbiq;
Et quo fert animus graditur,siue ire per urbem
Et varios lustrare locos & cernere ludos;
Aut monumenta cupit,siue extra mœnia mauult
Percultos hortos per florida prata vagari,
Aut desiderio ruris torquetur ameni,
Nil prohibet:solus vadit,non indiget vllo
Seruorũ strepitu,& comitantũ nube clientum,
Et quoties stimulis agitur famis & sitis,ore
Haud dubio,tutusq; dapes ac pocula sumit,

Vilibus exiguisq; cibis rescuntur in altis
Liberę aues melius siluis:& dulcius escam
Quæsitam in campis,multoq; labore paratam
Accipiunt,ꝙ̃ si cauea teneantur eburnea,
Aut in gemmato atq; aurato carcere clausæ
Pinguescant epulis regalibus vberibusq;,
Sæpe igitur miser atq; infœlix est etiam rex
Nec quenꝙ̃,mihi crede,facit diadema beatum,
Sed stulti exterius dulce admirantur;at illud
Quod,latet interius non cōtēplantur amari,
Illum autem vitam meliori ducere cursu
Arbitror est cuicunq; magis fortuna modesta,
Cui non est census nimius nec sordidus;& cui
Nō cōducta domꝰ sed honesta habitatur,agerq; est
Quantus sufficiat domino bene cultus abunde;
Qui det hero segetes & vinum sufficienter
Fertilis;atq; alias fruges producat inemptas,
Fœnerat o quantum tellus bene culta colonus
Sedulus ac prudens non multis rebus egebit,
Plurima seu scrobibus longo ordine figitur arbos,
Diuersi generis,minimo quæ maxima sumptu
Emolumenta ferat;variũ seu forte legumen
Mandatũ sulcis cumulo maiore refertur,
Seu magis hortorũ delectat cura laborq;,
Ex quorum reditu conuiuia lauta parantur,

Nec regum mensis cedentia luxuriosis,
Ni seruire gulæ quis mauult q̄ rationi,
Ergo est optandus potius census mediocris,
Quem vel sors tribuat vel testamēta uel uxor,
Aut artis labor aßiduę,aut industria mentis
Sollicitę,mercando aliquid quod tempore poßit
Vendi alio aut alibi pluris,vel multiplicando
Per sobolē pecus,& gregibus stabula atq; armētis
Implendo,aut paphijs sublimia tecta columbis,
Melliferis ve apibus pręsepia multa parando,
Aut statuendo oleis nigris brumale trapetum,
Aut etiam cereri saxa opportuna terendæ,
His alijsq; modis multis,solertia lucrum
Illis ostendit,qui non torpere ueterno
Sunt soliti,quos dulce malum,blādūq; uenenum
Desidia,atq; animi langor non reddit inertes,
Pręcipue tamē hoc fortunæ munus opusq; est,
Hęc etenim quos uult facile euehit,ac locupletat,
Hæc domina est rerum,& donatrix diuitiarum,
Insuper optandum nulli seruire,decet nil
Libertate magis generosum pectus,at ille
Natura est seruus,natura ignobilis,immo
Infœlix prorsus prorsus miser,alterius qui
Esse potest,ultroq; aliena facescere iussa;
Et quicūq; aliqua lucri spe ductus;iniquum

Fert placida ceruice iugum,non iugera tanti
Plurima sunt,non omne auri,non quicquid arenis
Indus erythreis cupidus legit,ut patienter
Vel stomacho alterius comedas,capias ue quietem
Ad somnum alterius,dominoq; iubente feraris
Nunc huc nunc illuc ueluti pila missus ab illo,
Interdumq; hominis te longe deterioris
Indocti,insani,uinosi luxuriosi
Imperio parere uelis,turpißima res est
Nimirum,poßis cum liber uiuerę paruo,
Quærere seruitio maioris pręmia census,
Ac libertatem sine qua laudabile nil est,
Vendere,& imperium domini tolerare superbi,
Degeneres animi,procerū quid quæritis aulas,
Dedecus ut uobis,illis tribuatis honorem?
Vę uobis,qui ceu pecudes pastoris egetis,
Tam uiles,ut non ualeatis uiuere per uos,
Qui seruus quocunq; modo est;nulla esse beatus
Parte potest,asini est clitellam ferre libenter,
Ingenuis igitur quicunq; parentibus ortus
Nobilibus ue magis,quantum sibi sufficit apte.
Poßidet,iniuste queritur de numine diuum,
Sed forsan multi dubitant,an cœlibe uita
Coniugiū melius,nanq; uxor sæpe superba est,
Litigiosa,ferox,demens;& adultera sæpe,

Adde ꝙ & grauis est natorum sollicitudo,
Nunc morbo ancipiti languent, nũc lumina uitæ
Intempestiuo sublati funere linquunt,
Filia iam grandis poscit cum dote maritum,
Vel mœcha est, maculatq; domũ, vel filius est fur,
Scortator, vacui capitis, rixosus & efrons,
Ille etiam penitus liber non esse videtur
Cuicunq; est uxor, mores mutare uecesse est,
Et iuuenilem aĩum compescere, linquere lites,
Stare domi, non ire procul longinqua uidere
Oppida, nec tota per uicos nocte uagari
Has illas pulsando fores, & scorta petendo,
Ast opus est grauius tunc uiuere, sollicite q;
Rem curare, minor ne fiat, sed mage crescat,
Ne premat extremam paupertas dura senectam,
Hæc quanuis ita sint, melius tamen arbitror esse,
Quærere legitimas tædas, sanctosq; hymenęos,
Naturãq; sequi, quæ nobis prouida monstrat
Exemplo uolucrũ, pecudum pariterq; ferarum,
Quod mas ad prolem iungi cum fœmina habẽdã
Atq; manere simul debet, sobolemq; creatam
Enutrire simul iusto placidoq; labore,
Ne genus intereat, sed cuncta in sæcula duret,
Quandoqdem ad uenerem compellimur exercẽdã
Non modo nos, uerũ omne aĩal terręq; marisq;
Naturæ

Naturæ imperio, facias peiora necesse est,
Si non fœminei sorberis ab ore barathri,
Præterea tandem, sterilis morieris & hæres
Parta labore tuo & sudore alienus habebit,
Cũq; senex fueris aut morbo oppressus iniquo,
Quis tibi succurret: vel quis tua dãna leuabit:
Nunqd cognatus vel frater: nunquid amicus:
Hi te sandapila mallent efferre repostum,
Resq; tuas auidi expectant, sibi morte referri,
Te captant viuum, vt poßint spoliare sepultum,
Nũmos quisq; tuos, nõ te reueretur amatq;,
O scelus, o rabies, & habendi infanda cupido,
O miseranda lues, totum diffusa per orbem,
Vtile nunc omnes spreta virtute sequuntur,
Quis iustum curat, quis non contemnit honestum,
Sit modo spes lucri: dominatur legibus aurum
Auri maiores vires ꝙ sanguinis, auro
Venalis pudor atq; fides, cultusq; deorum est,
Ast vxor patrem ac matrem propriosq; penates
Deserit, vt maneat tecũ noctesq; diesq;,
Et pariat fœcunda tuo de semine prolem,
Constituatq; nouam tecum gentemq; domũq;,
Sitq; tibi auxilio, & simul obsequiosa laboret,
Ambobus cõmune bonum est, cõmune periclum,
Alterutri quicquid dãno est, utriq; nocebit,
I

Alterutri quicquid lucro est vtriq; placebit,
Si te debilitat morbus, vel grandior ætas,
Fatur & hortatur solatur & auxiliatur,
Subuenit, assistit, vigilat, vigilando ministrat;
Hoc etiam faciunt nati, charumq; parentem
Qua possunt ratione fouent, cõmunis enim sunt
Amborꝝ cõmista caro, cõmunis imago;
Quũq; dies venit post quam tibi nulla dies est,
Non totus moreris, viuusq; videris in illis,
Sed malunt quidã incertos de pellice natos
Sumere, proptereaq; vxorem ducere nolunt,
Hos ego non laudo, nec sanę iudico mentis;
Nanq; vxor te dote iuuat, nil dat tibi pellex;
Vxoris sunt affines: sunt pellicis hostes;
Illam tutus habes; & honeste, hanc turpiter atq;
Sollicite, fida est illa, hæc infida, timensq;
Dißidium/rapit occulte; sibi cõgregat: vnde
Si fuerit dimissa, queat post viuere, demum
Si tibi sit pellex; tibi erit non tuta supellex,
Quid ꝙ legitimos, certosq; ex coniuge natos,
Infames, dubiosq; nothos de pellice gignis?
Ergo vxor ducenda, prius tamẽ aspice quæ sit,
Præcipue matris mores aduerte patrisq;,
Nam similes fiunt nati plęrũq; parentum,
Qualis quæq; arbos/tales solet edere fructus,

Consule vicinas clam, vel tibi si qua fidelis
Est mulier, mitte vt videat, sed dißimulanter,
An sit formosa an vitiato corpore & egro,
An sit iners nec nere sciat nec texere telam,
Nec suere, hæc etenim mulier quęcũq; pudica
Exercet: ne ignaua domi neu languida cesset,
Otium enim fomes vitiorꝝ est, otia mentẽ
Ad mala multa trahũt, oti comes ipsa libido est,
Otia fœlices euertunt funditus vrbes,
Quod nisi lanarꝝ studio Lucretia quondam
Dedita si telę non Penelopea fuisset:
Sed pigræ medijs sedissent ędibus ambę:
Huic de mille procis placuisset forsitan vnus,
Illi non tantũ laudis mors casta dedisset,
At melius si forte potes tute ista videbis,
Nãq; alijs nõ certa fides, ferme oĩbus est mos
Fallere mentiri potiusq; dicere verum
Cuiq; placet, raros poteris reperire fideles,
Si non vis falli, si vis tibi crescere cuncta
In melius, studeas res ipse cognoscere præsens,
Et curare tuas/tuaq; impiger omnia cerne,
Ergo iterꝝ atq; iterꝝ videas (si forte licebit)
Quæ sit, quã tibi vis vinclo sociare iugali,
Ne frustra doleas/ne facti pœniteat te,
Si tamen (vt fieri contingit) coniuge praua.

Mæres, deceptus fato, & iunone sinistra,
Hanc blande prius admoneas, placidisq; frequēter
Castiges uerbis, interdum munere placa
Iratam, illecebrisq; doma, nunc brachia collo
Inijce, nunc etiā inuitę blanda oscula fige,
Quoq; potes conare modo sedare furorem,
Dulciter, hoc si non prodest, tunc utere amaro,
Succense, inclama, & uultu conuicia toruo
Adde, minisq; simul terrę, q si minus ista
Sufficiunt, nec uerba timet, tu uerbera misce,
Tergaq; tunc duro resonent pulsata bacillo:
Si tibi suspecta est uxor, dubijq pudoris,
Nō habeas pulchros famulos, pulchros ue sodales,
Cū quibus illa domi versetur decipieris
Si quenq fidum credes, est nemo fidelis
In venere, illa dolis incautos fallere gaudet,
Fraude paratur amor, veneri gratissima fraus ē,
Sed tua præcipue non intret limina quisq
Frater, vel monachus, vel quauis lege sacerdos,
Hos fuge, pestis enim nulla hac immanior, hi sunt
Fex hominum fons stultitiæ, sentina malorum,
Agnorum sub pelle lupi, mercede colentes
Non pietate deum, falsa sub imagine recti
Decipiunt stolidos, ac relligionis in vmbra
Mille actus vetitos, & mille piacula condunt,

Raptores, męchi, puerorum corruptores,
Luxurię atq gulæ famuli: cœlestia vendunt,
Heu quas non nugas, quæ non miracula fingunt,
Vt uulgus fallant, optataq; pręmia carpant:
Inde superstitio, & ludibria plurima manant,
Quę dij, si sapiunt, rident, renuuntq; videre,
Non pretio, sed amore deum vir iustus adorat,
Deme autem lucrum, superos & sacra negabunt,
Ergo sibi non cœlicolis hæc turba ministrat,
Vtilitas facit esse deos, qua nempe remota
Templa ruent, nec erunt arę, nec iuppiter ullus,
Hos impostores igitur, vulpesq dolosas,
Pelle procul, quantūq; licet, tua ianua vitet,
Pelle procul, ne te probitas simulata, maritum
Caprarū efficiat: nec si tibi compater vllus
Contingit, nimium confidas, nanq sub isto
Nomine, peccandi procliuior est via multis,
Hoc etiam serua, ne sæpius egrediatur
Sola domū neu tecta adeat vicina, frequenter
Vicini latitare domo consueuit adulter,
Illi da comites castas, vitæq; probatæ,
Infames uetulas, & lænas cautus auaras
Secum stare veta, longeq; arcebis ab illa,
Nec tu aliam uenerem atq aliena cubilia quæras,
Nec te concubitus delectet pellicis; est nil

Quo doleat magis, ac vehemẽtius excrucietur:
Quod magis vlcisci cupiat, q̃ fœdera lecti
Instabili temerata fide, tunc ardet & odit,
Fallere tunc vellet simili ratione maritũ,
Siq; potest fallit, bilis tunc maxima feruet,
Tunc furit vt thias nimio stimulata lyęo,
Crede mihi rara est quæ nõ sit adultera, quãdo
Legitimo fraudata thoro sua gaudia perdit,
Saltem animo, si nõ cõcessum est corpore, peccat,
Labitur in vitium vitio irritata voluntas,
Si deprensa tamẽ fuerit, tunc legibus uti
Ne pudeat, legum tibi sit reuerentia semper
Præcipua, est etenim nostræ lex regula uitę,
Ne temere iratus maiorẽ crimine pœnam
Infligas, lędasq; deum, uulgiq; sequaris
Ingeniũ & mores, qui non ratione mouetur
Sed ueluti pecudes furijs atq; impete fertur,
Nec ducta uxore idcirco non liber haberis
Quod tibi non licet esse malo, neq; nocte uagari,
Nec multis alijs rationibus insanire,
Non hæc libertas, sed praua licentia dici
Debet, qui sic est liber, seruire videtur,
Talis libertas non est cupienda, frequenter
In mala præcipitẽ q̃plurima mittit habentem,
Est melius, non posse malum cõmittere, q̃ si

Vndiq; peccandi pateat uia, quot perierunt
Ob talem libertatem, quot sæpe fuerunt
Incolumes, quoniã frenos habuere tenaces,
Si uero nati morbo uexantur ab ullo,
Quid facias? cur te crucies? succurre medelis,
Quæ si nil prosunt, & mors tibi surripit illos,
Aequo animo sufferre velis, non solus in isto
Gurgite iactaris, comitũ tibi maxima turba est,
Quæ mala cum multis patimur, leuiora vidẽtur,
Nascimur hac omnes lege ut moriamur, ab ortu
Exitus ipse fluit, cunctis mensura dierum
Certa datur, stygias citius uel serius vndas
Quisq; petet, quãq̃ mors ultima meta malorum est,
Nec forti metuenda uiro, quid munere uitæ
Defunctos, tantis opus est deflere querelis?
Est ne adeo miserũ, moriendo relinquere mundi
Stultitiã, & se se innumeris auferre periclis,
Proq; tot ærũnis: tranquillam acquirere pacem?
Aut mors est æterna quies, aut ianua uitæ,
Esto tñ doleas q̃tum uis, tempore tandem
Cessabunt lachrymæ & gemitus, quẽcunq; dolorẽ
Finit longa dies, disoluunt tempora curas,
Si tibi lasciui aut alia ratione pudendi
Contingunt nati, tu tu culpandus, & huius
Causa mali es demens pater & quatiẽde flagellis,

Qui pueros neglexisti, nec moribus, ætas
Dum mollis poterat flecti, faciliq; labore
Institui, nondum uitiorum astricta catenis,
Curasti imbuere, & uirtutibus exornare,
Neglectis animis, aluisti corpora tantum,
Vt pecudes faciunt, hinc est urtica, filixq;
Et caprificus iners, quibus urbs nunc oĩs abundat.
Quisq; illos mores, quos primis hausit ab annis:
Cum senuit retinere solet, peccabit adultus
Si puer hoc fecit, tenera est dum uirga recensq;
Flectitur huc illuc at uis, quæ postubi creuit
Iam robusta arbos, flectenti cedere nescit,
Et quem parua locum tenuit non deserit ultra,
Sic puer ad uitę partem est quãcunq; paratus:
Dũ tener est animus, qui postq̃ duruit æuo,
Quã prius ire uiam assueuit, mutare recusat,
Nimirũ quicquid primis inoleuit ab annis,
Non facile aufertur, naturam parturit usus,
Ipsaq; non multo est natura potentior vsu,
Optandum tamẽ vt tribuant bona semina diui
Inclusis vtero, nã qualis quilibet illic
Concipitur, talis viuendo est, qui malus inde
Exierit, raro poterit iustusq; bonusq;
Esse, licet doceat sanctos achademia mores,
Et licet hinc atq; hinc habeantur mille magistri,

Naturam frẹnare potes, sed vincere nunq̃,
Cultura est etenim natura potentior omni
Non nihil ipsa tamẽ longo mollitur ab vsu,
Sic cultu assiduo steriles compescimus agros,
Sicq; feri discunt homini parere leones,
Omnis ab assiduo nimirũ ars nascitur vsu,
Ergo dum mollis dumq, est tractabilis ætas,
Instrue filiolos virtutibus, & doce honestas
Maturare vias, nec eos permitte vagari
Huc illuc quocunq, volunt, res perniciosa est
Libertas pueris, tu si sapis admoue frænos:
Et cohibe, nanq; in vitium mortalia quæq;
Naturæ instinctu, nisi sint adiuta labore:
Sponte ruunt, nil perfectum natura sine arte
Ferre solet, quoniam non vult Deus ipse veterno
Nos torpere graui, sed curis atq; labore
Excitat, & segnes tanq̃ calcaribus vrget,
Est locus ætherei prærupto in vertice montis
Delicijs plenus, quo non fœlicior alter
Creditur esse vsq̃, cui cędunt thessala tempe,
Elysijq; lares, & fortunata vireta,
Hic habitat vicina polo conterminaq; astris
Innumerisq; bonis fruitur sanctissima virtus,
Sed salebrosa via est angusta atq; ardua, densis
Sentibus hinc atq; hinc horrens, quo tendere viles

Ignauiq; animi & terrena fece grauati
Haud possunt, sursumq; vehit mens ignea paucos,
Quos deus ad cœli sedes elegit habendas,
Difficiles aditus virtus habet, at vitiorum
Prona via est, illuc vltro descendimus omnes,
Quocirca quicũq; bonã nullaq; pigendam
Parte cupit prolẽ, multũ instituendo laboret,
Non etenim fieri egregiũ ac memorabile quicquam
Absq; labore potest, vis est ĩmensa laboris
Assidui, longusq; labor dura omnia vincit,
Curandum in primis, vobis dico patribus, ne
Filioli vestri cũ prauis conuersentur,
Consuetudo potest quoscũq; inducere mores,
Corrũpunt etiam sanctos cõmercia praua,
Vitent precipue iuuenes, nã prona iuuentus
In quodcũq; malũ est, semperq; obscœna loquũtur
Inter se iuuenes, & semper turpia versant,
Luxuriæ tota est hæc ætas dedita, quare
Ne iuuenũ celebrent cœtus, omnino caueto,
Tu, cuicũq; bonã mens est educere prolem,
Corripe nunc uerbis duris, nunc utere uirga
Si sit opus, monstraq; uiã: qua incedere oportet
Nec faueas illis, patriũq; iratus amorem
Dissimula semper, nil perniciosis est quam
Blandiri pueris, animos ad crimina sumunt,

Tunc nil nõ audent, quũ tu quęcũq; loquũtur
Vera putas, asinusq; bipes oracula credis,
Ac nimis indulges, vesano captus amore,
Dãnosus fauor est pueris, soloq; timore
Non ratione scelus fugiunt, peccantq; libenter
Ac prompte, si non duris cohibentur habenis,
Vt sæpe in vitiũ nullo impellente labascunt:
Sic raro a vitijs nullo reuocante recedunt,
Quales quisq; sibi natos eduxit, habebit,
Vltra hæc nitendũ vt uiuamus corpore sano,
Quippe: ualetudo est censu pręstantior omni,
Robustus fossor rege est fœlicior ægro,
Scire igitur causas debes prius, unde fluant tot
Agmina morborum humanũ uexantia corpus,
Perceptis etenim causis, uitare malignos
Effectus poteris melius, causisq; remotis
Effectus pereunt, quicũq; sequũtur ab illis,
Ergo morborum quorũdam causa & origo
Natura est, quoties sub iniquo sydere quisq;
Nascitur, atq; in se cœli tormenta recepit,
Vel quũ corrupto de semine gignitur, ipsi
Sunt causa ægrorum natorum sępe parentes:
Quũ male dispositi coeunt, nec sanguine puro,
Sunt alię plures causę, requiesq; laborq;
Et calor & frigus, somnus cibus: ac Venus: horum:

Singula debilitant vires, atq; artubus obsunt,
Vtimur his quoties nimium, nimium ve caremus,
Vtrunq; extremũ dãno est, vsus mediocris
Non nocet, ĩmo etiam prodest, vitamq; tuetur,
In modici affectus animi quoq; gignere morbos
Consuerunt, nimiusq; timor mœrorq; dolorq;,
Lætitia interdum nimia officit interimitq;;
Si sit habenda fides, scripturis hystoricorum,
Noxius est aer est noxius humor aquai,
Corporibus: quando vitium cõtraxit vterq;,
Hinc pestes subeunt, hinc viscera discruciantur,
Cõmunisq; lues dat plurima corpora morti,
Affert nõnullos etiam contagio morbos,
Et rixę, & casus, & mille pericula vitæ,
Hos igitur fontes, hæc fundamenta malorum,
Si sanus vis esse omni ratione caueto,
Si tamen ægrotas quoniam ægrotare necesse est
Nonnun q̃: quid ages? non tu medicamina differ,
Sed cito curã adhibe, tenuis dũ morbus adhuc non
Assumpsit vires, nec inest penetralibus hostis,
Ignis ab exigua nascens extinguitur vnda,
Sed postq̃ creuit: volitantq; ad sidera flammę,
Vix putei, fontes, fluuij succurrere possunt,
Ergo festina morbi cognoscere causam,
Vtq; illi facile occurras contraria sume,

Opposita oppositis curantur, frigora si te
Læserunt, calida opponas, si cura laborq;
Siue cibus nimius nocuit, contraria semper
Exerce, hæc se se expellunt perimuntq; vicissim,
Consule item si opus est medicũ, vel clinicus ille
Vel sit chirurgus, chirurgi certior est ars:
Nam quid agat certũ est & apta luce videtur,
Clinicus ipse autẽ, qui nũc physicus quoq; fertur,
Dum lotium infœlix spectans inde omina captat,
Dum tentat pulsum uenæ, dum stercora versat,
Fallitur & fallit, sed non discriminis æqua
Conditio, ille miser moritur, causamq; canendi
Linigeris caluis prębet, caluisq; cucullis:
Hic alius contra, sceleris mercede recepta,
Causatur superos, ac fatis imputat ipsis
Si quis obit, lętusq; implet multo ære crumenam,
Hei mihi pene omnes casu non arte medentur,
Quippe aliquam quicunq; artẽ bene nouit, agẽdo
Aut nunq̃ aut saltem raro peccabit, at isti
De quibus est sermo, de centum vix erit vnus
Quem sanare queant, quem nõ fortasse trucident,
Vnde istud? nisi q; pars horum maxima, nescit
Quid faciat, quid sit prorsus medicina, sed ipsi
Dum tantũ incũbunt sophiæ, & dyalectica discunt
Vincla, quibus valeant indoctum nectere uulgus,

Vix elementa artis medicę & primordia libant,
Sic labyrinthęis ambagibus ad sua tecta
Instructi redeunt, atq; enthymemata vibrant,
Hinc tumidi incedunt, hinc publica pmia poscunt,
Id satis esse putant (nec decipiũtur) ad hoc ut
Carnifices hoĩum, sub honesto nomine fiant,
O miseræ leges, quę talia crimina fertis,
O cęci reges qui rem non cernitis istam,
Vos qbus imperiũ est, qui mundi fræna tenetis,
Ne tantum tolerate nefas, hanc tollite pestem,
Consulite humano generi, quot nocte dieq;
Horũ carnificum culpa mittuntur ad orcum:
Vel pfecte artẽ discant, vel non medeantur,
Nam si aliæ peccant artes, tolerabile certe est,
Hæc vero nisi sit pfecta est plęna pericli,
Et sæuit, tanq̃ occulta atq; domestica pestis,
Nõ multũ est igitur tutũ, his committere se se,
Quorum doctrina est pretiosa in veste videri,
Gemmatoq; auro digitos ornare cinędos,
Ast hoc quod dicam, vt valeas, seruare memento,
Sit victus tibi cura tui, ne noxia sumas,
Ne ue nimis comedas, solet hoc mortalibus esse
Maxima pnicies, hinc plurimus ĩgemit æger,
Presertim hoc caueas, tanq̃ letale venenum,
Ne nouus in stomachũ cibus ĩtret, si bene nondum

Cõsumptus fuerit prior, & digestus adunguem,
Necnon quaq; die, iusto exerceto labore
Corpus, vel pedibus gradiẽdo, vel quid agendo,
Quo moti caleant artus, nam causa caloris
Est motus, stomachũq; iuuat, roburq; reducit;
Humoresq; supuacuos putresq; resoluit;
Noli etiam iusta vitam fraudare quiete,
Corporis instaurat somnus uires animiq;,
At uigilãdo nimis, corpus corrũpitur, & mens;
Preterea procul est męror pellendus; & omnem
Tristitiã de corde fuga, nã macerat artus;
Deformatq; ipsum corpus, canosq; capillos
Ante diem reddit; contra pręcordia lęta
Aetatem efficiunt viridem, robustaq; membra;
Cætera tu videas quæ paulo diximus ante,
Postremo est aliud quiddam pretiosius atq;
Nobilius; per quod fælices efficiuntur
Mortales, similesq; deum, cœloq; fruuntur
In terris positi, quãuis ea gratia paucis
Tradita sit, pauci tanto dignentur honore,
Si quæris quid sit, dicam: sapientia nempe est:
Nẽpe bonũ quodcunq; aliud sapientia vincit,
Hoc homini nequeunt diui dare munere maius,
Huic cędit quicquid rubra reperitur arena,
Huic cædit qcquid tagus et pactolus & hermus

Aurifero gignunt (si verũ dicitur) alueo,
Huic par esse potest nullius gloria regni,
Hæc est semideũ genitrix, & maxima virtus,
Fœlix o vere fœlix, vereq; beatus,
Humano quantum generi conceditur, is quem
Maximus ille pater donauit munere tanto,
Sed fortasse aliquis quæret, sapientia quid sit,
Nil aliud certe est nisi prima scientia, per quam
Mens pura, & nullo mortali pondere pressa,
Libera terrenis affectibus, atria cęli
Scandit, & ętherea cum dijs versatur in aula,
Omnia despiciens prorsus mortalia, tanq̃
Friuola, & aßidue tendens velut ignis in altum,
Inferiora parum curans, sublimia semper
Cogitat, & vere quę sint bona quæ mala nouit,
Ac verum a falso recte distinguit, & illa
Quæ cæci & miseri mortales maxima rentur,
Regna voluptates & opes, tumidosq; triumphos:
Pro quibus vsqueadeo noctesq; diesq; laborant,
Pro nihilo pendens, curas miseratur inanes,
Ostendens recte uiuendi iter ac moriendi,
Præfulget sapiens alijs, ceu syderibus sol,
Fortunę imperium tutus contẽnit, & omnes
Calcat sub pedibus constanti pectore casus,
Quinetiam nullo mortis terrore mouetur,

Nec

Nec timet infernas pœnas sibi cõscius: immo,
Lætus obit: ridens pauidi fantasmata vulgi,
Non dubitans miserũ hoc, plenũq; laboribus æuũ
Linquere, & ęternã moriendo acquirere pacem,
Demũ vno minor est sapiens ioue, quattuor autẽ
Ipsi conueniunt, quoniam bene consulit, atq;
Iudicat, errore amoto, recteq; gubernat,
Et contemplari diuina humanaq;, ad ipsum
Pertinet, extremũ hoc quod dixi, maxima res est,
Vltra quam nihil est melius, quod poßit haberi,
Nemo tamen sapiens fiet: prius, expulerit q̃
A se se omne nefas, purgatus crimine ab omni,
Quippe habitare negat fœdum sapientia pectus,
Impurasq; odit, cum sit purißima mentes,
Nemo etiam fiet sapiens, nisi sit prius idem
Prudens, multarumq; peritus doctrinarum,
Hos scito esse gradus, per quos sapientia habetur,
De qua, plura qdẽ loquerer, sed claudere oportet
Iam librum, sat cauda, meo prolixa leoni est,
Qua propter nunc musa tace, & reqesce parũper.

Finis.

K

VIRGO.



Redo aliquos tetricæ mentis nasiq; seueri,
Qui solos se scire putāt & noscere verum,
Atq; sibi solis diuum bonitate tributum
Omnia iudicio perplexa expendere recto,
Dicturos, nunq̃ me degustasse beatos
Aoniæ fontes, & sacras phocidos vndas,
Nec prorsus lauro dignum titulo ue poetæ,
Quod non inflatas nugas, mirandaq; monstra
Scribimus, ac nullas fingendo illudimus aures,
Nam solas tribuunt fabellas vatibus, ac si
Vera loqui, fœdumq; foret, vetitumq; poetis,
Horum ego iudicium falsum & dānabile duco,
Nilq; mihi melius nil dulcius esse videtur,
Quā veri amplecti, vetulis puerisq; relinquo
Has nugas, alij eructent fera bella gigantum,
Harpijasq; truces, & gorgonas, & cyclopas,
Et captos blando syrenum carmine nautas,
Adde his monstriferam circen, triplicēq; chimerā,

Stelliferūq; humero cœlum qui fulcit Athlanta
Mutatum saxo, & sulcantem Persea nubes,
Tantalon & tition, miseriq; promethea furti,
Belidas, & quicquid delyrans græcia, nostros
Tempore iam longo, docuit garrire latinos,
Non mihi sit tanti potasse aganippidas vndas,
Bellerophontęi quas protulit vngula monstri,
Nec mihi sit tanti phębęę gloria lauri,
Atq; corymbiferis ederis ornare capillos,
Vt sic delyrem: pudet ah pudet esse poetam,
Si nugis opus est puerilibus inseruire,
Et iucunda sequi spreto mendacia vero,
Tradita, crede mihi, est multis facundia, paucis
Consilium, multi sublimia carmina condunt,
Sunt & romano & gręco sermone diserti,
Et cū multa sciāt: sapiūt tamē aut modice aut nil,
Verba nitent phaleris, at nullas uerba medullas
Intus habent, sola exterius spectatur imago,
Et pictura leuis, verum quis succus in illa est?
Quā mens inde capit frugem? qui talia legit
Quid didicit tandem? quid scit? nisi somnia, nugas?
Quæ nihil ad vitam faciunt, nihil utile ponunt,
Quæ scire & nescire, pari discrimine refert,
Ergo seu vulgus me iudicet esse poetam:
Seu neget, haud ideo mendacia uana sequemur,

Sed verum, quoniam verum est pfectio mentis,
Quod qcunq; magis nouit, magis est similis dijs,
Atq; magis fœlix, licet hunc inscitia vulgi
Non merito extollat plausu, meritoq; fauore
Excipiat, licet huic non grandia nomina donet,
Quare iam musę adsunto, criticiq; valento,
Ecce viã ingredior: qua plurima taxus vtrinq;
Atq; cupressus, iter funesta protegit vmbra,
Iam video tristes campos, pallentia regna
Persephones, quos obscuris perlabitur vndis
Læthæusq; ambit torrens, late arua papauer
Lurida somniferũ vestit, ripasq; silentes,
Quo me Calliope ducis? quæ monstra videre
Quas voces audire iubes? bubonibus omnis
Circũ sylua tonat, męstos dat noctua cantus,
Non desunt vlulis miseræ strygibusq; querælæ,
Quo me musa rapis? lachrymoso en murmure col
Et valles resonãt, respõdet plãctibus echo, (les
Quis dolor hic tantus? quæ tãti est causa doloris?
Heu quę gens illa est, ater quam vestit amictus,
Syrmata pulla trahens? quæ sic velamine nigro
Flens adoperta caput, clamoribus ęthera cõplet?
Hei mihi, quas cædes? q̃ multa cadauera cerno,
Passim, strata solo, quis funera tanta peregit?
Quis dedit hanc late stragem? quot corpora regũ

Pontificũq; iacent, agnosco insignia, nunquid
Mors est illa procul? quæ visu & falce cruenta
Horribilis, furibunda venit? pręcedere mille
Agmina morborum, pariterq; pericula mille
Aspicio, o, nimium sęuis armata ministris,
Nescio quid, magno veniens clamore profatur,
Audio qd dicat; referamq; audita libenter,
Mors ego sum, quæ fœni instar viuentia quęq;
In terris, hac falce meto, mihi Iuppiter, orbis
Iura dedit, iussitq; simul me parcere nulli,
Sed magnos humilesq;, pari prosternere lege,
Vnde manus, uiresq; meas euadere nemo
Et nemo uitare potest, ego grandia regum
Colla premo, sternoq; animos fastusq; superbos
Pontificũ, nobis nulla est non debita ceruix,
Siue quis arctoas fugiens penetrauerit oras,
Riphęasq; ultra rupes concesserit, iram
Sentiet hic nostram, nostros hic sentiet ictus,
Siue quis ad manes imos descenderit, austri
Qua plaga pressa iacet, qua sunt incognita nobis
Sydera, me inueniet tamen, inuentaq; peribit,
Falx hæc occasum, falx hæc populatur & ortum,
Non ego diuitias uereor, nec stemmata priscis
Credita imaginibus, solio detraxit ab alto
Quot mea dextra uirus? & nigra ĩ tartara misit

Pręcipites? Priamum memini, quũ cęsus ad aras
Victima nostra fuit, macedum dux ille superbus
Qui tot regna suis pugnando euerterat armis,
Par animo cuius totus non extitit orbis,
In Babilone cadit telo confossus ab isto,
Quid memorem heroas latios: martisq; nepotes
Terrarũ dominos? quorũ clarißima uirtus
Imperium oceano, famam coniunxerat astris?
Nonne omnes potui cæsos demittere ad orcum?
Priuauiq; manus sceptris diademate crines,
Os verbis, & luce oculos, membra omnia motu,
Corporaq; obscuro clausi exanimata sepulchro,
Me timet indus arabs maurus scytha, deniq; qsqs
Europamq; asiamq; colit, lybicosq; calores,
Nullum ego discrimen facio generisq; lociq;,
Tempora nec seruo, nec mores curo nec annos,
Improbus atq; probus, sapiens stultusq; peribit,
Infantes iuuenes, longaq; ætate grauatos,
Formosos turpes æqua ratione trucido,
Hũc quoq; quẽ uideo ꝓcul hinc mea regna petẽtẽ
Quũ sua fata sinent, mittam pallentibus umbris,
Edidit hæc stygio diua implacabilis ore,
Tunc me concußit timor ingens, mẽbraq; sanguis
Vndiq; dilapsus uenis, extrema reliquit,
Inq; imum pectus coijt, succ..rrere cordi,

Præcipue, quum tartareos dea sæua ministros
Præsentem in turbam, quæ latos plurima circum
Errabat campos, tantæ secura ruinę,
Mitteret, irrumpunt illi, prenduntq; tenentq;
Quisq; suum, sternuntur humi languentia paßim
Corpora, multipliciq; gemunt vexata dolore,
Mox ipsa aduenient, nonnullos falce necabat,
Nonnullos etiam quorom subtegmina nondum
Finierat lachesis, iusto illis debita fato,
Præteriens, cędi seruabat diua futuræ,
Tunc ego sic mecũ, attonitus; totusq; tremiscens,
O curas, o vota hominum, uanosq; labores,
O spem fallacem, o, cœcæ solatia mentis,
O fluxum decus humanum; o variabile tempus,
Quã breuis, incerta, & multorum plena malorum
Et quantis nostra est obnoxia uita periclis,
Quæ iucunda quidem facie dulcisq; videtur,
Sed quantum intus habet fellis, quantũq; ueneni,
Quid sumus, o, miseri, nisi puluis motus ab aura?
Et fragili vitro similes umbræq; fugaci?
Atq; rosis, quę mane nitent, mox uespere lãguẽt?
Nunc uiui atq; hilares, paulopost uermibus esca,
Nunc pulchri, & ualidi, paulopost turpe cadauer,
Hei mihi quid prodest congesta pecunia nobis?
Quid gẽmæ argentũ atq; aurũ, pretiosaq; uestis?

Quid populos, magnasq; urbes ditione tenere?
Marmoreosq; habitare lares, uultuq; superbo
Omnes despicere, atq; parem se credere diuis?
Si mors cuncta rapit, si tanq̃ puluis & umbra
Deficimus miseri, si tam cito fastus & omnis
Gloria nostra perit, nullum reditura per ęuum?
Hæc ego cum loquerer summisso murmure mecũ,
Pallentem uultu aspiciens gelidumq; timore,
Incertoq; gradu titubantem orpheia mater,
Quid te inquit tanta obsessum formidine cerno?
Esto audax, animi uilis timor argumentum est,
Nec decet ille uiros, cedo quæ te causa timere
Mortem adeo cogit? tunc sic ego, diua necesse est
Naturæ impulsu, quippe hanc animalia quæ non
Horrescunt, fugiuntq;? hæc uitam tollit, & omnes
Diuitias ac delicias, corpusq; resoluit
In nihilũ, remanetq; nihil, nisi puluis & ossa,
Quę pariter puluis, longo post tempore fiunt,
Deniq; cũcta bona hęc adimit, summũq; malorũ ẽ,
Ergo tam dirũ & tam formidabile monstrum
Quem non terrebit, nisi cui sit ferrea fibra?
Tunc Ioue nata, mihi subridens sic ait, erras
Nimirũ; ueri specie deceptus & umbra,
Non cuiuis facile est ipsum cognoscere uerum,
Hic ille est ramus, medium quem maxima sylua

Arboribus densis cinctum, atq; erroribus atris
Obductum cœlat; nec multis aurea uirga
Conspicitur, nisi cui puræ ostendere columbæ,
At mihi quę sata sum fœlici semine cœli,
Verum nosse licet, uerum tibi dicere possum
Si me audire uoles, ego tunc, dea nil magis opto,
Respondi illa autẽ nos hinc, diuertere oportet
Paulisper, sequere, & secũ me duxit in altum
Non adeo procul inde locũ, quo lumina solis
Cernere erat, radijs ferientibus ardua montis,
Iucundũq; iubar, tenebras disiecerat atras,
Sedimus ad fontẽ quendã, lauriq; sub umbra,
Tunc mea dux, tandem pulchro sic incipit ore,
Simia cœlicolum risusq; iocusq; deorum est
Tũc homo, quũ temere ingenio cõfidit, et audet
Abdita naturæ scrutari arcanaq; diuum,
Cum re uera eius crassa imbecillaq; sit mens,
Si posita ante pedes nescit, quo iure uidebit
Quę Deus & natura sinu occuluere profundo?
Omnia se tamen arbitratur noscere ad unguem,
Garrulus/infœlix, cęcus, temerarius, amens,
Vsqueadeo sibi palpatur, se seq; licetur,
Stultitiæ fons est, & origo philautia uestræ,
Caligoq; ingens, quæ uos cognoscere uerum
Posse uetat, tolle hanc, oculi meliora uidebunt,

Et quæ nunc bona prima putas, fortasse negabis
Esse bona, & quæ nūc credis mala maxīa, forsan
Non mala sunt dices, pulsis a corde tenebris,
Ergo scias mortale genus nihil esse: nisi vtrem
Aeolys plenum ventis, quē iugiter vrget
Huc illuc, lapidi insistens fortuna rotundo,
Cui, siq̄d saperet, vita mors gratior esset,
Cū viuēdo, malis hoīes sine fine premantur:
Exiguisq; bonis, sed nec sine felle fruantur,
Quod verū credes, puto, si bona si mala vitę
Mortalis referam, quanta breuitate licebit,
Collatisq; ipsis, tunc vita humana patebit
Quæ sit, & an tantū mors debeat ipsa timeri,
Principio de diuitijs, quas omnis vbiq;
Gens sequitur/laudat, quærit, miratur, & optat,
Dicere constitui, & quid sint ostendere nitar,
Tunc ego, diua inq̄: si vis, huic parce labori,
Quādoq̄dē prius hoc olim referente minerua
Edidici, nunc perge alio, nec nota recense,
Deq; voluptate vbertim quoq; rettulit olim
Nobis diua Arete; missusq; a matre timalphes,
Quare id transi etiā quæso, & quodcūq; aliud uis
Expedias, tunc diua inquit, de nobilitate
Dicā igitur, q̄m bona prima hęc inter habetur,
Quilibet hanc hodie sibi vult/sibi dicit inesse,

Plus licet inde absit, q̄ distet iberus ab indo,
Sed q̄d nobilitas aut quanti est: vera fateri:
Conabor, q̄q̄ quid prodest vera fateri:
Credere si renuūt: fugiunt animalia quædam
Oderūtq; diem, tenebris ac nocte vagantur,
Sic homines multi, lumen cognoscere veri
Nec possunt, nec amant, adeo natura deusq;
Distinxit mortale genus, recteq; videnti
Vna hominū species, animalia cętera mōstrat,
Vsqueadeo mores varij mortalibus, & mens
Dissimilis/multi tenebras vmbrasq; sequūtur,
Nec verū spectare queūt: solemq; nitentē/
Infirmis oculis, quē fixo lumine pauci
Aspiciunt: quibus est animus diuinior, ergo
Nobilitas, veluti vulgus putat inscius: aut est:
Copia nummorum, & collectio diuitiarum,
Aut sanguis, quoties generoso, e, stemmate quisq̄
Natus, auos atauosq; suos, gentiliaq; arma
Iactat: & eximios laudat uirtute parentes,
Iudiciū tamen hoc vulgi, mendaciter errat
Vt plerunq; solet, cōmunis opinio multis:
Paucorum ratio est, si nobilis ille putari
Debet, quicunq; est diues: sic nobilis esse
Cerdo potest lanius, tonsor, piscator, equiso,
Pastorq; & pistor, coriarius, atq; bubulcus,

Et leno, & latro, & quiuis de plebe lutosa;
Nanq; ex his multi rebus nūmisq; potentes
Et sunt & possunt fieri, fortuna frequenter
Extollit miseros, eadem detrudit ad imum
Sæpe illos, quos ante rotæ commiserat altæ,
Nobilis ergo fuit tantum, quum mœnia victor
Aeneadum intrauit Marius, plaudente senatu
Ac populo, insignis lauro, niueisq; quadrigis,
Sed postq̄ eiectus syllanis viribus, exul
Minturnis latuit, latuit quoq; carcere fœdo,
Vel quum mendicus panē per punica rura
(Prob superum leges, & nō bene nota potestas)
Quærebat: panem duris fossoribus aptum,
Non erat infœlix tunc nobilis, absliterat tunc
Nobilitas, fugiens longe, mox ipsa reuertit,
Quū Marius redijt, mutato Sydere Romam,
Nimirū stulta hæc sententia, si fit ab Auro
Nobilitas, certe de terra nascitur aurum,
De fraude & furto, de fœnore, nascitur ergo,
De fraude, & furto, de fœnore nobilitas; o,
Iudiciū vulgi insanum, o sine pectore turba,
Nobilitare hominem, non vlla pecunia, nullæ
Diuitiæ possunt, precio nam dignior omni est
Nobilitas, hæc non emitur nec venditur auro
At genus ille suū iactat, laudesq; suorum

Inculcat, cum sit turpissimus, atq; recenset
Gesta patris, monumenta ataui, patruiq; trophæa,
Et q̄q̄ innumeris, demens, ignauus, abundet
Criminibus, uirtutis inops, tamen esse putatur
Nobilis est alto quoniam de sanguine natus,
Cur aliena tibi tribuis? laudemq; tuorum
Esse tuam censes? cum tu sis dedecus illis
Degener, infamis? mentito nomine cygnum
Gracculus appellat se se, cornicula plumas
Pauonis furata, cupit pauo ipsa videri
Sed natura vetat, quæ nobilitatis origo est,
Hinc animi viles, hinc & cœlestia corda
Proueniunt, hæc largitur sua semina cunctis,
Nempe animū propter, non propter corpus haberi
Nobilis & dici debes, nam corpora multa
Seruorū, pulchra, & magna, & robusta videntur,
Nobilitas, quidā est animi proprius decor, atq;
Vis quædam natiua, cupit qua grandia semper
Vilia cōtemnit, qua sursum tendere vt ignis
Nititur, & summas penetrat velut ardea nubes,
Infima despiciens/hanc vim qui munere cœli
Accipit, ille bonus fiet, patiensq; laborum,
Consilioq; potens/curis vigilantibus, ut quid
Dignū laude gerat, vt sit laudabilis ipse,
Sed tantum natura bonum, nō omnibus, imo

Perpaucis donat, quorum fama inclyta longo
Tempore, post cineres/ populorū in pectore uiuit,
Attamen, o, mores/ o mira insania, quis non
Vult dici & credi nunc nobilis? o, nebulonum
Turba audax, o/ vile pecus, te nomina clara
Delectant, tibi fama placet, tibi gloria, cur non
Et labor & virtus etiam placet? vt merito sis
Nobilis? an mauis, sapiens iustusq; vocari,
Nomine mentito q̃ vero? cur tibi nūmus
Falsus, cur panis falsus, cur cætera falsa
Non sunt grata, velut mendax ac futile nomen
Nobilitatis amas? o larua, o, simia, disce
Disce prius, frenare animum, compescere cæcos
Affectus, ratione vti, vitare nefanda,
Iusta sequi, te nosce prius, durosq; labores
Amplecti ne te pigeat, vilemq; fugato
Desidiam, vt possis culmen virtutis adire,
Tunc iure ac merito diceris nobilis, hæc est
Hæc est nobilitas vera hæc sunt illa deorum
Munera ab indoctis non intellecta, per istam
Incessere viam, phrygia de gente quirites,
Hac duce romanū imperium se sustulit astris,
Hac abeunte iterū, in præceps descendit ab astris,
Nam simul ac segnes consurrexere nepotes,
Iam parto imperio, iam prosperioribus annis,

Delicias, ludosq; leues, luxumq; secuti,
Degenerare suis cępere à patribus, vnde
Nobilitas tales homines exosa, recessit
Protinus ad superos, donec crescente nepotum
Luxuria, & vitio, deleta superbia romæ est,
Non igitur genus est, nō sanguis, nō statuaꝝ
Mutaꝝ series, nō auri copia, quæ te
Nobilitet; virtus, virtus; hac nobilis Hector
Alcidesq; fuit; fuit hac quoq; nobilis ille:
Ilias ęternū cui prębuit inclyta nomen,
Hac proceres alij; quoꝝ tot fama per annos
Durat adhuc; qđ te iactas natalibus ortū
Egregijs? te præcipui genuere parentes:
Quid tū? si nibili es? si turpis turpiter oēm
Incestas maculasq; domū? tibi dedecus est hoc
Non honor: ac veluti stolidū si gignat asellum
Magnanimus fortisq; Leo, si simia barrho
Nascatur monstrū es, clareq; iniuria genti;
Non sic nobilitas per testamenta relinqui
Aut virtus, potis est: velut ędes, rura, supellex,
Hanc natura tuis tribuit maioribus, at non
Omnibus, antiqua repetas ab origine gentē
Inuenies fortasse tuo de sanguine multos
Cerdones aut agricolas, vnūq; videbis
Ex humili natum fortuna, nobilitatis

Principium fecisse aliis, quę tempore creuit
Paulatim, sed post quoq; tēpore uicta, senescet;
Omnia fert tēpus: pariter rapit omnia tempus,
Quis nunc Pompeij de stirpe aut Cęsaris esse
Noscitur: aut eius domitis cognomen ab aphris
Cui uirtus inuicta dedit: quis credere tantam
Progeniem periisse potest: domus alta deorsum
Sæpe cadit, penitusq; ruit, sursumq; leuatur
Sæpe humilis, nulla est hominum fortuna perēnis,
Sic cœlū uariare solet mortalia queq;,
At dices: quale est semen, talis quoq; fructus
Inde uenire solet: si sum de semine claro
Clarus ero: non sic, proceri sæpe parentes
Exiguum genuere hominem: turpemq; decori,
Robusti infirmum, sapientes insipientem,
Nec mens ut corpus patrio de semine manat,
Non patris est: animum pueris præbere: sed ipsum
Largiri natura solet, quid nobile semen
Egregiumq; feret: faueat nisi debita cœli
Temperies: uerū est uulgo quod dicitur: annus
Producit segetes: non cultus, semina quamuis
Optima, si terrę fuerint mandata sinistris
Syderibus: parient lolium, uel iacta peribunt,
Ergo sufficiens non est pater ipse creandis
Nobilibus natis: adsit nisi gratia cœli,

Hinc

Hinc est, q multos humili de plebe videmus
Illustres nasci, qui magnū nomen adepti
Virtute ac meritis: se postmodo nobilitarunt;
Quis fuit ille Maro/quis Tullius ille, quis ille
Tam sapiēs sanctusq; Cato: quis Horatius: oēs
De medio plebis geniti, quis doctus Homerus:
Cuius nec patriam certam, certosq; parentes
Scimus adhuc; dic quæso patrē Demosthenis: atq;
Euripidis matrē; dic Socratis illius inq̄
Socratis: in cuius gremio Plato maximus hausit,
Diuinos latices; qui solus Apolline teste
Est visus sapere; hūc genuit qui marmora fodit;
Nascentes pueros mater capiebat ab aluo;
Nōnullos etiam reges de plebe creatos
Nouimus: haud rarus quoq; cōsul & induperator
De populi fece ad summū peruenit honorem;
Quid q equi pariterq; canes, ac cętera bruta
Degenerare suo persæpe videntur ab ortu:
Nempe diu res nulla manet, nēpe oīa semp
Deteriora solent fieri in peiusq; referri
Naturæ imperio, & fatorū lege perenni,
Deinde iterū ex alio fœtu instaurata renasci;
Hoc variare: decus mūdi est, hęc gloria summi
Artificis facere ex minimis ingentia; necnō
Ex summis minima, & rerū mutare tenorem

Iugiter, ac faciem: sapienter cuncta nouando,
Non tamen inficior, claros habuisse parentes
Esse bonum: & claro nasci de sanguine, nāq;
Hoc vere pulchrū atq; bonū est; ꝑsuntq; parētes
Auxilio, exemplis, hortatibus, efficiuntq;
Sæpe sui similes natos: nisi fata repugnent,
Et natura potens nimiū; quā vincere si quis
Nititur: ille etiam congestis montibus, altum
Aethera conscendet pulso Ioue; qualiter olim
Fama gigantęos quū sensit phlęgra tumultus,
Enceladū memorat, summi iuga maxima olympi:
Imposuisse Ossæ: premeret cū Pelyon ossa,
Sed tamen, hoc nō esse satis cōcludimus, ergo
Quāuis a populo dicaris nobilis omni:
Sisq; licet mollis, nitida cute, corpore lauto,
Egregijs vescare cibis, ac veste superbus
Conspicua incedas: referas gentemq; domūq;:
Nobilis haud ideo es, sed fortunatus, & vtri
Aurato similis, similisq; ex marmore signo;
Quis tamē hoc curat? satis est de nobilitate
Ac virtute, ipsum nomen, maluntq; videri
Quā sic esse homines, proh dij, nūc nomina tantū
Magnifica, & claros titulos sibi quilibet optat:
Arrogat, affectat, sequitur, rapit; vt merito iam
Et se asinus pardū uocet, & formica leonem:

Quis nō vult sapiens, generosus, iustus haberi
Et probus & doctus? contentus cortice solo
Atq; umbris rerū: vt tali uelamine, mores
Occulat infandos? lis est de nomine, nō re,
Hoc habeas igitur nomen: sic nobilis esto:
Vt Romę Pasquillus homo est: ut sæpe uocatur
Nobilis aut latro, aut meretrix aut nobile mar-
Esto tn̄ ꝙ sis & nomine nobilis, & re, (mor,
Quid tum? laudabor dices, decorabor honore,
Nūqd parua tibi hæc, & nō cupienda uidentur
Pręmia? quandoquidē uirtus ex nobilitate
Nascitur: ex uirtute aūt laus surgit honorq;,
Non uolo, nec fas est uirtutē carpere, sed si
Interius uideas meliori lumine uerum:
Cognosces quanto uirtus tā digna labore
Afficiat miseros homines, q̄ reddat amarā
(Stoicus id quāuis nolit cōcedere) uitam,
Moralem primū uideamus, difficilis pars
Nimirū hæc: quā si quærit quis rite tenere:
Heu quātos opus est subeat toleretq; labores,
Naturæ bellum indicat, confligat oportet,
Quādoquidem mortale genus natura creauit
Infirmū, pronūq; malo aduersabile recto,
Proh superi in uitium facili decurrere lapsu,
Quisq; solet, cur hæc homini mala semina quōdā

Indita ſunt: nũq̃d fuit hęc tua culpa prometheu:
An malus hos dęmon humana in pectora morbos
Intulit (vt fama eſt) ſceleriſq; iniecit amorem:
Heu q̃ difficilis ſalebroſa & plena laboris
Semita: quæ ad mores ducit/vitãq; deorum,
Quis bonus eſt: nõ ſpõte vllus, quis nõ malus: ille
Qui legis regis ue metu, peccare recuſat,
Vel qui forte nequit, quod vult cõmittere crimẽ,
Nimirũ haud facile eſt naturæ obſiſtere, ſeq;
Vincere, & inſanos cõpeſcere pectoris æſtus.
Quapropter pugna aſsidua iugiq; labore
Eſt opus a puero, vt vitijs ponantur habenæ,
Aſſuetudo etenim naturę frangere vires
Sæpe ſolet: ſi ſit multos firmata per annos,
Ergo militia eſt hominũ vita, hoſtibus omnis
Plenus ager, multi latitant vbicũq; latrones,
Quis tot vitabit laqueos: tot retia cautus
Effugiet: nã quũ fortuna eſt proſpera cuiq̃
Actutum ſubit & ſtimulat veſana libido,
Tum ſua caſtra mouet ventoſa ſupbia, tunc &
Deſidia, atq; gula, & petulans audacia ſurgit,
Contra illum, dolor atq; metus, dirũq; venenũ,
Occupat inuidię atq; irę: quũ ſorte ſiniſtra
Viuit & indignã quærit propellere quouis
Pauperiem pacto, tunc fraudibus atq; rapinis

Et furtis, ſtudet, vt ſua dãna rependere poſsit,
Heheu, mortales inter ſcyllam atq; charybdim
Iactantur miſeri: & uitys lęduntur utrinq;,
Dũq; mala hæc uitare uolunt, labuntur in illa,
Si cupiunt fortes fieri, diſcrimina oportet
Multa pati, & multos coguntur ferre labores,
Si uirtutẽ illam, quæ humanos temperat actus
Affectant: opus eſt expellere gaudia, triſti
Conſilio, gratãq; parum deducere vitam,
Si iuſtus vult eſſe aliquis: non utile quærat,
Iuſtitia eſt multis laudata: domeſtica paucis,
Quod ſi forte placet cuiq̃ prudentia: ſemp
Vt caueat, nulli credat fidatq; neceſſe eſt,
Quãdoq̃dem ſunt cuncta dolis & plena piclis,
Deniq; qui bonus eſt & mitis: ſæpius ille
Leditur, ille minus tutus: plus inſidiarum
Suſtinet, hic ſiq̃dẽ mũdus domus ampla malorum
Ac ſcelerũ patria eſt, probitas hic exulat, vnde
Imbelles lepores, damę mites/capreęq;
Idq; genus ſine felle animalia quæq; petuntur
Sæpius, & pereunt, rarus venator ad vrſos
Accedit, tutos conſeruat ſylua leones,
I nunc, & mitis ſimplex innoxius eſto:
Vt citius fias auidorum præda luporum,
Heu mũdus totus quędã eſt natiua tyrãnis,

Debilibus robusta nocent, & grandia paruis,
Ales fulminiger timidos infestat olores,
Accipiter laniat turdos mollesq; columbas,
Versicolor coluber ranas miserasq; lacertas,
Deuorat, in syluis fera fortior ore minorem
Dilacerat, tua mōstra tenes quoq; maxime nereu,
Quæ rabido infirmos absumūt gutture pisces,
Non mare, non tellus, non aer tutus, vbiq;
Hostis adest, prodestq; parum, nō esse nocentem,
Ergo vide, q̄ sit pars hęc virtutis amanda:
Quæ facit esse bonos, nam tanto parta labore
Hostibus in medys tandē vos reddit inermes,
At dices probitas defendi legibus atq;
Principibus solet: o vtinam fieret: sed vbiq;
Vincūtur nummis leges; magnoq; fauore,
Placantur donis reges & voce precantum,
Dānant iura illos, quibus aut exhausta crumena:
Aut nullus fauor est, aly quocūq; premantur
Iudicio, insontes abeunt, vt paruula musca
In tenui tela quam pendens texit arachne:
Voluitur ac remanet, si grandior horridiorq;
Impulerit, frangit casses & tuta recedit,
Sic leges, veluti scythica de gente canebat
Barbarus ille sophus, miseros nectuntq; tenentq;,
Transmittunt laxis foribus renuuntq; potentes,

Altera virtutis pars, quæ studiosa requirit
Naturę causas, & vix penetrabile verum:
Quam sit difficilis, q̄ magni plena laboris,
Experti norunt, primo coguntur ab æuo
Sub pręceptoris ferula, formidine multa,
Verberibus cædi, & lachrymis dictata referre,
Inclusi tanq̄ in cauea; cohibentur: vt ire
Non liceat quoq̄, nisi permittente tyranno,
Quanq̄ ventris onus iubeat: vesica ue turgens,
Et pueris cognata fames, & ludere gratum,
Tempora sed calidę postq̄ accessere iuuentæ:
Maiori studio est opus, hic Anthænoris urbem,
Adriaci tentans rabiosam gurgitis iram,
Parthenopen ve petit tyrrhena: p æquora currēs,
At perusina alius, romana ve mœnia quærit,
Vt procul a patria tellure, incommoda multa
Et mala multa ferat: veneris, somniq; cibiq;
Parcus: & aßiduus studio, librisq; legendis,
Haud aliter quisq̄ fiet; nisi nomine doctus,
Sunt etenim docti re pauci, nomine multi,
Gaudia nempe nocent, nocet illecebrosa voluptas
Apprime, his: cupiunt qui discere plurima: & altū
Doctrinæ culmē cōscendere, nanq; reflectunt
Ac remouent animos a duro tramite, per quem
Itur ad auricomæ sacraria celsa Mineruę,

Nempe labore opus est longo, assiduoq;, uolenti
Nobile per populos: urbesq;, acquirere nomen,
Hinc uero multos cruciat dyspepsia: multos
Dum nimiũ, nimiũq; legunt, ophthalmia uexat,
Pre studio, stomachus crudescit: uisus hebescit:
Et pallor uenit & macies: & acerba senectus,
Nec mirũ: quoniã scire & cognoscere uerũ
Est præter naturã hominis, propriũq; deorũ,
Ac ueluti infirmo radiantem lumine solem
Noctua ferre nequit: sic mens humana deorsum
Imbecilla ruit, quoties cõtendit in altum
Surgere: & audaci cœlum penetrare uolatu,
Quod ppriũ est superũ, mortales turpiter audẽt,
Desipiuntq; magis, quanto magis illa requirũt,
Quorum cognitio, nil prorsus spectat ad ipsos,
Ni forte auxilium ac lumen descendat ab alto,
At Dij felices/mundũ, quis, quantus, & unde
Atq; ipsum mundi Dominũ, speciesq; animantũ,
Et rerum innumeras, norunt, causasq; latentes,
Semina, & occultas uires, qbus omnia cõstant,
Hæc uita est, hæc est ipsorũ tota uoluptas,
Non cibus, aut somnus, nõ morbus, cura, labor ue,
Non lucri spes, nõ damni metus, impedit illos:
Quin semper ualeant optatum inquirere uerũ,
Ergo cœlicolum sapere est: prudentia tantũ

Conuenit & confert mortalibus, vt sibi possint
Consulere: & uitare sciant incommoda: necnon
Commoda congerere: & trãquillam ducere vitã,
Quid faciat, quid non, homini prudentia mõstrat,
Huic studeat, quicunq; cupit bene viuere: & inter
Tot spinas rerum gradiens, non lædere plantas,
Quis non esse putet stultum: qui rebus omissis
Vtilibus proprijsq;, aliena & inania quærit?
Dumq; suas nescit vires, maioraq; tentat,
Dum nimis alta petit: pceps, velut Icarus, vndis
Mergitur æquoreis: cupiens æquare bibendo
Rana bouem, rupta nunq̃ bibit amplius aluo,
Dum studet insanus Phaeton, cœlestia fræna
Mortali trãctare manu: nonne infima pressit
Stagna padi: currumq; cadens vitamq; reliquit?
Se se metitur prudens: & continet intra
Naturæ fines: nec plus q̃ debeat, audet,
Excepto si illum deus impellitq; iuuatq;,
Curẽt mortales, quæ sunt mortalia, omittant
Quæ superum, ne si contendant altius æquo
Scandere; præcipitent potius, moueantq; cachinũ,
Vt si forte velit summa de rupe, volare
Bos grauis: aut asinus cytharã pulsare canoram,
Esto autẽ quisq̃ doctrina præditus omni:
Vsqueadeo ut multos norit cõponere libros:

Quid queso inde boni accipiet? tantumq; laborem
Premia quanta manent? dices, laus, gloria, fama,
Inq; animis hominũ diuturna in secula viuet,
Atq ego quid sit honor, qd laus, qd fama, uelim te
Clarius & melius perpendere, plurima nanq;
Apparent aliter q̃ sint, oculosq; tuentum
Atq; animos fallunt: specie, velamine, & vmbra,
Hinc bona que mala sunt: et q̃ sunt turpia, pulchra
Censentur, scatet hinc fons omnis stultitiai;
Sepe sub argento latet es: ferrumq; sub auro,
Et sub sincæro clauduntur cortice, putres
Castanee, multosq; lupos sub pelle videbis
Agnorum, nonne aulæis cariosa teguntur
Ligna: vel antiquus paries, rimisq; pudendus?
Est acies mentis potior, quæ pspicit intus
Quicquid in abstruso est, quicunq; hac vtitur, ille
Verus erit rerum iudex & mira videbit,
Quero igitur: qd fama iuuat: qd gloria, quid laus,
Oppessors somno, aut viuendi munere cassos?
Nil plusq̃ surdum cytharæ aut spectacula cæcũ,
At respondebis: viuentes & vigilantes
His gaudent, necnon pro talibus omne periclum
Vltro adeunt, vltroq; animas cũ sanguine fundũt,
Nimirum ambitio, multos ad fortia tanq̃
Calcar agit, multosq; trahit virtutis ad arcem,

Torpentes vrgens stimulis: compellit vt armis
Grande aliquid faciant: vel si non viribus audent
Ingenio saltem exhibeant memorabile quicq;,
Ipsa tamen vitium est, vnde ambitiosus haberi
Nemo velit, quicunq; etenim ambitione tenetur:
Creditur esse leuis, ventosus, turpis, vt olim
Romulidæ, orabant iacto post terga pudore
Plebeios, quoties suffragia venabantur,
Cerdonumq; animos precibus seruilibus, atq;
Turpibus obsequijs captabant, muneribusq;,
Vt proprijs rebus curarent publica omissis,
Perq; forum medium, multis comitantibus irent
Inflati vt vento folles, ac fronte superba,
Propter se virtus petitur, non propter honorem:
Ipsa licet proprie ac vere mereatur honorem,
Quid? q vulgus iners nescit uirtute moueri?
Hanc potius ridet: faueat fortuna necesse est:
Diuitiæq; adsint, tunc laus, honor, & decus omne
Adueniet, virtus sine censu languet vbiq;,
Quanq̃ nil refert si gallo sordet iaspis,
Nec minus idcirco est pretiosa & nobilis: unde
Vir bonus, & veræ compos virtutis: abunde
Contentus, vulgi laudes contẽnit & odit,
Nec fumum quærit, nec inani pascitur aura,
Insignis facies fucis non indiget, aurum

Quod per se pulchrum est: nudũ mõstratur, at ille
Qui non est, aliqua saltem cupit arte videri,
Personãq; sibi inducit velut histrio, quare
Si recte aspicias, vita hæc est fabula quædam,
Scęna autẽ, mũdus versatilis, histrio & actor
Quilibet est hoĩum, mortales nam prope cuncti
Sunt personati: & falsa sub imagine: uulgi
Prestringunt oculos, ita dijs risumq; iocumq;
Stultitijs, nugisq; suis, per sæcula præbent,
Ergo honor & fama, & mortalis gloria, lausq;
Somnia sunt, prorsus nil conducentia, quando
Sorte magis q̃ virtute acquiruntur, at esto
Quod tantum dignis tribuantur, dic mihi: nunq̃d
Corporibus prosunt? certe nil, dic animis ne?
Tãtũdem, hos inflant potius, tumidosq; leuesq;
Necnon sollicitos reddunt, se subdere multis
Et seruire solet multis ambire, precari:
Munera largiri: quisquis sectatur honores,
Vita igitur talis misera est: & plena tumultus,
Subiacet inuidię, & magnis quandoq; periclis,
Virtutem veram qui possidet: ille quietus
Ille satis fœlix: permittat cætera diuis,
Sufficiens honor est homini, quũ dignus honore ẽ,
Qui datur indigno non est honor, est onus, immo
Ludibriũ, veluti in scęna quũ ludius est rex,

Iam mala q̃ humanũ patitur genus, adnumerabo,
Principio postq̃ e latebris male olentibus alui
Eductus tandem est, materno sanguine fœdus:
Vagit: & auspicio lachrymarũ nascitur infans,
Vt puto, q̃ mala sit vita hæc, q̃ plena periclis
Natura monstrante videt, sic per mare longum
Mercator facturus iter, terretur, & alto
Pectore dat gemitus: metuẽs scopulos, freta, uẽtos:
Naufragiũ, occursus pyratarum, omnia, demum
Terribilis quæcunq; tenet discrimina pontus,
Vix natus, iam vincla subit, tenerosq; coercet
Fascia longa artus: præsagia dira futuri
Seruitij, quis enim liber? sunt legibus omnes
Subiecti: necnon & regibus, & vitijs, &
Iudicijs hominum, seruit quoq; quilibet ultro
Spe pretij: faciendo aliq̃d, uel forte coactus,
Omne aĩal postq̃ natũ est subito ambulat: & quo
Cunq; libet graditur, nõ sic homo, tẽpore longo
Non pedibus, nõ ore valet: nõ mente, sed instar
Vocalis statuæ, solis vagitibus omnem
Nocte dieq; domum vexat: turbatq; quietem,
Post ubi iam valido se poplite sustinet, & iam
Rite loqui didicit: tunc seruire incipit: atq;
Iussa pati, sentitq; minas ictusq; magistri,
Sæpe patris matrisq; manu fratrisq; frequenter

Pulsatur, facient quid vitricus atq; nouerca?
Fit iuuenis: crescunt vires: iam spernit habenas;
Occluditq; aures monitis: furere incipit: ardens
Luxuria atq; ira: & temerarius omnia nullo
Consilio aggreditur: dictis melioribus obstat,
Deteriora fouens, non ulla pericula curat,
Dūmodo id efficiat suadet quod cęca libido,
Rixatur: nec iura timet: cerebrosus & exlex,
Nēpe agitur furijs iuuenum pars maxima, pauci
Quos fręnat metus, aut pudor, aut prudentia, recto
Tramite, sincæram ducunt sine labe iuuentam,
Succedit grauior melior prudentior ætas,
Cumq; ipsa curæ adueniunt: duriq; labores,
Tunc homo mille modis studioq; enititur omni
Rem facere, & nunq̄ sibi multa negocia desunt,
Nunc peregre it: nunc ille domi, nūc rure laborat,
Vt se se, vxorem, natos, famulosq; gubernet,
Ac seruet, solus pro cunctis sollicitus, nec
Iucūdis fruitur dapibus, nec nocte quieta,
Ambitio hūc etiā impellens, ad publica mittit
Munia, dumq; inhiat uano male sanus honori:
Inuidiæ atq; odij patitur mala plurima, deinceps
Obrepit canis rugosa senecta capillis:
Secum multa trahens incōmoda corporis atq;
Mentis, nam vires abeunt, speciesq; colorq;:

Necnon deficiunt sensus: audire, uidere
Languescunt, gustusq; minor fit, deniq; semper
Aut hoc aut illo morbo uexatur, inermi
Manduntur uix ore cibi: uix crura bacillo
Sustētata meant, aīus quoq; vulnera sentit;
Desipit: & longo torpet confectus ab æuo,
Ergo suis subiecta malis est quælibet ætas,
Plurima sunt etiā mala, quæ cōmuniter omnis
Aetas ferre solet: nunc frigus lædit acutum:
Hybernæq; niues: necnon furibundus ab arcto
Ripheisq; iugis boreas: quum stiria pendet
Horrida culminibus: glacie quū flumina torpent,
Nunc æstas nimijs insana caloribus vrit,
Quum tenet ardentē nemees hyperiona monstrū,
Aruaq; flauescunt: & tellus arida aperto
Ore vocat pluuias: nullus morientibus herbis
Humor adest: lamæ siccę, siccæq; paludes
Torrentur: cādet cœlestibus ignibus aer,
Nunc sitis atq; fames, nunc & penuria rerum
Vtilium cruciat, quis posset carmine morbos
Innumeros quibus est obnoxia vita referre?
Quot febres, quot langores, quot vbiq; dolores
A capite ad plantas: humanum corpus vt extra
Sic intus patitur, per singula membra uenenum
Infudit natura homini, caput & manus, & pes,

Et latus & stomachus, grauiter torquētur & au-
Atq; oculi & fauces, renes, q̄d cætera dicā? (res
Quid cupio numerare grues quot, strymonis unda
Excipiat? uel quot phrygius mæander olores?
Mens etiam plerūq; sua de sede recedit:
Vel philtris, vel carminibus, vel turbine morbi,
Vel quum ceritus cacodæmona pectore quisq;
Baiulat īsano: vel quū furit īprobus Euan,
Quanq̄ & auaritia, ambitio, dolor, ira, uoluptas,
Non minus ac vinū humanos cōfundere sensus
Atq; animis tenebras soleant īducere, quare
(Dicere si verum uolumus) pars maxima uiuit
Ebria vesanis affectibus, inueniuntur
Heu pauci, qui non titubent, qui lumine sano
Aspiciant q̄d agant: ac se ratione gubernent,
Hinc nō inscite quidam, numerum infinitum
Stultorū dixit, nam quis non indiget albo
Helleboro? & tota anticyra? uix græcia septem
Inter stultorū tot millia, connumerat: qui
Credantur vero sapientis nomine digni,
Humani generis mater nutrixq; profecto
Stultitia est, sine qua mortalia cuncta perirent,
Nilq; agerent homines in terris, hac duce fiunt
Bella: & quæ bellis sunt opportuna, tot arma
Tot clypei: tot signa suis distincta figuris,

Hac rursus monstrante, ioci thyasiq; choriq;
Inuenti: tot deliciæ, tot ludicra; totq;
Ornatus, non ne hinc etiam vis tanta librorum?
Tantus nugarum torrens fluit? omnia, saltem
Plurima facta hominum veniunt ab origine tali,
Iam vero tristes casus & tristia fata
Sunt q̄bus expositi mortales: dicere adunguem
Nemo quidem posset, q̄uis facundus, in vndis
Mergitur hic: auidisq; miser fit piscibus esca,
Ille cadit: p̄cepsq; ruens perit: aut male languet
Perfractis membris; alius niue grādine & imbri
Obruitur, multos inopino fulminis ictu
Interijsse liquet, quosdam delapsa ruina
Contriuit, nonne absumunt incendia multos?
Nōne aliquos aut herba nocēs fūgus ve malignus
Incautos perimunt? nōnullos gutture fixus
In medio cibus elisit, quot bellua morsu
Exanimat? mulus ue malus, uel nō equus æquus,
Dum furit atq; ferit ferratis calcibus? aut bos
Indomitus, quoties cornu bacchatur acuto?
Quid referam; quot dāna homini persæpe venire
Culpa hoīum soleāt? adeo vt fera nulla magis sit
Formidanda illi: q̄ semine natus eodem,
Hinc tot prædones tot fures sacrilegi tot
Tot delatores, tot falso in crimine testes:

Tot męchi tot carnifices, mortalia turbant
Ocia: ceu lętos turbat lea visa iuuencos,
Ille nocet lingua hic ferro, pars maxima fraude,
Ille palam rapit hic clam, sunt & qui simulato
Nomine amicitię vel nomine relligionis
Imponant multis: quos credulitate fideq;
Insulsa faciles falli nouere, fere omnes
(Proh genus infandum) dānis gaudēt alienis,
Non frater fratri, nec amicus fidus amico,
Nec patri natus, vere hic sunt tartara: sunt hic
Cerberus & furię & chaos, & styx, deniq; q̄cq̄d
Horribile & fœdum nigri tenet aula tyranni,
Sola quies somni pacem mortalibus affert
Dū viuūt, nihil hac (nisi tetra insomnia turbēt)
Dulcius esse potest, nam curas atq; labores
Eximit: & blandis miseros amplectitur alis,
Hanc homini tamen inuidit natura quietem,
Iussit enim vt dirus pulex cimexq; culexq;
Morsibus inficerent huius tam dulcia pacis
Gaudia: ne desint vnq̄ mala nocte dieq;,
Longe igitur melior mors est, q̄ mortis imago,
Nam quicūq; fretum uitæ gaudente carina
Tranauit semel: & tutum tenet anchora portū:
Ille hilaris uentos ridet tumidasq; procellas,
Leucotheanq; caput sertis redimitus adorat:

Atq; athamanteum donis onerat Melicertam,
Securus celebrans uarios in littore ludos,
Mors omnes finit pœnas, mors omnia soluit
Vincula, morte fugit metus omnis & oē periclū,
Vtq; dolor nullus, te nulla urgebat egestas,
Quum patrios nondum lumbos ingressus, eras nil
Sic postq̄ extrema fueris iam morte solutus,
Te nullus dolor, & te nulla urgebit egestas,
Quis damnosa sibi, quis perniciosa fuisse
Tēpora crediderit, q̄ tunc fluxere, fuit quum
Ipse nihil, nondum materna conditus aluo?
Quis quęritur nocuisse sibi menses ue dies ue
Quos nunq̄ uidit, uel quos nunq̄ ipse uidebit?
Vel quis noctē illam ut prauam miserāq; grauēq;
Vituperet: qua nil sensit? somnoq; profundo
Obrutus, ut lignū iacuit gelidūq; cadauer?
Quid mors? æternus sōnus: sōnus? breuis ē mors,
Sed multis placet īmortales esse animas, &
Viuere defunctos ꝓhibent, membrisq; relictis
Nudatos ueluti proprio de cortice tracta
Coclea nudari solet: ad plutonia regna
Tendere præcipites, ac tartara nigra subire,
Myrtiferūq; nemus fingunt, ubi uulgus amantū
Ingemit: atq; addunt feruentes ignibus amnes,
Monstraq; uipereum manantia gutture uirus,

Distinctasq; locis sedes: ubi uagiat infans,
Atq; vbi verberibus sæuis facibusq; cruentis
Eumenides agitent sontes: ubi rura beatis
Debita perpetuis vireant pulcherrima ramis,
Ast aliter dicunt alij: & post funera credunt
Esse q̄dem manes, sed qui uixere decenter
Ac recte, in cœlum sublatos iungier astris,
Contra qui pecudum ritu terrena secuti
Neglexere deos, pecudum quoq; corpora iusto
Iudicio induere: & mutato carcere pœnas
Soluere tātisper sceleꝝ: dum prorsus ab omni
Crimine purgati ęthereas referantur ad oras,
Quæ si vera forent etiam metuenda foret mors,
Aut saltem bene viuendum vitijsq; carendum,
Nanq; pijs iustisq; daret bona præmia: contra
Iniustis meritas pœnas meritumq; dolorem;
Atq̄ morte obita superent ne, an sint potius nil
Et cū corporibus pereant animæ quoq; tanq̄
Sole niues verno, aut nubes aquilone solutæ:
Dicere non nostrum est, videor satis esse locuta,
Germanā scitare meā, quā nomine graij
Appellant sophian, nanq; hæc doctissima tales
Assidue versat curas: semperq; requirit
Occultas reꝝ causas & amabile verum,
Hac igitur monstrante potes naturam animarum

Noscere (ni fallor) si te tenet ista cupido,
Mi satis id fuerit tibi dicere: ꝙ metuenda
Mors non est, saltem iustis: qui pectore puro
Vixerunt; quoniam uel dulci pace fruentur
Aeterno addicti somno: vel præmia habebunt
Debita virtuti: & fœlices efficientur,
Quare agedū sanctos mores amplectere: et oēm
Pelle animo noxam pro viribus, hoc tibi pacto
Mors leuis ac facilis fiet, nulloq; timore
Depositum reddes naturæ: & lætus obibis,
Quin hæc tecum aio uersa: sic cogita, & inque,
Quid mihi mors oberit? quo me lux ultima dāno
Afficiet? nullo nimirum, quid mihi demet?
Diuitias? sed diuitijs tunc neutiq; egebo,
Nec re ulla prorsus, cur non ditissimus ergo
Censeri potero? nempe est locupletior ille
Non qui plura tenet, sed qui minus indiget, aurum
Argentū, gēmas, palatia, prędia, uestes,
Atq; alia id genus, omnino aspernabor: uti nil
Apta mihi, nec me torquebit adempta uoluptas,
Vt neq; torquentur pecudes, ꝙ mollia vina
Non habeant, uel mellitas croceasq; placentas,
Quæ nō optantur, quid tum, si non habeantur?
Sed dulces natos, & dulces linquere amicos
Cur adeo miserum est? non ne esset deterius si

Me superante illi morerentur: perpetuoq;
In mœrore manerẽ: vt scribunt Nestora acerbo
Antilochi fato/aut Euandrum funere nati
Quẽ rutulus ferro strauit/phrygia arma iuuãtẽ,
Aeterno in luctu, vitam duxisse molestam:
Præcedã; at paruo post tempore nostra sequẽtur
Quũ volet ipse Deus: vestigia, meq; reuisent;
Si modo sunt aliqd manes ut credere par est;
Vt christi præcepta docent multiq; sophorũ;
Quicqd erit: non propterea mihi dura videri,
Mors debet: q diuitias & dulcia uitę
Gaudia surripiat; nãq; hæc sunt tradita nobis
Mutuo; & vsuram rerũ natura benigna
Non res concessit miseris mortalibus, ergo
Cũ nil sit nostrũ, moriendo aliena relinquã;
Nilq; meũ amittam, quid tũ si aliena relinquo:
Quid doleam: si quæ sua sunt natura reposcit:
Nudus ego huc ueni: simul hinc ego nudus abibo,
Mũdus.n. quoddã hospitiũ est: vbi turba animãtũ
Diuersorũ ingens habitat; quæ tempore certo
His fruitur dapibus, quas cõuiuator habendas
Vbertim, & gratis permittit, sumite dicens
Sumite: nõ meritis uestris, sed munere nostro
Hæc bona tradidimus vobis obsonia; donec
Mi fuerit uisum vos hinc dimittere donec

Eia agedum dicam, nostris decedite mensis:
Vescimini: & genio lęti indulgete, sed hora
Vltima quũ ueniet, qua vos hinc ire iubebo:
Parete æquo animo, & venturæ cedite turbę,
Conuiuasq; alios iisdem gaudere sinatis,
Ergo, quis nisi sit demens, ingratus, iniquus
Talibus auditis, alieno excedere tecto
Nolit: & inuito domino residebit: at ille
Pessime uade foras clamabit: & eiiciet ui,
Tũc male cõfusus lachrymãs querulusq; recedet,
Cur ego sortiferę si me vocet arbiter vrnę
Mordicus inuitam vitam retinebo: uel ægre
Migrabo: ut multi: neq; enim fas, imo libenter
Destituã mundũ hũc fœdũ inumerisq; refertũ
Fraudibus atq; dolis, incestibus atq; rapinis,
Est ubi nulla fides, pietas ubi nulla nec ulla
Iustitia & pax & requies, vbi crimina regnant
Omnia, vbi frater fratri insidiatur, ubi optat
Interitum patris natus, mulierq; mariti,
Atq; vir uxoris, nemo est uel rarus ubiq;:
Qui nõ furetur (modo possit) non rapiatq;,
Qui non sit fallax qui non ficto ore loquatur,
Vt merito possit mundus spelunca latronum
Dicier, en Reges sub honesto nomine, necnon
Pontifices spoliant populos, en depeculantur

Certatim ciues, laniantes viscera matrum,
Quid tot stupra loquar? sunt cũcta libidine plena,
Et passim prostant & clam fodiuntur ephębi,
Quis non męchatur? mystæ vafriq; cuculli
Quos castos decet esse, palam cũ pellicibus, vel
Furtim cũ pueris, matronis, virginibusq;
Nocte dieq; subant, sunt qui consanguineaꝝ
Inguinibus gaudent, ineunt pecudes quoq; multi,
Et rura & syluę infames/ vrbs quæq; lupanar,
Adde tot instantes casus, tam multa pericla
Quæ impendent semꝑ mortalibus, adde labores
Assiduos: & tot ridenda superstitionum
Agmina, quis opus est ceruicẽ subdere, quãdo
(Proh pudor) ignari sophiæ, crassiq; cerebri:
Doctrinæ osores, quibus est sola alea curę
Aut nutrire canes & equos, volucresq; rapaces;
Continuisq; iocis puerilem ducere vitam
Sceptra tenẽt, præsunt populis, vrbesq; gubernãt,
Hinc tanta erroꝝ scabies/ tot stultitiaꝝ
Colluuies, hinc & tot millia flagitioꝝ,
Talia si tecum reputas, animoq; reuoluis:
Non metues, mũdũ hũc tã stultũ tãq; malignũ
Linquere, sed potius recte fecisse Calanum
Atq; alios dices, qui se se sponte necarunt,
Et sponte hanc scelerũ caueã, stabulũq; feraꝝ

Deseruere: manu cessantia fata vocantes,
Nec voluere vltra moribundũ pascere corpus:
Et miserę carni tanto seruire labore,
Quod nisi relligio obstaret: legesq; Platonis:
Et deus: hortarer, te ultro dimittere vitam,
Et sortem insanã & seleratas linquere terras
Non uinũ vt uinũ appetitur, sed tale, bonũq;,
Sic uita ut uita, est nihili, nisi sit bona, ꝗ si
Est misera: vt uinũ corruptũ despiciatur,
Esse quidẽ, per se, nec amandũ nec fugiendũ est,
Quippe habet hoc q̃uis vilissima recula, vermis
Musca, lapis, cortex, nihil est optabile, dempta
Conditione boni, nisi sit tale esse bonumq;:
Non uideo cur optari, cur possit amari,
Quare qui mortẽ metuit/ valde insipiens est,
Cum mala tot tantosq; pati sine fine labores
Corporis atq; animi malit: ꝗ̃ uel cruciatum
Omnem cũ carne exuere & requiescere semꝑ
Aeternaq; frui ac tranquilla pace, uel ipsis
Depositis membris, nulla re prorsus egentem
Viuere, nec sentire aliquẽ iam posse dolorem,
Atq; una cũ dijs totũ percurrere mundũ:
Singula spectando & uentos superare uolando,
Ni fuerit pingui uitioꝝ fece grauatus,
Cogaturq; imas terraꝝ habitare latebras,

Postq̃ sic fata est musarũ maxima, surgit
Et me phœbęa renuentem fronde coronat:
Deinde abiens ꝑ inane amplũ se se abdidit astris,
Finis.

LIBER SEPTIMVS
LIBRA.



VSA agedũ surge; & melioribus utere pennis;
Alta pete, atq; humiles iam dudum despice curas,
Rebus in excelsis, decus est & gloria maior,
Contemplare deos, totumq; per æthera curre,
Est ubi uer ęternũ: vbi pax æterna: vbi semper
Lucidus apparet titan: nullisq; tenebris
Lęditur alma dies, non illic nubifer auster
Vesanus ue aquilo, zephyri sed blandior aura
Spirat: & Ambrosię lętissima gramina mulcet,
Hac spatiare igitur: tamen inde relapsa uicissim
A centro ad centrum uario discurre uolatu,
Ac ueluti speculam quærit, quicũq; uidere
Optat multa procul: sic te sup astra necesse est
Scãdere, ad usq; Iouis soliũ, hac sublimis ab arce

Subiectum claro spectabis lumine mundum,
Principiũ primũ, imensum, admirabile summũ,
Ex quo cuncta fluunt, tanq; de fonte perenni,
Vnum est dũtaxat, nec recte plura putantur,
Nam si plura forent rerum primordia: uel nil
Inter se prorsus differrent: sic erit vnum,
Vel mage differret, & sic fateamur oportet,
Esse aliquod maius, melius, præstantius, inter
Cętera principia, vnde alijs tribuatur origo,
Arbitrio cuius, moueantur cętera, nam si
Plura mouent pariter, si uires omnibus æquæ,
Si par imperiũ est: non est tamen æqua voluntas
Parq; illis animus, crudelia prœlia fient
Iugiter, atq; omnẽ impediet discordia motũ,
Vt si forte ratem parili conamine, plures
Impellant venti: nunc huc nunc flatibus illuc
Ambiguis agitata, hęret, cui pareat, aut quẽ
Audiat: unde loco semper uersatur eodem,
At si animus cunctis idem est eadẽq; uoluntas
Principijs: frustra ponentur plura, sed unum
Sufficiet, nam si non sufficit, atq; aliorum
Indiget auxilio, si non nisi iuncta mouere
Possunt, haud dubie imperfectũ erit unũquodq;
Nec poterũt uere primordia prima uocari:
Nã perfectum imperfecto prius esse necesse est,

Nec non cōposito simplex, & pluribus vnum;
Et misto purum, quod prudens nemo negabit,
Est operæpretium tamen hoc ratione probare,
Causa, suo effectu prior est, authorq; ope ipso,
Perfectum uero, quia partes cōtinet omnes
Nilq; illi desit: longe est robustius, atq;
Fortius, ergo facit, mouet imꝑat, vnde putatur
Iure quidē causa atq; author, sed debile contra
Est imperfectum: quia partes nō habet omnes,
Huicq; aliquid desit, proin uincitur, atq; mouetur
Perfecti iussu: paret/non imperat, ergo
Iure quidē effectus dici, atq; opus esse meretur,
Posteriusq; ipso perfecto debet haberi,
Quod si principiū primū quo cuncta creantur
Imperfectum esset: miserū foret usq; & ab illo
Nil posset fieri perfectum, sicut ab arte
Quæ nō perfecta est, perfectum non opus exit,
Quare non possunt plura esse exordia rerū,
Ast vnum: quia ꝑfectum nō amplius vno est,
A quo, sic rerū æternus deducitur ordo:
Vt monade a prima inumeri numeri generantur,
Est etiam purum ac simplex, nam posteriora
His sunt composita & mista, an cōponere quisq̄
Aut miscere potest: si non prius inueniantur
Ex quibus id fiat: prius hæc extare necesse est,

Singula per se, deinde simul coniuncta manere,
Ergo principiū primū (ceu diximus) unū est:
Ac simplex, necnō purum, quod uiuere si non
Credimus, erramus, quoniā nisi uiueret, unde
Esset uita alijs, cū uiuant cuncta per ipsum?
Viuit nimirum, atq; sapit, quia condere nunq̄
Tot bona, tā uaria et pulchra & tāto ordīe posset,
Ni sapiēs foret, & cognosceret omnia adunguē,
Nec dubitandū etiā, sed corde atq; ore fatendū,
Hoc ipsum esse bonum, nūquid bonitate carebit
Illud, cunctorū quod origo & causa bonorū est?
Num fonte ex dulci, riui effunduntur amari?
Num dulces riui ex fonte effunduntur amaro?
Aut opus ē nihil esse bonū, aut bonus ille putādus
Qui rerū fons est: & mundi maximus author,
Hunc homines uarie appellant: nos ore latino
Qui loquimur, plærūq; deūq; Iouēq; uocamus,
Qui cū sit primum ens & ab ipso cętera fiant:
Idcirco est per se uiuens sapiensq; bonusq;,
A nullo accipiens quod habet, uerū omnia ab illo
Accipiunt, igitur quod habent amittere possunt,
Si modo nil conferre uelit dator ille supremus,
Vt riui possunt arescere: si neget undas
Fons solitas, tamen haud ideo fons deficit ipse,
Nam per se producit aquas, neq; pendet ab ullo,

Sic Deus est per se:idcirco non deficit vnq̃,
Nec si cuncta simul pereant,ideo ipse peribit,
Quicq̃d enim ꝑ se est:semꝑ durare necesse est,
Cum nullo indigeat,cum solo pendeat a se,
Cum ui non possit:cum nolit sponte perire,
Demũ ipse est totum:sunt autẽ cętera partes,
Tale tamen totum nõ est,quod constituatur
Partibus ex ipsis:cũ sit super omnia simplex,
Sed uirtute inq̃ totum est,quia condidit orbem
Tam uastum:& quicq̃d tam uastus cõtinet orbis,
Omnia quæ viuunt,& quæ uiuentia non sunt,
Omnia quæ apparẽt,& quæ apparẽtia nõ sunt:
Ipse facit solus,solus quoq; facta tuetur,
Hac ratione igitur totum est,totũq; uocatur,
Vt semen,tota est arbos:quia uiribus eius
Quanq̃ sit minimũ,tamẽ ingens nascitur arbos,
Quæ ualidis ramis,spatiosas explicat vmbras,
Multi autem dubitant,an corpus corporeus ue
Sit Deus,esse etenim nil pręter corpora credũt:
Atq; ea corporeo quæ sensu percipiuntur,
Quare nos utrum hoc sit uerum,dispiciamus,
Omne q̃d est corpus q̃tũ & quale esse necesse est,
Atq; duo hæc propter,nimirum sensile corpus
Redditur,his demptis quid sensu percipietur?
Quod uero quãtũ & quale est,cõponitur,atqui

Simplex est Deus ipse:uelut iam diximus:ergo
Neutiq; corpus habet,prædictis adde q̃ omne
Corpus,materia saltem formaq; coactum est,
Præterea non finitę uirtutis oportet
Esse Deũ,ęternus cum sit,ne desinat orbis,
Nullum,infinitam uirtutem corpus habebit,
Quodlibet est etenim finitũ,nempe rotundum,
Corporibus cunctis maius meliusq;,suis est
Limitibus cinctũ/sic q̃d quater angulus aut ter
Format,sic alias quod habet quascũq; figuras,
Ergo infinitę non est uirtutis,& istud
Monstro sic,partes hoc diuide corpus in æquas:
Sitq;.a.dimidium:sit.b.pars altera,quæro
An possit tantũ.a.quantũ.b.& utriq; potestas
Infinita sit?hoc pacto pars altera frustra est,
Altera sufficiet,q̃ si pars utraq; uires
Finitas habet:& totum tale esse necesse est,
Finitis etenim constare ex partibus ipsum
Infinitum,audet qui dicere/desipit,ergo
Corporis est expers,qui corpora cũcta creauit,
Forte aliquis respondebit:Deus infinitum
Est corpus,nos uero istud posse esse negamus,
Omne & etenim spatiũ cõpleret,nec locus ullus
Restaret uacuus,qui claudere cętera posset,
Sic nec mũdus erit,nec nos,nec deniq; quicq̃,

Preterea corpus uiuens cum nobilius sit
Ac melius, q̄ quod vita caret, haud dubitandum
Nobiliorem esse ac meliorem corpore uitam,
Propter quam corpus melius fit nobiliusq;
Quæro igitur, nunquid vita est substantia: vel q̄d
Accidit: hoc si sit: substantia vilior esset
Necnon deterior, q̄ quod substantia non est,
Quod certe absurdum, clamabit turba sophorũ,
At si vita ipsa est substantia, corpore nullo
Indiget, adiuncto sibi: solaq; purius, atq;
Cõmodius per se, q̄ꝫ corpore iuncta manebit,
Nam quare adsciscat corpus sibi: viuere liber
Cum valeat mũdi sator, & sine corporis vsu:
Nempe supuacua est moles, & carceris instar
Continet inclusas vires, animamq; coercet
Impediens, ne quo uult pergere libera posit,
Ille igitur summus princeps, bonus omnipotensq;
Aeternus sapiens, prorsus sine corpore uiuit,
Sed quare hoc multi nolunt concedere: dicam,
Nempe quia in crasso demersi corpore, crasso
Obducti sensu, nil præter corpora norunt,
Vt si forte oculis uitrum, quocunq; colore
Infectum obijcias: quicquid spectabis, eundem
Qui uitro, credas deceptus habere colorem,
Scire tamen debemus & omni errore fugato
Credere:

Credere: nec dubie, esse alia & q̄ꝫplurima vere
Entia, vel nullo viuentia corpore: vel quæ,
Corpus habent tenue in primis, vt cernere nostri
Haud posint oculi: nec noster tangere sensus,
Atq; ideo nobis meliora & nobiliora,
Quod forsan tali poterit ratione patere,
Omne graue & crassum quãto plus cõtinet in se
Terrenę fecis, tanto fit vilius illo
Quod tenue atq; leue, & subtilis materiai
Massa est cõpositum, docet hoc quodcũqꝫ metallũ,
Nam simulac validis vulcani viribus arsit
Liquitur: & partes illius deteriores
In q̄bus est terræ plus & grauitatis, habentur
Pro nihilo, in scoriamq; abeunt: leuiora magisq;
Pura, nitent: meliore sono, meliore figura,
Sic panis melior qui purior & leuior fit
Ex simila, hũc domini comedunt, sed crasior escã
Dat famulis, rursus grauiori & deteriori
Custodes pecoris pascuntur rure molosi,
Sic aqua, sic vinũ atq; oleũ & liquor oĩs habetur
Nobilior tanto, quanto est subtilior, atq;
Lucidior leuiorqꝫ, cibus quoq; crasior, & cui
Plus grauitatis inest in sordes versus, ab aluo
Pellitur, ast alius terreni ponderis expers
Fit caro, fit sanguis, fitq; utile nutrimẽtum.

Cur lapides viles, crassoq; grauiq; & opaco
Corpore sunt: gemmæ ꝓtiosaq; marmora lucent?
Nempe quia his minus est terrenæ fecis, at illis
Materies concreta magis, densataq; tellus
Dat pondus, lucẽq; adimit, pretiumq; decoris:
Sunt spetiosa igitur minus, & pretiosa, tenent quæ
Plus terræ: unde etiam possunt minus entia dici,
Vt minus est auro, scoria & quod vilius aurũ est,
Nanq; elementorũ certe est vilissima tellus,
Et quasi fex q̃dã, idcirco faber optimus, illam
Inferiore loco fixit: multumq; remoto,
Vt quantũ posset; distaret ab æthere puro,
Dẽsauitq; globum, ut minor & cõtractior esset,
Cœlicolumq; minus turbaret lumina, quando
Immẽsi spectare velint penetralia mundi,
Ergo vbi tã pulchrũ absoluit deus amphitheatrũ,
Ornauitq; ipsum stellantibus undiq; gemmis,
Quicq̃d vbiq; fuit scobis; ĩmundæq; relictum
Passim materiæ, ventos abstergere iussit,
Illi confestim domini mandata facessunt,
Hinc aquilo, ĩde notus, zephyrusq; eurusq; patẽtes
Certatim verrũt cãpos, glomerantq; redactas
In mediũ sordes: varijsq; afflatibus vrgent,
Sic facta est tellus, quę prorsus ab æthere toto
Expulsa, ad centrum se se miseranda recepit,

Non locus alter erat distantior inferiorq;,
Ad quẽ confugiens tandem requiescere posset,
Nonne etiã reliquis infirmior est elementis?
Debiliorq;? etenim si discindatur ab æstu
Aut ferro, aut alia quauis ratione redire
In se se nequit, ac diductas iungere partes,
Ast aqua si fuerit diuisa: recurret in vnum
Extemplo; & rursus, veluti prius integra fiet,
Sic aer, sic ipse ignis, quum dilaniantur,
Quãprimum coeunt, dissectaq; membra reducũt,
Et remanet facto de vulnere nulla cicatrix,
Vnde hoc? nimirum quia sunt meliora, magisq;
Perfecta, & propria possunt virtute moueri,
Terra aũt per se, stabili grauitate quiescit,
Immo alijs causa est, ut sint ĩmota, locumq;
Ne mutare queant, siquidem plus est vbi terræ,
Plus grauitatis inest, minus illic mobilitatis,
At quę sunt leuiora, eadem sunt mobiliora,
Et vitæ propiora quidẽ, nam causa mouendi
Corporibus vita est. patet hinc, ꝙ mortua motu
Cuncta carent, sed cum uiuentia sint meliora
(Quãdoquidem nihil est uita pretiosius ipsa)
Haud dubie, leuius quodcunq; est mobiliusq;,
Illud idem melius dicendum nobiliusq;,
Ergo errant prorsus, qui credunt entia tantum

Quæ apparent oculis, uel tactu percipiuntur,
Et quæ crassa magis, quid enim subtilius ipso
Aere? quid ue potest tangi minus atq; videri?
Vnde ipsum multi vacuum & nihil esse putarũt,
Apprime est tenuis: q̃dni? verum tamen est ens,
Et verum corpus; primis de quattuor vnum,
Nobilius terra & terram humectantibus vndis,
Tradita proinde fuit sedes sublimior illi,
Nam quę sunt cælo & stellis propiora beatis,
Debent nobiliora etiam, & meliora putari,
Nonne omnes venti tenues: vt lumina fallant?
Quis tñ esse neget ventos? qui ferrea postq̃
Carceris Aeolij fregere repagula, montes
Ingentes quatiunt: validoq; a stirpe reuulsas
Deijciunt ornos, pontumq; a sedibus imis
Euertunt, cogunt nubes, soluuntq; coactas,
Terribilesq; cient tonitrus, & fulmina trudunt,
Cum tantas habeant vires, non entia dices?
Cernere q̃ nequeas; vel prensos stringere palmis?
Nimirum stultum est cõmittere sensibus, omne
Iudicium, fallunt oculi persæpe videntem,
Proq; alio monstrant aliud, demergito in undas
Perspicuas baculum rectum, apparebit in illis
Incuruus, currat prope littus adacta Phaselus;
Currere tunc littus credas, cessare phaselum,

Fallaces igitur sensus, ætate frequenter
Aut morbo, aut alijs causis mutantur & errant,
Nec sunt cuiq; pares, quod pulchrum iudicat ille:
Cõtra hic turpe putat, dulce ille, hic dicit amarũ,
Ille alget: calet hic, variantur corpore sensus,
Inq; alia sunt carne alij, partesq; sequuntur
Interdũ, per quas operantur, vt ebrius vnam
Esse duas credit flammas, & fixa moueri,
Quippe mero turbati oculi turbant quoq; visum,
Aer: præterea solet ipsos vertere sensus,
Nanq; mõ est clarus mõ turbidus, humidus, ẽ nũc
Nũc siccus, nunc est densus nunc rarus, ita ipsos
Illudit varie sensus, hinc sanguineus sol
Apparet, minor hinc uel maior luna videtur,
Hinc clamante aliquo sinuosa resultat imago,
Decipiens stolidas iteratis uocibus aures,
His alijsq; modis possunt errare, sed ipsa
Certior est ratio, duce qua mens íuenit inter
Mille latens nugas & inania somnia, verum,
Hanc amat, hãc sequitur: totis huic viribus hęret:
Qui sapit, ingenioq; valet, cui viuida mens est,
Aethereusq; animus: sed crassa obtusaq; turba
Nõ videt hanc lippis oculis, hinc plurimus error
Vanaq; credulitas, & opinio cęca tenaxq;,
Prudentũ rectrix ratio est, at opinio vulgi,

Nos igitur rationis iter, qua possumus, omni
Conatu ac studio quęramus & ingrediamur,
Ipsa etenim ratio sol est, qui tramite certo
It semper, per quam a brutis distare putamur,
Obscuram, incertamq; imitatur opinio lunam,
Quid demum ratio dictat: viuentia multa
Esse quidem nostros fugiant quę tenuia sensus,
Nam nisi fecisset meliora & nobiliora
Quam mortale genus, fabricator maximus ille,
Nempe videretur non magno dignus honore,
Nempe imꝑfectũ ĩperiũ atq; ignobile haberet;
Infra etenim naturã hoĩs, pecudesq; feræq;
Existunt: viles omnes ac mente carentes,
Et misaræ: & ventri tantũ somnoq; uacantes,
Quod si nullum animal melius natura creasset,
Quidnam aliud foret hic mũdus, q̃ turpe ferarũ
Ac pecudũ stabulũ, spinisq; fimoq; refertum:
Quidnã aliud foret ipse deus: q̃ pastor herusq;
Multorũq; gregum, multorũq; armentorum:
Atq; hoĩem fecit: nimirũ maxima laus hæc,
Nimirũ satis hoc, ohe: fieri melius nil
Debuit aut potuit, iamiam perfectior orbis
Esse nequit, fuit hæc Iouis infinita potestas:
Sed videamus vtrũ sit fas hoc credere, non est
Non est hoc inq̃ fas credere, nec ratio uult,

Nam, q̃d homo est: aĩal certe stultũ atq; malignũ
Præq; alijs miserũ, si se cognoscat adunguem,
Quis nõ sponte malus: uitiorũ lubrica & ampla
Est uia: qua properãt omnes, ultroq; feruntur,
Nec prohibere ualẽt, monitor; lex, pœna, metus ue
Contra, virtutis salebrosa, angusta, nimisq;
Ardua: qua pauci tendunt: ijdẽq; coacti,
Quis sapit: an mulier: nunq̃d puer: aut cerdonũ
Tota cohors: hebeu stultorũ maxima turba est,
Cęcis uersamur tenebris: & ducimur omnes
Affectu; aut nulli aut pauci, quos rector olympi
Præcipue sibi delegit: ratione reguntur,
Quis contẽplari valet: aut unde ocia nobis
Sunt: vt possimus latitans inquirere uerum:
Distrahimur uarijs curis, pars plurima uitæ
Conteritur somno, reliquũ morbi atq; labores
Assidui impediunt, pauꝑtas ue improba turbat,
Desidia interdũ, interdũ furiosa uoluptas,
Hinc stulti sumus, hinc nobis sapientia desit,
Nanq; ea cõtinuo studio longoq; paratur,
Pacatumq; animum poscit mẽtemq; quietam,
Quam uero genus humanũ miserum sit, abunde
(Ni fallor) sexto libro monstrauimus ante,
Hebeu pœnarũ scelerumq; & stultitiarum
Hic locus est: hæc est tenebrosi regia ditis,

In qua nemo qdem nō multa incōmoda suffert,
Turba tamē stupida & crassa hoc nō cogitat, imo
Inter continuos, detestandosq; labores,
Sępe canit demens, & ridet, nec miseram se
Agnoscit, patitur pœnas, obiterq; iocatur,
Et subito obliuiscitur oīa, dummodo parua
Dulcedo subeat, lethen hęc mentibus infert,
Prouida sed tales uoluit nos esse, sagaxq;
Natura, vtiliter certe, nam si saperemus
Quis ferret, miseræ tot tantaq; tædia vitæ?
Tristitiam curasq; graues sapientia gignit,
Ipsa etiam natura hominem spe lactat inani,
Qua sine, quisq; sibi mortem consisceret vltro,
Ergo stultitia & spes, sunt duo pharmaca nobis
Tradita: prudentis naturæ consilio, ne
Tot tantisq; malis affecti deficiamus,
Quod si hoīe haud ullū est aīal præstātius ipso,
Mundi author quid erit? stultorūq; & miserorum
Et sceleratorū, dn̄s, princeps, pater, & rex,
O bellū imperiū, o summū ac mirabile regnum,
O bellos comites, quid quæris Iuppiter ultra?
Iā nō es solus, tam pulchrū condere mundum,
Scilicet hos propter decuit te, seruiat istis
Cœlū, sol, luna, astra, aer, tellus, mare, quidni?
Sed mox in nihilū redeant, pereātq; velut nix,

Adueniente æstu: aut hyberno tēpore frondes;
Quanti sunt: quæ tam imbecillo corpore cōstant?
Quanti sunt: quæ tam imperfecto tēpore durāt?
Nūquid credibile est: terrā pontumq; habitari
Dūtaxat: quæ sunt cœlo collata fere nil?
Quid tellus pontusq; simul? punctū prope dicas,
Si mundi spatium īmensum ac mirabile acuto
Perpendas animo, quin ipsis quodlibet astrum
Est maius: veluti perhibent qui talia norunt,
Ergo tam exiguus locus, & tam uilis, habebit
Tot pisces, homines, pecudes, uolucresq; ferasq;:
Cętera erūt uacua, & proprio cultore carebūt?
Atq; aer, desertus erit: desertus olympus?
Delyrat, quisqs putat hoc, hebetisq; cerebri est,
Immo illic longe plura, & longe meliora
Viuere credendū est: longeq; beatius, atq; hic,
Deniq; si uerum uolumus sine fraude fateri,
Est hominū sedes brutorūq; infima tellus,
Ast aer vltra nubes cœlumq; beatum
Pax ubi ꝑpetua & nitidi lux clara diei
Aßidue regnāt: domus est & regia diuum,
Quos licet haud poßit mortalis cernere visus:
Est etenim tenuis nimium natura deorum
Sunt tamē īnumeri bibulæ quot corpora arenæ
Littoribus cunctis: cūctis quot gramina campus,

Qui credit cœlum tam imensum, tãq; decorꝶ
Desertum omnino, ac solum, vacuũq; colonis
Cum teneat uilis tam multa animalia tellus
Delyrat: crassa mentis caligine pressus:
Nec minus ac pecudes terrena in fece sepultus;
Nec mirum puto, si fortunatę inueniuntur
Insulę in oceano, loca cunctis plena bonis &
Delicijs: veluti quidam scripsere, vbi vitam
Nunq̃ vllus dolor, aut casus contaminat vllus,
Sed cœlum, oceani nomen, quia concolor illi est
Et velox apprime, ideo fortasse recepit,
Omnis stella autem, censebitur insula, quidni?
Nonne domos etiã multas ita sæpe vocamus,
Quod solę, a reliquis sint omni ex parte remotę?
At si aliter dicunt q̃ nos exponimus: errant,
Non etenim in nostro oceano sunt talia, Reges
Hæc loca non sinerent armis intacta: suoq;
Imperio uellent adiungere: si quis ad illa
Accessus foret: & cuperent consistere in illis,
Sed quid non fingit, nugarꝶ græcia mater?
Nempe suos aer, cœlumq; ac sidera, ciues
Indigenasq; tenẽt, quod qui negat, ille beatis
Inuidet: atq; Dei maiestatẽ insipienter
Blasphemat, nũquid nõ est blasphemia: cœlum
Dicere desertum, & nullis gaudere colonis?

Atq; Deum nobis tantum brutisq; præesse:
Tam paucis, & tã miseris animalibus, & tam
Ridiculis? certe sciuit, potuit, uoluitq;
Omnipotens genitor, nobis meliora creare:
Quæ viuant meliore loco: vt sua gloria maior
Maius & imperium foret, & perfectior orbis,
Nam quo plura facit: quo nobiliora: relucet
Hoc magis & mũdi decus, & diuina potestas,
Sed dubiũ est, an sint purę & sine corpore formę,
An varia, vt nos, membrorꝶ cõpagine constent,
Nimirum dictat ratio, ꝙ in aere, & igni
Corpus habent quæcũq; manẽt, animalia, nam si
Non sunt corporea, ergo aer desertus & ignis,
Prorsus erit, uacuusq; locus dicetur uterq;,
Quippe locũ præter corpus, nihil occupat: illi
Qui non est corpus, non est locus: idq; loco nil
Indiget: vt satis ostendunt præcepta sophorꝶ,
Sed nũquid morti debentur? credere par est,
Viuere longa quidẽ & fœlicia sæcula, tandem
Desinere atq; mori, nam si corrumpitur aer
Atq; ignis, cur non pereant viuentia in illis?
Nempe loci naturam haurit sequiturq; locatũ,
Forte aliquis, quali specie, quali ue figura
Sint hæc, scire velit, par est quoq; credere, talem
Esse illis faciem, qualem nec terra nec vnda

Ferre solet, nostra meliorem ac nobiliorem,
Qualem nec fas est, nec cernere possumus ipsi,
At quibus in stellis vita est, & in æthere puro:
Cœlicolę, nunq̃ pereunt, quia nulla senectus
Astra terit: nulla vnq̃ ætas labefactat olympum,
Credendumq́; ipsis, maiora & lucidiora
Et formosa magis, magis & valida & leuia esse
Corpora, q̃ reliquis quæcunq; sub ęthere viuunt,
Atq; elementa colunt, & tempore mensurantur,
Sed qd agunt? gaudẽt sensu ac ratione vicißim,
Nũc hoc, nũc illa vtentes, mirisq; fruuntur
Delicijs: quas humanũ nec fingere posset
Ingeniũ, nec mortalis percurrere lingua,
Illic est uerus mundus, uera entia: veræ
Diuitię, veri mores, & gaudia uera,
Ast hic sunt umbrę tantum, simulachraq; rerum,
Friuola: quæ paruo momẽto vt cæra liquescunt,
Illius mundi, quędam est hic noster, imago,
Quantũ pictus ab hoc, tãtũ hic quoq; distat ab illo,
Extra ipsum vero cœlum & supra oĩa corpora
Esse aliũ mundũ meliorem incorporeumq;
Qui non percipitur sensu, sed mente uidetur
Nõnulli credũt, nec res est dissona uero,
Nã si nobilior sensu, & præstantior est mens;
Cur habeat propriũ mũdũ, propria entia, sẽsus,

Quę uere existant, quæ percipiantur ab ipso;
At mens sola manẽs, ꝓprio nõ gaudeat orbe?
Nilq; habeat per se existẽs? sed somnia tantum
Apprendat, tenuesq; umbras, & inania spectra:
Quę non existũt per se, vera entia non sunt,
Aut igitur mens est nihil, aut natura creauit
Menti consimilẽ mundum, qui continet in se
Res veras, stabiles, puras, immateriales,
Quæ per se existunt melius; q̃ sensibiles res,
Hic ille archetypus mũdus, perfectior isto
Sensibili, quanto sensu perfectior est mens,
In quo, sol deus est sũmus: dijq; astra minores,
Ergo plura etiam, cum sit perfectior, in se
Continet, ac diuersa magis: q̃ materialis
Corporeusq; orbis, sed nil corrumpitur illic,
Nil motum, nil tempus habet: sunt omnia fixa:
Aeterna, absq; loco: & nullis obnoxia damnis,
Illic sunt causę: & cunctarum semina rerum,
Sensibilis mundus, mundo defluxit ab illo
Mentali archetypo, & quędam est illius imago,
Omnia sed perfecta illic, atq; undiq; tota
Hic sunt particulę rerũ, quæ multiplicantur
Materiæ vitio, sic plures efficiuntur
Cerui, nãq; illic virtus est una creatrix
Ceruorũ, vulpes facit hęc, facit illa leones,

Sic de alijs dico, quæ noster continet orbis,
Quæ numero plura, at specie claudũtur in una,
Omnia proueniunt/suntq; a virtutibus illis,
Haud aliter fabri/magna exercentur in urbe,
Quisq; suo incumbens operi diuersa laborat,
Quare ex particulis hic mundus constat, at ille
Ex totis, viuis/per se distantibus a se,
Singula nõnulli credunt quoq; sidera posse
Dici orbes: terramq; appellant sydus opacum,
Cui minimus diuum præsit: qui a nubibus infra
Imperium teneat, producatq; omnia solus,
Corpora quæ æquor hẽt tellusq; atq; infimus aer,
Vmbrarũ dñs, simulachraq; viua gubernans,
Cui data sit rerum cura, & moderamen earũ,
Quæ quia nõ durant: sed tempore corrũpuntur
Exiguo, prope nil possunt vmbręq; vocari,
Hic reor est pluton, a quo tenebrosa teneri
Regna canũt uates, nãq; infra nubila, nox est:
Supra aũt lux clara nitet, splendorq; perẽnis,
Huic igitur, tanq; minimo, Deus ille deorũ
Rex genitorq; dedit vilissima regna, aliosq;
Vt quisq; est melior, melioribus addidit astris,
Imperiũq; suum, natis diuisit habendum,
Sed tamẽ hæc hominũ nulli certa esse putamus,
Nam secreta dei quis nouit? quis fuit unq̃

In cælo redijtq; iterum: potuitq; referre?
Non tanti est mortale genus, mens nostra labascit
In rebus sũmis, nec spectat noctua solem,
Quisq; suo ingenio fretus, noua fingere gaudet,
Præsertim uates, quibus est fiducia maior,
Traditur his quacunq; uelint; impune vagari,
Nam furijs agitantur iacchi, & apollinis ęstro,
Quanq̃ nil prohibet, furiosos dicere uerum,
Et uerum dixit quondã furiosa sibylla,
Sit satis hoc (ueluti promisimus) ostendisse
Multa esse, & nobis longe meliora: uideri
Quæ nequeunt uiuunt tamẽ, & ratione fruũtur,
Immo aliqui in primis docti scripsere sophorum,
Tales esse animas quoq; nostras corporibusq;
Exutas, non posse mori: æternasq; fatentur,
Sic Plato, sic samius uoluit, sic sensit & ille
Diuinus uere plotinus, sicq; poetę:
Non pauci cecinere, igitur par esse uidetur
Atq; operępretium (quoniam dignissima scitu
Res est) hanc etiam meditando euoluere partem,
Quid melius: q̃ se cognoscere? corpora quid sint
Norunt uel pueri, puluis de puluere: uerum
Difficile est, naturã animi cognoscere adunguem,
Quare hanc, pierio confisus numine, totis
Viribus ingenij & sollerti indagine, posthac

Quærere conabor,faciliq; ostendere versu,
Quo facto libram egressus tua scorpio adibo
Signa:vbi fatorꝝ vires ac iura requiram,
Si modo non obstant scribenti fata poetę,
Sed quia in ambiguis rebus bene percipiendis
Progressus bonus est ac debitus ordo,vt ab illis
Quæ manifesta magis magis & certa ĩcipiamus:
Hoc nos facturi sumus hac in parte,etenim si
Principia obscuris fuerint abstrusa tenebris:
Quæcũq; ex illis veniunt,incerta sequentur,
Friuola si fuerint fundamina/tempore paruo
Deficiet quicqd super his fabricare volemus,
Effectus vero certi magis ac manifesti
Sunt nobis q̃ȝ causæ,igitur sumamus ab illis
Principium:& foribus rem ꝑspiciamus apertis,
Iamq; ideo a motu,quia per se sponte moueri
Possunt,quæ vitã retinent,quia deniq; motus
Pręcipuũ uitæ indicium est,prius incipiemus,
Nempe ipsum corpus,necnõ mẽbra ipsa quiescũt
Per se,& putrescunt,calor est fortasse mouendi
Causa,aut calfactus sanguis,sed viua frequẽter
Stant ĩmota insit licet his sanguisq; calorq;,
Quãdocũq; uolunt requiescere proinde uolũtas
Ipsius motus fons & causa esse videtur,
Sæpe uolunt tamẽ & nequeũt animata moueri,

Ergo vtrũq; simul motũ creat;imperat vnum
Exequitur reliquũ;iubet hoc,iussa efficit illud,
Velle quidẽ nihil est:si desit posse,sed vnde
Vult animal mutare locũ:quia nempe voluntas
Mẽte bonũ monstrãte videt;deinde ipsa mouetur
Virtute obiecti,& trahitur velut ignis ab esca;
Vt lapide ideo ferrum,paleęq; minutę
Heliadum lachrymis,miro sic ordine mundũ
Instituit pater omnipotens,vt plurima nexu
Iungantur facili:& coeant/sed plurima cõtra
Discordent inter se se,pugnentq; vicissim;
Vnde aliqui merito esse aiunt primordia reꝝ
Litem & amicitiã,perq; hæc fieri omnia credũt,
Ergo bonũ mouet,a quo deinceps mota volũtas,
Mẽbra agitat,corpusq; vrgẽs,huc mittit & illuc;
Non tamen esse bonũ cunctis animãtibus vnũ
Credamus,neq; enim cunctis est vna cupido,
Diuersis diuersa placent,sua gaudia cuiq;
Distribuit natura,aliud puer optat amatq;
Quã matura ætas, nam qualia corpora,tales
Sunt plęrũq; animi,& talis plęrũq; voluntas,
Propterea nũc hoc volumus nũc illud amamus,
Et quæ grata prius fuerant,mox despiciuntur,
Nimirum,qm̃ corpus mutabile,nunc hos
Nunc illos habitus diuerso tempore sumit,

Naturāq; animi secū trahit, hinc sitis, hinc &
Macra fames, venerisq; oritur genitiua cupido,
Atqui ipsum corpus mutant cōplura, uel ætas,
Vel tēpus, uel casus, itē potus, cibus, aer,
Syderaq; interdū, ut qdā scripsere periti,
Non igitur solum obiectum, sed corporis ipsa
Conditio, nos velle facit diuersa, mouetq;,
Sed ratione aliqui potius ducuntur, & illa
Procedunt monstrante viam, et uirtute trahūtur,
Qui perq; rari existunt, nam lumina mentis
Haud secus obducunt affectus corporei: q̄
Phœbeum iubar inspissantes aera fumi,
His demum causis corpus mortale mouetur,
Vis autē motiua animæ, cui mota uoluntas
Imperat: imperium exeqtur: mēbrisq; quietis
(Indupedita modo hæc nō sint) ĩfunditur, horsum
Illorsum impellens: sed cur lassata labore
Lāguescūt: sic crura dolēt, sic brachia torpent,
Hinc credo, quoniā, sanguis feruore solutus,
(Feruet enim motu nimio) subducitur, atq;
Deficit exhalans paulatim; non aliter q̄
Aegrorū extenuant quū pallida corpora febres,
Sāguis enim aut alius vice sāguinis humor, in ipsis
Diffusus mēbris, aīam vehit, atq; alit ipsum
Corpus, quo uegetante, mouens vis concitat artus,

Spiritus est etiā quidam tenuisq; leuisq;
Quem generat calor ac sanguis resolutus ab ipso,
Ceu solet a radijs solis resoluta creare
Vnda leues agilesq; auras, hic spiritus intra
Viscera cōclusus paßim; fluitansq; cauernis
Corporeis, animę præsto est, animæq; ministrat,
Quum vult ipsa aliquid fieri, corpusq; moueri,
Verũ hi qui somno oppreßi sunt, qūo motum
Exercent: nā sæpe aliquis per somnia surgens
Arma capit uel sternit equū, vel scribit (ut aiūt)
Vel cytharā digitis pulsat sopitus inertem,
Scire opus est, rerum in nobis simulachra manere
Quas visu aut alio sensu percepimus, hinc est
Quod quasi præsentē, absentē spectare videmur,
Quod iam prȩteritas voces audire putamus,
Has igitur species, cerebri penetralibus altis
Inclusas, turbat stomacho qui surgit ab imo
Euolitatq; vapor, tunc mens delusa, mouetur
Atq; mouet corpus, fuerit si fortis imago,
Sed caudam colubri abscisam, caudamq; lacertæ
Motantem se se, nūquid mouet ipsa uoluntas?
An potius vis illa animę, quam nomine graij
Phantasian dicunt: ceu quos uel dira phrenetis
Vel bacchi liquor ĩmodicus, uel somnia uexant?
An ratione alia id contingit: forsitan intra

Nodosas caude partes, uegetabilis ille
Spiritus inclusus, toto conamine quærit
Qua data porta fugā, et sinuosa uolumīa torquet,
Perq; vias tenues, sensim eluctatur in auras;
Vel pars illa animæ qua corpus sentit, in illo
Stat diuisa loco, & motū ciet; arbitror autem
Iudicio quæcūq; carent, non posse dolorem
Aut aliqd sentire, etenim vis maxima sensus
Cognitione fluit, qui plus cognoscit, habetq;
Iudicium maius: patitur magis, & magis idem
Gaudet, sed stupidi atq; hebetes, minus oīa curāt,
Lędūtur minus, & metuūt minus: & minus algēt,
Atq; calent; vix dignoscunt aduersa secundis,
Non igitur quoniā doleat/cauda illa mouetur:
Nil etenim sentit: quia vis quæ iudicat, illic
Non est: sed capitis parte in meliore remansit,
Vnde prior mihi causa magis vera esse uidetur,
Sic igitur motus fit, quo viuentia se se
Proripiunt, tamen hoc prædictis addimus vnū
Quod qñq; bonū præsens, cū poßit haberi,
Nō mouet aut petitur: quia nō cognoscitur, ergo
Cognitio, motus etiam causa esse videtur,
Immo præcipua est, quis enim cupit illa petit ue
Quæ prorsus nescit? cęca est ꝑ se ipsa voluntas,
Nec quicq̄ sibi velle potest, sine lumine mentis,

A quo si fuerit minus illustrata: sinistrum
Carpit iter: specieq; boni decepta labascit,
Verū hæc de motu satis, hinc videamus vt ipsum
Viuentis corpus grandescat, quomodo fiat
Crementū, & certo cur tandē limite sistat,
Aethereus quidā est ignis, qui animātia quæq;
Viuificat: clausus membris ac pectore cæco,
Hunc humor genitiuus alit: ceu flāma lucernę
Occaso iam sole, leui nutritur oliuo,
Hic stomacho imissas epulas coquit, inde ꝑ artus
Sparguntur partes subtiles, vnde medullę
Ossa caro nerui sanguis gignuntur, & omne
Paulatim augescit corpus: velut imbribus herbę
Ac plantę crescunt: solis virtute iuuante,
Si multus fuerit validusq; hic ignis: & humor
Conueniens adsit, quantum calor ipse requirit:
Fit magnū augmentū, tandem finitur: & vltra
Non tendit: cū sit virtus finita caloris,
Quo demum languēte, solet decrescere corpus,
Hoc patet in senibus, fiunt hi nāq; minores,
Incuruiq;: cauo spectantes lumine matrem,
Deficit ignis enim, & languet calor ille animalis,
Deficit humor item natiuus, quo sine, vita
Stare nequit, veluti non lucet flāma lucernę,
Si desint alimenta illi: redeuntq; tenebrę,

Iam vero motus animi dicamus: & vnde
Proueniant, res abstrusa est: tamen excutiemus:
Qua mens nostra tenus, poterit ptingere verꝫ;
Ac de ira primũ, audaces facit ira: pericli
Contemptrix, auget robur, viresq; ministrat,
Qua suadente, hostē impauidi, martēq; cruentũ
Aggredimur: raptisq; in prælia currimus armis,
Causa est nimirũ sanguis, qui accenditur: & cor
Flāmiuomũ, fellisq; liquor diffusus amari,
Irę etenim sedes, fel creditur, ipsaq; bilis
Materiam præbet stimulis, cœcoq; furori,
Hinc, quæ felle carent animalia, neutiq; possunt
Irasci, pacemq; colunt, ac bella recusant,
Hinc quibus est sanguis feruentior, atq; caloris
Vis maior, tumidam citius labuntur in iram,
Sic iuuenes, sic & quorꝫ mera vina replerunt
Plus ęquo fibras, facile excandescere, notũ est,
Ergo anima indignans, bilē cũ sanguine miscet,
Deinde manus ad bella armat, mox vulnera fiũt;
Nam prius ipsam animā lędens iniuria turbat:
Quæ turbata, dehinc corpus mouet, vnde vidētur
Errare hi, quicũq; animā non posse moueri
Contendunt, nam si nunq̃ moueatur: oportet
Stare loco, atq; gradu corpus quoq; semꝑ eodē,
Motus enim varius, varium simul indicat esse

Motorem, sol mutatur, mutantur & vmbrę,
Cur nunc has reddunt, nunc illas organa uoces?
Nempe q̃a huc illuc uolitat manus, & diuersos
Dum tactus agitat, uarium dat fistula cantũ,
Sic anima affectus prius accipit ipsa latenter,
Quos ubi vult fieri notos: tunc utitur huius
Aut huius membri officio, impertitur & illi
Id quod habet latitās in se, ut uideatur & extet,
Haud aliter, q̃ quũ fido rex dicit amico
Atq; aperit secreta animi, quæ postmodo cũctis
Diuulget populis, & diuulgata patescant,
Sic etiā fit amor: nā quũ mens dulce q̃d optat:
Vsa ministerio cordis, tunc pandit amorē,
Corde amor, ira, timor, votũ, spes, cura, uoluptas,
Tanq̃ arce in quadā, cũ anima uersantur, & inde
Membrorꝫ officio excurrũt per corporis urbē,
At de istis alias forsan dicemus abunde:
Si Deus annuerit nobis: facilesq; Camenę,
Sufficiat nunc affectus fieri prius omnes
In natura animi: causis uenientibus extra,
Deinde hos, uel mēbri uel sanguinis, aut humoris
Cuiuscunq; opera effundi: in lucēq; propelli,
Iuncta etenim cũ sint corpusq; animusq;: necesse ē
Cõmunes motus, cõmunia vulnera utrisq;
Accidere; inq; uicem se se mutare, quod uni

Infertur: q̄ primum aliud quoq; sentit, habentq;
Sympathian, tāto se fœdere complectuntur,
Post hæc de sensu, quoniā properamus ad ipsum
Chelarū finē, breuiter mea musa loquamur,
Quinq; dedit sensus natura animantibus illis
Quę sunt ꝑfecta, ast alijs non tradidit omnes,
Atq; ideo possunt merito imperfecta uocari,
Quales lumbrici & talpæ, conchæq; marinæ:
Cochleaq;, & spinis circūuallatus echinus,
Hos inter sensus, pręstantior esse putatur
Visus: quādoq̄dem menti certissimus hic est
Nuntius, ostendens illi, quæ plurima terris
Naturę ingenio, ac mira uirtute creantur,
Tot flores, hęrbas, fructus, animalia, plantas,
Tam multas lapidū species, tam multa metalla,
Ostendens etiā quos pascit in ęquore protheus,
Squāmiferos populos: & mōstra natantia ponto,
(Quodq; his est maius) cœlestia templa deorum,
Stellarumq; globos, & sancti lumina solis,
Mitto ea quę faciunt homines, quę lingua referre
Nulla potest, ergo hic sensus pulcherrimus, atq;
Optimus est, in quo sedes bene creditur esse
Præcipuūq; animi hospitium, quotiesq; uidere
Aut affari aliquē uolumus: tunc lumina nostra
Eius in aduersos oculos intendimus, ac si

Totus homo, atq; animus totus, consisteret illic,
Nempe oculos, animi speculum quicūq; vocarit,
Verus erit, nā blandus amor lucescit in illis,
Apparentq; odium, feritas, clęmentia, mœror,
Lętitia, improbitas, pietas, prudentia, necnon
Stultitia, ambitio, timor, ira, audacia, culpa,
Sed visus, quo fit pacto: diuersa sophorū
Iudicia, exquirant alij, nos prodere paucis
Conemur, quicquid uero quadrare putamus,
Scire opus est vnā esse animā, minimāq;: uideri
Vt nequeat, tamē īnumeris prope viribus aptā:
Quas illi natura dedit, summusq; creator,
Hęc auget, nutrit, generat, mouet, afficit, audit,
Gustat, odoratur, tangit, videt, & cognoscit,
Quæ uis, præcipua est & maxima, cœlitibusq;
Cognata ac propria, has igitur ꝑ corporis artus
Diffundit vires, quæ certis partibus hęrent,
Perq; oculos lucem admittit: variosq; colores
Percipit, atq; omnes diiudicat ipsa figuras,
Pupillę officio: & totum considerat orbem,
Sic quoq; per nares, diuersos prendit odores,
Perq; aures haurit uoces, strepitusq; sonosq;,
Per gustum, hæc eadē sentit genus omne saporis,
Per tactum, a calidis discernit frigida, duraq;,
A minime duris, a leuibus aspera, demum

Sunt quinq; ipsius comites, fidiq; ministri,
Per quos cognoscit res oẽs: quis sine, prorsus
Inscia, lethæo torpebit pressa sopore,
Ergo oculi cum sint vitrei, densoq; nitore
Perspicui, apdrendũt rerꝫ simulachra tenentq;:
Non secus ac speculũ soleat, presentia quando
Luminis intersit: cuius virtute creantur
Sensificę species, fuerit nisi pupula læsa,
Has species, mẽti, (capitis nanq; arce suprema
Mens habitat, solioq; sedet regaliter alto)
Ostẽdũt oculi, tunc prudens illa sagaxq;
Cugnoscit rem cuius adest formalis imago,
Hæc eadem, uocum discrimina mille sonosq;
Innumeros, mira vi pcipit, ingreditur quum
Incolumes aures aer elisus ab ipsis
Corporibus, nanq; est aer tenuissimus, atq;
Mobilis in primis, qui quũ se corpora pulsant
Deprensus medio actutum dissultat ab ictu,
Irrũpitq; cauas penetrans violenter in aures,
Ianua clausa licet fuerit, clausæq; fenestrę,
Vsqueadeo est tenuis leuis & penetrabilis aer,
Quinetiam pisces, piscantum gurgite ab alto
Horrescunt strepitus: pauidiq; in retia currunt,
Quippe aer penetrare potest in viscera Nerei,
Inde tument fluctus: inde importuna minaxq;

Sęuit hyems, qua urgẽte uouẽt pia munera nautę,
Dura igitur quoties collidunt corpora se se
Aut quoties aer pulsus uehementer: in illa
Concaua præsertim, ꝑ stricta foramina transit:
Diuersæ ac uariæ fiunt vocesq; soniq;,
Vt uaria est rerꝫ natura & forma locorum,
In quibus ipse aer gignit vocesq; sonosq;,
Sic tuba longe aliũ reddit q̃ tibia cantum,
Sic pelusiacis discordant nablia sistris,
Ac ueluti iactu lapidis perculsa mouetur
Vnda in multiplices orbes: sic percitus aer
Diffundit spiras longe lateq; rotantes,
Atq; ideo multis uox insonat auribus una,
Vt multis etiã speculis una hęret imago,
Ast odor ut nares intret dicamus, ab ipsis
Rebus, pertenues fumi egrediuntur, & auras
Inficiunt late, ueluti quũ thura uidemus
Panchęa, aut prunis cinyreia dona cremari,
Fit gustus linguę officio, curuiq; palati,
Nãq; his percipitur rerꝫ gustabilis humor,
Qui penetrãs tãgit sensum, ingeneratq; sapores,
Tactum aũt, sanguisq; & spiritus efficiũt, qui
Passim per corpus fluitant, animantibus iste
Sensus, inest cunctis, cunctis quoq; gustus inesse
Creditur, ast homini meliorq; & maior uterq; ẽ;

Hinc etiam est hoĩ q̃ alijs prudentia maior,
Sunt qui aliter credãt fieri prædicta, negantq;
Acceptas oculis species, causam esse videndi:
Aere nec medio esse opus aiunt: ut videantur
Res, aut audiri possint, nãq; omnipotens rex
Tot uires animæ concessit: quot genera ipse
Effinxit rerũ, ut posset comprendere cuncta
Quæq; suũ agnoscit genus apte, ac p̃cipit ultro,
At cõtẽplatur mens oĩa, & omnia cauto
Iudicio expendit: quęcunq; a sensibus hausit,
Et verum atq; bonũ, diuino examine librat,
Mens igitur sol est aĩæ, sunt sydera sensus,
Sic p̃hibent q̃dã, sed nos properamus: & ista
Linquimus, excutienda alijs: finemq; propinquum
Appetimus: quia iam chęlarũ extrema tenemus,
Colligitur tamen ex dictis ac perspicitur, q̃
Est aĩa æthereũ q̃ddã, sine corpore uiuens,
Oĩa viuificans, cognoscens omnia, diuum
Quatenus ille hoĩumq; pater p̃misit, ab illo
Tradita cuiq; rei est certa & finita potestas,
Illi aũt soli, vis est sine fine, potestq;
Omnia, quę fieri possunt, a lege solutus,
Nã si aĩa, & sentit, & cuncta intelligit, ergo
Nõ est corporea aut corpus, q̃a corpora nulla
Non terra, vnda, aer, ignis, neq; cõdita ab istis

Has per se, vires retinẽt, nõ est dubitandum:
Esse aĩam semen quoddã celeste, iouisq;
Progeniem, æternam cui tantum cognitionis
Cessit: vt ĩmensum ualeat cõprendere mundum,
Quid si atomi quas nõnulli finxere sophorum:
Sunt animæ potius q̃ corpora? corpora nanq;
Omnia, sunt quanta, & possunt utcunq; secari,
Nempe aĩa est indiuidua, atq; ĩmaterialis,
Et veluti centrũ quoddã, ad quod plurima tendit
Linea, per sensus q̃a cũcta feruntur ad illam
Vndiq;, ceu fluuij cõcurrũt undiq; in ęquor,
Quare illos miror: qui dicũt tempore eodem
Ipsam aĩam extingui & corpus, pariterq; perire,
Nã licet hoc esset, debet tamen usq; taceri,
Nõ sunt hęc dicẽda palam prodendaq; uulgo,
Quippe hoĩum plæriq; mali, plęriq; scelesti,
Qui si aĩam credant nihil esse a funere, nilq;
Posse pati, postq̃ semel est egressa, nec ullam
Defunctis pœnã infligi: formidine adempta
In scelus oẽ ruent: cõfundent fasq; nefasq;,
Præterea multi qui sperant posse beati
Post mortẽ fieri: & uersari cũ Ioue semper,
Atq; ideo se se dedunt uirtutibus ultro
Ac bene de multis, qua possunt parte, merentur
Si post fata dari sibi præmia nulla putarint,

Illico torpebunt & tot benefacta peribunt,
Tot spatiosa etiam tẽpla & speciosa, tot arę
Insignes auro & peregrino marmore, demum
Relligio & pietas & honor cultusq; deorum
Ad nihilum venient, si hoĩes nil morte relinqui
Crediderint: aĩasq; in ventos prorsus abire,
Semiferũ vulgus, frænandum est relligione,
Penarũq; metu, nã fallax atq; malignum
Illius ingeniũ est semp, nec sponte mouetur
Ad rectum: virtus inuisa molestaq; uulgo est,
Relligio generis decus est & gloria nostri,
Quæ nos conciliat superis & iungit olympo,
Nemo igitur bonus & prudens audebit aperte
Dicere mortalẽ esse aĩam: & corrũpere vulgus,
Nũc tamen est multa nobis ratione probandum,
Hanc esse ĩmunẽ lethi, æternamq; manere,
Vt christi cultor testatur, bruchiphagusq;
Iudæus; credit: præputia nostra perosus:
Quæ deus haud faceret: si nõ facienda putaret,
Ac gens ferme omnis, concordi prędicat ore,
Principio, quicqd simile est magis omnipotenti
Cunctorũ domino, diuturnius esse fatendum est,
Perfectumq; magis, nam quod durabile non est,
Sed cito dilapsum perit, imperfectius esse
Quis neget? atq; ideo durant cœlestia semper:

Quod diuina magis sunt & perfecta, sed ista
Proxima quę terris, quæ cœlo amota videntur,
Cũ sint imperfecta breui fugiuntq; caduntq;,
Ergo animus noster, cũ vita & cognitione,
Diuinæ similis naturę appareat: intra
Corporeos fines claudetur? nec magis ipse
Quã caro durabit? neq; viuet longius ęuum?
Pręterea corrũpi animus nequit, hac ratione,
Quod simplex, & materia seclusus ab omni est,
Huc accedit item, φ corpore debilitato
Vis animi crescit, quare imbecilla senectus
Consilio superat iuuenes, mentisq; vigore,
Ingenio plærunq; caret, qui robore præstat;
Raro vtrunq; deus cuiq̃ largitur: ut idem
Sit sapiens: & sit robusto corpore pollens,
Quare si longo fractis iam viribus æuo
Fortior est aĩus: non ipse a corpore pendet,
Sed per se est aliud qddã: & post funera viuit,
Nõ ne etiã quũ pes dolet, hunc mens ipsa dolorem
Iudicat? haud dubiũ est, sed qũo mẽtis ad arcem
Peruenit iste dolor? num sursum tendit ab imo
Paulatim ascendens ut fumus? non, quia multę
Partes, non solum (si sic) pes ipse doleret,
Nec pedis, at potius partis quę proxima menti
Tunc sentiretur dolor, vnde probatur aperte:

Corporeā nō esse aīam: & sic morte carere,
Cum medij nullius egens distantia tangat,
Adde his: ꝙ quoties reminisci aut fingere quicꝗ̄
Egregie uolumus: uel quicꝗ̄ intelligere apte:
Tunc animum reuocare opus est a sensibus, unde:
Nōnulli ut melius meditentur, lumina claudunt,
Aut se se a turba abducunt, loca sola petentes,
Vel quū nox piceo terras uelamine texit:
Et iam lethęo torpent animalia somno:
Peruigilant: tacitiq; toro extinctaq; lucerna,
In tenebris acuunt contractā a corpore mentem:
Nēpe aīum turbant sensus, populantur eundem,
Affectus, redduntq; hebetē, inuoluuntq; tenebris,
Nō secus ac nitidum prætexunt nubila solem,
Ergo si proprijs residens penetralibus, intra
Ipse suas latebras, fugiens a sensibus, atꝗ
Corporeis crucibus, melius sapit, esse profecto
Quū poterit liber, moribunda a carne solutus:
Cuncta aīus meliore modo cognoscet, & ipsi
Hærebit uero magis ac perfectius: absꝗ
Corpore: & æternū uiuens durabit in æuum,
Deniq; cū sit homo medius bruta inter & ipsos
Cœlicolas, cōmune aliquid retinebit utrisq;,
Corpus brutorum est, animi natura deorum,
Altera pars moritur: nescit pars altera lethum,

Non igitur prorsus delet mors omnia, nanq;
Lethiferis animus lædi nequit ipse sagittis,
Prædictis etiam possum connectere, ꝙ si
Nil superat nostri post fata, videbitur esse
Iniustus deus, atq; malis præbere fauorem,
Quippe hi dum uiuunt, lætis plęrunq; fruuntur,
His neq; diuitiæ desunt, neq; grata voluptas;
Hos decorat præclarus honos, & gratia vulgi,
Contra, sæpe bonos vexat fortuna: malignis
Casibus inuoluens, nunc paupertate premuntur,
Nunc morbis, aliquo semper tristantur amaro,
Quare animus busto superest, scelerumq; suorum
Dat pœnas, vel si bonus est, bona pręmia sumit,
His alijsq; modis multis, ostendere possem
Immortalem aī naturam incorporeamq;,
Sed satis est: iam me finis vocat, haud equidē sum
Nescius, harmoniā dici quoq;, non tamen apte,
Ipsam aīam, ac veluti mistis ex vocibus exit
Harmonia: & uarijs fiunt bona pharmaca rebus
Cōpositis simul, vnde oritur uis ipsa medendi:
Sic elementorum certa ratione modoꝗ
Iunctoꝝ, & cœli pariter virtute creari
Quidam aīam rentur, quæ partim corporis intra
Septa manet: partim causas sortitur ab extra,
Vt visus, virtute oculi, externoq; creatur

Lumine,nam cęlū causa est,qua hic omnia fiunt,
Quo sine,nec tellus quicq̃ nec gigneret æquor,
Nimirū hæc falsa est & peccat opinio,nanq;
Si sic:non posset corpus consurgere contra
Et carni vnde oritur,capitale indicere bellum:
Ipsa anima,& vario motu in contraria ferri,
Sed semp̃ foret vna eadēq;:vt quęlibet est vis.
Quæ solet ex mistis,diuino numine nasci,
Vt patet in genere hęrbarū,gemmisq; beatis,
Quidā etiam censent animam nihil esse,soluto
Corpore:q̃ somnus qui mortis fertur imago
Et sensum & mentē nobis auferre videtur,
Vel quia diuersis causis ęgrescere cernunt,
Ac multis varijsq; modis,ne munere posit
Ipsa suo fungi,mentem lędiq; premiq;
Aspiciunt,necnon cū corpore crescere,& una
Deficere:vt patet in pueris,senibusq;,virisq;,
Ignarus puer est:prudens vir,desipit ætas
Vltima,corrūpit corpusq; animumq; senectus,
Quinetiā dicunt:si anima est diuina,potestq;
Viuere seiuncta a mēbris mortalibus:vtquid
Se miseræ carni insinuat:cuius vitio tot
Perpetitur mala & admittit tot flagitia:ergo
Stulta est si sponte hoc facit,at si inuita nefandas
Corporis īgreditur latebras;quis cogit:an ipse

Iuppiter:ergo deus nequaq̃ hanc diligit:immo
Carcere quā clausit tam turpi,odisse videtur,
Et cum nec corpus nec quanta existat:ab ipso
Corpore non credunt vlla vi posse teneri;
Præterea,per se(nisi discat sollicite)cum
Nil sciat:ac subeant p̃crebra obliuia mentem:
Per se aīum nihil esse putant:post corporis vsum;
Discere tunc etenim poterit nil:sensibus ipsis
Corruptis morte:vnde oīs doctrina paratur,
Quidā aiunt vnā esse animam dūtaxat in orbe,
Quę vitam tribuat cunctis viuentibus,vt sol
Vnicus,est oculis aīantum causa videndi,
Aeternāq; putant illam:licet extinguantur,
Corpora:vt extinctis oculis æternus adest sol,
Has non difficile est nugas ratione potenti
Vincere:sed vereor ne sim prolixior æquo,
Non deerit qui recte istis respondeat olim
Quæsitis:nodosq; omnes dissoluat adunguem,
Vir macte ingenio viuet tua gloria mecum,
Nostraq;(quid dubitas)laudabūt scripta minores,
Aude opus egregium:& cœlestia dissere terris,
Vnum hoc adijciam:q̃ quiuis nosse valebit
Aeternā esse animam & diuino semine natam:
Si sensus atq; affectus compresserit omnes,
Si spernens prorsus mortalia gaudia:se se

Abdicet a curis terrenis, aßiduoq;
Conetur studio ad superos extollere mentem,
Tunc etenim sapiens fiet, poteritq; futura
Cernere, uel uigilans uel somno oppressus inerti,
Hoc pacto cecinere olim ventura prophetæ,
Sobrius ergo aĩus, propior fit ad æthera: quanto
A terris magis, atq; a carnis amore recedit,
At pecudũ ritu sequitur pars maxima sensum,
Nec bona cognoscit nisi quæ sunt corporis, hinc ẽ
Quod plęriq; putant aĩam succumbere morti,
Quãdoq̃dem nequeunt infirmo lumine, quicq̃
Diuinum spectare, atra caligine preßi,
Sed de aĩa sint ista satis, redeamus ad ipsum
Authorẽ mundi: quẽ cõcludamus ab omni
Corpore seiũctum: & sine corpore millia multa,
Esse, quot in siluis frondes gignũtur opacis,
Vel si corpus habẽt tenue est: nec prorsus ab ullo
Percipitur sensu: sed sola mente uidetur,
Atq; hęc in primis sunt entia vera; suiq;
Iuris, nulla etenim carnis contage laborant,
Tu uero hic iam musa tace: mox quũ volet ille
Qui mea labra mouet, mecũ scrutabere causas
Reℽ, quas fieri sub lunari orbe uidemus,
Contingãt fato, an nulla ratione ferantur,
Interea dum sol nemeęi terga leonis

Torret: & insanæ sub opaca fronde cicadę
Ingeminãt raucos strepitus: quæramus in umbra
Aut lauri aut myrti suauẽ spirantis odorem,
Propter aquæ crepitantis iter pimplæa quietem,
Ipsa qui es aĩum reficit: reuocatq; vigorem,
Mox vbi regressæ fuerint post otia vires,
Rursus ad altisonos (adsis modo diua: tuoq;
Numine me foueas) tentabo accedere cantus,
Et si forte mihi uultu fortuna benigno
Auxiliũ tulerit: longos miserata labores,
Pauperięq; procul, curasq; fugarit amaras:
Totus ero tecũ, tuaq; intra limina semper
Versabor, sola hæc fuerint solatia nobis,
Tunc aganippæis hubertim explebimur undis,
Insuetumq; melos cirphæa in rupe canemus,

Finis.

SCORPIVS.



VR tam diuerso mortalia tramite pergant:
Hęc in honore æuum ducāt feliciter: illa
In tenebris iaceant, multo vexata labore,
Pieri pulchra doce, tibi enī fas, nosse deorum
Consilia: & rerum causas aperire latentes,
Sunt qui cuncta putent cęco contingere casu,
Nec mundum ratione regi: ꝙ plurima cernunt
Indignis decorata bonis: & plurima contra
Indignis agitata malis; discrimine nullo,
Prudentes iustosq; premi; regnare scelestos:
Virtuti vitium præferri: & templa cremari
Fulminibus: prodesse etiam sua crimina multis,
Talia cū fieri videant, pars maxima credunt
Aut non esse deos, aut illos spernere quicquid
In terris fiat: soliq; incumbere cœlo,
Hinc temere, incertoq; aiunt ferri omnia casu,
Ast aliqui tibi dant regimen fortuna, vocantq;
Te dominam rerū, mortalia sceptra tenentem,
Instabiliq; rota versantem cuncta proterue,

Erexitq; aras tibi quondam ignara uetustas,
Et cecidit votiua tuis sæpe hostia sacris,
Non desunt quoq; qui committant omnia fatis,
Et credant certis fatorum legibus: orbem
Disponi atq; regi, ęterno stabiliq; putantes
Ordine ceu choreas & pompas cuncta moueri,
Cuiq; suas partes tribui: ac si fabula agatur,
Quas implere opus est: dum totū transigat ęuum,
Vtilis est certe & pulcherrima, difficilisq;
Quæstio, nec nostris prętermittenda camęnis,
Nunc igitur primū dicamus, ꝙ sine causa
Esse potest nihil aut fieri, sed causa necesse est
Vt suo ab effectu distet, diuersaq; res sit,
Quandoquidem nil se gignit, nil prouenit a se,
Nilq; sui causa esse potest, ergo infinitus
In causis processus erit: minime, sed oportet
Nimirū esse aliqd primum, a quo maximus ordo
Causarū incipiat: qui a summo tendit ad imum,
Hanc igitur seriem causarum: dicimus esse
Fatum, ꝙ deus ipse semel quasi fatus, vt ista
Omnia sic fierent, decreuit lege perenni,
Sed quo quæq; magis causa est contermina primæ,
Et vicina: hoc est alijs mage digna potensq;,
Subiectasq; sibi mouet, ac dominatur eisdem,
Ens primū causa est & nō effectus, at imum

Effectus tantum debet, non causa vocari,
Quæ media existunt, his nomē adhæret utrunq;,
Quod si causarum non esset nexus & ordo
Perpetuus, si alia ex alia non pendeat, ac si
A summo iunctis nodis ducatur olympo
Longa cathena, usq; ad nigri regna infima ditis:
(Quod dictu absurdū ē) plura uno pria dabūtur
Principia: & causę primæ multæ inuenientur,
Tunc discordabūt inter se: ac magna ciebunt
Prælia tot reges: quia regni summa potestas
Non patitur plures, sic mūdus non erit unus:
Nec pulcher: nāq; est ordo pulcherrima rerum,
Sed dicet fortasse aliquis: descendere ab uno
Principio rerum summo, plures simul, inter
Se se distinctas causas, ut solis ab orbe
Plures emanant radij, discrimine quodam
Disiuncti, quorum non hic dependet ab illo,
Sed pariter cuncti a fonte egrediuntur eodem,
Sic nō esse opus ut pugnent, se seq; vicissim
Impediant, siqdem uia non est oībus una
Non modus hic malus est: non hęc sententia multū
Displicet, at forsan vera est: tamē aspiciamus
Interius: procul excussis a mente tenebris,
Quippe humana nequit mens lucē attingere ueri
Tam cito, tam facile, & falli solet ipsa frequenter,

Hinc tā diuersæ sectę: & contraria dicta,
Hic ait ille negat: propria est ita opinio nobis:
Vt diuis ratio, certi mortalibus est nil,
Ergo si plures causæ sunt immediate
A prima vt dictū est: quęro an sit quælibet æque
Perfecta, haud ullus tunc ordo patebit in illis,
Nāq; vbi nil primū & nullus gradus, aut discrimē
Cernitur: ordo illic poterit quoq; nullus haberi,
In quouis genere inuenies primum mediumq;
Necnō postremū, genus est absq; ordine nullum;
At si nō ęque perfecta est quęlibet: ergo
Imperfectū aliquid deus efficit: hoc mihi dictu
Difficile est: alijs possum cōcedere causis,
Quare unus primę causę tribuatur, & idem
Optimus, atq; omni perfectus parte putetur
Effectus, reliquas autem, quo queq; recedit
A prima magis, hoc plures, minus at perfectos
Crediderī facere, ut plures quoq; gignere fructus
Arbor non bona consueuit: sed deteriores,
Sēper plura bonis mala sunt: & tristia lętis,
Verum inter causas, quo queq; potentior, atq;
Altior est: hoc & vitę & rationis habet plus,
Simpliciorq; eadem: magis & substātia pura est,
Inferior contra quæcunq; est, debiliorq;:
Possidet illa minus vitæ, minus & rationis,

Sed concreta magis, magis a substantia abhorrens,
Quod patet in terris: vbi paruo tempore durant
Omnia: vbi ratio apparet vix vlla, vbi purum
Nil est: sed multis ex rebus omnia constant,
Mista & composita in terris sunt cuncta: videri
Vt nusq̃ poßit substantia, quin nihil ipsa
Penditur hic, solis honor obtingentibus illi est,
Conditur illa intus: cęcis abstrusa latebris,
Hinc est: ꝙ pluris bona corporis ac fortunę
Fiunt: q̃ virtus animi, substantia nanq; est
Ferme hominis virtus, at in hoc substantia mundo
Exulat, illi etenim patria & domus, & sua sedes
Cęlum, vbi habet fidos comites verumq; bonũq;,
Hoc igitur pacto ex causis contexitur orbis
Vt dictum est: seruans ęterno fędere cuncta,
Nec talem, nisi forte deus, soluisse cathenam
Vlla potest vis: aut series immensa dierum,
Ex his q̃cquid erit, uel nũc est, uel fuit olim
Exoritur causis, vires quibus omnibus, ipse
Rex superũ, certis metis, & tempore certo
Constituit: certisq; modis procedere iußit,
Atqui non nescire opus est, concurrere plures
Interdum causas, vt quicq̃ fiat ab illis,
Cõtingit tamẽ haud temere hic concursus: & ista
Mistio causarum, sed fatorum ordine certo

Cũcta meant, certis subiecit legibus omnia
Omnipotens ille astriferi faber amphitheatri,
Mensuráq; dedit rebus, quascunq; creauit,
Quare non verum est quod nonnulli asseruere
Esse nihil certi in rebus: contingere casu
Oĩa: nec curare deum mortalia quenq̃,
Errant nimirum quibus hæc sententia adhęsit,
Quandoquidẽ casus nihil est, nisi opinio quedam,
Futilis, haud multum distans ab imagine somni,
Quicquid Aristoteles vel quiuis dicat: eorum
Dicta nihil moror: a vero quũ forte recedunt,
Sæpe graues magnosq; viros, famaq; verendos
Errare & labi contingit, plurima secum
Ingenia, in tenebras, consuerunt nominis alti
Authores, ubi conniuent, deducere easdem,
Tantum exẽpla valent: adeo est imitabilis error,
Nemo putet sibi me addictum, mihi flectere mẽtẽ
Sola solet ratio, ratio dux fida sophorum est,
Hanc scrutator amet veri: in primisq; sequatur,
Quod vero casus nil sit, me credere cogit
Ipsa rata atq; potens ratio, nã si omnia certis
(Vt dictũ est) causis; certo ordine; tẽpore certo
Supremi iussu rectoris progrediuntur:
Quo sit ꝑfectus mũdus: ne noxius error
Tantum soluat opus: quã sedem casus habebit?

Ambiguus varius, Vertūnū & Prothea vincēs:
Vt vacuum, sic & casum natura recusat;
Incertū in mundo nihil est, sunt omnia certa,
Ipse Deus, natura, æther, elementa, & ab illis
Quicqd vel factū est: vel fit, uel fiet in æuum,
At si quid foret incertum, non omnia certe
Mens sciret diuina: aliquis cadet error in illam,
Quod dictu absurdū est, nā qui facit oīa, nouit
Omnia, nilq; potest ipsum ulla ex parte latere,
Quāq̄ aliqui dicunt: q̄ si mortalia nosset
Aetherei mens illa patris, uilesceret, atqui
Errāt, nāq; malus nemo est, qa nō bona nouit:
Nec uilis, quia non pretiosa intelligit: albus
Non fit proinde aliquis, q̄ rem bene ꝑcipit albā,
Nec sol deterior, quoties illustrat iniquos,
Nec quia forte lutū radijs ferit: est ideo ipse
Fœdus: non sordet lumen quū sordida tangit,
Sic non vilescit: quū uilia forte capit mens,
Immo decet nouisse malū: at fecisse nefandū est,
Ergo Deus nihil ignorat: scitq; omnia: quæ sunt:
Quæq; fuere olim: & quæ mox uētura supsunt,
Quæ nisi certa forent, sciri nō posse fatendū est,
De certis etenim, tantū ipsa scientia habetur,
Quinetiā vates, referunt si quando futura,
Prædicunt certosq; dies, & nomina rerum

Certa canunt, quod nō fieret, nisi quæq; futura
Certa forēt: veluti quæ sunt, quæ & ꝑterierūt,
Attamen hic fieri casu nōnulla uidentur:
Vt si imbrex deiecta alto de culmine tecti
Vi boreę quenq̄ feriat: uel si quis opertos
Thesauros reperit, puteum dum defodit alte:
Talia nimirum casu contingere vulgus
Autumat: ast eadem non est sententia nobis,
Nam licet eueniant præter spem talia multa
In certis nobis, atq; imprudentibus, ergo
Propterea in rebus debemus ponere casum:
Nostrum scire qdē aut nescire nihil uariat res,
Non est proinde ignis calidus, nix alba, nitens sol,
Quod scimus sic esse, īmo magis ordine uerso,
Nascitur ex ipsis humana scientia rebus,
Atq; ideo scimus sic esse, q̄ ipsa ita res est,
Et mens nostra potest falli nō res, ego de re
Nunc loquor: & quęro an casus dn̄etur in illā,
Nec mihi nūc curę est: fieri rem necne sciamus,
In nobis igitur tantum, non rebus in ipsis
Est casus, quoniā fieri casu illa putamus.
Quorū causa latet nos: ipsis cognita diuis,
Omnia certa igitur, nā motu semper eodem
Versatur cœlum: atq; eadem nascuntur eisdem
Seminibus semper, semperq; elementa tenorem

Ipſa ſuum ſeruant: & partes annus eaſdem
Semper habet, ſiquidē poſt uer, feruentior ęſtas
Extemplo ſubit: hanc pomis comitatus & vuis
Autumnus ſequitur, poſt quē ſua frigora ſecū
Ducit hyems: gelidiſq; aqlonibus omnia torpēt;
Non hęrbę mutant uires, animalia ſemper
Ex iiſdem conſtant mēbris: & moribus iiſdem,
Nec fieri aut errore aut caſu mōſtra putandū,
Cum certas habeant cauſas: vt triſtia monſtrēt,
Vnde illis nomē: quare & portenta vocantur,
Sponte ſua hæc natura facit: quæ ſæpe iocatur
Informes edens partus: ludicra creando;
Vt pictor, qui cauſa animi, quandoq; figuras
(Sit licet ipſe opifex bonus, egregiusq; magiſter)
Gibboſas, naſo ingenti, labroq; tumenti,
Pingit: digna ſatis vano ſpectacula vulgo;
Ergo cuncta, modo cū fiant ſemper eodem:
Rarus & inſtabilis caſus, nil iuris in orbe
Prorſus habet: quē ſumma dei ſapiētia torquet,
Vt facile agnoſcet, qui q̃ miro ordine, q̃q;
Perpetuo, q̃ cōcinne & bene machina mundi
Condita ſit, ſecū reputet; q̃ membra animantū
Sint propriis aptiſq; locis diſpoſta, ſuiſq;
Vtilia officiis, & conuenientia pulchre,
Quam nihil incaſſum faciat natuta: deuſq;:

Qui ſecum hæc reputat: non caſu ſed ratione
Conſilio iuſſuq; Dei, fieri omnia dicet,
Sed nūquid fortuna regit mortalia, ſicut
Nō pauci credūt: pulchrū & laudabile ſcitu eſt
Hoc quoq;, q̃re animi vires huc flectere oportet,
Ipſa tamen fortuna prius cognoſcere quid ſit,
Eſt operępretium, priſci coluere: putantes
Eſſe deam quandam, terris cœloq; potentem;
Atq; illi ſtruxere aras, & vota tulere,
Aſt ego nō reor eſſe deam: nec cœlicolaꝝ
Fœmina vel mas eſt quiſq; / nā ſexus ab illis
Prorſus abeſt: nec gignuntur, nec morte terūtur,
Vt quidam cecinere olim fortaſſe putantes
Eſſe deos noſtri ſimiles, o pectora cœca,
O capita anticyrę ſuccis curanda meracis,
Creditis eſſe deos vt nos: thalamoſq; deaꝝ
Ingreſſos, blando compreſſu gignere prolem:
Ergo deum quendā potius dicamus: & imū
Degeneremq;, ideo terrę pelagiq; tenentem
Vilia regna, vbi tot ſunt crimina, totq; dolores,
Tot peſtes, vbi nil tutum, nāq; inſidiaꝝ
Omnia ſunt plena & fraudū, deus iſte, vocatur
A Chriſto & Paulo princeps mūdi huius eundē
Laurigeri appellant ditem ac plutona poetę,
Qui ſtultis fauet atq; malis: inſontibus aſper,

Hæc domus,hæc sedes,hæc tali digna tyrãno
Regia:quẽ vulgo fortunã dicimus,atqui
Omne malũ est infra lunã:nox atra,procellę
Terribiles,frigus,calor, importuna senectus,
Pauperies malesuada,labor,dolor,ĩprobitas,mors,
Supra autem lunã,lucis sunt omnia plena,
Necnõ lętitiæ & pacis,nõ tempus,& error,
Et mors & senium est illic:& inutile quicq̃,
Fœlix,o nimium fœlix:cui sedibus illis
Tam pulchris,& tã iucundis,tãq; beatis,
Viuere cõcessum est supremi munere Regis
Cęterum opinantur quidam,plenũ esse Deoꝝ
Mundum hunc:& multos ipsoꝝ degere vitam
Aeris in campis latis,quos dęmonas Argi
Indigitãt:curãq; hominũ gerere atq; animantũ,
Quotquot alit tellus & nauifraga Amphitrite,
Arbitrioq; suo bona vel mala tradere,honores,
Gaudia,diuitias,atq; his contraria,quare
Grande operępretium est:illis vtcũq; placere
Quod fieri & sacris & carmine & arte magoꝝ
Censent nõnulli:ac nobis (modo rite uocentur)
Apparere aiunt:nostrisq; adsistere uotis,
Nilq; homini melius cõtingere posse,nihilq;
Dulcius in uita:q̃ conuersarier istis
Cum dijs,pręsentes affari,audire,loquentes,
Quod

Quod certe paucis mortalibus arbitror esse
Concessum:iustis tamen:& qui desidiosę
Illecebras carnis,lasciuasq; gaudia temnunt,
Terrenasq; abigunt curas;cœlestia tantum
Mirantes:tantumq; pium rectumq; colentes,
Quanq̃ etiam sunt qui credant,hos dæmonas ĩter
Esse malos quosdã:atq; malis parere,coactos
Carminibus magicis,fieriq; hoc plurima pacto
Turpia;nil moror hoc:nec nũc locus,vltima solis
Sydera,squãmosis radiantia fratribus,istud
Forsitan expedient,vbi de dijs plurima dicam:
Si deus ipse volet,qui nunc mihi carmina dictat;
Missa ergo hæc faciamus,ego uix credere possum
Esse deum quenq̃ prauum,sapientia nunq̃
Peccatum parit,at contra est inscitia mater
Erroris,culpæ & sceleris,mihi nemo videtur
Spõte malus,vult nãq; bonum sibi quæq; volũtas
Semper:iudicio nisi falso decipiatur,
At dęmon sapit:id nomen si conuenit illi,
Verum vtcũq; sit:aut terras fortuna gubernet
Dæmones aut ipsi humanas moderẽtur habenas:
Nil extra fatum est:metiturq; omnia summi
Mens regis:cuius sine numine fit nihil vsq̃,
Sed dubium ex dictis oritur,nodusq; profecto
Difficilis:qualem Alcides vix aut macedum rex
Q

Solueret: hoc multorum animi turbātur & hęrent,
Nam si cuncta iubet fatū: & fieri illa necesse est:
Libera non nobis non dijs est ipsa voluntas;
Tollitur arbitrium prorsus: nec pręmia virtus
Nec pœnas vitiū (quod dictu est turpe) meretur,
De dijs nō locus est nūc dicere: sed speculemur
De nobis quid sit: deq; his quæ subdita nostro
Sunt generi: & possunt: humana luce videri,
Dico igitur quod in his, quæ sub ditione locantur
Fortunæ, nihil est sine fati numine nobis,
Diuitiæ siquidem, solatia, gaudia, honores,
Imperia, ex alto veniunt: nec nostra voluntas
Hæc tribuit, quis enim nollet sibi talia? sed nil
Velle iuuat: potiusq; nocet: si fata repugnant,
Quā multi fatis inuitis tendere sursum
Conantur: magis atq; magis, sed ad ima recurrūt
Semper, & augescunt fato aduersante ruinę
Contra illi qbus astra fauent, vllo absq; labore
Nec sperata quidē, sed sponte oblata, frequenter
Cōmoda percipiunt: quorum Rhānusia rete
Dum stertunt: multo distentum pisce reducit,
En aliquos claro de patre ac diuite nasci
Cernimus: atq; frui primo cū lacte repertis
Delicijs: & nutriri in fastigia rerum:
Vt præsint alijs indigni sæpe: regantq;

Ipsi oculis capti luscos: viuantq; licenter,
Ast aliqui obscuris, miserisq; parentibus orti,
In pœnā & lachrymas, magnū cassumq; laborē
Assidue tolerant: nullaq; expellere possunt
Sedulitate famē: semperq; in sordibus hęrent;
Quis neget hæc fatis contingere dāna sinistris?
Sunt formosi, agiles, robusti corpore, multi,
Multi etiam turpes, ægri, imbellesq; creantur,
Vnde istud? nūquid meritis, aut crimine nostro
Aut nostro arbitrio fieri dicemus? ab ipso
Nimirū hæc veniunt mortalibus omnia fato,
Deniq; ius rerum nostrarum & corporis huius
Fatū habet: est penes hoc ēt genus horaq; mortis,
Hic laqo, hic ferro, hic flāmis, hic frigore, hic vn-
Ille fame, ille cibo moritur: multiq; dolore (dis,
Aut morbo aut casu intereunt: senio ue fatiscūt,
Certa dies lethi est cunctis: discrimina nulla
Aetatis: nec fas, viuendo excedere metas
Perscripsit tetrici quas cuiq; potentia fusi,
Sic perijt scirpo magni laudutor Achillis,
Sic olim, dum trinacrijs spatiatur in oris
Eschilus occubuit valido testudinis ictu,
Sic passę Anacreon, te granum perdidit vuę,
Heu quot habet mors sæua vias, artesq; nocendi,
Quo magis esse procul credis, magis īminet, vnde

Certius est q̃ mors, q̃ mors ĩcertius est nil,
Nonnulli tamen astrorũ qui noscere vires
Et magni secreta poli pertingere possunnt;
Fatidici vates etiam: qui numine pleni
Nescio quo ventura vident: prędicere mortis
Sæpe solent genus atq; diem, quia certa futuri
Natura est: veluti pręsentis præteritiq;,
Certa inq̃ in causa prima causisq; secundis:
Quæ nexu longo a prima extenduntur ad imã,
Ast aĩ quæ sunt bona vel mala, nunq̃d ab ipso
Proueniunt fato: ingeniũ ac doctrina videntur
Hinc manare, etenim poterit quis discere: si non
Polleat ingenio: ac vires natura ministret:
Si fortuna obstet, uel prauo in corpore languor:
Hic rhetor: sophus ille: alius misteria diuum
Sydereas ue plagas quærit: sunt & quibus vnda
Castalię, vili cum paupertate bibatur:
Et placeat cognata fami dulcissima fama,
Hæc studia vnde fluunt: a rerum præside fato:
Hinc oẽs artes, & munia diffunduntur,
Diuersis etenim gaudet natura ministris:
Vt fieri diuersa queant ornantia terras,
Nec patitur cunctos ad eandem currere metam:
Sed varias iubet ire vias: variosq; labores
Suscipere: vt vario cultu sit pulchrior orbis,

An vero mores, fatum vel nostra voluntas
In nobis pariat, permagni inquirere refert,
Nec paruus labor est hac in re tangere verum,
Arbitrij certe remanet quota portio nostri,
Actum est de nobis: libertas prorsus adempta est:
Humano generi: si fati summa potestas
Esse malos cogat nos: inuitiq; trahamur
In scelus: & nulla liceat ratione reniti,
Quare operæpretiũ est huc totam intẽdere mẽtẽ:
Et quantũ deus ipse sinit, verũ excutiamus,
Principio arbitriũ quid sit, nos dicere oportet,
Arbitriũ est homini data libera et ampla potestas:
Ab Ioue, quæ libeant, iusta aut iniusta sequendi,
Non ideo tamẽ vt peccet; virtute relicta,
Sed contra, vt uitium vitans, incũbat honesto,
Nam malefacta nocent: laudẽ benefacta merẽtur,
Quærendũ vlterius: nunq̃d sit in omnibus ęque
Arbitriũ: nunq̃d quocunq; in tempore duret,
Non certe in pueris nec in illis esse uidetur
Quos animi vehemens nimiũ vel corporis angit
Morbus: uel quorũ sopor occupat altus ocellos,
Quandoq̃dem somnus mortis ꝓhibetur imago,
Quare si verum subtili indagine quæras:
Inuenies paucos inter tot millia, qui se
Arbitrio moueant: & libertate fruantur,

Aetatis culpam mitto:puerilibus annis
Ignosco,& veniã damus his quoq;:lumina quorũ
Letheus preßit sopor:aut quos feruida torret
Febris:vel morbi stimulat uis durius ęquo,
Magna quidẽ turba hæc:sed longe maior eorũ
Longe & deterior : quorũ mens oblita fœdis
Criminibus,morbisq; animi labefacta recedit
A ratione procul:rectoq; a tramite vitę,
Nũquid habent isti arbitriũ?aut dicẽda volũtas
Libera in his?nępe ambiguũ est:multiq; negarũt,
Vnde aduertendum ꝙ liber solus haberi
Debet:qui recta regitur ratione:nec vllo
Vincitur affectu:nec uentorũ impete uasto
Fertur in vndifragos scopulos:sed fortiter obstat,
Intrepidusq; hęret clauo,portumq; capeßit,
Recte igitur quidam,liber solus sapiens est:
Dixere,hic etenim solus,ratione magistra
Castigat motus animi,sensumq; rebellem:
Cętera turba,nequit facere hoc;cur?an deus illis
Non dedit arbitrium?ratio est vbicũq;,profecto
Est ibi & arbitriũ:semperq; hęc iuncta cohęrẽt,
Atq; ideo pecudes,quoniam ratione carere
Creduntur:nullum arbitrium dicuntur habere,
Ast hominum cuiuis ratio data fertur:in ipsis
Omnibus iccirco arbitrium quoq; creditur esse,

Est autem ratio:lumen quoddã,atq; animi uis:
Qua curuũ a recto secernimus:atq; ab honesto
Turpe,oculusq; solet mentis quãdoq; vocari,
Qualem oculum fortasse tibi polyphęme fuisse
Significant uates,quo lactea membra uidebas
Dilectę liquido ludentis in ęquore nymphe,
Sed malus(heu)malus hũc,vrẽti stipite vlysses
(Quis poterit cauisse malos?) extinxit:& ora
Ora prius formosa,suo spoliauit honore,
Qualẽ oculũ Lynceus habuit quoq;:nubila solus
Qui penetrans visu noctem uincebat opacam,
Hunc igitur cunctis oculum mortalibus,æque
Distribuit figuli sapientia summa promethei,
Sed pauci utuntur,pauci quos ęquus amauit
Iuppiter,hinc tantę errorũ scelerũq; scatebrę,
Nam si oẽs rationis iter sequerẽtur adunguem:
Pax foret in terris ęterna,& martius ensis
Non tantas paßim clades,tantosq; cieret
(Heu)fletus,starentq; suis cũ mœnibus urbes,
Armaq; tartareis primum cõflata caminis,
Et primum stygijs inuenta sororibus,agros
Excolerent:rigidi mutata ligonis in vsum,
Tunc & apes,& ruris opes pecudesq;,beatis
Agricolis,large affluerent:ac sæcla redirent
Aurea:& una domus diuosq; hominesq; teneret,

Seq; oculis nostris paterentur numina cerni,
Cur autē pauci utantur ratione: sequentes
Auia: & arbitriū nullum uideantur habere:
Viuentes pecudum ritu, pro viribus edam,
Est qddam in nobis diuinū: mensq; vocatur,
Ac ratio, id capite in summo, natura locauit,
Atq; illi uoluit, famulos aßistere sensus,
Quorū opera, cœlū, terras, mare, & omnia posset
Percipere: imenso quæ comprenduntur ab orbe,
Est aliud qddam mortale: in pectore clausum,
Cuius ope augemur, vegetamurq;, igne ministro,
Sic placitū est superis, hoc mētem hostiliter vrget:
Detrahit, infestat, turbat, multusq; satelles
Huic etiam parti non deest, ignaua voluptas,
Ira, dolor, metus, atq; timor, simul ardor habēdi,
Improbus: ambitioq; nocens, caput obsita fumo,
His igitur famulis, hoc milite, prelia menti
Infert, hi sunt qui summo conantur olympo
Deturbare Iouem insignes feritate, gygantes,
Iapetusq; gygesq; ferox, tumidusq; Typhoeus,
Hortatorq; mali Enceladus, briareusq; timendus,
Scilicet in gestis curarum molibus, angunt
Diuinū in summo positū, nisi fulminis instar
Gratia presto adsit: cœlo delapsa supremo,
Nam semel amißis, vbi præceps currus habenis

Effudit se se, ac vehemens trahit impetus illum:
Nequicq; retinere volens auriga laborat,
Principijs obstare opus est: quū parua fauilla
Languet adhuc: postq̄ creuere incendia: iamq;
Flamma furens tecto erumpit: cœloq; propinquat,
Prę sertim boreę si flabra ruentis ab arcto
Immineant (heu) frustra vndas vicinia clamet,
Quū semel exalta saxnm rupe exilit ingens,
Quis retinere queat: secū trahit omnia: saltu
Perfringens rapido, cognatas montibus ornos,
At prius exiguo poterat molimine sisti;
Sic motus animi, si totis uiribus ipsam
Inuadunt mentē: uix (heu) uix tendere contra
Infœlix audet ratio: clauoq; relicto
Per fluctus agitur: late bacchantibus euris,
Datq; manus plærunq; hosti: & captiua tenetur,
Ergo dū noua sunt vitiorū semina, cautus
Opprime q̄primum, & causas auerte, priusq̄
Præcipites, tunc arbitrium, tunc libera mens est,
Victor idumęis tunc exornabere palmis,
At si iam cepta est pugna, & iam concutit arcem
Hostis atrox: ualido labefactans ariete muros,
Crede mihi: nisi quis deus adsit numine dextro:
Succumbit ratio: & tantos non sustinet ictus,
Nōne vides; menti quātum liquor obsit Iacchi:

Quas sæpe imittat furias: si plus satis intret
In stomachũ merus: arbitriũ dic est ubi: postq̃
Ebrietas caput inuasit: fumisq; repleuit:
Sobrius, arbitrium tenet, ac ieiunus, agitq;
Id quodcũq; iubet ratio, cõtra, ebrius illa
Quæ nollet nescitq; facit, mox pœnitet: in se
Quũ redijt: multoq; dolet sua facta, pudore,
Ebria sic mens affectu fit, nec minus ac si
Ascendat temeti uapor, inuertatq; cerebrum,
Turbatur misera: & nebulis inuoluitur atris,
Quocirca est solus liber: solusq; profecto
Possidet arbitriũ, ratio quẽ sola gubernat,
Qui affectus omnes superat, fingitq; premendo,
Hoc poterit facere: a primis qui insueuerit annis
Virtuti, atq; bonas iam pridem inuaserit artes,
Vsq; adeo ualet usus, & est nil fortius vsu,
Cætera turba agitur pecudum ritu unde poetam
Iure puto dixisse, trahit sua quẽq; uoluptas,
Arbilriũ multis oppressum atq; indupeditũ est,
Ergo qui uere liber cupit esse, resistat
Cum primũ incipiunt, affectibus, & rationi
Illos subijciat: semperq; utatur habenis,
Nãq; caro aduersus mentẽ consurgit, & illam
Continuo exercet bello, leuis astra petit mens,
At grauis astra caro refugit, terrenaq; tantum

Appetit, est etenim terra, in terramq; redibit,
Sic duo tam diuersa, Deus compegit in vnum,
Esto autem q̃ sis sapiens: solaq; regaris
Vt dixi, ratione: habeas & liberum adunguem
Arbitrium: nunquid vi tunc agitabere fati?
Immo magis fato tunc subijcieris: & illi
Parebis, siquidem fatum est diuina uoluntas,
Cum qua vir sapiens concordat semper: & eius
Iussa facit, contra insipiens atq; improbus, horret
Ac refugit: præcepta dei ceruice superba,
At dices: ergo est liber: nec vincula fati
Vlla tenet, non, sed dominis peioribus atq;
Infandis seruit: sceleri, scelerisq; sorori
Stultitiæ, q̃q̃ hoc etiam diuina uoluntas
Sed quę permittit nõ quę iubet (est quia duplex)
Efficit, vnde patet, cũcta esse obnoxia fato:
Seu bona seu mala sint: nanq; hęc ꝑmittit: at illa
Vult fieri fatum: & fati deus optimus author,
Talibus admoniti q̃dam rationibus: aiunt,
Viuite mortales læti dum stamina uestra
Net lachesis, tristesq; animo depellite curas,
Neu uos sollicitent præsentia neue futura,
Lege etenim stabili fiunt: certo ordine cuncta
Procedunt, cur uos dolor aut metus vrget inanis?
Sors sua cuiq; data est: scriptãq; in pectore gestat

Quisq; suo: ignorans quæ sit, uerũ explicat illam
Paulatim ipsa dies: atq; experiundo patescit,
Quid gemitu aut lachrymis opus ẽ? cœlestia retro
Corpora nõ remeant, non est mutabile quicquid
Instituit semel ipse deus, nãq; optimus ordo
Et series perfecta: suũ si forte tenorem
Deserat: aut peior fiet: quod neutiq; fas est,
Aut melior: sed perfecto perfectius est nil,
Est aliud dubium magnum ac mirabile: nam si
Omnia sunt (ueluti modo dixi) obnoxia fato,
Cur deus hæc p̃mit & cruciat? cõtra, illa benigno
Prospectat vultu? cur non est omnibus æqua
Conditio? cur hæc uiuunt fœlicius illis?
Cur his blanda parens: illis natura nouerca est?
Hunc igitur par est, etiam dissoluere nodum,
Multi hoc, aut culpa aut meritis cõtingere nostris
Dixerunt: iussuq; dei mala sontibus esse
Et bona conferri iustis, ego non ita credo:
Nec uerũ est, nam quid meruere expertia mentis
Bruta? quid arboribus culpæ vel criminis hæret?
Sors tamen est illis multum diuersa: nec uno
Versantur casu pecudes, nanq; improbus illam
Fur rapit, hanc lanius laniat: pars ore luporum
Interit: aut morbo aut vndis aut frigore uitam
Exuit ante diem, q̃dam periere senecta,

Durior his ætas agitur: iucundior illis,
Sors diuersa etiã arboribus contingit, ab euro
Frangitur hæc, aut eruitur radicitus, illa
Cæditur in varias artes: aut pabula flammæ,
Quædam fulmineo in præceps detruditur ictu,
Piscibus atq; feris, & rebus deniq; cunctis
Arbitrio fati, sors est sua cuiq; tributa,
Bruta tamen nunq̃ possunt peccare: nec arbos,
Præterea plærunq; bonis aduersa videmus
Accidere: & iustos agitari sorte sinistra,
Contra, fortunam plærunq; fauere scelestis,
Cernimus: ac magnos illis concedere honores,
Non igitur meritis respondent munera fati,
Quare aliam potius causam indagare necesse est,
Forte aliquis dicet: causa est diuina uoluntas,
Nilq; ultra quæret, non est satis istud oportet
Scrutari interius dubij penetralia ueri,
Non etenim, cũ sit deus optimus & sapiens, vult
Quicq̃: quod careat ratione, sed optima semper
Eligit: atq; iubet fieri diuina uoluntas,
Quocirca est aliter dicendum; q̃ causarum
Quælibet, à prima quo distat longius, hoc fit
Illi dissimilis magis: & magis vndiq; discors,
Ergo cum deus & simplex sit semper & idem,
Vltima causarum quæ distat maxime ab illo:

Et minime ſimplex erit,& diuerſa,ſuosq́
Effectus ſemper varios pro viribus edet,
Hæc eſt quę terras regit;& terrena gubernat,
Idcirco in terris,certi nil eſſe videtur:
Quandoquidem variat ſemper fortuna tenorem:
Diuerſo gaudens mortalia voluere caſu,
Cur tamen hunc potius q̃ illum iubet eſſe beatū?
Et cur hunc potius q̃ illum peſſundat & vrget?
Cur onera huic:illi gratos largitur honores?
Horū difficile eſt veram cognoſcere cauſam,
Nec minus ac ſi quis cupiat cognoſcere,quare
Ignis ſit calidus,nix alba,abſinthia amara,
Quare hæc hærba obſit,iuuet illa,& q̃libet arbos
Cur tales habeat frondes,animalia cur hæc
Callida ſint,alia obtuſo male prouida ſenſu,
Cur paleas electra trahant,& pondera ferri
Magnes,cur nequeat facere hoc adamāte ꝓpinquo,
Talia multa deus,tenebris inuoluit opacis,
Conſtituitq; ſuos fines mortalibus,ultra
Quos,fruſtra humanū ingeniū ſenſusq; laborat,
Si figulus maſſam argillæ diſtinxit,& illam
Diſtinctam in partes uarias,vult fingere,quare
Hanc partem potius q̃ illam transformat in ollam
Aut patinā aut ſcaphiū?cur ex hac fabricat urnā
Ex illa vrceolum?nunquid ratione mouetur

Aut nulla eſt prorſus ratio,ſed ſola uoluntas?
Arbitrioq́ ſuo(ut libuit)ſic omnia fecit?
Difficile eſt nimiū,artificis pernoſcere mentem,
Sic qui ſcire uelit,cur hunc fortuna uel illum
Aut premat aut ſurſum tollat,nimis ardua quęrit
Terrarum ſiquidem eſt illi conceſſa poteſtas
Maxima,& huic illam præfecit iuppiter orbi,
Vt poſſit quodcunq; libet facere,ordine fati,
Seruato tamen,auſcultant nanq; omnia fato,
Cur igitur quæcunq; illi feciſſe libebit
Non faciet iure?aut quæ lex iure,arguet illam?
Num ſerui debent dominis imponere leges?
Nos certe huic ſerui ſumus,hic dū uiuimus,et nos
Iſte poteſt,quocunq; uelit compellere dæmon,
Non tamen in noſtras animas dominatur,habet ue
Imperium,quando eſt animę cœleſtis origo,
Hanc ſolam excepit deus a ditione tyranni,
Cætera permiſit quæ ſunt terraq; mariq́
Illius arbitrio,& fieri ſinit omnia ab illo
Qualiacunq; libet,iuſta atq; iniuſta licenter,
Forte aliquis dicet:Deus ergo eſt cauſa malorū,
Iniuſtusq́ poteſt dici,nam qui facit,& qui
Non prohibet fieri peccatum:dūmodo poſſit:
Cōmittunt ambo ſcelus æque:& peccat uterq;,
Supplicioq; pari dignum, lex cenſet utrunq;:

Quare si deus in terris mala tot patitur: si
Cum poßit prohibere: tamen non illa coercet:
Esse mali causa: & sceleri assentire uidetur,
Huic etiam parti sum respondere paratus,
Si modo diuini radius mihi luminis adsit,
Est igitur primum sollerti mente notandum,
Quod causarū alię sunt viles atq; minutę,
Sunt alię egregiæ & prestantes nobilitate:
Prepositęq; alijs, ueluti quum exercitus ingens,
Præfectos habet atq; duces: pars cætera grex est,
Has inq̄ causas primores egregiasq;
Prepoſuit mundo, mira ratione modoq;
Maximus ille pater rerum: & dominus dominātū
Immensam qui lucem habitat super extima mundi
Męnia: & astriferos nutu circumuehit orbes,
His tribuens causis vires & munera: easdem
Limitibus certis, uelut aggere circumsepsit,
Ne liceat cuiq̄ tales transcendere fines,
Et quia disposuit sapienter cuncta, necesse est:
Cuncta suum ęterno cursu seruare tenorem;
Nā quęcunq; semel recte sunt facta sine ullo
Errore: haud ullo mutari tempore debent;
Est igitur prorsus rerum immutabilis ordo,
Quandoqdem recte sūmus deus omnia fecit,
Quare si dęmon qui terris pręsidet, errat:
Aut

Aut malus est: hoc fit: quia causa est ultima: longe
A prima distans: longeq; a luce remota,
Atq; ideo magis est cęcis vicina tenebris,
Dumtaxat veri simulachro & cortice gaudens,
Quā deus iccirco patitur: quia debitus ordo
Exigit hoc rerū: & magni perfectio mundi,
Nam veluti lucis spatium determinat umbra:
Dantq; sibi finem contraria cuncta viciſsim:
Sic causarum etiam seriem numerumq; bonarum
Desinere in causam prauam miserāq; necesse est,
Quæ miseris præsit regnis: & praua gubernet,
Hinc igitur veniunt, discordia, iurgia, rixæ,
Prælia, bella, doli, fraudes, īcendia, cædes,
Furta, latrocinia, insidiæ, pœnuria, pestis,
Diri terrarum motus, diræq; procellæ,
Tam multi morbi, tam multa & crebra pericla,
Et demum quodcūq; mali contingit vbiq;,
A causa hac misera & terrarū principe, manat;
Hei mihi, q̄ uere dixit ter maximus hermes:
Congeries mundus cunctorum est iste malorum,
Nimirum, qm̄ dæmon qui præsidet orbi
Terrarū, malus est: sęuaq; tyrannide gaudet,
Ac veluti fons est cunctorum prima bonorum
Causa: ita cunctorū fons est postrema malorum,
Quare si in terris dominantur sardanapali:
R

Si diadema tenent asini sub imagine regum:
Si tutela ouium, curæ est cõmissa luporum:
Si in templis habitant meretrices atq; cinædi,
Si christi pia sacra hodie manus impia tractat,
Si cupidus vendit cœlũ & phlegetõta sacerdos,
Deniq; si impune & paßim tot turpia fiunt:
Non est culpa dei summi: sed dæmonis huius
Quem nos fortunã, quẽ etiã plutona uocamus:
Sarcotheus posset tamen apto nomine dici,
Quippe illi carnis ius arbitriumq; tributum est,
Huic igitur seruit quicunq; est carnis amator:
Immodicus: corpusq; suum plus diligit æquo,
Corpora sunt huius, propter quod corpora semp
In vitium tendunt: aĩsq; inimica repugnant,
Cœlestis quoniam vis est & origo animorum,
Corpora sunt autẽ terrena: aduersaq; cœlo,
Ergo hic sarcotheus, mũdo qui præsidet imo
Cœlestes homines, carnalia despicientes
Gaudia, virtuti addictos, animumq; colentes,
Odit, ꝑsequitur, stimulat, premit, impedit, angit,
Vt solet insanus princeps, sæuusq; tyrannus
Infestus semper sapientibus esse bonisq;,
Suspecta est etenim prauis odiosaq; uirtus,
Hostes quæq; suos odere timentq; cauentq;,
Atq; ideo malus hic dæmon incõmoda multa

Obijcit his: quoꝝ mens est sublimior: & qui
Cœlicolũ sedes, naturæq; abdita quęrunt;
Nollet enim agnosci, nã si bene cognitus esset:
Illum oẽs scelerum patrem, nostriq; cruentum
Carnificem generis, detestarentur, & omnes
Odissent merito, ac maledictis insequerentur,
Crudelem, insanum, deceptoremq; uocantes,
Proinde latet ritu loliginis, & sapientes
Exosus, refugit: ne cognoscatur ab illis,
Non metuit talpas: at lyncea lumina vitat,
Sic fures etiam faciunt, omnesq; scelesti:
Oderunt lucem: ac tenebris lætantur opacis,
Vt sua nõ poßint furta & malefacta videri,
Inde fit: ut quoties aduersi quid patiuntur
Mortales, reꝝ ignari, & caligine mentis
Oppreßi (nanq; erroꝝ ignorantia ferme est
Cunctoꝝ causa) irati queruliq;, putantes
A summo se se uexari authore bonorum:
Deuoueant sanctũ illius ac venerabile nomen,
Tunc malus exultat dęmon: furtimq; cachinnat,
Et gaudet se nesciri: & sua facta latere;
Et nocuisse tamẽ: sed non nocuisse videri,
Sũmi nanq; dei est inimicus & æmulus: a quo
Eiectus cœlo, pressus claususq; tenetur
Lunã inter terrasq; graues: & regnat ibidem,

Quocirca o miseri mortales, discite tandem
Quę vestri sit causa mali: tot tristia vobis
Vnde fluant; & carnificem cognoscite vestrum,
Nēpe hic sarcotheus, nēpe hic est qui cruciat vos,
Dulcia qui uestris dānis sibi gaudia quærit,
Haud aliter q̃ cum proles mauortia; terris
Iam domitis, iucunda sibi spectacula, cęde
Quærebat miserorum hominum: vel cede ferarum,
Ipse senator, eques, populus: diuersa manebant
Per loca diffusi: ut lex præcipiebat othonis:
Ecce theatralem ĩgressus gladiator arenam:
Aut alius sua membra feris lanianda daturus:
Vel leo uel tigris, uel quęuis bellua: ludis
Opportuna, aderat: delectatura quirites
Morte sua: & fuso per vulnera crebra cruore,
Sæpe alijs dolor alterius solet esse voluptas,
Quare pessime agunt: qui uerbis turpibus audent
Irritare deū summum: qui causa bonorum
Cunctorum est: a quo per se proprieq; mali nil
Esse potest unq̃: nisi contingenter, vti sol
Producit tenebras, quoties descendit ad imos
Antipodas: frigusq; absente creatur ab igni,
Non tamen obscurus sol est: neq; frigidus ignis;
Vnde satis miror quosdam doctos alioqui
Asserere, offendi atq; irasci, & sumere pœnas

De nobis, illud summū verumq; bonumq;,
Hinc bellum atq; famē & pestē prodire putātes,
Offendi si posset enim mortalibus actis:
Quid quæso ĩ mundo foret infœlicius illo?
Quaq; die atq; horæ momēto plurima fiunt
Crimina: vbiq; hoīum blasphemia turpis in ore
Sentitur, certe poterit requiescere nunq̃:
Nunq̃ lætus erit: neq; erit deus ipse beatus:
Si quoties peccant homines offenditur: & si
Iniustis hominum factis dictisq; mouetur,
Nimirum deus offendi lædi ue nequit: si
Verum pspicimus, nam adeo perfecta potensq;
Ipsius est natura dei: tantumq; remota
Sordibus a nostris: ut nos distemus ab illo
Longius atq; magis: q̃ a nobis distet asellus:
Quam musca aut pulex, & qcquid vilius his est,
Quomodo tam miseri & uiles, offendere tantum
Tāq; potens numē, uel lædere possumus unq̃?
Nōne ĩpassibilis deus est: penitusq; doloris
Expers: atq; ideo æternus: semperq; beatus?
Num decet irasci regem: si morio verbis
Indignis illum petat: an contēnere prestat?
Nunqd cū puero decus est pugnare giganti?
Præterea cum sit sapiens: videatq; futura
Omnia: dic quæso: num debuit illa creare

Quæ ſibi poſt nocitura forent, vnde ipſe doleret?
Nonne illum decuit qui toti conſulit orbi?
Conſuluiſſe ſibi? uel dic ſi offenditur: an uult
Offendi? ſi vult: iam non offenditur: immo
Gaudet, ſi nõ vult: cur hoc permittit? an ipſe
Non eſt oĩpotens? certe eſt: omnesq; fatentur,
Deberet prohibere igitur, quod non facit, unde
Vult ratio: ut credam: nihil illum poſſe moleſti
Sentire oĩno: & tranqllam ducere vitam,
At dices: ſi non offenſa iraſcitur vlla:
Curramus proni in uitiũ: in ſcelus omne ruamus,
Non ſic, ſed noſtris aures nunc arrige dictis,
Recludamq; tibi iamiam penetralia veri,
Quando aliquis peccat: tunc ſe ſe abducit ab ipſo
Fonte boni: rectum, lucem, pacẽq; relinquens,
Vnde fit: ut peccans ultro in ſua damna feratur,
Quandoqdem talis natura eſt oppoſitorum,
Vt quanto refugis magis; atq; ręcedis ab uno,
Ad reliquũ tãto accedas magis atq; propinques,
Sic fugiens peccando deũ, ſe ſe admouet ipſi
Sarcotheo; cuius poſtq̃ iuga ſæua recepit:
Afficitur uarijs pœnis, iuſſuq; tyranni
Nunc hoc nunc illo torquetur ſępe dolore,
Non impune igitur cuiq̃ peccare licebit;
Quãuis nullorũ poſſit deus eſſe malorum

Cauſa: ut iam dictũ eſt, per ſe ꝓprieq;, ſed ultro,
Qui peccat, ruit in pęnam, & ſua dãna requirit,
Carnificiq; miſer cruciandum ſe exhibet ultro,
At dubia hinc duo conſurgunt ſatis ardua, nam ſi
Peccare, eſt nobis noſtrorũ cauſa malorum,
Cur ſæpe iniuſtus, ſceleratus & impius, omnem
Lætus agit uitam, & laudato funere finit?
Contra, uir bonus atq; pius, mala plurima uiuens
Suſtinet: & tandem miſeranda morte recedit?
Præterea ſupra oſtenſum eſt: planeq; probatum,
Non culpa aut meritis noſtris contingere nobis
Vel bona uel mala, ſed cuiuſdam numine diui,
Qui mare, qui terras, quiq; aera poſſidet imum,
Quomodo nunc igitur mihimet contraria dico?
Et mea nũc diſcors ſecũ ſententia pugnat?
Quiſquis es o lector, poteris dignoſcere verum,
Atq; tuo tenebras animo procul ire videbis,
Si præbere aurem noſtris dignabere dictis,
Ergo duplex ſcito eſſe bonum, uulgi ac ſapientum,
Sicq; malum duplex, atqui ſententia vulgi
Deterior ſemp̃, nam craſſi hebetisq; cerebri eſt,
Iudicioq; caret, propter quod corporis & quę
Fortunæ bona ſunt, ſola hæc miratur & optat,
Aſt animi bona uel neſcit, uel friuola credit,
Cõtra aũt ſapiens, animi bona ſola requirit,

Cętera despiciens; quare sumus ante secuti
Iudicium vulgi: & vulgi de more locuti,
Nunc vero a vulgo sententia nostra recedit,
Deq; bono atq; malo, sapientum dicta probamus;
Sic non dissideo mecum: aut contraria dico,
Tali igitur pacto, asserimus, bona nulla scelestis:
Et iustis mala nulla q̄dem contingere posse,
Quod clare ostendam, & clara rationæ patebit,
Primū hoc scire opus est, vitiū quodcūq; scelusq;
Esse animi quēdam morbū, nec corpore solo
Aegrotant homines: aĩus quoq; vulnera sentit,
Nec leuiora quidem q̄ corpus, quilibet ergo
Improbus est ęger, quippe illi est ægra uoluntas,
Iudiciūq; ægrū, propter quod, noxia præfert
Vtilibus, miser: & pręponit turpia honestis,
Quod si non ęgra est illi mens, atq; voluntas:
Improbus esse nequit: sed erit iustusq; piusq;,
Hoc etenim solo discrimine distat vterq;,
Ac veluti totum corpus male languet: vbi ullo
Hæc duo lęduntur morbo: cor atq; cerebrum:
Sic (heu) sic aĩus totus male languet, vbi ullo
Hęc duo lęduntur vitio: mens atq; uoluntas,
Vtq; cibus suauis stomacho languente; videtur
Insuauis: prodestq; nihil, neq; competit ęgris:
Sic aĩo lãguente, boni nihil esse scelestis

Nil prodesse potest: quod sic verū esse docebo,
Est aliquis, legū iurisq; vtriusq; peritus,
Sed vafer, iniustus, cupidus, contēptor honesti,
Quid sua quæso illi prodest doctrina: boni quid
Inde habet: heu miseros fallit spoliatq; clientes:
Atq; alios multos lædit, doctrina scelesti
Est gladio insani similis; nam semper abuti
Improbus ipse solet rebus quas possidet, vnde
Fert alijs damnū: nomen sibi turpe, odiumq;:
Quasq; serit spinas pedibus sæpe excipit ægris,
Vel saltem metuit quos lædendo efficit hostes,
Ergo bona illius dicenda scientia: multis
Quæ nocet, ut sæuus coluber: neq; parcit habēti:
Sic de alijs dico doctrinis: quas habet ipse
Improbus: esse bonę simili ratione negantur,
Sed malus est diues: gēmis auroq; refertus:
Diuitiæ ne bone illius: non, dic mihi quare:
Ecce ego iā dico, quia turpiter utitur illis,
Scorta alit, ignauāq; gulam, lenasq; dolosas,
Conducit: pretio pueros corrumpit auaros,
Aggreditur donis, si qua est paupercula uirgo,
Vtq; sibi indulgens quodcunq; libido suasit
Efficiat: leges hominum pariterq; deorum
Iusq; piumq; nihil curat, quod si sit auarus
Heu quid nō audet sceleris; lupus iste cruento

Ore furens? nulli non insidiatur ouili:
It præceps quocunq; rapit scelerata cupido:
Intolerabilius nil est q̃ diues auarus:
Quam stultus locuples, q̃ fortunatus iniquus,
Aut igitur pecudum ritu carnalia tantum
Gaudia sectatur, sibi noxius atq; crumenæ:
Aut parto nimium parcens, fit tantalus alter:
Congregat, & nescit cui cógreget, utq; solet sus:
Non sibi sed multis alijs se se ipse saginat,
Qui mox diripiant longo cumulata labore,
Vnde patet non esse bonas, quascunq; scelestus
Diuitias habet, at si sit robustus & acer:
Quid faciet? crebro rixabitur, & uiolentus
Nunc hunc nunc illum lædet, plærunq; sequetur
Militiam, aut latro fiet: & more ferarum
Crudelis, cede atq; alieno sanguine gaudet,
Arma & bella ferox sceleris non laudis amore
Diliget, vnde suis dãnum feret atq; pudorem:
Corporeę vires mente ac probitate carentes
Heu q̃ sępe nocent homini: q̃ tempore paruo
Durant, q̃ raro ad primam venere senectam:
Sed quid opus multis ꝑcurrere singula verbis?
Hæc possunt exempla satis bene pandere verum,
Nunc operæpretium est: sollerti inquirere cura
An iustis sanctisq;, mali cõtingere quicq̃

Possit: ut a multis dici crediq; videmus,
Ardua res certe, tamen hanc audacter adibo:
Fretus ope Aonidum, & cyrrhæi numine uatis
Principio quisquis bonus est, sit sanus oportet,
Mente animoq;, licet grauis ęgro in corpe lãguor
Sęuiat, & vario vexentur membra dolore,
Ne rectum illi iudicium, neu recta uoluntas
Deficiat; nãq; his sine uir bonus esse piusq;
Nemo potest, duo virtutis fundamina sunt hæc:
Talis homo, quæcunq; tenet, recte utitur illis,
Atq; ideo bona sunt, doctrina, pęcunia, vires
Illius, & demũ quæ possidet omnia, nanq;
Maxima pars rerũ bona vel mala fertur ab usu,
Et si cura hominum dijs ĩmortalibus ulla est,
Pręcipue hi debent iustosq; piosq; tueri:
Quod si non facerent, diui ratione carerent,
Nec sacris essent digni: nec thure nec aris,
Quare non uideo, qua lædi parte bonus uir
Quid ue mali uel mente pati vel corpore possit,
Cum deus hunc amet & foueat, dextraq; potenti
Propugnet: tutumq; omni discrimine reddat,
Nam quis non iuuet aut quis nõ tueatur amicum
Quandocunq; potest: si vere diligit illum?
Sed tamen interdum iustus miser esse videtur:
Pauperieq; pati & morbos casusq; sinistros:

Cum non sit uere iustus: sed hypocrita; quales
Inuenies passim multos: qui pelle sub agni
Vipereum cœlant virus, moresq; luporum,
Et stolidos ficta virtutis imagine fallunt,
Proinde deus cui corda patent, arcanaq; mentis:
Hunc nõ custodit nec amat: nos pectore crasso
Et cerebro insulso, decepti ab imagine recti:
Tũc iustũ mala multa pati: et miseꝝ eẽ putamus,
Heu ꝗ̃ sæpe hominũ falsa & stulta inueniuntur
Iudicia: & ꝗ̃ mens humana est nescia veri,
Quisq; sibi placet, & sapiens sibi quisq; videtur;
Hinc risum excutimus supis: hic plurimus error,
Esto tamen, iustus morbos patiatur, agatq;
Despectã in tenebris & paupertate pudenda
Eiectus patria, vel clausus carcere uitam:
Atq; aliis etiam uexetur casibus: esto,
Propterea ne malũ patitur: nõ, quippe ferendo
Talia: fit melior: fit clarior, omnia iusto
In melius cedunt, iussu iouis, vtq; medentes
Sæpe aloen ægris adhibent succosq; molestos,
Quo fiant validi, & pulso languore resurgant,
Sic plerunq; deus iustos exercet: ut ipsos,
Excitet: atq; magis virtuti incumbere cogat,
Vtq; homines reddit stultos prauosq; uoluptas:
Sic dolor ad mentẽ reuocat, vitiumq; coercet,

Criminibus frenum, calcar virtutibus addit,
Nõne vides, igni fieri pretiosius aurum:
Vberiusq; solum: præduri dente ligonis:
Et putrescere aquam quę nõ fluit: aspice ferrum
Pulchrius est usu: cessans rubigine sordet,
Multa igitur sunt quę aduersis agitata nitescunt,
Præsertim virtus, quę in rebus clarior atris
Perspicitur, velut in tenebris magis enitet ignis:
Quare aut nil prsus patitur bonus & pius: aut si
Quid patitur, parit hęc illi patientia lucrum,
Fertq; illi sit amara licet: medicina salutem:
Et ne quis fortasse putet me fingere nugas,
Res eadẽ quę vni prodest, quandoq; uenenum
Est aliis, sic nõnullis sunt noxia vina:
Atq; caro, sic nõnullis absinthia prosunt,
Sic calor ipse niuem cęram glatiemq; resoluit,
Argillam contra durat, sic talia multa
Diuersos pariunt diuerso in corpore fœtus:
Et quoties iisdem uerbis hic ridet, at ille
Contra tristatur: vel mota bile tumescit:
Non eadẽ cunctis eadẽ sunt: bacchus acescit
Egregius, si tu uitiosa in dolia mittas:
Nimirum sanis sunt omnia sana, sed ęgris
Quę bona sunt, quãdoq; nocent, lethũq; minãtur,
Sic ergo (ad nostrum ut redeã) mala corꝑis atq;

Spicula fortunę, sunt perniciosa scelestis,
Expediunt uero iustis prosintq; nocendo,
Sufficiant hac dicta tenus, iam claudere librum
Musa iubet, Chironq; uocat, qui scribere mores
Humanos cupit, & sacraria pandere vitæ,
Quocirca est operępretium, me linquere cantus
Aonios, tacitumq; sacris requiescere syluis,
Pieridumq; tholo cytharam suspendere, donec
Tempora ptereant hæc pessima, tempora multum
Deploranda, quibus procerum, discordia, totam
Nititur Italiam bello uastare superbo,
Vnde suos queritur direptos roma penates,
Narnia, ticinum, melfis, sensere ruinam,
Vnde & parthenope sirenis clara sepulchro
Nunc sua gallorũ manibus pomaria cernens
Vastari, heu tristis gemit ad sebethidas vndas,
Quid memorem visæ cœlo miracula flammæ
Vincentis splendore diem? tristesq; locustas
In morem nebulæ nitidum prætexere solem?
Et teneras auido segetes abrodere morsu?
Quã multas miseranda fames miserandaq; pestis
Ciuibus exuerit, uacuasq; reliquerit urbes?
Quot loca diluuijs prope desolata videntur?
Hei mihi q̃ iustas de nobis numiea pœnas
Sumunt, nã sceleris q̃d non cõmittimus? aut quid

Iustitiæ est usq;? quis amor cultusq; deorum?
Relligio, aucupium facta est, cęlestia venum
Omnia nunc dantur, uiolantur sacra prophanis
Lenonum manibus: tamen hæc spectantq; tacetq;
Magnifici reges, & christi prorsus honorem
Nil curant, sic nos miseros idola gubernant?
Ergo ibo interea: & parnasi in rupibus altis
Donec musa: iterum iubeat me exire, latebo.

Finis.

LIBER NONVS.

SAGITTARIVS.



VCESCIT, iam musa satis reqeuimus antris
Castalijs: agedum plectro cytharaq; resumpta;
Effice cõcordes neruos, so litoq; fauore
Antiquum cane diua melos, bona carmina menti
Sint tibi, quę quondam blandus dictabat Apollo
Laurifera in sylua, permessi ad fluminis vndam,
Nos uocat ecce alius labor haud inglorius, alta
De specula, & summo parnasi vertice, mores
Spectemus varios hoium, vitamq; notemus,

Iam mediũ mea cymba fretũ tranauerat: & iam
Canebant gelidis syluarum summa pruinis:
Quũ mihi nescio quis deus adstitit, & ꝓcul atram
Expulit affulgens diuino lumine noctem,
Tunc scopulũ quendam aspexi: qui uertice nubes
Exuberans, late cœlum spectabat apertum:
Difficilis primo accessu: nãq; aspera circum
Saxa: arctã fecere viam, plenãq; laboris:
Imaq; cinxerunt syluestres vndiq; dumi,
Mitior in medio: quantũq; accedit ad arces
Aethereas propius: tanto clementius idem
Præbet iter surgens/scopuloq; theoria nomen:
Illuc me genius duxit meus: vtq; cacumen
Venimus ad superum, plana & plena omnia vidi
Delicijs miris, quas si mea lingua referre
Nũc uelit, antipodas citius sol ibit ad imos,
Et nox humenti terras velabit amictu,
Dum moror & miror latos lætosq; sagaci
Mente locos, vox ecce polo delapsa supremo
Flecte inquit Stellate genu; regemq; precare
Cęlicolum supplex, cuius sine numine, frustra
Carpere delicias scopuli conaberis huius,
Ergo humilis uenerare deum, fauor oĩs ab alto
Defluit in terras, nihil est mortalibus ægris
Vtilius, q̃ cœlestem, sancteq; pieq;

Orando,

Orando, sibi quærere opẽ: & cognoscere diuos,
Talibus auditis, facie manibusq; supinis
Et genibus flexis, effudi has pectore voces,
Magne pater diuum, mundi suprema potestas,
Quo nihil esse potest nec fingi maius: ab omni
Corporea stans mole procul: tamen omnia fingẽs
Corpora: vel prorsus mutari nescia: vel quę
Temporis anfractu longo labefacta fatiscunt:
Principiũ sine principio: fons vnde bonorum
Effluit omne genus: naturę rector & author,
Omnia comprendens, at non cõprensus ab ullo,
Maiestas immensa, bonum, sapientia vita,
Ordo, decus, finis, mens, verum, lux, via, virtus,
Nusq̃ habitans, & ubiq; habitans, ĩmobilis, & dãs
Assidue motũ cũctis, a quo omnia: & in quem
Omnia, perquem etiam sunt oĩa, semper eadem
Conditione manens: nullo mutabilis æuo,
Maxima causarũ: quę certa lege reuoluens
Sydeream molem: fatorum iura gubernas,
Rex regum, cui mille adstant, & mille ministrant
Agmina diuoꝝ, lętantum hymnosv canentum
Lucis in ĩmensę campis: extra extima mundi
Męnia: vbi est veris sedes aptissima rebus,
Te colo, te veneror: te nunc reuerenter adoro,
Atq; precor supplex: vt me spectare benigno

Digneris vultu: vocemq; audire precantis,
Mitte tuę lucis radios mihi, pelle tenebras
Oppressę heu: nimiũ moribũdo in corpore mẽtis,
Da rectam reperire viã, ne noxius error
Vanaq; credulitas & opinio cęca, trahat me
Pręcipitem in salebras reꝝ & contagia vitæ,
Nã sine te, ingeniũ mortale, humanaq; virtus,
Dũ se tollere humo sperat: velut Icarus olim
Disiuncta cõpage ruit, pẽnisq; solutis,
Nec potis est sine te occulti penetralia veri
Cernere, nec qua parte salus aut arte petatur,
Largire ergo mihi rex o dignissime regum,
Vt te cognoscam & placeã tibi, deinde sciam me:
Quid sim: qua in terris causa ꝑductus: & vnde
Huc veni: ac tandem quo vita functus abibo,
Quid mihi dũ viuo, sit agendũ sitq; cauendũ,
Vt quum finierit lachesis mea fila: diesq;
Vltimus abdiderit mẽbra hæc exhausta sepulchro
Mors fiat mihi grata quies, portusq́ʒ salutis,
His dictis iteꝝ nostras vox impulit aures,
Placasti ęthereum numen: votisq; litasti:
Esto animo stellate bono, tibi posse manere
Hoc datur in scopulo: & cœlestes carpe fructus,
Confestim his dictis tacuit: nilq; addidit ultra,
Ast ego sensi aĩo magnũ accessisse vigorem,

Atq; oculis lumẽ, quo latius omnia cepi
Cernere: & antiquũ superabam lyncea visu,
Mox me sensi etiã; vento ad cristallina cœli
Cõuexa extolli blande, sursumq; leuari:
Alitis in morẽ vulcania tela ferentis,
Discussura polũ tonitru flammisq; coruscis,
Quãdocũq; iouem mortalia facta lacessunt,
Iãq; propinquabam lunę: portasq; videbam
Partim auro insignes partim candore nitentes
Argenti puri: ingredior visu omnia lustrans,
Ecce mihi occurrit venienti forte Timalphes:
Egregius iuuenis forma: & virtutis honore,
Quẽ Ioue, diua Arete quondã est enixa parente;
Hic me ꝙprimũ agnouit, nam matre iubente
Multa diuq; alias fuerat mecũ ipse locutus,
Vtq; salus dicta est nobis vltroq; citroq;:
Admirans me multa rogat, mox ducit in urbem
Ingentẽ: quantam terrarũ non habet orbis,
Męnia surgebant solido exadamante, sed ipsa
Propugnacula erant flãmanti extructa pyropo,
O quæ illic quanta & ꝙ pulchra palatia vidi,
Templa theatra, fora, & magnaꝝ strata viarum,
Cuncta ex argento atq; auro, gẽmisq, beatis,
Lõge plura etiã vidi pulcherrima ibidem,
Singula, sed nequeo memorare, & singula ꝙuis

Possem: dij nolunt memorari singula vulgo,
Mirabar populũ ingentẽ, inumerosq; per urbem
Vestibus indutos niueis incedere ciues,
Serta qbus cõptos cingebant florea crines,
Læti oẽs, manibus gestabant lilia: & hymnos
Menarchi memores lunaria regna tenentis;
Gutture dulcisono, & cõcordi voce canebant,
Menarchũ ĩgeminant: menarchũ carmine laudãt,
Garrula menarchum referebat sepius echo,
Arcadas hic domuit fęlici Marte Gigantes,
Vt mihi tunc retulit fido sermone Timalphes,
Nãq; ait, arcadiam totam sine montibus olim
Planitie ingenti campos habuisse patentes,
Terribilesq; illud regnũ tenuisse gigantes,
Menalon & pholoen, & amantem lustra lycęum,
Gestantẽq; humeris aprorum terga erymanthum,
Et flagrantẽ odijs in cœlicolas cyllenen,
Qui primi ante alios natiuo robore freti,
Turpia sunt ausi conuicia dicere lunę,
Se prius esse illa grnitos: & nobiliori
Stẽmate cõspicuos, ideoq; in sede locandos
Aetherea magis: & diuorum nomine dignos,
Quinetiam insani struxere ad sydera turrim:
Maiorem Nemrothe tua, ferroq; recuruo,
Ter sunt conati de cœlo euellere diuam:

Sanguineã vult: mortaliaq; arma timentem,
Ter Menarchus eos multa vi reppulit: & ter
Expressos nigro saturni e gramine succos,
Iniecit miseris, virusq; per ossa cucurrit,
Obriguere illi extemplo, victiq; dolore
Informes liquere aĩas, quas Tartarus imo
Excepit fundo, cruciandas omne per ęuum,
Corpora sed ualido penitus labefacta ueneno:
Membrorum molẽ in montes uertere superbos,
Mutataq; suum nomen tenuere figura,
Vnde huius facti memores tantiq; triumphi;
Solẽni põpa celebrant pia festa quotannis
Lunicolę, regẽq; suũ uenerantur ouantes,
Progressi inde arcem petimus, quæ tota nitebat
Auro, gẽmarũq; coloribus intertextis,
Hanc nulli fas est mortali intrare, meus dux
Inquit, proinde foris stetimus, spatiũq; per amplũ
Ingentis platee, diuersa e parte videmus
Aduentare animas: cõsistereq; ante tribunal
E regione arcis positum, & mira arte paratum;
Illic iura dabant animis: alteq; sedebant:
Crimina cẽsentes necnõ benefacta notantes:
Quæ quisq; in terris viuendo gesserat olim:
Tres Iouis & Doxę nati, Telescopus, atq;
Dorophonus, sempq; uolẽs sibi recta Philorthus

Hi merita & culpas æquata lance videbant,
Arbitrioq; suo paucos ascendere ad astra,
Innumeros uero ad terrā descendere rursus
Cōplures etiam in luna perstare iubebant,
Obstupui tacito obtutu, tandemq; locutus:
Dic bone dux mihi ăso inq̄, si tartara in imis
Sunt latebris terrę (ut ꝓhibent) centroq; ꝓpinqs,
Atq; aīas illuc uectas post corporis vsum
Aeacus & minos & terrificus Rhadamanthus
Iudicat; & meritas pęnas aut præmia confert:
Cur eadē hic fieri uideo: repetiq; peracta
Iudicia: expendiq; iterum mortalia facta:
Ille autē humanā mentē (respondit) opaco
Carcere mēbroꝝ clausam ignorantia & error
Opprimit: & longe oppressam per deuia ducit,
Hinc hoīum genus, in nugas & somnia pronū est,
Et procul a uero, nisi quis deus adsit, oberrat,
Non miꝝ est igitur si uestri multa poetæ
Falsa canunt, quoniā paucis uia cognita ueri est,
Tu tamen hæc memori misteria pectore habeto,
Omne quod est supra lunam, æternūq; bonumq;
Esse scias: nec triste aliquid cœlestia tangit:
Quicq̄d uero infra lunæ conuexa creauit
Oīparens natura, malū est, mortisq; seueras
Perpetitur leges: & edaci absumitur æuo,

Hæc loca disiungit medius lunę orbis: utriq;
Mundo īteriectus: cœli confinia seruans,
Ergo vbi terrenos artus liquere: feruntur
Huc oēs animæ; atq; ipsis cōmissa fatentur
Iudicibus, quoꝝ iussu, loca certa, suisq;
Moribus apta petunt: & habēt sua pręmia in illis,
Quanto quæq; magis vitioꝝ fece grauata est;
Tanto etiā magis ad cētri loca turbida tendit,
Contra quo melior quæq; est ac purior, hoc se
Altius attollit: summoq; propinquius orbi,
At quibus æqua boni est animis mēsura maliq;:
Hic remanent, habitantq; diu lunaria regna,
Donec post multos longeui temporis annos,
Aut lapsæ in vitiū rursus terrena, reuisant;
Aut bene purgatę æthereas mittātur ad arces,
Hęc ait, ast ego tūc, cur tam paucę ardua dixi:
Astra petunt aīæ: & summo potiūtur olympo?
Cur sic in vitiū pronæ labuntur, & ipsam
Virtutē fugiunt miseræ? lucīq; tenebras
Præponunt? cur fœda magis q̄ pura sequuntur?
Vnde illis tantus furor: & tam cęca voluntas?
Tunc ita respondit nobis areteius heros,
Et cupio & fas est: tibi me recludere multa
Iudice te pulchra, & scitu dignissima, quando
Nō te huc aduenisse reor sine numine diuum,

Et diui hæc te scire uolunt, ad limina quorum
Nemo venire potest uiuus, nisi vectus ab illis,
Ergo audi: & quæcunq; loquar fac mẽte reponas,
Sed prius hinc operæpretiũ est secedere paulum,
Iuimus: atq; alta in specula consedimus ambo,
Vnde maris terræq; orbem spectare licebat,
Tunc has diuino deprompsit pectore voces,
Esse malæ per se nequeũt: nec sponte suapte
In vitiũ tendũt animæ: quarũ æthere ab alto
Est genus: & quarũ diuino e semine origo est:
Nec praua esse potest per se natura animarũ
Quas deus ipse creat: quo nil authore mali fit
Sed sunt q̃dam aliæ causæ, quæ in tartara cęca,
Detrudunt miseras: & multo crimine fœdant,
In primis vero corpus: nã carceris instar
Est animæ: quã dum membrorũ nexibus arcte
Implicat: æthereę mentis suffocat acumen:
Haud secus ac intus positã uas fictile flãmam:
Et nebulæ nitidũ obducunt hyperionis orbem,
Tunc aĩa ipsa subit cunctarũ obliuia rerum:
Tunc bibit infernam lethen: rasæq; tabellæ
Efficitur similis: quã dextera nulla notauit,
Ergo ita captiuã et moribũdo in carcere clausam,
Mille q̃dem illudunt pestes: mille vndiq; monstra
Oppugnãt: quaq; arte valẽt euertere tentant,

Qualis viminea dũ forte q̃escit acanthis
In cauea: mulcens vario sua fata canore:
Ad quã prorepit summisso corpore fallax
Aelurus miserãq; infestans undiq; terret,
Venator murũ Aelurus uolucrũq; peremptor:
Illa autẽ metuens rabiem prędonis: in omnes
Obuolitat partes: ac se fugitando tuetur,
Interea alter adest hostis: similiq; furore
Attonitam infestat, donec per latius æquo
Vnguibus ĩmissis prensam extrahit interuallum,
Et solito extractã mandens cũ murmure glutit,
Talis diuerso hinc illinc vrgetur ab hoste
Infœlix aĩa: & fugiens hæc retia, in illa
Incidit: humaao dum corpore clausa tenetur,
Nescit enim q̃d agat: quo se retrahat ue ferat ue,
Et decepta boni specie velut ebria nutat,
Vnde nisi auxilio monitoris & arte docentis
Paulatim in lucem e tenebris ducatur opacis,
Deteriora petit semp̃, meliora refutans,
Prima igitur labes animę & contagio prima
Pręcipuũq; malũ, quod culpa corporis illi
Euenit, est veri atq; boni ignorantia, de qua
Iudiciũ falsum exoritur, quę maxima pestis
Humano est generi, de qua duo monstra creantur
Stultitia atq; scelus, sed ab his mala cuncta duobus

Proueniunt, quæcũq; hoíes patiuntur agunt ue,
Quippe oẽs peccant: vel ꝙ bona falsa sequuntur
Stultitia mõstrante uiam: vel ꝙ scelus illis
Immittit stimulos: q̃bus in facta impia aguntur,
Propterea recte aut stultus dici aut sceleratus
Ille potest, q̃squis peccat ratione relicta:
Verꝫ in parte aíę quę cõcupit, ipsa resedit
Stultitia: atq; illic habitans tentoria fixit,
In parte autẽ alia quæ irascitur, est scelus: armis
Terribile atq; dolis & lethiferis aconitis;
Hi duo sunt reges magni: & magna agmina ducũt
A tergo: humanũq; genus populatur vterq;,
Ambo etenim ueri expertes, falsoq; creati
Iudicio (ut dictũ est) aĩas in carne sepultas
Naturæq; suę ĩmemores, ac lucis egentes;
In tria stagnia erebi & mortis, ducũtq; trahuntq;,
Quoꝝ vnũ fertur limosum: illiq; voluptas
Pręsidet: ast aliud spinosum dicitur: in quo
Regnat auaritia: & lucrandi effrena cupido,
At reliquo est nomen fumoso: cuius habet ius
Imperiũq; tenet, sitibunda superbia honoris:
In tribus his stagnis animaꝝ maxima toto
Turba perit mundo: hæc illis ĩmensa ruina est,
Nã quæcunq; vndis mergũtur talibus: illas
Perdit amor carnis, fugitiuorumq; bonorum:

Nec se ultra agnoscunt, cœliq; obliuia potant,
Vsqueadeo ut vitam præterq̃ corporis ullam
Esse negent, se seq; aboleri in funere credant,
O uiles crassasq; animas, & ab æthere prorsus
Auersas: nil egregium & sublime putantes,
Sed pecudum more in terras tantũ aspicientes,
Sunt & causæ aliæ, propter quas efficiuntur
Prauę animę: vnde malis multis iure afficiuntur,
Nanq; vbi densantur nubes: pluuiæq; creantur:
Et venti horrisono cõcursu fulgura gignunt:
Illic prauorum sedes est dęmoniorum,
Quoꝝ opera fiunt pestes, insanaq; bella,
Et tempestates, terra pelagoq; furentes,
Horum astu, suasu, hortatu, impulsuq; doloq;,
Turba ignara hoíum ruit in turpissima quæq;
Flagitia: hinc recti hinc obliuiscuntur honesti,
Sed quoniam tentatores & dęmones istos
Peruersos, paucis concessum est posse videre,
Pauci ideo credunt, vsq̃ reperirier illos,
Immo aliud nihil esse putant, q̃ nomen inane
Plæriq;: ac veluti ęgrotorum insomnia rident,
Tu tamẽ hunc abs te errorem propelle, meisq;
Crede: fidẽq; adhibe, nam sunt uerissima, dictis,
Vtq; scias melius, nullas me fingere nugas:
Iamiam oculis, faxo, proprijs tute oĩa cernes,

Sed prius hic tẽtare opus est, thaumãtida votis,
Quæ mandata solet iunonis ferre per auras,
Dissipet vt uento nubes, cœlũq; serenet,
Impediat ne te spectantem turbidus aer,
Ergo Irin supplex tali sum uoce precatus,
Iri decus cœli, uario spectanda colore,
Quę nube ingentem roranti porrigis arcum,
Aduersoq; sinu radiantis lumina phębi
Excipis, absorptasq; ad nubila conuehis vndas,
Iri hominũ stupor, & iunonis nuntia magnæ,
Thaumantis vere proles miranda vetusti,
Redde precor nobis pulsa caligine, clarum
Aethera, & æolio imbriferos pulcherrima claude
Carcere diua notos, proq; his permitte serenos
Stellantis cęli borean percurrere campos,
Continuo his dictis, septem de parte trionis
Emicuit boreas, & siccis flatibus omnem
Aera purgauit late, purũq; reliquit,
Post hęc nescio quo irrorans mea lumina succo,
Dux meus, aspice ait, iam mundi arcana videbis,
Pandite nũc vestros fontes, vestra antra, sorores
Quę iuga lauriferi parnasi excelsa tenetis,
Et mihi (nãq; opus ẽ) date cẽtũ in carmina lĩguas,
Vt possim aereos reges populosq; referre
Ludificatores hoĩum, scelerũq; magistros,

Qui assidue uexant mortalia cuncta, suisq;
Artibus, humanas trudunt in tartara mentes,
Hic ubi puniceo coniux tithonia curru
Oceano emergit primum, primumq; nitescit,
Nocturnas abigens rubicunda luce tenebras,
Ingentem uidi regem, ingentiq; sedentem
In solio, crines flammanti stemmate cinctum,
Pectus & os illi turgens, oculiq; micantes,
Alta supercilia, erectus similisq; minanti
Vultus erat, latę nares, duo cornua lata,
Ipse niger totus, quando nigra corpora prauis
Dęmonibus natura dedit, turpesq; figuras,
Dens tamẽ albus erat, sannę albę utrinq; patẽtes,
Alę humeris magnæ, quales uespertilionum
Mẽbranis contextæ amplis, pes amplus uterq;,
Sed qualem fluuialis anas, qualem ue sonorus
Anser habere solet, referebat cauda leonem,
Nudus erat, longis sed opertus corpora villis,
Multa illi ad stabat turba, innumerusq; satelles,
Circũ aderant lõge lateq; quot agmina Xersem
Non habuisse puto, peteret cũ marte pelasgos
Infœlix, vix inde fuga rediturus inermi,
Quisq; suis uncum manibus follemq; tenebat,
Folle qdem ut capita inflarent ventoq; replerent
Illorũ quibus aut magnas fortuna dedisset

Diuitias:uel quos doctrina,robore,forma,
Nobilitate,alijs multis præstare uiderent,
Vnco autem,ut quos ĩplessent petulantibus auris
Iam satis atq; super:fumosa in stagna tumentes
Pertraherent prędã ranis colubrisq; futuros,
Atq; alijs habitant illo quę gurgite monstris,
Regi huic quẽ dixi nomen fuit estq; typhurgo,
Sic etenim aiebat declarans cuncta meus dux,
Post hęc occiduas qua titan uergit in undas
Et prono curru extremis impendet iberis,
Sollicitam direxi aciem:similemq; priori
Prospexi regem,sublimi in sede locatum,
Aplesto cui nomen erat populosq; regebat
Spirituũ ĩnumeros:solis quoscunq; cadentis
Fert regio:atq; plagis quicunq; morantur in illis,
Dipsada qsq; manu dęmon gestabat & uncum:
Tunc iouis atq; aretes natus,uiden,inqt,ut ipsos
Quisq; suũ irritent angues:digitisq; lacessant:
Vt morsu grauiore petant:grauiore ueneno
Inficiant terrenorum hoĩum uilissima corda,
Nam qui pestiferi læduntur uulnere dentis:
Amittunt mentem miseri,& cœlestia prorsus
Despiciunt;tantaq; siti uexãtur,ut unq̃
Expleri nequeant:frustraq; bibendo laborent,
Dumq; ita nequicq̃ semp sitiuntq; bibuntq;,

Immemores mortis,sortis,cœliq; suiq;:
Ecce adsunt diris armati dæmones uncis:
Abripiuntq; illos:& adhuc sitientia figunt
Guttura:spinosi stagni mergenda sub undas;
Illic ĩnumeris pœnis plectuntur,& illic
Plurima mõstra latent:præsertim plurima hirudo
Morsibus asiduis quorũ,noctesq; diesq;
Intolerabiliter cruciati:deniq; reddunt
Quẽ uiuendo alijs olim extraxere cruorem,
Nec tales minuunt longißima sæcula pęnas,
Ergo hic rex facit:& punit quos fecit auaros,
His dictis conuerti oculos ad frigida mundi
Sidera:qua geminam noster polus aspicit arcton,
Et sua semp agit circum sarraca bootes,
Illic regem alium uideo,innumerasq; malorum
Spirituũ turbas:aquilonia regna colentes,
Gestantesq; hamos manibus:tũc dux meus inquit:
Rex hic qui gelidis boreæ dominatur in oris;
Luxuriæ atq; gulæ est princeps:ideq; Philocreus
Nomen habet,nõ fraude alijs neq; uiribus ĩpar,
O quantum noxę cęcis mortalibus affert,
Nanq; hamis quos ipse uides,dulcem ĩserit escam:
Infectam tamen occulto stygioq; ueneno,
Hisq; capi iubet insulsos,stagniq; lutosi
In uada nigra trahi captos:& gurgite mergi,

Qui mox mutati in brutorũ corpora,fiunt
Porci,asini,tauri,uulpes,ursiq; lupiq;,
Atq; alia,humanę quę sunt expertia mentis,
Nec satis hoc,uespis,crabronibus,& scarabęis,
Torquentur miseri aßidue,quę plurima in illis
Obuolitant ripis:animalia,ibiq; morantur,
Talibus oblectant placantq; philocrea pęnis,
Gaudia qui carnis,spreta uirtute sequuntur,
Hęc ait,ast ego qua uertex decliuior austrum
Nubiferũq; notũ gignit,genitumq; per oras
Anguiferę lybies,spatia in contraria mittit,
Prospiciens visu intento,quanta agmina cerno,
Et quantos paßim conuentus dęmoniorum,
Hinc atq; hinc,nigris alis per inane uolantum
Rex erat in medio magnus,magnaq; corona
Insignis,qui torua acie,vultuq; maligno,
Vibrabat stridens linguã patulo ore trisulcam,
Vipereũ in morem , & virus saniemq; vomebat:
Qualem murenę coluber stimulatus amore,
Gaudia coniugij metuens temerare veneno,
Effundit summo in scopulo,effusamq; reponit
Cautibus in rigidis,mox saltu pręcipitem se
Deijcit in medias sinuosi fluminis undas,
Sibilaq; ingeminãs,charã uestigat amicam,
Illa sono audito,confestim occurrit amanti,

Multipliciq; ambo coniungunt corpora nexu,
Ast ubi iam ueneris tandem est expleta uoluptas:
Emergit lętus coluber:pestemq; relictam
In scopulo repetit prudens:suaq; arma requirit,
Quę si amota videt uel proculcata:dolore
Afficitur tanto:ut męrens vitamq; perosus:
Terq; quaterq; caput saxis illidat acutis,
Donec morte animã,& curas simul exuat oẽs,
Iste igitur rex talis erat:talesq; videbam
Esse suos populos:plærunq; est regis imago
Vulgus,& ad mores accedere principis optat,
Dextra erat ipsorum fallaci armata dolone:
Liuidaq; ora,atri dentes;spumosaq; labra,
Regẽ hũc ĩuidiæ eẽ patrẽ dominũq; Timalphes
Aiebat referens:ipsumq; Miastora dici,
Quo instigante sui mortalia corda ministri
Tartareis ĩplent spumis:tunc improba pestis
Diffundens se se,totos contaminat artus,
Præsertimq; oculos angit,ne prospera ferre
Alterius poßint:intabescuntq; uidendo,
Postremo infixis per terga dolonibus,ægras
Extrudunt animas:triplici quas gutture mandit
Cerberus:& mansas aconita in tristia vertit,
Corpora Scorpiones fiunt & acumine caudæ
Quãuis blanda illis uideantur brachia lędunt,

Sed tu iam medias contemplare aeris oras,
Sarcotheonq; vide: q rex est primus, & idem
Pessimus: hunc alij reges metuuntq; coluntq;,
Huic seruit qcquid tenet orbis dęmoniorum,
A quo, ceu quodam centro, genus omne malorum
Emicat, vt radij solis de corpore manant,
Aspexi hunc igitur, sæuum horribilemq; superbo
Extantē solio: scelerataq; sceptra tenentem,
Sāguineæ Cristæ huic surgunt, & cornua septem,
Erecta: & totidem ingentes referentia turres,
Auribus atq; oculis lucent & naribus ignes,
Oraq; fumosas euoluunt grandia flammas,
Heu quot habet secum comites: quātasq; phalāges
Instructas telis & bombiferis tormentis
Iste tyrānus agit: tanq̄ perfringere cœlum
Vellet: & ętherea superos depellere ab aula,
Tunc mihi ductor ait: fuit hic pulcherrimus olim
Supremoq; ioui charissimus; at mala mentis
Conditio, & lętis cognata superbia rebus,
Attulit exitiū misero; par nanq; volebat
Esse deo: cupiens ęqualem sedis honorem,
Proinde relegari meruit: iussusq; Michael
Constituit certos illi inter nubila fines,
Sæpe tamē priscę laudis: veterumq; bonorum
Non oblitus adhuc: & spe delusus inani,

Bella mouet superis: cœlumq; irrūpere tentat,
Hinc fragor: hic tonitrus: metuēdaq; fulmina fiūt
Horrificiq; ignes nigranti nube coruscant,
Terrētur pecudes: humanaq; corda tremiscunt,
Sed furit in cassum: & uexat labor irritus illum,
Nec potis est vltra æthereos intrare penates,
Quiq; prius lucis lator, diciq; solebat
Lucifer: est nūc noctis amans: gaudetq; vagari
Per noctē: lemures secū & fantasmata ducens,
Perq; diē interdum: quoties committere quęrit
Armatas nebulonum acies: & sternere cęsis
Corporibus cāpos, vel quum crudelia nautis
Fata parat: miserasq; undis operire carinas,
Aut quū grāde aliud tentat scelus: ille etenim tūc
In lucem prodit: sed clam: mittitq; latenter
Ad loca certa suos famulos: qui corda malorum
Instigant hoīum: furijsq; audacibus implent,
Et taciti inspirant mentē: non voce loquuntur,
Ast ego quæso inq̄ mi dux, iam dęmones istos
Mittamus: resq; humanas tandem aspiciamus,
Nāq; hac de specula facile est terramq; fretumq;
Cernere: nō leuiter nos hæc spectacla iuuabunt;
Cœpimus ergo ambo mortalia contemplari,
Mirabar primum uario distincta colore
Corpora, nā mediæ gens est quę proxima Zonę

Nigra erat: & crassis labris crispisq; capillis:
Et nuda, aut simæ corio male tecta capellæ,
Quæ vero gelidis boreæ reperitur in oris:
Vincebat candore niues: & frigora longis
Vestibus, ac multo uix defendebat amictu,
Hanc illamq; inter gentem quicunq; morantur
Innumeri populi, nigro tinguntur & albo,
Sed magis atq; minus, quanta est distantia solis,
Talia dum stulte admiror: quid friuola curas?
Quid uanos spectas humana in carne colores?
Dux meus inqt, erit melius perpendere mores:
Atq; aiorum habitus uarios, operũq; figuras;
Ex quibus agnosces, meq; ostendente videbis,
Quæ sit uita hoium: & quantũ chaos erret in illa,
Principio tibi finge manum quæ pollice cœlum
Aspiciat, passis digitis, & pollice in ipso
Pone hoium genus illorum quibus optima mens est,
Qui res humanas spernunt, diuinaq; tantum
Mirantur: qbus in primis sapientia cordi est,
Qui cõtẽplari naturam atq; æthera gaudent,
Innocui, mites, iustũq; piumq; colentes,
Quos neq; diuitiæ capiunt neq; turpia carnis
Gaudia: nec tumidi splendor titillat honoris,
Cœlestes homines humano in corpore diui,
Rari adeo, perfecta etenim sunt omnia rara,

O vtinam talem te iuppiter esse iuberet,
Proximus huic digito est idex: ubi ponere oportet
Prudentes homines: genus hoc est qppe secundũ,
Estq; bonum, tamẽ in terras decliue: regendis
Vrbibus ac populis aptum, rebusq; gerendis,
Iustitiã colit atq; fidem, moresq; pudicos,
Non tamẽ exutũ est terreno prorsus amore,
Cui si quando Deus rerum permittit habenas
Imperijq; decus, tunc aurea sæcula fiunt:
Tunc floret uirtus, terrasq; astrea reuisit,
Pax uiget: & vitium duris cohibetur habenis,
Post sequitur medius digitus qui infamis habetur,
In qua sede aliud genus est tibi constituendum,
Illorum: quibus est magnæ sollertia mentis
Ingenijq; vigor: necnon uis magna loquendi,
Sed praui sunt: iniusti: vitijsq; referti,
In terras curui: nunq̃ æthera suspicientes,
Astuti inprimis, falsoq; in pectore vulpem
Gestantes, turbamq; ignaram decipientes,
Cũq; odio virtutẽ habeant, cũ numina temnant,
Se simulant iustos tamen ac virtutis amantes,
Proq; albis nigra & pro nigris alba loquuntur,
Oĩa uel lucri faciunt uel laudis amore,
Nec nisi presentem vitam sperant ue timẽt ue,
Hi sunt qui semp prudentibus aduersantur,

Armatiq; dolis:confidentesq; fauori
Quē sibi seruitio turpi vel munere blando
Conciliare solent:sanctis conatibus obstant
Prudentū:& nubem veris ratoinibus obdunt,
Quæ si non prosunt artes:tunc res agitur vi,
Vtuntur ferro flammis atroq; ueneno,
Lędere si nequeunt furtim:grassantur aperte:
Ergo his militibus,se se ac sua regna tuetur
Ipse malus dęmon:tali se robore fulcit,
Tali prę sidio terrā sibi subijcit omnem,
Nam longe plures sunt & longe asperiores
Astuti q̄ prudentes:ideoq; reportant
Palmā plærūq;:& uicta probitate triumphant,
Qui quū septra tenent & p̄sunt urbibus:ętas
Ferrea regreditur:mauortia bella resurgunt:
Iustitiam & leges uincit furor,omnia demum
Bacchātur vitia īpune:& iacet obruta virtus,
Hoc hoīum genere est nullū sceleratius,inter
Mortales,nec cœlicolis odiosius ullum est,
Proxima stultoꝝ est sedes:quartoq; locari
In digito debet:stultorum maxima turba est,
Quis nescit:gaudet stultis natura creandis,
Vt maluis atq; vrticis & vilibus herbis,
Hi sunt obtuso ingenio crassoq; cerebro,
Et nihili pendunt animi bona:solaq; ventris

Et ueneris pecudū ritu oblectamina quęrunt,
Quos bipedes asinos ipsi mille artibus atq;
Insidijs capiunt astuti,plurima eisdem
Persuadere solent iniusta & falsa:suoq;
Eloquio quocunq; uolunt ducuntq; trahuntq;,
Credula quandoquidē est stultoꝝ ceu puerorum
Turba,sed in vitium magis,hęret opinio semper
Illis deterior,quibus est quoq; deterior mens,
Hinc est ꝙ stulti astutoꝝ q̄ prudentum
Promptius auscultant dictis,& credere malunt,
Quippe ferunt praua astuti,& plęrunq; dolosa
Consilia:& vitiū pulchro sub cortice velant,
Sed licet in multis astuti ludificentur
Hos quos dixi asinos:tamen una superstitionis
Est facilisq; via:& cunctis iam cognita sæclis,
Qua astuti in primis vtuntur nanq; deorum
Addicunt se se templis,ac sacra ministrant,
Tunc implent vrgentq; metu insulsissima corda
Stultoꝝ:terrentq; minis,nisi numina placent
Muneribus,redimātq; datis sua crimina nūmis,
Quos ipsi mox accipiunt:quibus & sua sæpe
Scorta sacerdotes casti:mulasq; saginant,
Nēpe sacerdotū qualis sit vita,modusq;
Fallendi stultos quis non videt:attamen ipsis
Hæc īpune licent,tanta est clementia regum:

Dūtaxat ludo ventri ueneriq; vacantum,
Hæc quoq; dij faciles tolerant:paruiq; videntur
Pendere:qua ſua ſacra manu quo pectore fiant:
Quo probro in terris,quo ue afficiantur honore,
Sed redeo ad ſtultos:quos quando extollit, & alto
Collocat in ſolio,cupiens fortuna iocari,
O quot ſtultitijs tunc omnia plena videbis,
Quas memorare nimis longū foret,ĩprobitas tūc
Exultat,uirtusq; mouet contẽpta cachinnum,
Tum choreis lautiſq; epulis,varijſq; uacatur
Ludis atq; iocis,tum ſcurrarum ac meretricum
Agmina cernuntur paſsim,tum ſola uoluptas
Turpis & inſipiens,tota dominatur in urbe,
Qualis enim rex eſt:talis quoq; ſubditus illi
Eſſe ſolet populus,ſtudijſq; tenetur eiſdem,
Non eſt ſola tamen ſtultis cognata uoluptas,
Ira frequens etiam quatit illos,pronus in iram
Stultorũ eſt aĩus:facile excandeſcit,& audet
Omne ſcelus:quoties concepta bile tumeſcit,
Tunc ferri ſceleratus amor,rixęq; cruentæ
Surgūt,& gelidæ dant plurima corpora morti,
Ergo ferũ genus hoc hoĩum eſt:ualdæq; cauendū,
Vltimus eſt digitus minimus:quo ſæpius aures
Scalpuntur,diciq; ideo ſolet auricularis,
Hic locus eſt inſanorũ,qui mente videntur

Exuti:quibus eſt uſus rationis ademptus,
Quorū ſi nunq̃ ceſſet furor,expedit illos
Oppetere,& tantū moriendo relinquere morbū,
Ergo hoĩum duo ſunt genera & nō plura bonorũ,
Cętera,nam mala ſunt,uitato ſedulus,aut ſi
Non vitare potes,ſaltem irritare caueto,
Nā furit atq; ferit ſæuiſsima bellua uulgus,
Poſtq̃ ſic fata eſt proles areteia,nunquid
A uitijs (inq̃) poſſunt ad honeſta uocari
Officia:aſtuti & ſtulti: an uia nulla medendi eſt
Criminibus: uel ſi qua via eſt,ediſſere quæ ſit,
Tali aūt mihi tunc reſpondit uoce Timalphes,
Natura ut multos humano in corpore morbos
Ingenuit,ſic multa aĩo mala contulit ægro,
Atq; ſuos parti vtriq; eſt largita labores,
Aſpice quanto hoĩum genus amplectatur amore,
Opportuna tamẽ medicamina multa creauit,
Quod niſi feciſſet,nimis iracunda fuiſſet,
Ergo eadem nocuit quæ profuit,vtq; nocendo
Ingenioſa fuit,fuit ingenioſa medẽdo,
Vt dubites mater ne,an ſit dicenda nouerca,
Sed nūc mittamus morbos & pharmaca quæ ſunt
Corporis,iſta patent iam multis edita libris,
Deq; aĩo,vt melius quæ me paulo ante rogaſti
Percipias,quātū res poſtulat ipſa loquamur,

Principio ut iussu naturæ rustica tellus
Vrticas tribulosq; & vilia gramina gignit;
Ni cultura frequens adsit: multoq; labore
Ingratas rastris ac vomere dissipet hærbas,
Nec satis hoc, opus est etiam bona semina ibidem
Spargere: & assidua sparsis insistere cura,
Sic animus, dum corporeo stat carcere vinctus,
Horrescit densis vitiorum sentibus, & fit
Pœne ferus, nisi prudenti cultore iuuetur,
Qui vitia expungat: uirtutesq; inserat apte,
Sed quæ sit cultura animi fortasse requiris,
Est sophia est inq̃ sophia, hanc intellige, mores
Quæ docet: atq; probos homines facit, & uiuendi
Recte monstrat iter mortalibus, ut pietatem
Iustitiamq; colant suadens, & crimina uitent,
Sola hæc nimirum sophia & sapientia vera est,
Non ea, cui passim medici uafriq; cuculli
Temporibus nostris incumbunt nocte dieq;,
Quęrentes rerum abstrusas euoluere causas,
Naturæq; intus latitantis pandere claustra,
Materiã primam, uacuũq; ac mille Chimeras
Inflatis buccis ructantes, ut videantur
Docti, & rugosas distendant ęre crumenas,
O bellam sophiam, cuius studiosa iuuentus
Aut inhiat lucro, aut sterili ambitione tumescit,

Sed nil candidior, sed nil moratior exit,
Non hęc est cultrix, animi, & sapientia dici
Iure nequit, potiusq; vocanda scientia, si non
Ambiguos veri calles decepta relinquit,
Ergo hanc qui didicit scit non sapit, atq; scientis
Nomen habere potest forsan: sed non sapientis,
Hæc duo sunt etenim spatijs disiuncta reductis,
Suntq; operum diuersorum, sapientia fructum
Producit vitæ, fert ipsa scientia florem,
Prodest illa, sed hæc ornat, considerat illa
Quę sunt ĩtra hoĩem, hæc circa exteriora uagatur
Illa piũ ac iustũ, hęc doctum facit atq; disertum,
Proinde animi cultrix, sola est sapientia, mores
Quę docet (ut dixi) hęc etenim uitia omnia uellit,
Virtutesq; serit, quas cœlesti irrigat imbri,
O humani generis lux, o uia uera salutis
Pręsidium, portus, solamen, regula uitę,
O pax & medicina animi, o uenerabile asylum,
Suauior ac potior sapientia nectare, quis te
Quis te nũc amat aut sequitur? tibi qs locus aut qs
Est honor in terris? quondam regnare solebas
In templis, in porticibusq;, & gymnasiis, &
Concilijs regũq; aulis, nunc cognita nulli es,
Sed pro te regnãt nugę, & mera somnia uatum,
Quid nunc in ludis pueri ĩprudensq; iuuentus

Discit: fabellas turpes, vel prorsus inanes,
Ecce sedens alte præceptor codice aperto
Excreat, & postq̃ circũ spectauit hiantes
Arrectasq; aures tironũ, uoce sonanti
Aut tragicas laruas, aut comica scorta referre
Incipit, aut veteꝝ insanos effutit amores,
Aut ꝗd mõstrosum & sæuũ & plorabile narrat,
O caput elleboro dignum, sic pectora pura
Imbuis: & reꝝ ignaros hac fruge saginas:
Hoc sale cõditur tenera ac petulantior ętas:
Nõ pudet his nugis absumere turpiter æuum:
Hinc tot vbiq; vides prauos: tot vbiq; scelestos,
Hinc & tanta seges vitioꝝ crescit vbiq;,
Quando nulla animis cultura adhibetur honesta,
O corruptores non cultores puerorum:
Discite vos prius: inde alijs ostendite rectam,
Viuendi formã, & sanctos inducite mores;
Ne pecudũ ritu vitã ducatis inertem,
Tu vero stellate audi, te nanq; docebo
Et paucis: qua animus tibi sit ratione colendus,
In primis vnũ esse Deũ meditare frequenter,
Immẽsum, ęternũ, summum: optimum, & oĩpotẽtẽ:
Qui cœlum, & toto fulgentia sidera cœlo,
Cęteraq; aut oculis apta aut non apta videri
Ex nihilo, nutu solo, sine tempore fecit,

Factaq; perpetuo studio seruatq; regitq;,
Hunc venerare time cole lauda & sæpe precare:
Nocte dieq;: oritur cum sol: cumq; occidit, & cum
Aequali spatio meta disiunctus vtraq; est,
Nam prima est virtus, prima est sapientia: regem
Cælicolum patremq; hominũ cognoscere ãmare
Sincęroq; animo laudare timere precari,
Hoc sine virtutes alias nihil esse putato:
Hoc vero solum pæne est satis, ergo teneto
Corde ac monte deum sæpe: & sæpe ore vocato,
Hac pietate potest tibi nil contingere maius,
Hæc ad virtutes alias est ianua, quippe
Diuino nequeunt prorsus sine numine haberi
Virtutes aliæ: & nequeunt vitia ipsa caueri,
Præterea ciues cæli angelicasq; cohortes:
Et summi regis famulos sanctosq; ministros
Diuinæ maiestatis iussa efficientes:
Adstantesq; illi fœliciter omne per æuum
Aetheris in campis puri semperq; sereni:
Sæpe pijs precibus supplexq; orare memento:
Vt tibi præsto ad sint: & sæua pericula pellant,
Dignenturq; deo te commendare, profecto
Possunt atq; solent multum prodesse roganti
Angelicæ mentes: humanaq; vota secundant,
Nec sis tu e numero illorũ (caue quæso) putãt qui

Nil melius naturam homine ac nil dignius vsq;
Finxisse, insani: cum tot terraq; mariq;
Viuere conspiciant animalia: in æthere credunt
Stellarumq; globis nullos habitare colonos,
Et deserta poli censent spatia ampla beati,
O curuas animas: o pectora plena tenebris,
Percipere humani sensus non omnia possunt,
Plurima sunt quæ oculos fallũt: sed mẽte vidẽtur,
Vnde acies mentis potius ratioq; sequenda est,
Quæ docet esse deos: cælumq; habitarier, ergo
Aut stellæ dij sunt: aut lucida templa deorum,
His fundamentis iactis: amplectere deinde
Iustitiam: & per te nulli vnq̃ iniuria fiat,
Sed verbis alijs ve modis fuge lædere quenq̃,
Quodq; tibi nolles alijs fecisse caueto:
Quodq; tibi velles alijs prestare studeto,
Hæc est naturæ lex optima, quam nisi adunguem
Seruabis: non ipse deo mihi crede placebis,
Postq; obitum infælix non aurea sidera adibis,
Alterius famam vel honorem tangere uel rem
Inuidia aut ira aut suadente cupidine noli,
Immo iuua quos esse bonos intelligis omni
Sedulitate: malisq; interdum gratificare:
Quo tibi vel nunq̃ noceant: vel parcius obsint,
Nec te a iustitia retrahant mala munera: amor ue

Aut odium, nanq; hęc tria sunt: quæ lumina mẽtis
Præstringunt: rectoq; homines a limite trudunt,
Sed memor esto dei semper: mortisq; futuræ,
Post hęc illecebras omnes fuge corporis: atq;
Fræna voluptati durissima pone, voluptas
Improba perniciem ingentem mortalibus affert,
Nil magis aduersum est virtuti, tendere sursum
Nititur assidue cognata ad sidera virtus,
Contra inimica polo semper petit ima voluptas
Et pecudum in morem despectat cernua terram
Suffocans animi vires & corporis, vnde
Ignauos facit: & morbos inducit amaros,
Hæc illa est circe hæc syren: hic hamus iniqui
Dęmonis: hoc laqueo ĩnumeros capit, & phibet ne
Post mortem patrij redeant ad limina cæli,
Callidus: & secum tenebris includit auernis,
Has ergo insidias hoc blandum & dulce veneni
Hostis tartarei quantum potes aufuge cautus,
Ne te pœniteat frustra cum serior ætas
Sentiet ingenium famam rem membra perisse,
Exiguo mellis gustu: & dulcedine inani,
Tunc etenim vt multi dices, o tempora pulchra
Quam male uos noui, quo fugistis: miserum me,
Si mihi nunc reddat pueriles iuppiter annos:
Et liceat samios iterum contingere ramos:

Pergam illuc dextro quo tendit littera cornu,
Sit licet angustus limes: perq; ardua surgat,
Est melius virtute nihil: quæ permanet omni
Tempore: quæ laudem tribuit: largitur honorē,
Censum auget: vitam seruat: post funera durat,
At me infælicem decepit blanda voluptas,
Quæ iampridem abijt: meq; inter dāna reliquit,
Nanq; ego dū iuuenis meretricia lustra frequēto:
Dum vētri & somno & ludo sum deditus amēs:
Discere nil volui: studium librosq; perosus,
Contempsiq; bonas artes, nunc (heu) video me
Indoctum infamem sine nummis corpore fracto,
Mente hebeti sensu obtuso vixi hactenus: vt qui
Dum stertit, vigilare tamen se credit: & errat,
Talia ab ignauis iactari verba frequenter
Consuernnt: vbi iam morti vicina senectus
Expendit sero male ductam examine vitam,
Maxima pars pecore amisso præsepia claudit,
Tunq; sapit: quum calua retro fortuna recessit:
Et medicum quærit: quum spes est nulla salutis,
O miseri: dum tempus adest: agnoscite tempus,
Nam fugit hora leuis: nec scit fugitiua reuerti,
Nil lachrymæ & gemitus defuncto corpe ꝓsunt,
Vtilis est medicina suo quæ tempore venit,
Quare tunc opus est quum florere incipit ætas

Virtutē amplecti, tunc rectū carpere oportet
Viuendi callem: & studijs incumbere honestis,
Tunc est utendū ratione, animusq; regendus
Consilio, dum mollis adhuc, ne forte malarum
Melle uoluptatū captus, petat auia pręceps,
Qui sapit, hic sapiat cito, nam sapientia sera
Proxima stultitię est, fertq; importuna dolorem,
Deplorans frustra graue & irreparabile dānum,
Est tibi pręterea sitis improba diuitiarum
Omnino, & scelerata auri vitanda cupido,
Nanq; ubi auaritia est, habitant ferme oīa ibidem
Flagitia, impietas, periuria, furta, rapinę,
Fraudes atq; doli, insidięq; & proditiones,
Iurgia, & īfandę cędes, quid singula narrem?
Deniq; sordidius nil est, nil peius auaro,
Qui totus terrę īmersus, ceu talpa, cupit nil
Nil amat agnoscit ue aliud, q̄ munera terrę,
Propter quę solet omne scelus patrare, deumq;
Nullū alium præter nūmum, uesanus adorat,
Nec uidet infœlix, q̄ sit fragilisq; breuiq;s
Vita hoīum, & q̄ mors contracto semper ab arcu
Excutiat gelidas humana in corda sagittas,
Nec iuueni parcat, nec docto, nec locupleti,
Sed quodcunq; caput, nullo discrimine pulset,
Sæpe etiam propius tunc sit, quū longius esse

Creditur: & subitos ferat improuisa tumultus:
At tu diuitias terrenas & bona cœcæ
Subiecta imperio sortis, nec pendere magni
Nec multũ curare velis, nam propria cuiq;
Non ea sunt: quę pro arbitrio largitur & aufert
Instabilis fortuna suo, uel morte recedunt,
Diuersos dominos permutatura vicissim,
Sunt alia inquirenda tibi bona: sunt potiores
Diuitiæ cupiendæ: omni quæ tempore durant,
In quas nec morti, nec sorti est ulla potestas,
Has cumulare tibi studeas noctesq; diesq;,
Nam vere tunc diues eris: uereq; beatus:
Cætera quæ vulgus demens miratur & optat,
Si tibi sint: nũmi, fundus, domus, & pecus: illis
Vtere, quis prohibet? iuste tamẽ atq; modeste,
Quũq; potes: miserere inopũ, et ne despice egenos,
Hoc pacto acquires laudẽ, ęternãq; salutem;
Et pro terrenis cœlestia munera habebis,
Nõ homo sed lupus est, quẽ nõ clemẽtia tangit:
Qui nõ alterius miseranda sorte mouetur:
Qui negat auxilium socio præstare roganti,
At si pauper eris: patienter sustine, & æquo
Pectore pauperiẽ tolera, magis ille sinistris
Casibus afficitur: plus curarum atq; laborum
Perpetitur: q plura tenet: cui plura dedit sors,

Deprimiturq; adeo rerum grauitate suarum:
Vt contẽplari nunq cœlestia possit,
Esse leuem & vacuũ terrenæ fecis oportet
Illum qui æthereas aio vult tendere ad arces,
Nã quo qsq; magis terrã petit: hoc magis, alto
Abstrahitur cœlo, superaq; a luce recedit,
Atq; vbi qsq; suos thesauros possidet, illic
Assidue cor habet, semper conuoluitur illic,
Est igitur multis paupertas vtilis, illos
Exonerans: ut ad astra volent leuioribus alis,
Sed tibi nõ minus est uitanda superbia, mater
Rixæ odijq;, urbes studia in contraria scindens,
Excidiũq; ferens multis, hac peste laborans
Olim Roma ruit, ciuili oppressa furore,
Hoc fuge tartareũ monstrũ, si quæris amicus
Esse dei: & tandẽ cœlo post fata potiri,
Nemo superbus amat superos, nec amatur ab illis,
Vult humiles Deus ac mites, habitatq; libenter
Mansuetos animos procul ambitione remotos,
Inflatos uero ac uentosos deprimit idem,
Nec patitur secum puro consistere olimpo,
Ergo utres tumidi, quid vestra superbia vobis
Quid tituli illustres, pręclaraq; nomina prosunt,
Quę cito mors rapit, & letheas mergit in undas?
Laudari a vulgo cupitis, vulgoq; placere,

Dicite,iudicij quid habet plebecula ueri?
Vos putat esse Deos,qd tum? cum sitis aselli,
Humana exterius tantum apparente figura?
Fallitis ignaros homines,non fallitis ipsos
Cęlicolas,imo his risum stomachumq; mouetis,
Nam vestros mores,occultaq; crimina norunt,
Sed vos,o,cęci,diuos nihil esse putatis,
Nec superesse aīas,extincto corpore vestras
Creditis,atq; ideo pręsentis commoda uitę
Optatis tantum,deridetisq; futuram,
Quā multę pecudes,humano in corpore viuunt,
Hinc vestri erroris causa est,uestræq; ruinæ,
Quod nil crassa acie,nisi corpora crassa videtis,
Nec veras res,sed rerū cognoscitis vmbras,
Maxima pars fumo gaudet,fumoq; repletur,
Stulti quid fumo est leuius:qd inanius? aut quid
Ridiculū magis esse potest,q̄ quærere honorem
Immeritū:& causas ueri contemnere honoris?
Aspicimus prauos,indoctos,mentis egentes,
Sublimi in solio positos,dominarier illis
Qui se sunt longe meliores:& quibus ipsi
Deberēt seruire magis,nēpe improba ludit
Rebus in humanis fortuna:& lege sine ulla
Omnia confundit,plęrunq; ad sidera tollens
Ignauos seruos,pistrino & carcere dignos,

At si sana foret:solis sapientibus orbem
Vt decet:ut par est:cōmitteret ipsa regendum,
Cuncta etenim recte fierent:legesq; uigerent:
Socraq; tractarent puri innocuiq; ministri:
Et dij se sinerent mortali luce uideri,
Sed personatis gaudet temeraria mimis,
Fert tamen ista Deus summus:qui talia posset
Corrigere,& cur nos etiā non ista feramus?
Quid prodest uerum firma ratione tueri,
Et nil proficere:atq; odium sibi quærere frustra?
Spernitur ac dānum patitur sapientia:cui non
Respondēt vires:quam nulla potentia fulcit:
Vnde tacere qdem præstat,tu despice laudes
Insulsas vulgi:& fortunæ munera cęcę:
Atq; deo studeas omni virtute placere,
Post cineres est verus honos:est gloria uera,
Quæ datur astrifero in cælo,iustisq; pijsq;,
Tunc mites humilesq; suo lætantur honore,
At stygia męsti lachrymant in valle superbi,
Postremo cōpesce irā,parit ira furorem
Turpia verba furor:uerbis ex turpibus exit
Rixa,ex hac oritur vulnus:de vulnere letum
Ira adeo mentem confundit:vt ebria bile
Feruenti,nequeat dignoscere quid sit agendum,
Iudicijq; expers plærunq; per auia tendat,

Mox dolor atq; pudor facta īconsulta sequuntur,
Ergo caue hanc, aīumq; rege, & te vince: ferendo
Fortiter: egregia est etenim patientia virtus,
Qua quicūq; caret, careat probitate necesse est,
Sitq; ferus: semper rixas & iurgia semper
Exercens, propria est nimirū rixa ferarum,
Pax uero tranquilla decet mortalia corda,
Vir bonus & sapiens, quærit super omnia pacem,
Vultq; minora pati, metuens grauiora, cauetq;
Ne paruo ex igni scelerata incendia, surgant,
Qui nil ferre potest: hominum cōmercia uitet,
Et solus degat siluis aut montibus altis,
Qui vero humanos cœtus urbesq; frequentat,
Discat multa pati frenisq; coerceat iram,
Dissimulans conceptam arcano in pectore bilem,
Nec facile, atq; leui de causa, abrumpere pacis
Vincla uelit: quantūq; potest ignoscat amicis:
Vt possit quā alijs ueniam dedit, ipse mereri,
Pauca hæc de cultura animi dicenda putaui,
Sufficiuntq; satis, potuissem his addere plura,
Sed cui sunt hæc pauca: illi non cætera deerunt,
Aduenientq; vltro, quæcunq; uidentur omissa,
Nam cōprenduntur tacite & clauduntur in istis,
Attamen interea sapientum incumbere libris
Est operæpretium: & rerum perquirere causas,

Deniq; doctrinis uarijs componere mentem,
Quippe aīus sine doctrina est ignauus hebesq;,
Hoc igitur pacto (ut dictū est) florescere possunt
Virtute ac meritis stulti astutiq;, colentes
Se se animumq; suum, & cœlesti sede potiri,
Talia dum memorat doctor meus: ecce deorum
Nuntius, Athlantisq; nepos, Ioue missus ab ipso:
Astitit, atq; iubet supera ad conuexa Timalphem
Ire citum, nanq; aiebat dudum esse uocatos
Cœlicolas omnes, Iouis ad tecta aurea summi,
Velleq; de rebus grauibus nonnulla referre
Momū utrum quosdā monachos in colle manentes
Extra vrbē cuius prope mœnia labitur, atq;
Intrat in adriacas piscosus Ariminus undas:
Diuitijs deceat priuari; & partibus, illis
Quas auferre solet cristatis uillica gallis,
Cum sint lasciui nimium, nimiumq; superbi
Et spernant omnes, & turpia multa licenter
Cōmittant, senis exēplo, qui præsidet illis,
Proh pudor: hos tolerare potest ecclesia porcos,
Dūtaxat ventri, ueneri, somnoq; uacantes:
Quo audito, confestim abiens Areteius heros,
Mercurio me cōmendat: qui ad tartara iturus
Plutoni secreta patris mandata ferebat,
Hic cōprensum arcte tenuit me; & nubila uexit

Per media in terras: quo tuscus tempore Clemẽs
Intra felsineos habitans cum Cęsare muros,
Florentinã vrbem longa obsidione premebat,
Ergo Athlãtiades, quatiens talaribus auras:
Peruenit tandem sancti ad prærupta Marini
Saxa: & stelliferę ferientes æthera rupes,
Inde breui lapsu; posuit me in pinguibus agris
Verruculi: mox infernas properauit ad oras,

Finis.

LIBER DECIMVS.

CAPRICORNVS.



ALVE Athlantiade: stygia de valle redisti
Tam cito? dic quæso: quidnam Plutonis in aula
Nunc agitur? fit rixa ĩgẽs, ingensq; tumultus,
Cur hoc? dicam equidem, quãquam festino reuerti
Ad superos: tanta est turcarum christicolumq;
Ac iudeorum turba illic: ut locus illam
Non capiat; vacui nihil est: sunt omnia plena,
Vestibulũ plenum, plena atria: regia plena:
Tẽpla, domus, plateę, fora, męnia, deniq; tota vrbs,

Et campi: & colles, & frondiferę conualles,
Vsqueadeo, ut se se ĩpellant, trudantq; vicissim,
Calcibus & pugnis & morsibus: aspra gerentes
Prælia: nã ferro nequeunt decernere manes:
Nec fas est illis, iterum succumbere morti,
Vix potui transire: & ditis limina adire,
Per densas vmbrarũ acies, cuneosq; coactos,
Fit via vi: irrũpens aditus, arctissima laxo
Agmina: disiiciens crebro huius verbere uirgę,
Tandem peruenio ad nigri penetralia Regis,
Quem video tristi efflantem suspiria vultu,
Postq̃ illi exposui patris mandata, iubentis
Solui Antichristum e cauea: terrasq; per omnes
Emitti, ut faciens miracula falsa, docensq;
Iã summã aduenisse diem, mũdiq; ruinam,
Oĩa perturbet: pecudes, hominesq; deosq;:
Imperat hoc etenim fatorum ĩmobilis ordo,
Quęso (inq̃) Pluton: cur sic es tristis? at ille
Nõne tibi indignũ, iniustũ, infandumq; videtur;
Vos adeo latum cœlum, immensumq; tenere,
Cũ sitis pauci: cũq; illuc vix hominum tres
Vel paulo plures, longo post tempore pergant,
Et me tam angusto in regno & paruo esse locatũ
Quo ĩnumeri ueniunt mortales qualibet hora?
Oẽs iudei, turcę oẽs, non tamen omnes

Christicolæ (fateor) sed certe portio maior
Huc huc descendunt: hæc ad uiuaria currunt,
Cur ad nostra magis mittuntur limina? uel cur
Ille meus frater qui possidet æthera: saltem
Presbiteros fratres monachos non accipit intra
Septa poli sedesq; suas & continet illic?
Nõ pudet hos homines qui in tẽplis tam bñ cãtãt:
Quaq; die: & sacris in turribus æra fatigant:
Qui tot thura adolent: tot scortorũ miserentur:
Qui soluunt alios: sua crimina soluere nolunt:
Qui uespillonum funguntur munere: & ornant
Templa deum statuis picturis atq; sepulchris:
Mittere ad infernas sedes: & plectere pœnis.
Millia quot non fert sitiens Appulia muscas?
Pontifices etiam summos nihil ille ueretur:
Immo iubet cunctis alijs peiora subire
Supplicia: unde Erebo miseri clauduntur in imo,
Atq; illic miris cruciatibus afficiuntur,
Quare Cilleni cum sidera summa reuises:
Dic fratri dic quæso meo: me cuncta libenter
Facturum quæcunq; iubet, sed consulat idem
Regno etiam nostro: & nostras non despiciat res,
Aut trahat hinc aliquot manes: aut tartara laxet,
His dictis faciam respondi: atq; inde recessi,
Nũc redeo ad superos: & me pperare necesse est,

I fœlix: nostriq; memor, tu Musa memento
Versiculos dictare mihi, nam charta parata est
Et calamus: nec scribenti grata ocia desunt,
Incipe: meq; doce, quali sophus ordine fiat,
Principio nasci fausto sub sidere oportet
Illum quicunq; est sapiens fœlixq; futurus,
Distat enim multum quali sub imagine a quali
Sub facie cœli quisq̃ nascatur: ut aiunt
Qui astrorum motus uires & nomina norunt:
Et geneses hominum obseruant: & fata recludũt,
O q̃ magna & q̃ miranda potentia cœli est,
Quo sine nil pareret tellus: nil gigneret ęquor,
Cœlum est oceanus rerum pater: astra sorores
Sunt nymphæ: omne bonũ in terras delabitur ĩde,
Esse igitur sapiens & fœlix nemo potest: qui
Nascitur aduerso cœlo stellisq; sinistris,
Permagni refert etiam: quos quisq; parentes
Accipiat: quo sit pacto nutritus: & a quo
Instructus, nam quos mores puer adbibit: & quas
Artes a teneris didicit: retinebit adultus,
Illa diu durant: animisq; tenaciter hærent:
Quæcunq; a primis nascentes hausimus annis,
Ergo sit probus & doctus prudensq; magister:
Qui puerũ instituat: cogatq; assues cere honestis,
Vtq; peritus eques nunc huc nunc torqueat illuc,

Indomitum: frænis simul & calcaribus vtens,
Nec tantum verbis moneat: sed valdius ipsum
Exemplis moueat, quid enim benedicere prodest:
Si malefacta aliud monstrant: verbisq; repugnāt:
In primis studeat lasciuis atq; scelestis
Arcere a socijs, commercia turpia sanctos
Corrumpunt mores, multi hoc periere veneno,
Vis tu nosse hominem qualis sit: perspice amicos
Illius, associant similes natura Deusq;,
Cum paribusq; pares habitant viuuntq; libenter,
Valde igitur caueant cum præceptore parentes:
Ne puer aut iuuenis lasciuus & improbus illum
Quem fore fælicem ac sapiētem gnauiter optant:
Moribus obscenis contaminet, heu facile omnes
Labimur in vitium, & facile ad peiora mouemur,
Interea puer hic quem fingimus vt sapiens sit:
Græcis incumbat libris pariterq; latinis:
Et quantum potis est euadat doctus, honestos
Perlegat authores & scripta in honesta refutet,
Indoctum raro esse probum contingit: & atras
Errorum in tenebras mentem ignorantia trudit,
Attamen a studio nimio, nimioq; labore
Abstineat: ne dum sapientia quæritur: amens
Fiat: vel morbum incurrat: se seq; trucidet,
Immodica officiunt: nec longo tempore durant,

Interdum genio indulgens animumq; relaxans
Et vacet: & ludat, nempe interiecta vigorem
Fert requies: reparant tempestiua ocia vires,
Sed quanq̃ dignæ scitu pulchræq; bonæq;
Disciplinæ omnes videantur: sunt tamen iste
Præcipuæ: & quę naturam & quæ sidera pandit,
Hisce igitur totis incumbat viribus: hasce
Perdiscat sophus hic noster iam grandior æuo,
Inq; harum studio grauiores conterat annos,
Et simul vt dictum est supra libroq; priori:
Culturam exercens animi iustusq; piusq;
Fiat: & exornet duplici sua tempora lauro,
Quā pulchrū est: hominē pariter doctū eē ꝓbūq;:
Et scire & sapere; insipiens doctrina, timēda est,
Vt furiosus habens gladiū: sic doctus iniquus,
Verum non satis est animū curare: bonisq;
Moribus & doctrina æquę cōponere, quando
Corporis est etiam ratio non segnis habenda;
Corpus enim male si valeat: parere nequibit
Præceptis animi magna & præclara iubentis;
Quare danda opera est: ut uictus sit bonus, vnde
Gignatur sanguis purus: nā noxius humor
Plerūq; ex prauis epulis per mēbra creatur;
Ebrietas est uitanda ingluuiesq; ciboꝝ,
Quippe caput stōachūq; grauāt: fumisq; cerebrū

Inuolūt, stupor hinc sequitur: somnusq; diurnus,
Parcus edat parcusq; bibat: vir doctus & aequus,
Exercere etiam corpus mediocriter apto
Tempore conducit multum: viresq; reducit,
Segnities robur frangit: longa otia neruos
Debilitant: ignaua quies effœminat artus,
Præterea calor immodicus frigusq; cauēdum est:
Atq; aer crassus nimium: regioq; palustris,
Præsertim sole æstiuo: quum Sirius agros
Diffindit: viridiq; canunt sub fronde cicadæ,
Deniq; conandum pro viribus: vt bene sanum
Sit corpus: præcepta animi vt bene cūcta facessat,
Quod facile haud fieri poterit: si dura vetabit
Pauperies, opus est nummis vel morte relictis
Vel sorte inuentis vel quauis arte paratis,
Quippe inopem mala multa pati contingit vbiq;,
Nec sine diuitijs fas cuiq̄ ducere vitam
Fœlicem, heu q̄ sæpe gemit rerum indiga virtus,
Quam contempta iacet: si sacra pecunia desit,
Ille autem diues vere proprieq; vocatur:
Qui valet ingenio eloquio prudentia & arte,
Atq; vbicūq; manet victum sibi quærit honestū,
Et quamuis loca multa petat diuersaq; longe:
Fert sua quæq; tamen secum bona, nec sibi desunt
Commoda quæ posint lætam producere vitam,

Nec metuit fures nec seuorum arma latronum,
Seq; iterum vestit cito si quando expoliatur,
Vera etenim virtus fortunæ cedere nescit,
Quælibet vrbs totusq; orbis patria esse videtur:
Egregio fortiq; viro: & bene viuit vbiq;,
At virtute carens quāuis amplissima passim
Prædia possideat: quamuis exuberet auro:
Non tamen ire potest quo vult: terrasq; per oēs
Currere: diuersos hominum perpendere mores,
Diuersos spectare locos: & viuere vbiq;,
Quippe domos agrosq; suos & scrinia secum
Ferre nequit quocunq; meat, ne forte latronum
Hæc rapiat manus aut fallax voret oīa pontus:
Mox mendicus egens aliena cibaria quærat,
Sedibus ergo ijsdem patriaq; moratur eadem:
Semper: vbi vinum & segetes sua prædia reddūt,
Vtq; relegatus metuit transcendere fines
Quos sibi præscripsit sua sors, & inertia mentis,
Vnde uidere nequit uasto quæ plurima in orbe
Fiunt pulchra: suis latebris ut carcere clausus,
Proinde sophi ueteres subtili indagine quendam
Commenti lapidem sibi fida uiatica cunctis
Permansura locis nunq̄ interitura pararunt,
Quo auxilio uarias terras diuersaq; regna
Cernere & a multis q̄plurima discere possent,

Quondam igitur tristes implorauere deorum
Numina: mactatis de more bidentibus ante,
Mercurium in primis, solem lunamq; precati:
Fuderunt tales puro de pectore voces:
O mundi decus o diuum pulcherrime Titan:
O quæ nocturnas Latonia disiycis vmbras:
O Iouis & Maiæ instabilis fugitiuaq; proles:
Cui datur in varias se transformare figuras:
Adsitis placidi: & nostras audite quærelas,
En pauci quorum mens est sublimis & altum
Ingenium: quibus assidue sapientia cordi est:
Dum causas rerum & naturæ arcana videre
Nitimur: immēsumq; animo metimur olympum:
Pauperie premimur: patimurq; incōmoda multa:
Deficimusq; fame, interea plebs vilis & amens
Cuncta sibi rapit: & nummos sibi congregat oēs,
Nec nostri quenq̃ miseret, si poscimus vllam
Rem digitū ostendūt mediū: & nos ludificantur,
Vnde agros fodere aut iumenta strigare coacti
Aut stabulis efferre fimum: vix quærere victum
Possumus: & stultis miseri seruire iubemur,
Quare vos diui saltem miserescite nostri:
Si qua est cælitibus pietas & cura bonorum
Et facilem monstrate viam, qua viuere honeste
Et veri latebras inuestigare queamus,

Talibus auditis, diui aduenere uocati,
Respondit'q; prior Phębus, ueneranda propago
Semideum: cœlo digni, superum'q; fauore,
Audite, at'q; animis mea dicta recondite uestris,
Hunc iuuenem archadiū infidū: nimiū'q; fugacem,
Prendite: & ĩmersum stygijs occidite lymphis,
Post Hyales gremio ĩpositum, deus excipiat: quem
Lemnia terra colit: sublatum'q; in cruce figat:
Tunc sepelite vtero in calido, & dissoluite putrē,
Cuius stillantes artus, de corpore nostro
Spiritus egrediens penetrabit: & ordine miro,
Paulatim extinctum nigris reuocabit ab umbris,
Aurata indutū chlamide, argento'q; nitentem,
Proijcite hunc demū in prunas: renouabitur alter
Vt Phęnix, & quę tanget, perfecta relinquet
Corpora, naturæ leges & fœdera vincens:
Mutabit speties: paupertatem'q; fugabit,
Phębus ab his tacuit, dictis cillenius ales
Annuit: at'q; eadem præsens Diana probauit,
Mox abiere omnes: cœli ad cōuexa uolantes:
Tunc mentis diuinæ homines oracula cęca
Voluentes animo ancipiti, uix tempore longo
Experti multa & nō paruis sumptibus: illam,
Inuenere artem: qua non ars dignior ulla est,
Fingendi lapidem æthereum; quē scire prophanis

Haud quaq̃ licet: & frustra plebs improba q̃rit,
Quē q habet ille potest ubi vult habitare decēter,
Nec fortunę iram metuit: nec brachia furum,
Sed paucos tanto dignantur munere diui,
Forsan & hoc aliquis roget, an deceat sapientem
Cōnubio astringi: & generandæ īcumbere proli:
Atq; maritali se se uincire capistro,
Quanq̃ aliqui laudant: tamē hoc me iudice, sāctis
Aethereisq; viris non conuenit, impedit uxor
Natorūq; effrenus amor, diuina sophorum
Ingenia: & mentes contēplari alta volentes,
Gaudeat uxorꝶ & natorum amplexibus ille
Qui tantum terrena sapit: crebrosq; hymenæos
Aduocet: at sapiens lætetur cœlibe vita,
Sit castus purusq; & mente & corpore, nam qui
Exiguo & raro victu contentus, ab omni
Abstinuit venere, orando assidueq; pieq;,
Et contēplando mentem ad cœlestia tollens:
Ille deum crebro uisu & sermone fruetur,
Et fœlix fiet, prospectabitq; futura,
Candida virginitas res est gratissima diuis,
Huic se se ostendunt: huic multa arcana recludūt,
Contra, luxuriā imundam, lususq; pudendos
Odere, ac fugiunt: detestanturq; salaces,
Nemo tamen virgo esse potest; nisi cui deus adsit

Auxiliūq; ferat: donū hoc descendit olympo,
Humanis meritis, humanis viribus impar,
Quo sine non poterit sapiens perfectus haberi,
Pulchrum ēt scitu est: an conueniat sapienti
Horrida Mauortis tractare ferociter arma
Hostiliq; suam temerare in sanguine dextram,
Et sibi pugnando immortale acquirere nomen,
Quandoquidem multis virtus laus gloria fama
Maior nulla quidē q̃ bello parta videtur,
O cęci o miseri; quid bellum pace putatis
Dignius aut melius? nēpe hoc nil turpius & nil
Quod magis humana procul a ratione recedat,
Nam ratio & leges si semper vbiq; vigerent,
Nusq̃ bella forent: pax inuiolata maneret,
Iura silent bello, bello lex opprimitur ui,
Tunc furor & vitium laxis bacchantur habenis,
Tunc praui tollunt cristas: & cornua sumunt,
Impune occidunt: feriunt, rapiuntq;, nec ulla
Iudicis admoniti formidine cuncta profanant,
Pax decet alma hoīem: gaudet fera bellua bello,
Arma amens amat: arma cupit: quicunq; laborem
Odit iners & inops; qui viuere luxuriose
Vult: quāuis nequeat non respondente crumena,
Proinde animam uendit pretio, se seq; periclis
Obijcit: vt raptis alienis uictor ouansq;

Ad proprios referat prędã et spolia ampla penates,
At quicunq́; domi est diues: uel sufficienter
Arte potest aliqua se se nutrire suosq́;,
Militiam refugit: pacẽq; libentius optat,
Sit nisi mens insana illi insulsumq́; cerebrum,
At dices, etiam magni regesq́; ducesq́;,
Sæpe armis delectantur: Martẽq́; sequuntur,
Quid tum? nõ ne etiam magni regesq́; ducesq́;
Delyrant sæpe: & vitiorũ peste laborant?
Stultitijsq́; suis, sæpe urbes exitio dant?
Et cum multa habeant, cupiunt plura, oĩs auarus
Etsi possideat quantum Tagus excipit auri:
Pauper inops & egens tamẽ est, hoc ergo furore
Reges atq; duces, dira impelluntur in arma,
Imperiũq; sibi miseroꝝ cæde lucrantur,
Sed quãq̃ bellum, turpe exitiale nefandum est:
Non tamen vtilitatis habet nihil, omnia uafri
Fallacesq́; homines vsurę & fraudibus apti:
Agglomerant cumulantq; sibi: quo tẽpore pax est,
At cũ bella fremunt: miles male parta rapit ui:
Tunc merito uulpes ulciscitur ira luporum;
Pręmia tnnc fortes astutis digna rependunt,
Parq; pari referunt: uariat sic omnia tempus,
Præterea reges mille artibus atq; rapinis
Cũ pax est: spoliant populos, atq; vndiq; nũmos

Corradunt, unde omne auꝝ argentumq; voraret
Fiscus: ni bellum erueret quod pace latebat,
Distribuens multis quantum congesserat vnus,
Postremo, est hoĩum turba haud mediocris: habet q̃
Nec rẽ nec doctrinã artem ue, fugitq; laborem,
Dedita nequitiæ, prona in scelus, impia & audax,
Tales ergo hoĩes immo umbras, tempore certo
Mittit in arma deus, crudeli morte necandos,
Sic genus humanum purgat, multosq; per annos
Qui remanent: uiuunt hilares: hac peste remota,
Donec succrescant iterum mala gramina: rursus
Euellenda acri bello: gladioq; secanda,
Tunc iterum immundas despumat Iuppiter ollas,
Tunc iterũ ĩmissis furijs, purgamina uerrit,
Hic est perpetuus mundi ordo ab origine prima,
Has olim statuere uices fata ipsa: Prometheus
Cum ferula æthereos in terram detulit ignes,
Et cum Deucalion hominum tot millia nasci
De lapidum iactu pyrrha cum coniuge fecit,
Ergo decet sapientem uti ratione: & amare
In primis pacem: pacem complectier omni
Conatu ac studio, nisi forte aliquando coactus
Pugnet pro patria, pro seq́; suisq́; tuendis,
Tunc venia est dignus: tunc fit sine crimine bellũ,
Nam ius fasq; sinunt vim vi propellere: fraudem

Fraude, velut meritũ merito pensare decorũ est,
Quærendũ vlterius; sapiens an debeat ullam
Exercere artem: sibi qua succurrere egenti
Possit: si quando infœlix patrimonia casus
Abstulerit: si quando ferox fortuna, malignam
Pauperiem intulerit rebus violenter ademptis,
Ne mendicus eat: patiens frigusq; famemq;,
Nimiꝶ est aliquid: fieri quod possit honeste
A sapiente: iuuet quo se: si cogat egestas,
Sit bonus & doctus medicus, medicina parabit
Sufficiens lucrum domino: morbosq; fugabit,
Hanc olim Phębus coluit: Phæbeius atq;
Filius, hac se se ĩmortali nomine dignos,
Effecere: hanc & didicit Chironis alumnus,
Quãuis Aeacide, quãuis Nereide natus,
Hac fuit illustris Pæon: clarusq; Machaon,
Hippocratesq; sibi ęternũ quęsiuit honorem,
Quid memorē cunctos q̃bus hęc ars cõtulit olim
Et lucrũ & laudem, & demũ post funera famã?
Egregius medicus, mendicus non erit vnq̃,
Adde huc: ꝙ plena est occultæ cognitionis,
Hæc florum, herbarum lapidum, secreta recludit,
Et quicquid tellus intra sua viscera cœlat
Perspicit: ac vires naturæ prouida pandit,
Corporis humani partes considerat omnes,

Et reuocat multos regnum ad Plutonis ituros,
Ergo quid hac potius sapientem scire decebit?
Vt nõ solum animos possit sanare monendo,
Verum etiam mẽbris ægris prodesse medendo,
Sic vtranq; hominis partem tutabitur idem,
Sic hominem totum sapiens seruabit adunguem,
Ast ubi iam seros lachesis nere incipit annos,
Et iam canities fędat barbamq; comamq;,
Tunc ipsum decet in primis reqescere: & usquã
Sistere, nec varias ultra percurrere terras,
Sed certã sedem certos habitare penates,
Atq; ibi degendæ vitę opportuna parare,
Ne desint alimenta sibi: veniente senecta,
Interea tamen a turba secedere: paucis
Contentus socijs debet: solusq; frequenter
Nocte dieꝗ deũ purgata mente precari,
Et penitus se se diuinis contemplandis
Dedere: & humanas animo propellere curas,
Tunc aderunt diui secreta in ualle moranti,
Aut colle, aut nemore vmbroso, aut ĩ vertice mõ-
Exiguas ędes, desertaq; tecta colenti, (tis
Nõ adeo tutum est cũ multis uiuere, & urbes
Stultoꝶ plenas habitare, interq; latrones
Sacrilegos, cupidos: rixosos, ambitiosos
Versari, fugiat sapiens commercia vulgi,

Quandoqdem inuisa est vulgo sapientia, propter
Dissimiles nimiũ mores, contraria semper
Se oppugnant: semperq; sibi aduersantur et obstãt,
Hinc periere sophi cõplures: q̃ voluere
Quãdo aliquid fieri praue iniusteq; videbant:
Carpere stultorũ mores, ac dicere verum,
Et quia nõ poterant ferre & malefacta tacere,
Afflicti a stultis: interfectiq; fuere,
Quare ne videat sapiens tot turpia, ne ue
Discrimẽ subeat dum uera & honesta tuetur:
Secernat se se a vulgo: studeatq; latere,
Et sotios habeat paucos doctosq; probosq;,
Quanq̃ illi raro deerit præsentia diuum,
Nam sapiente solent superi gaudere: & ab illo
Permittunt se se audiri, cerniq; libenter,
Illius & mira pectus dulcedine complent,
Fœlix in terris sapiens: & in æthere fœlix,
Ite ergo o cęci mortales: ite: & auaras
Cogite diuitias: loculos distendite nummis:
Per fas atq; nefas, digitos onerate lapillis:
Aureaq; indigno glomerate monilia collo:
Et serũ vestes passim ostentate superbas,
Perq; forũ medium tumidis incedite buccis,
Ite inq̃ o cęci mortales, sceptra, coronas,
Imperia, & demũ quicquid temeraria uobis

Largiri fortuna potest, nunc pectore toto
Affectate: breui tamã hæc tam pulchra recedent,
Somnia sunt cũcta hęc: durantia tempore paruo,
Quę cito uel uobis sors auferet aut rapiet mors,
Quæ facile, vt fumus fugiunt, nequeuntq; reuerti,
Ite: ite o miseri: nebulasq; capessite inanes,
Cũ postrema dies, atq; hora nouissima vitę
Adueniet: tunc tunc vestrarũ stultitiarum
Nequicq̃ memores, uos delyrasse scietis,
Et nescisse viam rectam: frustraq; pigebit,
Heu dum tẽpus adest, errorem agnoscite vestrũ,
O curuas nimirũ animas, o vilia corda,
Cur pecudũ more in terrã tantum aspicitis: cur
Nunq̃ oculos ad sidereas extollitis arces?
Ille ille est verus mũdus: uera omnibus illic
Vita datur: q̃cunq; deum metuuntq; coluntq;,
Illic nec sorti nec morti est ulla potestas,
Diuitiæ veræ sunt illic deliciæq;,
Quas pater oĩpotens, solis sapientibus affert,
Quas non ulla potest series abolere dierum,
Huc igitur uestros animos intendite: donec
Fata sinunt: dũ vestra trahunt subtegmina parcæ,
Nõne hominum vitam tenui pendere capillo,
Nõne perire breui mortalia cunctauidetis,
Ac veluti fumus, tenues uanescere in auras?

Quo nunc tot reges auro gemmisq; superbi?
Quo tot pontifices summi: qui se esse putabant
Equales superis, abiere: en fœda sepulchris
Ossa iacent, forsanq; animas styx atra cohercet:
Expulsas procul a felici sede piorum,
Atq; ibi dant pœnas fastus, scelerūq; suorum,
Quam vellent nunc, si possent, sua corpora rursus
Induere, atq; nouis iterū se includere membris,
Vt postergatis opibus, regnoq; relicto,
Vitā agerent purā & sanctā, sub paupere tecto:
Iustitiaq; sua, cœli sibi numen amicum
Efficerent, ac morte obita fruerentur olympo,
Sed qui sero sapit, frustra sapit, ocyus ergo
Pro se quisq; Deo studeat virtute placere,
Terrenisq; bonis spretis cœlestia quærat,
Deniq; ab exemplo sapientis discite: qui res
Humanas parui faciens & commoda vitæ
Præsentis fugitura breui bona vera futurę
Sperat & agnoscit dijs ostendentibus ipsis,
Talis apollineo Soractis vertice montis
Viuebat sapiens paucis contentus amicis:
Tempestate mea, macer & barbatus in æde
Exigua: & ferrugineo vestitus amictu
Præstantis vir doctrinæ: vultusq; verendi:
Semotam & cinctam siluis habitabat Eremum,

Enthea mens cuius venturi prescia fati:
Vera nimis quoties vellet responsa canebat,
Responsa antiquis nunq̄ cedentia delphis,
Huius ego impulsus fama per longa viarum
Perrexi spatia ad sacri fastigia montis,
Conueniq; senem sub aprica rupe sedentem,
Qui postq̄ acceptam mihi reddidit ore salutem,
Suadet vt aßideam, aſſedi: & simul ista rogaui,
Cur sibi tale genus vitę delegerit, & quo
Ipse modo poßit dura inter tesqua manere:
Plurima vbi desunt: humanis vsibus apta,
Tunc mihi vir sanctus respondens talibus infit,
Intra vrbes olim placuit mihi viuere: quando
Iunior ac rerum ignarus nihil esse putabam
Optandum: nisi diuitias & commoda uitæ
Presentis: uulgi exempla erroremq; secutus,
Tunc, ego gaudebam turba cætuq; uirorum,
Cumq; alijs præceps in gaudia uana ruebam:
Deceptus falsa specie ueriq; boniq;,
Sed postq̄ subijt grauior labentibus annis
Aetas: acceßitq; mibi prudentia maior:
Cępi hominum mores diuino numine credo
Impulsus mecum perpendere & acta notare:
Viuendiq; modos uarios: examine acuto,
Turpia multa quidem fieri & scelerata uidebam,

Iustitiæ superesse nihil nisi nomen inane,
Puniri insontes, sontes impune uagari:
Virtutem in vitio: vitium in virtute latere,
Pauperē vbiq; p̄mi: & meritis plus posse fauorē
Ius venale, fidem extinctā, amissumq; pudorem,
Omnes artificum corruptas fraudibus artes,
Latrones quoq; cauponas conducere: ut illic
Sopitos melius peregrinos perdere posint,
Contemplabar item, multos furtoq; doloq;
Ditatos, licet obscænos dignosq; capistro
Laudari tamē atq; coli: multumq; timeri,
Impia indignis cōmitti & honoribus illos,
Ornari: q̄bus est hominis duntaxat imago,
Deniq; auaritia labefactam relligionem,
Atq; sacerdotes tantum ueneriq; gulæq;
Intentos, lucrū ficta pietate latenter
Quærere, & astute uulgi exhaurire crumenas,
Dum pretio cœlum reserāt: & tartara claudunt,
Dum iactant se posse animas huc mittere & illuc,
Et precibus quocunq; uelint impellere diuos,
His igitur causis secesi atq; oppida liqui,
Tutius esse ratus deserta habitare: & in isto
Quod reliquū foret ętatis mihi degere monte,
Monte ubi Siluestri est uenerabilis ara beati:
Et tanti monumēta viri celebrata renident,

Quę loca sint q̄uis salebrosa & inhospita: sanctis
Sunt tamē apta viris pacem cupientibus, & quos
Delectat seruire deo mentiq; uacare,
Qui se se ętbereis coniungere ciuibus optant,
Sed tibi difficile ac mirū fortasse uidetur:
Me posse has inter rupes & saxa manere,
Quo pauci & rari ueniunt: vbi plurima ad vsū
Quæ faciunt hominis vitęq; aptisima desunt,
Non tamen est ita difficile aut mirabile: si quem
Spiritus afflauit: cęli demissus ab arce,
Spiritus ille dei sanctus, qui pectora purgat,
Sublimatq; aĩas moribunda in carne sepultas,
Ceu sublimatur subiecti viribus ignis
Mercurius, niueūq; capit purgando colorem,
Spiritus hic mentē illustrat, cor dirigit, aufert
Terrenas curas, cœlestem inducit amorem,
Quo flagrans animus, nil non tolerabile ducit:
Nil non ferre potest, leuis est labor omnis amanti,
Præsertim spem aliquam magnę mercedis habēti,
Spes & amor, duo sunt calcaria fortia, quæ nos
Audaces faciunt: contēptoresq; laboris,
Propterea asiduis uotis precibusq; petendū est,
Vt delabi in nos dignetur spiritus iste
Qui cū spe ingenti īgentē producat amorem,
Quo mens accensa ascendat sublimis olypmum,

Despiciens terras & gaudia corporis huius
Friuola: seq; Deo quantum pote iungere tentet,
Non adeo mirum est igitur: si adiutus ab isto
Flamine diuino: possum hic persistere & inter
Has cautes duram patienter degere vitam,
Quanq̃ nec victus nec cultus defuit vnq̃
Hoc in monte mihi: quantum natura requirit
Non luxus, paucis nempe hęc seruatur adunguē,
Paucaq; sufficiunt homini virtutis amanti:
Qui sibi quod satis est optans nil cætera curat,
Qui mauult animi q̃ carnis viuere vitam,
Nam vita est duplex (ne tu sis nescius) vna
Corporis: hanc sequitur stultorũ maxima turba:
Vulgus iners: plebs insipiens, quæ nil sapit altum
Egregiumq; ignaua colens pro numine ventrem,
Hæc pecudũ ꝓpria est propria est hæc vita ferarꝶ,
Altera vero animi Dijs conuenit: atq; Deorum
Nobilibus pueris: qui ob facta ingentia possunt
Vere homines & semidei heroesq; vocari,
Tales consueuit rarenter gignere tellus,
Tellus iniustis mater iustisq; nouerca,
Sed quoniam video te nunc audire paratum
Quædam de hac animi vita non vilia dicam,
Quæ debent cuicunq; bono intellecta placere,
Principio esse hominem nō solo ex corpore cōstat,

Verumetiā ex anima: hæc vitā viuentibus affert,
Hæc motum sensumq; humana in viscera mittit,
Hæc tribuit nobis mentem: qua dignius est nil,
Per quā multa homines mirāda operātur in orbe,
Sed multi dubitant an sit mortalis, & vna
Cum mēbris anima hęc pereat: lethi ne sit expers
Et maneat semper nullum interitura per æuum,
Nimirum pars deterior quæ dedita carni est
Ac vitijs diuum contemptrix: credit & optat
Mortalem esse animam scelerũ quia digna suorũ
Supplicia (heu) metuunt, ꝓpter q̃d tartara nollēt
Vlla dari: aut manes vsq̃ reperirier vllos,
Sic malefactorum cupiunt euadere pœnas,
Altera pars hominum melior qui fęda perosi
Crimina virtutis pulchro stimulantur amore,
Esse putant æternam animam nec morte resolui,
Vtq; putant vellent, ꝙ præmia digna bonorum
Expectant operum, & sperant post fata salutem,
Et promissa sibi melioris munera vitæ,
Vtra igitur potior sententia: non ne bonorum:
Nimirum in dubijs ea semper opinio debet
Præferri: quęcunq; placet melioribus: & quam
Egregij sanctiq; viri plærumq; sequuntur,
Tutius est hærere bonis: q̃ credere iniquis,
Non qaot sed quales aliquid dixere notandum est,

Quare cum paucis iustis te credere præstat
Morte carere animas: q̄ multorum iniustorum
Iudicio inniti: & nullos concedere manes,
Sed magis vt credas: etiam hac ratione docebo
Esse immortales animas; Nam si deus id quod
Est melius semper facit: vt sapientia dictat:
Vtq; fateri omnes debent: iustiq; pijq;,
Haud dubie æternas animas fecisse putandum est,
Quandoquidem longe est melius has viuere semp̱
Quam cũ carne vna extingui in nihilũq; reuerti,
Quod sic ostendo, si mors animas quoq; delet:
Si non vita datur nobis nisi corpore in isto:
Censeri iniustus poterit Deus: atq; vocari
Improbus: innumeros etenim florere videmus:
Diuitijs opibusq; & honoribus imperijsq;
Ignauos homines indoctos atq; scelestos:
Qui peccant impune ac læta sorte fruuntur
Contra sępe bonos aduersis casibus atq;
Paupertate premi: & contemptam ducere vitam
Aut igitur Deus est iniustus; talia qui fert:
Aut sua post obitum partitur munera cuiq;,
Aut quid agant homines in terris scire recusat,
Præterea quæ & quanta Dei clementia posset
Quæ bonitas dici: si solam hanc ipse dedisset
Nobis tam exiguam tam in certo limite vitam?

Cuius

Cuius dimidium dormitur: cætera curis
Innumeris varijsq; laboribus atq; periclis
Exagitata fugit rapidis uelocius vndis,
Ergo agite o miseri mortales, grandia templa
Construite: egregijs onerate altaria donis
Festiuam sacris foribus supendite laurum:
Solẽnes cantate hymnos producite pompas:
Thura adolete: dei nares distendite fumis:
Hæc facite: atq; alios etiam sup̱addite honores:
Vt vitam hanc uobis tam bellã prębeat: in qua
Vos cruciat nũc frigus iners nunc feruidus ęstus,
Nunc pestis nũc dira fames nũc martius horror
Nũc morbus casus ue aliquis nunc tristis egestas:
Nũc musca atq; culex: nunc & cũ cimice pulex,
Exultate inq̄ q̱ mille laboribus æuum
Ducitis & victum multo sudore paratis
Et breue post spatium mortem toleratis amaram
In tumulo iacituri & vermibus esca futuri,
O uitã egregiã o pulcherrima dona deorum,
Natus homo in mũdo hoc ĩter pecudesq; ferasq;
Inter tot stultos & iniquos viuit, vbi imber
Nix glaties cœnum puluis nox noxius aer
Et nebulæ & nubes uentiq; atræq; procellæ,
Et dolor & luctus regnant: vbi deniq; mors est,
Hæc fœlix patria hæc statio sedesq; beata,

Propter quā tantos diuis debemus honores?
Propter quā precibus fas est obtundere diuos?
Quod si non aliam vitam q̄ corporis huius
Tam fragilis tā'q; īmundi post funera habemus:
Non video cur tanta deo præconia laudis
Cur tantos illi in templis tribuamus honores,
Qui nos tam miseros misera hac in sede creauit,
Tot mala passuros & in æternum perituros,
Ergo ne iniustus deus & crudelis haberi
Ac dici merito poßit: fateare necesse est
Non aboleri animas letho, sed viuere semper
Non secus ac diui in cœlo vel in aere viuunt
Corporis expertes: necnon somni'q; cibi'q;,
Et fateare opus est etiam sua quenq; manere
Premia post mortē, aut meritas persoluere pœnas,
Sed satis hæc ratio tibi sit: nan'q; ista malignis
Si dicas rident: lux nulla illuminat orbos,
Tu vero crede omnino: certumq; teneto
(Nā'q; hoc principium est fundamētum'q; salutis)
Aeternam esse animi naturā & prorsus ab omni
Parcarum imperio exemptam nil fata timere,
His ita præmißis compertis q; incipiamus
De vita tractare animi: quæ cœlicolarum
Nos similes reddit, per quam affectamus olympū,
Sed quoniam apparent melius contraria quando

In conspectu ambo adsistunt & iuncta cohærent:
Proinde operæpretium est de vita corporis ante
Dicere: quæ in terram nos detrahit ethere ab alto,
Brutorū'q; facit similes: contraria menti,
Hanc igitur vitam viuit: quicun'q; superbos
Sit quāquā virtutis inops venatur honores,
Et laudes captare studet ventosus inanes,
Tantū oculis hominū cupiens vtcun'q; placere,
Et qui diuitijs virtute aut fraude parandis
Inuigilat nimis & totū cor fixit in illis:
Talpa bipes alta semper tellure sepultus,
Aspiciens nunq̄ sublato lumine cœlum,
Et qui luxuriæ at'q; gulæ deuinctus amore
Illecebras carnis sequitur: spretoq; pudore
In uenerem præceps fertur: uentremq; saginat
Demens: vt vermes maiori funere pascat,
Omnes hi turpes: & vero nomine possunt
Carnales homines a carnis amore vocari,
Quorum vita parum a brutorum sorte recedit,
Contra qui humanas laudes terrenaq; prorsus
Gaudia contēnit: uiuens casteq; pieq;:
Spiritualis homo fertur, nam spiritus eius
Corpore iam domito uictaq; libidine, liber
Imperat: & summa capitis dominatur in arce,
Ergo vita animi est: in primis ponere turpi

Frena voluptati: & uentrem uenerem'q; domare,
Subdere spiritui carnem cōtemnere quicquid
Nascitur in terris, soli'q; insistere cœlo,
Cœlū optare & amare omni conamine cœlum,
Illic spirituum patria est sedes'q; bonorum,
Illuc contendunt animæ post funera iustæ,
Illustres animæ illustri virtute nitentes:
Aeterna in luce eterna mercede fruentes,
Præcipue mentem studijs exerceat: illos
Perlegat & libros auide: qui uel de anima uel
De dijs, de misera vitæ huius conditione,
Tractant: de morte aut alijs de rebus honestis:
Spiritualis homo & sapiens: his nocte die'q;
Sedulus incumbat scriptis: & talia sæpe
Gaudeat audire at'q; loqui: secū'q; uolutet,
Autbores vero turpes: & turpia vitet
Colloqa, heu quantū bona mens corrūpitur istis:
Lectio nimirū esca animi est: quæ si bona prodest,
Si mala sit: non parua solet dare dāna legenti:
Non secus at'q; malus cibus est dānosus edenti,
Quæ seruanda licet sint oīa: nil tamen est quod
Plus hoīem a vili carnis secernat amore,
Plus'q; deo admoueat: q̄ non raro meditari
Vitæ huius miserā sortem: quæ tam breuis & tot
Plena malis, cum sit: mihi mors nō vita videtur,

Immo aliquid peius morte, ecqs non videt ecquis
Non adeo sentit quantum sit fellis vbi'q;,
Singula si excutias: sincerum comperies nil,
Omnibus infudit rebus natura uenenum,
Plurima habēt geminas facies: foris alba: sed intus
Nigra suo fallunt oculos spectata colore,
Si tamē est quicq̄ in vita hac pulchrum'q; bonū'q;
Fumi instar nebulæ'q; fugit: reuolubile tempus
Nil sinit esse diu in terris, vana omnia reddit
Atropos: & fastus hominum conculcat inanes,
Heu q̄ cuncta abeunt celeri mortalia cursu,
Quā fluxa at'q; fugax humana est gloria bullæ
Persimilis: quæ olim summa turgescit in vnda:
Mox perit: & vento exiguo dispulsa fatiscit,
Hora breuis bona cūcta rapit tunc fabula restat,
Hic fuit; hic fecit, pugnauit, vicit amauit:
Regnauit, gentes domuit, populos'q; subegit,
Cōposuit libros, at nunc ubi: talia nusq̄,
Ipse ubi nūc: nusq̄, qd nūc: nihil, aut abijt quo:
Inuentos, Heu heu nuge, et mera somnia sunt hæc,
Quæcū'q; in terris pulchra & mirāda videntur,
Quid mihi cū fuit, aut fecit: nempe est ualet vnum
Plusq̄ mille fuit, uerum hoc est utitur alis;
Transuolat & secū nostros abducit honores,
Hæc igitur meditari & pertractare frequenter

Qui solet; ille huius mundi deponit amorem,
Et facile exosus terram, suspirat olympum,
Præsertim si etiam secum bene cogitet idem
Corporis humani q̃ sit miserabilis & q̃
Sordida conditio: fragili quod carne coactum
Contextum duris ex oßibus: & cute tectum
Fecibus ĩmundis plenum est & sanguine fœdo,
Semper sordescens, nisi semper proluat ipsum
Abstergatq; frequens cura: instaurando nitorem,
Ouas hospitiumq; animi illætabile, per quod
Tot morbos patimur: per quod tot rebus egemus,
O uestis grauis o carcer viuumq; sepulchrum,
Suffocans mẽtẽ ac sensum ĩuoluensq; tenebris,
Vnde hominum generi tãta ignorantia adheret,
O terra in terrã citius reditura, breuiq;
Vermibus aptã escam in tumulo gratãq; datura,
Quam miser est quicunq; tui seductus amore,
Veram animi vitã & cœlestia dona relinquit
Dum tibi plus æquo indulgens tua cõmoda tantũ
Sectatur: curatq; parum iustumq; piumq;,
Nec putat esse aliam q̃ hoc vili in corpore uitam
Demens: atq; sui oblitus patriæq; prioris
Vnde has in tenebras & tristia regna receßit,
Vt carne inclusus misera miser efficeretur,
Omnis enim qui corporeo stat carcere clausus

Spiritus, & membris terrenis consotiatur:
Est miser haud dubie, donec soluatur ab illa
Cõpede: & ethereas redeat iam liber ad oras,
Ni forte impediat vitiorum pondus euntem,
Et teneat pressum in terris aut aere in imo,
Nil etenim ĩmundum patitur purißimus ether,
Nec praui aut stulti cœlestia limina tangunt,
Hęc dum vir sanctus loqueretur: finierat sol
Pene diem: lasso iam curru: & iuxta aderat nox,
Paulatim inficiens atro uelamine mundum,
Discedo: & Romam uersus uestigia duco,
Dumq; iter inceptũ pago: iam Cynthia pleno
Orbe micans, claram reddebat lumine noctem,
Ibam igitur solus meditans audita, sed ecce
Tres comites hæsere mihi: quos forte repertos
Affatus blande, quo uellent ire rogaui,
Romã dixere: interea me cõspicit vnus
Nomine me appellans: unde is nunc inq̃t, ab illo
Respondi sapiente, manet qui in uertice summo
Rupis Apollineę, subrisit protinus ille,
Atq; ait, o demens, reperiri qui sapientem
Posse putas quenq̃ in terris, sapere ille uidetur
Qui minus est alijs stultus, licet insipiens sit,
Conuenit haud dubie solis sapientia diuis,
Quorũ de numero sumus hic tres, nanq; ego dicor

Sarracilus, verum hic Sathiel hic Iana vocatur,
Quãuis humanam videamur habere figuram,
Dij sumus: & lunæ contermina regna tenemus,
Nanq; illic habitat diuum ingens turba minorum,
Est quibus imperium telluris & æquoris alti,
Talibus auditis stupui, cepiq; timere,
Me tamen audacem ostendens, tectoq; timore:
Cur Romam peterent quæsiui, tunc ait ille,
Est sotius nobis illic qui dicitur Ammon,
Hunc sibi seruitio adstrictum, magicaq; coactum
Arte tenet, Iuuenis quidam: cui Narnia tellus
Est patria: Vrsiniq; colit qui Præsulis aulam,
O quãta est hoĩum generi concessa potestas,
Coguntur diui, uobis hinc scire licebit
Diuinas animas uestras, & morte carere,
Nam si nil uestri superesset: si moreretur
Vestra aĩa vt corpus moritur: qd iuris haberet
In superos tam vile animal tam friuola imago?
Si foret in vobis nil sanctum: quomodo diui
Tãti hoĩem facere aut homini succũbere possent?
Ipse etiam quandoq; fui seruire coactus,
Germano cuidam: cristalli in corpore clausus,
Sed me barbatus tandem fraterculus illis
Exemit uinclis: & fracto carcere fugi,
Romã igitur petimus cupientes soluere duro

CAPRICORNVS
Seruitio sotium, si qua est uia, deinde ut ad Orcũ
Romanos quosdã proceres hac nocte trahamus,
Hæc dicente illo, flauit leuis aura repente,
Tunc Sathiel ait: o sotij iam noster ab urbe
Remisses remeat: præcedens indicat aura,
Non vanus fuit hic sermo, nanq; illicet illic
Egregius iuuenis Remisses astitit, omnes
Aduenisse illum gaudent, lętiq; salutant,
Atq; rogant, quidnam romana ageretur in urbe,
Cuncti luxuriȩ atq; gulæ furtisq; dolisq;
Certatim incũbunt: nosterq; est sexus vterq;
Respõdit: sed nunc summus parat arma sacerdos
Clemens: Martinũ cupiens abolere lutherum,
Atq; ideo hispanas retinet nutritq; cohortes,
Non disceptando aut subtilibus argumentis
Vincere, sed ferro mauult sua iura tueri,
Conciliũ ualeat: valeant commenta lutheri,
Pontifices nũc bella iuuant: sunt cȩtera nugæ,
Nec præcepta patrũ, nec Christi dogmata curant,
Iactant se dominos reg: & sibi cuncta licere,
Cui uis est: ius non metuit: ius obruitur ui,
Sed nos hinc sotij lucrum speramus, & inter
Tot cȩdes, multorũ animas ad auerna feremus,
Sic ait, & mox inter se nonnulla locuti
Decedunt: & me solum tristẽq; relinquunt,

Nanq; ubi Sarracilus nullum dixit reperiri
In terris sapientem, extemplo pectora tristis
Inuasit cura: & cępi sic voluere mecum,
Ergo neq́ꝗ petitur sapientia nobis:
Laudatur frustra, frustra speratur: & ipsis
Cœlicolis tantum conceditur: ergo necesse est
Hac misera in uita mortales desipere omnes:
Ridiculosq; esse: & spectacula tradere diuis:
O humanum genus infœlix: o effrena parentum
Luxuria, & natos gignendi infanda libido,
Quid tandem facitis: stultos miserosq; creatis,
Mas puer est natus: lęti celebrate choreas,
Fundite vina: epulas festiuis addite mensis,
Sed mox ille puer fiet stultusq; miserq;
Aut cito pallentes moriens migrabit ad umbras,
O mens cęca hominum & venturæ nescia sortis,
Mortales miseri lætantur sæpe dolendis,
Hæc igitur mecum meditabar: tristitiaq;
Plenus, paulatim hospitium requiemq; petebam,
Nanq; oculos iã somnus iners & crura grauabat,
Hæc sint de sapiente satis, deponere fessam
Musa chelim par est, & raucis parcere chordis,
Interea mundi authorem dominumq; precemur
Vt nos clementer permittat quæ duo restant
Sydera Zodiaci cantando absoluere nostri,

Sunt maiora etenim dictis dicenda: timetq;
Mens mea tam tenuis misteria tanta referre,
Naturã hydrochoos noster scrutabitur omnem,
At labor extremus diuum penetralia pandet,

Finis.

LIBER VNDECIMVS.

AQVARIVS.



NATVRÆ oĩparentis amor: causasq; uidendi
Occultas rerũ nobis innata cupido,
Aonios iterũ fontes haurire: iugisq;
Parnasi umbriferis iterũ consistere suadet.
Musa redi; cytharãq; refer, nunc diuite vena
Nunc opus ingenio est: & doctę munere uocis,
Nõ leuia hic tractanda, libet specularier omnem
Naturæ faciẽ, totumq; euoluere mundum:
Principio ꝗcquid fuit aut est: aut erit vnꝗ̃,
Dicitur ens, quippe hoc cõplectitur omnia nomẽ,
Sed rerũ quascũq; dei sapientia finxit,
Quędã funguntur vita sine corpore: quędam

Aut sunt expertes vitæ: aut in corpore uiuunt,
De primis liber iste nihil sed proximus olim
Tractabit, nunc de reliquis mea musa canamus,
Mundanæ molis loca summa atq; extima cęlum,
Immensis ambit spatijs, motuq; perenni
Circuiens intra sese facta omnia claudit,
Quinq; secant ipsum zonæ, sed quælibet harum,
Est habitata suis nihilo prohibente colonis,
Nam neq; dijs frigus neq; torrens officit æstus,
Talia conueniunt terris, sacer æther ab omni
Semper abest glatie nulloq; incenditur igni,
Qui licet assidue circumuoluatur: ibidem
Permanet, & nunq̃ prima de sede recedit,
Nanq; duos inter stabiles fixosq; locatus
Diuina ratione polos retinetur ab illis,
Quorum alter nobis apparet semper: & ambas
Aspicit: oceanoq; procul circumuehit arctos,
Alter sub terris aduersa in parte moratur:
Antipodumq; oculis nocturna luce uidetur,
Hanc uero ętheream molem dicuntur ab ortu
Occasum uersus parili distinguere tractu
Tot cicli quot sunt zone, qui proximus Arcto est
Arcticus est dictus, post hunc est circulus ille
Qui medium Cancrum secat: & decedere solem
Paulatim a nobis cogit: retroq; reuerti,

Hunc alius sequitur medium qui diuidit orbem,
Atq; dies nitidos obscuris noctibus ęquat,
Non procul hinc alius mediũ scindit Capricornũ,
Vltra quem prodire nequit rursusq; redire
Incipit ad nostras paulatim Cynthius oras,
Postremus uero ciclus: qui proximus austro est,
Vt polus oppositus nostro sic ipse uocatur,
Vltra hæc segmenta obliquus quoq; circulus alto
Signatur cęlo, per quem pulcherrimus it sol:
Bissenis complens obeuntem mensibus annum,
Lacteus est etiam ciclus: qui tyndaridarum
Genua secat caudamq; nepę: tropicos quoq; binos:
Obliquamq; uiam solis: medium simul arcum
Arcitenentis, item Centauri crura aquilamq;:
Necnon Aurigam Cignumq; & Persea tangit,
Suntq; paralleli cicli: sic nomine dicunt
Hos gręci, motuq; suo sol efficit unum
Quaq; die: occasum repetens ortumq; relinquens,
Insuper esse duos Coluros dicitur, alter
Solstitia ostendens Cancrũ secat & Capricornũ:
Percurrens utrunq; polum, sed diuidit alter
Phryxeam pecudem & chelas: hic tẽpora mõstrat
Sunt quibus ęquales & luci & noctibus horæ,
Vltra hos sunt cicli multi uarijq;, secantes
Hinc atq; hinc utrumq; polum: medięq; diei

Nomen habent:nostrumq; caput sup ingrediũtur,
Circulus est etiam quidam qui fertur orizon,
Diuidit hic sphæram mediam:nostrum'q; uidere
Terminat:unde uocant hoc illum nomine graij,
Præterea in multos cęlum distinguitur orbes:
Suntq; nouem,quorũ summus quod mobile primũ
Dicitur:extremis uoluens decedit ab indis
Hispanos maurosq; petens,spatio'q; diurno
Complet iter,necnon rapidus cęlestia secum
Corpora cuncta trahit:nullo spectabilis astro,
At reliqui oppositis uoluuntur motibus orbes,
Et Gangem uersus currunt a Gadibus,horum
Maximus innumeris stellis est lucidus:atq;
Curriculo annorum centum uix perficit unum
Ipse gradum,iuxta hunc Saturni sphæra locatur
Inferius,triginta annis hæc tota mouetur,
Iuppiter huic substat:totusq; reuoluitur annis
Bis sex,hunc sequitur Mauors,annis'q; duobus
Vertitur in gyrum,post hunc sol ipse trecentis
Sexaginta(uelut dicunt)& quin'q; diebus
Adde his sex horas:totum pertransit olympum,
Post solem inferius ueneris rota uoluitur:& se
Circumfert:q̃ sol septem'q; decem'q; diebus
Ocyus,ast huic Mercurij subuoluitur astrum,
Quod Venerem superat cursu citiusq; mouetur

Quam uenus ipsa nouẽ(si uera est fama)diebus,
Vltimus est orbis lunæ,spatio'q; dierum
Viginti atq; nouem necnon bis quattuor horis
Finit iter:remeat'q; illuc prius unde recessit,
Sydera sunt septem quæ græci errantia dicunt
Voce sua,quorum summus Saturnus habere
Pro domibus fertur puerũ Iouis & Capricornũ
Iuppiter ipse domos etiam tenet æthere binas,
Pisces atq; arcu pugnantem,Scorpius autem
Phryxæusq; aries stolidi sunt tecta Gradiui,
Dat propriam sedem nemees fera bellua soli,
In Libra & Tauro mollis cytherea quiescit,
Mercurius Geminis & pulchra Virgine gaudet,
Carcinus hospitium præbet tibi luna benignum,
Dicere de signis cęlestibus aggrediamur,
Zodiaco qua sol gradiens totum efficit annum
Signa quidem duodena manent,borealia sunt sex
Aduerso totidem sumpserunt nomen ab austro,
A capite auratæ pecudis finem vsq; puelle
Erigones septem dicuntur signa trionis,
Ast a principio libræ finem vsq; duorum
De grege Neptuni quodcũq; ẽ spectat ad austrũ,
Nomina signorũ iam nunc mea carmina pandent,
Sunt aries Taurus Gemini Cancer Leo Virgo
Libra nepa arcitenẽs capricornusq; hydrochoosq;,

Et duo cœleſti radiantes lumine piſces,
Septima queq; ſibi opponuntur,quū uenit illud
Cōditur hoc,aries ad nos quū ſurgit ab ortu:
Libra cadit,tauro ſic Scorpius Europęo
Obijcitur:naſcente illo hic deſcendit in undas,
A cancri capite ad centauri extrema,uocantur
Directa,a prima ægo cerotis parte,gemellos
Vſq; ad tyndaridas obliquo limite pendent,
Triginta gradibus longum,latum duodenis
Quodlibet eſt ſignum,terreſtria ſunt capricornus
Taurus & Erigone,ſunt aeris hęc tria,libra
Hydrochoos gemini naturam ſeruat aquarum
Piſcibus & cancro ſimilis nepa,quæ tria reſtant
Ignea ſunt:aries chiron leo,maſcula ſunt hæc
Cū tribus aereis:& fortunata uocantur,
Cætera fęmineo dicuntur nomine,ſunt'q;
Infortunata:ut perhibent qui ſydera norunt,
Mobilia hæc;Aries Cācer Libra et capricornus
Fixa Leo Taurus nepa cum ganimede uocantur,
Sunt Gemini Virgo Chiron cōmunia Piſces'q;,
Vltra hæc triginta ſunt & tria ſigna beato
Fixa polo:quoq; boreali in parte locantur
Viginti,at pluuius ſibi cętera uindicat auſter,
Hæc ſunt quæ ſpectant ad ſeptem ſigna triones,
Binæ urſę:quaq; eſt helice maioribus aſtris
Splendidior

Splendidior:Cynoſura minor phęnicibus eſt dux,
Inter quas medius ſerpit draco fluminis inſtar,
Hic micat & cepheus hic caſſiepia coronæ
Proxima gnoſiacæ,niueo vicinus olori eſt
Engonaſis:dulcemq; lyram miratur & audit,
Necnon Arctophilax monſtrat ſua ſydera ibidē,
Perſeus hac etiam cęli in regione locatur,
Ora meduſæo geſtans rorantia tabo,
Hoc eodem cœlo nitet auriga anguitenens'q;,
Illius & ſerpens,cum'q; hoc ſerpente ſagitta,
Adde aquilam æthereo'q; mari delphina natantē,
Hic & equus ſplendet:qui pegaſus appellatur,
Andromede ſequitur:poſtremum delta vocatur,
Signa tria atq; decē aduerſo retinentur ab auſtro,
Cetus perſæa vix tandem falce peremptus,
Hac etiam parte armatum Oriona videbis,
Multiplicemq; vadis nilum:leporemq; fugacem,
Hunc canis haud vnus ſequitur:maior'q; minorq;,
Inter & auſtrales argo micat inclyta flammas,
Hic aram magnum'q; potes cratera videre,
Necnon phœbæum fulgenti ſydere coruum,
Centaurum'q; trucē:domitam'q; laboribus hydrā
Herculeis:peſtem lernæ mirabile monſtrum,
Hac eadem piſcis quidam regione videtur,
Quæ ſint ſigna poli pateſeci verſibus,at nunc
Z

Singula quot stellas habeant quoq; versibus edam,
Astra helice septena tenet: quæ dicitur vrsa
Maior: & cœlo maiori lumine fulget,
At cynosura minor fertur: & luce minori
Apparet: quamuis viginti vnamq; fauillam
Corpore contineat, vigilem quindena draconem
Sydera conficiunt: geminas qui diuidit arctos,
Cepheus ipse decem atq; nouem cōplectitur astra,
Cassiepia decem atq; tribus stat lucida flammis,
Ipsa nouem stellis solita est splendere corona,
Dant tria dena modum lædęo sydera cygno,
Ignibus engonasis lucet bis quinq; nouemq;,
Quattuor atq; decem designant astra booten,
In cuius zona arcturus stans clarius ardet,
Ipse decem septemq; faces tenet ęthere perseus,
Heniochus septē, ast humero quę clara sinistro est
Fertur capra, duas alias quas leua manus fert:
Hædi dicuntur: nautis sępe anxius horror,
Septenis denisq; nitet flammis ophiuchus,
Ipsius ac serpens viginti est clara duabus,
Est lyra luminibus fulgens orphæa nouenis,
Quattuor ætheream designant astra sagittam,
Quadruplicią; nitet raptor ganimedius igne,
Delphin ipse polo fulget bis quinq; fauillis,
Octo decemq; micat nocturnis pægasus astris.

Ignibus Andromade bis denis ardet olympo,
Sed tria deltoton dumtaxat sydera fingunt,
Stellarum quas zodiaci dicuntur habere
Signa: de hic numerū aggrediar cōprēdere versu,
Est aries primus: tenet hic astra octo decemq;,
Taurus habet stellas viginti unamq;, sed harum
Septem quæ ipsius postrema in parte renident:
Vergiliæ necnon athlantides appellantur,
Sūt totidē in capite atq; hyades dicūtur ab imbri,
Tyndaridæ fratres denis octoq; fauillis,
Splendescunt, alter denas alter tenet octo,
Bisq; nouem flammis cęlestis carcinus ardet,
Binæ insunt dorso: quæ asini & præsepe uocātur,
At leo bisdenas stellas retinet minus una,
Virgo tenens spicam micat astris octo decemq;,
Chelę ignes vtrinq; duos: libramq; figurant,
Quindenas reliquo flāmas nepa corpore mōstrat,
Quindenis etiam facibus splendere uidetur
Arcitenens, quandamq; pedes tenet ante coronam,
Septenis quæ syderibus constare putatur,
Viginti ægoceros stellis nitet atq; duabus,
Iliacus puer est bis septem lucidus astris,
Octo nouemq; faces piscis tenet alter, at alter
Huic iunctus bis sex splendescit in ęthere tædis,
Nunc quot habent stellas australia signa docebo,

Quāuis sint ꝑcul: atq; oculis male cognita nostris,
Lumina terribilis triadena habet æthere pristis,
Sunt totidem nilo, leporē sex astra perurunt,
Sideribus septem atq; decem præfulget orion,
Octo atq; vndenis incendit syrius orbem,
Ignibus, at procyon triplici micat ęthere flamma,
Viginti atq; tribus decorata est argo fauillis,
Vnam plus Chiron retinet: sed victima gestat
Quam manibus resupina decēq; vnamq; recepit,
Luminibus vero speciosa est ara quaternis,
Sex & viginti facibus spectabilis Hydra est,
Longa trium spatio signorū: corpore Cancrum
Occupat erigonemq; simul tumidumq; leonem,
Septē astris coruus, crater spectabilis octo est,
Bisseno at notius decoratur lumine piscis,
Occasus nunc signorum dicamus & ortus,
Signorum est ortus triplex: occasus eorum
Est etiam triplex, nāq; ortus cosmicus atq;
Occasus fertur; quum tempore matutino
Sole oriente, aliquod signum quoq; surgit eoa
De regione simul, vel quum mane occidit vndis,
Dicitur at Cronicus quoties surgit ue cadit ue
Signū aliquod: quū primū alto se gurgite condens
Iam patitur stellas alias splendescere titan,
Heliacus vero est ortus: quum sole propinquo

Iampridem occultū signum: postq̄ ille recessit,
Ingrediens aliud: posse incipit orbe videri,
Occasus contra Heliacus, tunc dicitur esse,
Quādo aliquod signū per quod tunc īgreditur sol
Obtenebrat splendore suo: probibetq; videri,
Nūnc quo quæq; modo exoriantur signa cadantq;
Versibus expediam, tribuant modo carmina nobis
Pegasides: uatemq; suum non spernat Apollo,
Quando aries oritur: consurgit pars quoq; leua
Andromedę, perseiq; caput, media tenus aluo,
Opposita tunc parte poli pars occidit aræ,
Auerso Taurus per cœlum corpore fertur,
Ipso ascendente ascendit totus quoq; perseus,
Heniochi consurgit item pars maxima: necnon
Pristis cauda, etiam penitus tunc occidit ara,
Ipse aūt Arctophilax tūc primū abscōditur undis,
Cū geminis totus cetus partesq; priores
Eridani surgunt, cūq; bis armatus orion,
Angui tenens utrunq; pedem tunc ęquore mergit,
Carcinus exoriens, partem apparere coronę
Dimidiā vetat: & caudam ceti notiumq;
Piscē, atq; engonasis caput aluum dimidiamq;
Eiusdē: a genibus scapulis tenus anguitenentem,
Ipsiusq; anguem excepta ceruice, booten
Totum pęne, oritur sed contra orionis usq;

Ad Zonam corpus: toto cum flumine nili,
Hæc cum magnanimo naſcuntur ſigna leone,
Tota aqla atq; lepus procion quoq; primaq; crura
Maioris canis, exurgit caput inſuper hydrę,
At contra arctophilax totus totusq; ophiuchus
Cũ capite & ceruice ſui quẽ continet anguis,
Quęq; ſuperfuerat nitidæ pars illa coronæ
Engonaſis ſimul ipſe genu tamen ac pede leuo
Exceptis, tunc heſperias merguntur in undas,
Virginis exortu totus canis hydraq; ſurgit:
Vſq; ad cratera, apparet quoq; theſſala puppis:
Quatenus erecto dependent carbaſa malo,
Oppoſita ſed parte latent hæc ſydera: delphin
Totus olor cauda excepta: ſimul ipſa ſagitta
Atq; chelis: niliq; prior pars, pegaſus autem
Cum capite abſcondit collum: pars cætera fulget;
Tota argo cũ libra oritur: totusq; bootes,
Extremã præter caudam tota hydra videtur,
Engonaſis dextrũq; genu dextram quoq; ſuram
Tunc & centauri caudam ſplendere uidebis,
Tunc & dimidiam poteris ſpectare coronam:
Corpus equi aligeri reliquum: poſtremaq; cygni
Celantur, necnon ceruicem cetus ad vſq;
Deſcendit totus, tunc & caput occulit vndis
Andromedæ, tunc & deſcendere Cephea cernes,

Ipſius andromedæ patrem: manibusq; humerisq;
Et capite extremas ponti fluitantis in vndas,
Scorpius exoriens hæc ſecum ſydera ducit,
Caudã hydræ, chironis equũ reliquãq; coronam:
Quãq; manu geſtat chiron tunc hoſtia ſurgit,
Surgit itẽ caput anguis itẽ caput anguitenentis
Andromedæ reliquũ corpus tunc occidit atq;
Cepheus a capite ad Zonã, flexuraq; duplex
Eridani: reſupina cadit quoq; caſſiepia,
Tunc etiam abſcondi canis incipit atq; orion:
Arcitenens quũ oritur: iubet apparere ophiuchũ,
Ipſiusq; anguẽ totum, caput atq; ſiniſtram
Engonaſis: totãq; lyram: pectusq; caputq;
Aethiopum regis Cephei: tunc totus orion
Et lepus & maior canis occidit heniochusq;,
Exceptis capite ac pedibus, tunc perſeus una
Tendit in occaſum totus, dextro pede necnon
Crure manet, puppi excepta tota occidit argo,
Aegoceros quum ſurgit: olor ſimul atq; ſagitta
Ara quoq; atq; aquila aſcendũt: ſed cætera puppis
Deſcendit, procyonq; mari ſua ſydera condit,
It quoq; ſub terras: toto tunc corpore perſeus,
Sidera quũ pulchri apparent ganimedis ab ortu,
Prima meduſæi conſurgunt membra caballi,
Tunc contra caput & ceruix deſcendit echydnæ,

Occultatur itẽ postremo corpore chiron,
Quũ gemini superq; tolluntur in æthera pisces,
Andromedę dextrum corpus quoq; surgit: & ille
Qui notius fertur piscis, tunc corpore toto
Hydra & centaurus manes rapiuntur ad imos,
Hæc de ortu atq; obitu signorum dicta putamus
Esse satis, nunc ad reliqua incunctanter eamus,
Sed prius Vranien libet huc ad nostra uocare
Carmina: ut auxilium tribuat: secretaq; pandat,
Vranie cui nota alti penetralia cęli:
Quę superum sedes gẽmata'q; tẽpla frequentas
Vranie formosa adsis: arcanaq; diuum
Tecta aperi; uatem'q; iuua tua regna canentem,
Aethereos da mente lares animo'q; tueri:
Męnia stelliferi circum labentia mundi,
Et primum mihi diua aperi: num corpore duro
Ac solido constet cœlum, an fluxo tenuiq;,
Non secus atq; aer facili quem scindimus ictu,
Post hoc me nõnulla etiam quęrenda docebis,
Sunt duo naturæ primordia prima: vocantur
Materia & forma, ex his corpora cuncta creãtur,
Ex his est tellus unda aer ignis & æther,
Vnde errant: qui materiam cęlestibus ullam
Corporibus non esse putant, contraria in illis
Quippe forent: & ab his corrupta aliquãdo pirẽt

Sic aiunt, verum hæc ratio (me iudice) peccat,
Nam ne'q; materię culpa est si corpora soluit
Lõga dies: neq; corrumpunt contraria per se,
Si æquales habeant vires, nisi fortius unum
Sit reliquo, quia cũ uis æqua est atq; potestas,
Tunc fit par pugna: & nulli victoria cedit,
Ergo deus cupiens ęternum condere cœlum,
Optima materiæ primę ac purissima legit,
Tẽperiemq; illis talem addidit, ut nihil unq̃
Se lædant, semperq; habeant contraria pacem,
Sic cœlum ęternum est, sic nullo absumitur æuo,
Sed quoniã quæ dura magis diuturna magis sunt,
Lædũturq; minus: proinde est durissimus ęther:
Plus adamante: adeo ut ferrũ contẽnat & ignem,
Vimq; omnẽ: præter domini a quo cõditus ipse ẽ,
Est alia id monstrans ratio, nam mobile primum
Intra se positas sphęras rapit, ac violenter
Occasum versus secum trahit: atq; diurno
Motu, obstent q̃uis, spatia in contraria uersat,
Quod fieri nequeat: solido nisi corpore constent,
Adde huc, q̃ lunæ pars illa simillima cœlo est:
Quam sol non spectat: fraternaq; lumina tangũt,
Sic etiam stellæ, manifesta in luce diei
Consimilem cœlo creduntur habere colorem,
Luna tamen stellæq; ipse sunt corpora dura,

Sunt & opaca, hoc eclipsis declarat aperte,
Nã radios Phœbi luna interiecta repellit,
Nec sinit in terras claram descendere lucem,
Cur non durities eadem tribuatur olympo?
Nempe aliter nunq̃ sua sydera fixa teneret,
Sed paßim errarent: nec certa in sede manerent,
Non tamen est cœli vt stellarum corpus opacum,
In terris etenim positi summa astra videmus,
Et penetrat noster suprema ad sidera visus;
Cum vero sint (ut dixi) durißima cœli
Corpora: sintq́; eadem purißima: forsitan illis
Est etiam sonus, & cum se tangantq́; rotentq́;
Concentum faciunt aliquem, cęlestibus aptum,
Vt quidam scripsere olim doctiq́; probiq́;,
Hunc tu musa etiã nodum mihi solue roganti,
Dura & pura licet sacri sint corpora cœli:
Peruiaq; humanis oculis, tamen illa sonorem
Efficiunt nullum, neq; enim pulsantur ab vllo,
Nec si pulsentur resonant: craßißima cum sint,
Cumq́; illic aer nullus sit: quo sine frustra
Speratur sonus, atq; ideo sine murmure currunt,
Præterea sphæræ bis quattuor inferiores
Auroram versus omnes vertuntur eodem
Progressu: nec se collidunt concutiuntq́;
Occurrendo sibi, sed certa lege modoq́;

Vna eademq; via leni vertigine pergunt,
Et choreæ in morem placide taciteq; feruntur,
Mobile duntaxat primum, aduersatur, eundo
Orbibus (vt dixi) reliquis, tamẽ haud strepit vnq̃
Nilq́; sonat prorsus, quippe illic deficit aer,
Quippe superficies multo est leuißima sphæris,
Vnde fluunt celeres, nullo impediente rigore,
Et sua contactu molli confinia lambunt,
Propter q̃d motum faciunt sine voce silentem,
Non igitur recte veteres sensere: putantes
Sphærarum motu harmoniam conflarier, at non
Sentiri: quoniã humanas excelleret aures,
Ceu nili non auditur quę decidit altis
Rupibus vnda prope, at lõge fragor editur ĩgens,
Nugantur certe: & ratio hæc est prorsus inanis,
Nã si nemo vnq̃ audiuit: cur fingere debent
In cœlo esse sonum? turpe est ea dicere: quæ non
Ostendi possunt: quę possunt iure negari,
Non noua sunt fingeda: nisi hæc vera esse ꝓbẽtur,
Nullam verba fidem amota ratione merentur,
Sed nunq̃d cœlũ est vt fertur Musa rotundum?
Sphærica nimirum perfectior esse figura
Censetur cunctis alijs, ꝙ non habet in se
Principiũ finẽq́;: capax ꝙ sit magis atq;
Simplex & formosa magis: magis apta moueri,

Præsertim circa medium, ceu vertitur ęther
Circa ipsam terrā, in medio quę cōdita mundo est,
Conuenit hæc igitur cœlo tam digna figura
Conuenit hæc eadem soli lunæ omnibus astris,
Quamq; aliter pictorum audax inscitia fingit,
Stellæ autē sunt ne(ut fertur)pars densior orbis:
Non ita, quippe suam sortita est quęlibet harum
Diuersam a cœlo spetiem: discrimine magno,
Ipsę etiam inter se distant, ceu sorbus ab ulmo,
Ceu pyrus a ceraso differt fętu atq; figura,
Indicat id color haud unus: diuersaq; earum
Virtus & splendor, stellæ est sua cuiq; potestas,
Quandoquidē natura etiam sua cuiq; tributa est,
Cœlum ergo est sedes tantum opportuna locusq;
Stellarum, non materia aut substantia earum,
Quid virtutis habet cęlum? est vis omnis in astris
Astra regunt orbem terrarū: atq; omnia mutant,
Astra creant cuncta in terris & cūcta gubernāt,
Hoc docet astronomus: communis opinio fert hoc,
Quare non solum raro densoq; putandum est
Distingui a stellis cœlum, diuersa sed ipsis
Natura est etiam & dispar faciesq; vigorq;,
Quanta etiam sint astra: & num sine fine rotētur
Quo sunt fixa loco: ut visum ē aliquādo Platoni:
An sint deserta an quisq; uersetur in illis:

Musa uelim scire, vnde precor mihi singula pāde,
Nō sunt astra quidem magna æque, nanq; minora,
Plurima sunt numero, vt possit cōprendere nemo,
Sunt aliquot maiora etiam: sed pauca, sereno
Quæ passim cœlo veneranda luce refulgent,
Ex quibus astronomi uarias fecere figuras,
Et pinxere amplum diuersis æthera signis,
Ex his ergo astris maioribus(vt perhibent, qui
Astra sciunt: atq; ecclipsis phœbeia monstrat:
In qua luna patet quanto sit corpore: fratris
Dum subiecta sui speciosum lumen opacat)
Quædam sunt tanta, vt totam terręq; marisq;
Excedant molem: ac spatio maiore nitescant,
Quamuis parua adeo videantur, propterea q̃
Tam longo distant a nobis interuallo,
Quippe aliquid quāto est longinquius, esse videtur
Tanto etiam minus, & spectantum lumina fallit,
Stellæ autē fixæ(veluti Plato maximus inquit)
Quæq; suum circa centrum voluuntur: ibidem
Semper, & hæc ratio est cur scintillare videntur,
Non ea quam fingunt quidā: quia longius absunt,
Proinde illas tremulum nobis ostendere lumen,
Nimirum hæc ratio vana & puerilis habēda est,
Non etenim quicq; scintillat q̃ procul absit
A nostro visu, minus atq; obscurius illud

Sed tunc apparet, nec scintillatio motu
Vlla carere potest, quare fixa astra mouentur:
Cum sole vna, illo motu quem diximus ante,
At non Saturnus talem nec Iuppiter & Mars
Efficiunt motum, nec lunæ Mercurij ue
Aut Veneris sidus: uerum hæc gaudent epiciclis,
Cur non scintillat saturnus Iuppiter & Mars
Vt sol: cum tamen a nobis longe altius absint:
Nec magno a stellis fixis discrimine distent:
Nimirum quoniam non sic voluuntur vti sol,
Sed sua permittunt epiciclis corpora ferri,
Forte aliquis solem non scintillare putabit,
At si hunc perspiciet summo quũ mane resurgit:
Vel quũ descendit brumali tempore in vndas,
Quando acies illum melius tolerare valebit:
Tunc circũuolui tunc scintillare uidebit,
Nec quisquam hoc adeo magnum ac mirabile dicat,
Singula si tali uoluuntur sydera motu,
Nonne magis mirum est tam ĩmensi corpora cœli
Tam celeri semper ferri vertigine: vt omnes
Præuertant volucres ventosq; & fulmina vincãt:
Vnde nota, Ille pater rerum, mundiq; creator,
Omnia quæ fecit, distinxit in hæc duo; motum
Atq; quietem, atqui in terris centroq; locata est
Ipsa quies proprie, possedit cætera motus,

Vnda fluit: semperq; aer agitatur & ignis,
Præcipue tamen in cœlo est uis maxima motus,
Et quo queq; magis sphæra est sublimis, in illa
Fortior est motus: mundumq; rapacius ambit,
Quare illud cœlum quod primũ mobile fertur,
Maximũ habet motũ: sed motus maximus ille est:
Tẽpore qui minimo spacia et loca maxima trãsit,
Ergo nictu oculi totum percurreret orbem:
Ni obstarent illi sphæræ quas continet in se,
Frænantes cursum illius: ne protinus omnem
Voluendo raperet secum terram oceanumque,
Quippe animal nullum posset tunc viuere in illis,
O rem mirandã in primis, quis non stupeat quum
Secũ agitat, tantã tam paruo tempore molem
Tam longas transire uias: iterumq; reuerti,
Nec cessare unquam: & nullum sentire laborem:
Hinc aliqui credunt a dijs totum ethera volui;
Assignantq; suum motorem cuilibet orbi,
Qui quasi pistrino addictus, non desinat vnquam
Tam vastam versare molam noctesq; diesq;,
Nec quis cupiat: minimũ requiescere possit,
Fœlix seruitio tali deus ille profecto,
Sed nugæ sunt hæ: cõmentaq; inania eorum
Qui cupiunt primi mortales inter haberi,
O quot morosophos tellus parit & philodoxos,

Quare non tutum est facile omnia credere cuiuis,
Ille licet magni sit nominis: innumerasq;
Scribendo implerit nigra loligine chartas,
Magni sepe viri mendacia magna loquuntur,
Et nemo est adeo prudens quin sępius erret,
Est igitur ratio in primis quærenda, fidesq;
Maior in ambiguis rationi est semper habenda,
Quā dictis hominū, nāq; hæc sunt falsa frequēter,
Quid ratio ostendit: cœlum stellasq; moueri
A dijs: an per se: naturaliq; vigore:
Qualis honor: vel quale lucrū, vel quāta voluptas
Esse potest diuis versantibus æthera semper:
Vt stultorū hominum vitę opportuna ministrent,
Vtq; feras pecudes volucres piscesq; gubernent:
Sic ne decet dominos seruis seruire: deosq;
Seruitio æterno damnari: vt pabula brutis,
Vt stultis prauisq; ferant mortalibus escam:
Nonne decet potius libertas maxima diuos:
Vt quocunq; velint faciles accedere possint:
Ne tanq̄ dura deuincti compede nusq̄
Ire queant, semperq; loco teneantur eodem:
Aut tanq̄ figuli instantes operiq; rotęq;:
Nunq̄ decedant scamno: nunq̄ ocia captent:
Est ne illis adeo dulcis labor ille rotandi:
An labor ille potest diuis nunq̄ esse molestus:

O sapientum

O sapientū hominum sententia digna notatu,
Sed ratio obsistit: ratio manifesta reclamat:
Nil etenim per se ęternum est nisi conditor orbis,
Post ipsum ęterna est rerū natura suarum,
Quas ipse ex nihilo, stabili sed lege creauit,
Vt non esse queant aliter, q̄ iusserat olim
Cum primū imensi iaceret fundamina mundi,
Sic aqua semper erit mollis: sic ignis adurens:
Sic stabilis tellus: sic semper mobilis aer,
Sic & circuagi cœlum sine fine necesse est,
Sic forma & virtus herbis sua cuiq; tributa est,
Necnō arboribus necnon animalibus ipsis:
Vt nullo possint mutari prorsus ab æuo,
Vsqueadeo ipsius naturæ imobilis ordo est,
Vsqueadeo est eadem semper diuina uoluntas,
Quare si motus cœli est æternus, oportet
Naturalē esse vt grauiū leuiūq; videmus,
Nā quod naturæ est proprium non deficit unq̄,
Si vero est alius motor, quandoq; quiescet,
Nil etenim ęterno uiolentū tēpore durat,
An grauiū & leuiū natura potentior est q̄
Astrorū & cœli: ut possint per se illa moueri
Hęc uero nequeant: nisi dijs agitentur ab ipsis:
Terra ergo atq; ignis sunt æthere nobiliores:
Saltē ex hoc: q̄ nō motoris egent alieni,

&

Sed per se a centro aut ad centrū tendere possunt,
Credendum est igitur cœlestia corpora per se
Atq; suis formis vt terra ignisq; moueri,
Natura est siquidem motore potentior omni,
Naturam uincit solus deus: & nihil (ipso
Excepto) est melius natura & maius in orbe,
Naturam uero appello, legem omnipotentis
Supremiq; patris, quam prima ab origine mundi
Cunctis imposuit rebus, iussitq; teneri
Inuiolabiliter: dum mundi secla manerent,
Nam legē hanc rerum formis deus indidit, vnde
Cum rebus dant esse dei mandata libenter
Efficiunt formę: & nequeunt hāc fallere legem,
Nempe suis res a formis tales generantur:
Quales pręcepit qui formas condidit ipsas,
Hæc vere ac proprie natura est, & melius q̄
Forma aut materia: vt q̄dam posuere, etenim sunt
Hęc duo cunctarum potius primordia rerum,
Vel causæ primæ: vel cōponentia prima,
Non autem natura, placent si nomina vera,
Et nisi malimus dare falsa vocabula rebus,
Sed de hoc iā satis, ad reliqua accedamus, & vtrū
Sint deserta poli pulcherrima regna beati:
An quisq̄ sedes illas teneatq; colatq;,
Præsens hora monet solito nos dicere versu;

Cum cœlum sit tam immensum tantiq; decoris:
Conspicuum tot syderibus: tam nobile corpus:
Desertū & vacuū & solū incultūq; manebit?
Terra autem īnumeris gaudebit et unda colonis?
An mare vel tellus: locus est iucundior atq;
Pulchrior & melior: vel toto maior olympo?
Propter quod potius q̄ æther mereantur habere
Tot ciues: & tam varijs animalia formis?
An regis prudentis erit: fabricare palati
Ingentem molem peregrino marmore & auro
Egregiam, & mire speciosam intusq; forisq;,
Nolle tamen (stabulo excepto) permittere quenq̄
Tam pulchras habitare ædes: uacuasq; tenere?
Nempe est totius mundi stabulum terra, in qua
Sunt omnes sordes, puluis, cœnumq; fimumq;,
Ossa, putres carnes, uaria excrementa animantū,
Quis memorare vnq̄ tot fœda immundaq; posset:
Quę tellus & pontus habent: ac semper habebūt?
Quis nescit pluuias, nebulas, nubesq;: niuesq;
Prælia ventorum: tempestatumq; furores:
Quę mare perturbāt: quatiūt terrā, aera versant?
Terra tamen pontusq; tenent animalia multa,
At cœlum vacuum, vacuum cœlum esse putatur?
O vacuę potius mentes, quæ creditis istud,
Quippe suos etiam ciues habet æther, & astra

Singula, sunt urbes cęli, sedesq; deorum,
Illic & Reges, populi inueniuntur & illic:
Sed veri reges, populi ueri, omnia vera,
Nõ velut hic, vmbræ simulacraq; inania rerũ:
Quas cito mors rapit: et tẽpus terit, ĩgnat, aufert,
Illic fęlices ĩmortales, sapientes,
Hic habitãt miseri, mortales, insipientes,
Illic pax & lux regnãt & summa voluptas,
Hic bellũ aßiduũ & tenebrę, & genus oẽ doloris,
I nunc & lauda terrã hanc: hanc dilige vitam,
Immo aude o demens stabulũ hoc ꝓponere cęlo,
Verũ aliquis dubitare potest, si durior æther
Est Adamante: & nil vacui reperitur in illo:
Quomodo dij poterunt illic habitare: vel illac
Pergere? nimirũ hoc fieri non posse videtur,
Prętereacũ cęlum ipsum non poßit arari
Atq; fodi: quonam pacto baccus'q; ceres'q;
Nascentur: fruges'q; aliæ quarũ indiget usus?
Friuola sunt hæc & rugoso digna cachinno,
Nan'q; sit ipse licet multo solidißimus æther:
Peruius est tamẽ & cedens cultoribus, & nil
Obstat: qn facile huc poßint se ferre uel illuc:
Et quacunq; libet nihil impediente moueri,
Cęlicolis etenim tenuißima corpora cunctis
Ille author mũdi dedit atq; leuißima, quare

Ipsis non opus est foribus: patulis ue fenestris,
Per medios intrant muros & marmora tranant,
Vsqueadeo est illis tenuis natura potensq;,
Quis nisi vidisset pisces habitare sub vndis:
Sub limo ranas: salamãdras viuere in igne:
Aere chammeleonta & pasci rore cicadas:
Crederet? at uera hæc tñ & mira esse fatemur,
Plurima sunt: quæ cum fieri nõ posse putemus
Sæpe tamen fieri possunt & facta videmus,
Cur non ergo deus potuit quo'q; condere tales
Cęlicolas: qui per cælum facile ire valerent:
Nulliusq; cibi vel potus prorsus egerent?
Si potuit: certe voluit, nam turpe fuisset
Tã pulchras sedes tan'q; amplas linquere inanes,
Atqui cælicolis non est opus ut uel arando
Vel fodiendo parent alimenta iuuantia vitam,
Quãdoquidem non sunt illis mortalia membra:
Quę instaurare solet sensim labentia victus,
Nec sitiunt vnq̃ diui esuriunt ue beati,
Deni'q; nulla illos penitus contristat egestas,
Quippe vltra fines lunę illętabile nil est,
Cuncta mala in terris posuit deus, illa'q; clausit
In medio: & vetuit sacrum cõtingere cælum,
Ergo fælices viuunt: nectarq; bibentes
Ambrosiæ viridi pascuntur gramine, cuius

Copia magna oritur passim cœlestibus aruis,
Cælicolum uero illorum fœlicior atq;
Nobilior uita est: loca qui magis alta frequentant,
Nam quanto ethereis locus est sublimior oris:
Tanto etiam melior, tantoq; beatior idem est,
Sed quid sunt maculæ illæ atræ q̃ in corpore lunæ
Apparent: nam de his homines diuersa loquuntur,
Nil per se in cœlo lucet nisi Phœbus, ab illo
Accipiunt lucem stellæ omnes: ipsaq; luna,
Quæ quia cunctarum stellarum est ultima: & imã
Sortita est cœli sedem, terrisq; propinquam:
Vt sit opaca magis, minus & sincæra necesse est,
Vnde eius partes, cum non æqualiter omnes
Sint albæ & densæ & leues, lucisq; capaces:
Hinc non tota nitet luna: & maculosa videtur,
Nam partes albæ & densæ leuesq;: receptant,
Nocturnum solem: reliquis sine luce relictis,
Nocte igitur lucet, sed tempore luna diurno
In faciem nubis maculosæ albescit olympo:
Sic & lampyrides lucent in nocte uolantes,
Mox redeunte die amittunt in lumine lumen,
Et proprium ostendunt amota fraude colorem,
Nanq; dies uera ostendit: nox fraudibus apta est,
An vero æternum sit cœlum: an cœperit olim
Expectetq; suum post plurima sęcula finem,

Pulchrũ etiã scitu est, nã de hoc diuersa sophorum
Scripta extant, ait hic negat ille, & opinio discors
Authorum, rem difficilem valde ambiguamq;
Arguit, & verum tenebrosa in sede latere,
Sunt qui principium credant habuisse: putentq;
Mundum ex materia ęterna quandoq; creatum
A summi virtute dei quum non prius esset,
Atq; duo hęc ęterna aiunt, semperq; fuisse
Materiam summũq; deũ a q̃bus omnia manant,
Contẽdunt q̃dam ex nihilo mundũ esse creatũ,
Materiáq; negant vllam ante omnino fuisse,
Sed verbo iussúq; dei facta omnia censent,
Ast alij affirmant freti rationibus, ipsum
Omni principio simul omni fine carere,
Harũ autẽ quęnam propior sententia uero est?
Ipse quidẽ nisi relligio prohiberet: & omnes
Christologi obstarent tutantes dogmata Mosis:
Credere nõ aliud possem: q̃ semper ab ęuo
Vt nunc est mũdũ mundiq; elementa fuisse,
Principijq; expertem esse ac sine fine futurum,
Nã cur nõ semp̃ mundus fuit? an quia semper
Non potuit deus aut nesciuit condere: sed post
Doctior euadens didicit: demũq; peregit?
An semp̃ sciuit potuitq;: at noluit? unde hoc?
Cur potius uoluit postq̃ prius? aut ratio quę

Mutauit mentem illius? si non erat æquum
Vtileq; hunc fieri mundum: cur cõditus vnq̃ est?
At si conueniens erat illum atq; utile condi:
Quare tam sero fecit deus? & quare ætas
Tam breuis est mundi? nã si fas credere cuncta
Christologis: nõdum annorum bis quattuor ĩplet
Millia: ab antiquo bene si numerentur Adamo,
Prẹterea quæ causa fuit, qua condere uellet
Hunc mũdũ deus? an q̃a mũdi ipse huius egebat?
Si sic: debebat prius ipsum condere: ne se
Torqueret talis tam longo tempore egestas,
Si non: cur fecit? frustra ne? at nõ decet ipsum
Frustra aliq̃d facere, hic etenĩ insipientibus ẽ mos,
Causa aliqua ergo fuit: sed quæ? nempe illius ĩgẽs
Haud dubie bonitas: necnon immensa potestas:
Ne frustra intra se semper cõclusa maneret:
Vtraq;: sed potius cunctis effusa pateret,
Frustra etenim bonus atq; potens is dicitur a quo
Nil vnq̃ fieri magnum egregiumq; videtur:
Si deus ergo fuit semper bonus atq; potens: cur
Non voluit semp̃ tam pulchrũ condere mundũ?
Cur in tam seros tãtam rem distulit annos?
Nulla q̃dem ratio esse potest: nisi fingere quisq̃
Astutus velit: & nugas præponere, vero
Quare si humanæ rationi credere par est:

Aeternus certe mundus dicetur: & omni
Principio prorsus, prorsus quoq; fine carere,
At si aliter quondam dixit Deus: & sua Mosi
Facta reuelauit: debemus credere Mosi,
Succumbat ratio fidei: & captiua quiescat,
Namq; deus nunq̃ fallit nec fallitur ipse,
Si modo dignatur quicq̃ mortalibus vnq̃
Dicere, si cuiq̃ apparens arcana recludit,
At qui materiam ẹternam posuere chaosq;:
Nugantur, nam cur Deus hanc liquisset inanem
Tamq; diu informem? potuit si condere mundum
Confestim, & primo momento cuncta creare?
Frustra differtur diuersa in tempora: quicquid
Vna eademq; potest fieri perniciter hora,
Sunt vero quidam ẹternum mũdum esse putãtes:
A nullo factum tamen, a nulloq; creatum,
Sed per se ut nunc est ante omnia sẹcla fuisse,
Et per se ut nunc est post omnia sẹcla futurum,
Quod certe falsum est: ratio q̃ppe ipse repugnat,
Esse etenim nunq̃ duo perfectissima possunt,
Nam dissentirent forsan, bellumq; cierent,
Esto q̃ semper concordi pace manerent:
Frustra ponuntur duo maxima: sufficit unum,
Quod saltem natura alijs prius esse necesse est,
Si prius est alijs: ergo est quoq; causa aliorum,

Nanq; prius causa efficiens est posteriorum,
Quo circa haud dubie mūdū hūc deus ipse creauit
Ex nihilo ęternum, sed quomodo? si libet audi,
Est bonitas æterna dei: est æterna potestas,
Nonne eius potuit simul esse æterna voluntas
Gignendi mundum? quæ si fuit: vt ratio vult:
Nil obstat quin æterno sit conditus æuo
Mundus ab artifice immenso, compagine mira,
Vt si quis solem æternum concesserit: idem
Eternam solis lucem concedere debet,
Lux tamen effectus solis, sol causa vocatur,
Sed decedentes iam cęlo elementa gradatim
Scrutemur: deq; his q̄dā haud indigna loquamur,
Quidam sub cælo esse ignem dixere: propinquū
Contiguumq; orbi lunæ: sed luce carentem:
Vrentem tamen in primis mireq; calentem,
Quod uerū esse docet ratio, nam nocte videmus,
Per sudum volitare faces: flammasq; uagari
Aera per liquidum: & delabi sidera cælo,
Quæ proinde eueniunt tenues ꝗ in aera fumi
Altius ascendunt: superoq; cremantur ab igni,
Nanq; vapor duplex: alter leuis aridus aptus
Iucendi: unde ignes fiunt per inane volantes,
Alter frigidior grauiorq; & crassior: ex quo
Gignuntur nebulæ pluuiæ nubesq; niuesq;

Fulgura cum ventis: tonitrus ros grando pruina,
Quod nisi sub cælo foret ignis: non vapor illic
Accendi posset: noctisq; volare per vmbram,
Præterea cum ignis leuitate ipsum aera vincat,
Altior haud dubie locus illi conuenit, ergo
Sub cælo est eius sedes & proxima lunæ,
Infra ignem vero est aer: qui parte suprema
Accipit æthereum vicino ex igne calorem,
Pars media ipsius multo est gelidissima: & illic
Concrescunt nubes: conflantur fulmina uasto
Cum tonitru: uariiq; agitantes nubila venti,
Infima pars calida est atq; humida, nā vapor ipsam
Humectat liquidis exhalans iugiter undis,
Et calet ob solis radios tellure reflexos,
Hic nebulæ hic pluuiæ hic tenui cum rore pruinę
Atq; niues varia ventorum sorte creantur,
Quippe data est uentis huius non parua potestas
Aeris, hi possunt æstiuo tempore frigus
Gignere: & hybernis diffundere mēsibus æstum,
Hi nobis auferre valent & tradere fruges:
Hi nobis inferre valent & demere morbos,
Eurus ab aurora lybicis venit auster ab oris,
Spirat ab occasu zephyrus, borealia flabra
Montibus a scythicis, gelidaq; oriuntur ab arcto,
Inter quos alij quoq; sunt: quibus omnibus aer

Inferior seruit: cumq; aere terra fretumq;,
A uentis igitur nubes coguntur: ab ipsis
Nubibus emanãt imbres floccíq; niuales:
Fulmen ros grando matutinęq; pruinæ,
Tẽpore sed vario varia ratione modoq;,
Et varijs etiam perflantibus aera uentis,
Quorum qui medię ueniunt de parte diei:
Nubesq; & nimbos pariunt cœliq; calorem,
Qui vero ex scythicis regionibus: horrida gignũt
Frigora, ab his fiunt glacies nix atq; pruina
Tẽpore brumali: sed cœlum estate serenant,
Fert Zephyrus flores: terrãq; virentibus herbis
Vestit: dans auibus cantum siluisq; decorem,
Eurus plærunq; est bonus: at quandoq; procellas
Concitat ingentes terris pelagoq; timendas,
Hos ventos vel dij aerei vel sidera mittunt,
Sæpe etenim cum tesauros tellure latentes
Vult auferre magus vel consecrare libellum,
Vel magico ritu quenq̃ sibi subdere diuum
Audiui exortum ventum subitamq; procellam
Aut sata strauisse aut hęrentes vitibus vuas:
Materiam ventis prębet uapor ortus ab undis,
Causa mouens ipsos dij sunt quibus aeris est ius,
Verum hęc non sapiunt vulgo: neq; talia uulgus
Credere vult, q̃d tum: gẽmas ne apponite porcis,

Credite uos docti quibus est mens altior: esse
Non solũ in cœlo: sed in aere plurima diuum
Millia: qui ventos tempestatesq; ciere
Et tonitrus facere & detrudere fulmina possunt,
Non tamen esse nego causas alias quoq;: nasci
Quæ faciant uentos: veluti sol lunaq; & astra,
Præsertim septem quę vulgo errantia dicunt,
Quorum opera exhalans uapor ad diuersa mouetur
Vidi ego dum Rome decimo regnante leone,
Essem: opus a figulo factum, iuuenisq; figuram,
Efflantem angusto ualidum ventum oris hiatu:
Quippe cauo infusam retinebat pectore lymphã:
Quæ subiecto igni resoluta exibat ab ore:
In faciem venti validi, longeq; furebat,
Ergo etiam ventus resoluta emittitur vnda:
Dum vapor exhalans fugit impellente calore,
Nanq; fugare solent se se contraria semper,
Hac in parte etiam quam diximus aeris ima
Apparere solent regalia fata cometæ,
Apparere solet uariata coloribus Iris,
Hanc radij solis roranti in nube figurant:
Illos stella facit de septem errantibus vna,
Dum sibi subiecto radios impressa uapori,
Assimulat caudam: lumẽq; in nube relinquit,
Haud aliter q̃ cum circumnitet area lunam,

Area venturi (vt perhibent) prænuntia venti,
Aut cum tres soles lucere aliquando uidentur:
Nec sunt tres tamen, at subiectæ in corpore nubis
Ceu quodam in speculo solis formatur imago,
Sub regione autem crassa imaq; aeris: unda est:
Vnda inq oceani, quæ terram circuit omnem,
Angustoq; freto herculeas ingressa columnas
Diffundit se se longe lateq; per errans,
Hinc uarium nomen sortitur, & hinc mare fertur
Egæum ionium tyrrhenumq; adriacumq;,
Et mare erytræum & qđ persidis alluit oras,
Hæc terræ occultas perlabitur unda cauernas,
Et fluit ac refluit semper, uariumq; saporem
Accipit: ut uaria est tellus per uiscera cuius
Transit: sulfureumq; a sulfure mittit odorem,
Hinc est æterno ꝗ tempore flumina currunt,
Quippe suos repetunt fontes: iterumq; marinos
Ad fluctus properant, illinc reditura uicissim,
Hac abeunt illac redeunt: & aguntur in orbem.
Assidue, uegetantq; ut sanguis corpora terram:
Hæc eadem facit unda lacus crassasq; paludes,
Necnon perspicuos fontes puteosq; perennes,
Deniq; ab oceano emanat uis omnis aquarum
Quascūq; orbis hēt, nymphas hic edidit omnes,
Partim sub terra partim supra ingredientes,

Partim etiā nigris de nubibus egredientes,
Sed cur est adeo salsum mare: nunqd ab ipsa
Natura istud habet? non arbitror, at sapor omnis
Vndaꝝ a terra causam trahit, inueniuntur
In terra siquidem montes salis, hos tegit æquor,
Exugitq; salem: liquidasq; resoluit in undas,
Ergo sal non sol causa est salsedinis huius
Nam cur sol nō stagna etiā salsa efficit idem?
Nempe illam terre partem quæ non erat apta
Vsibus humanis nimia salsedine abundans:
Natura oceano substrauit prouida, at illam
Quæ fuerat melior que dignior vberiorq;:
Detexit nobis nobisq; reliquit apertam,
In qua sunt montes colles cliui tumuliq;:
Conualles campi rupes fauces iuga rura;
Siluę stagna lacus fontes fluuij atq; paludes:
Oppida parua vrbes magnę pagi uillę arces:
Saxa metalla hominum vitę opportuna tuendę,
Huic terrę illiusq; opibus natura deusq;
Pręposuere hominem, & regem fecere animantum
Quotquot pontus habet quotquot tellure moratur
Ingeniūq; illi ac mentem tribuere: quibus se
Pręponat cunctis: terrarūq; imperet orbi,
Atq; deū agnoscens illū metuatq; colatq;,
In medio terrę est centrū quod sustinet ipsam:

Nam Deus ad centrum iußit grauia oĩa ferri;
Nec naturali motu decedere ab ipso
Possunt, atq; ideo terra est ĩmobilis: & se
Sustinet in medio: ac propria grauitate tenetur,
Vndiq; .n. ad centrũ cõcurrit prona: globũq;
Efficit ĩmensum & densum solidũq; & opacũ,
Circa quẽ roseis noctesq; diesq; quadrigis
Sol vehitur: sed nox aduersa in parte creatur,
Quippe aliud nõ est ꝙ terræ atq; ęquoris vmbra
Quæ si forte ferit nocturnæ corpora lunæ:
Eclipsim facit: & populos terroribus implet:
Credentes magico labefactam carmine diuam,
Vmbra hæc tunc noctes maiores efficit: est quũ
Distans a nobis sol longius, at breuiores
Quum redit: & cancri borealia signa reuisit,
Causa huius tumor est terrę, montesq; superbi,
Quos interposuit prudens natura: suis vt
Verticibus noctes mutato sidere mutent,
Nam quãto magis accedit sol pronus ad austrũ
Tanto maiores veniunt a montibus vmbræ,
Vmbræ quæ abscõdũt lucẽ aurorãq; morãtur,
Et spatio breuiore diem procedere cogunt,
Tunc spargit glacialis hyems sua frigora nobis
Tunc æstas regna Antipodum decliuia torret,
Cum vero sol ad cancri loca summa recurrit:
Tunc

Tunc nox fit breuior nobis, redeuntq; calores,
At bruma antipodas magno tunc frigore torquet,
Sic vario cursu variat sol tempora: & annum
Quattuor in partes totum discriminat æquas,
Circuiensq; orbem terrarum seruit vtrisq;
Gentibus: & quæ sub terra versantur: & illis
Quæ supra: atq; pari moderamine tẽperat oẽs,
Nam sub terra hoĩes etiã sunt: nõ mare tantum
Aut siluæ, neq; enim solem natura diemq;
Iußisset radios illic diffundere inanes,
Et solum seruire feris generiq; natantum,
Nimirum tellus habitatur tota, nec vllus
Est locus aut zona vlla, in qua non viuere poßint
Mortales: aptasq; sibi componere sedes;
Sit licet ĩmodicum frigus, uel maximus æstus
Illic aßidue, natura vbi tristia fixit:
Læta adhibet: miscetq; sagax aduersa secundis,
Atq; vbi fert morbos, medicamina debita gignit,
Ergo vbicunq; calor nimius reperitur: ibidem
Non gelidi montes non frigida flamina desunt,
Non siluę umbriferę: et multis cũ fontibus amnes,
Quæ ualeant homines tanto defendere ab æstu;
Prętereа est illic semper nox æqua diei:
Quæ solis radios æquato frigore frænat,
Vnde fit vt zonam mediam non esse putemus

Deſertam omnino:multos ſed habere colonos,
Et proprio ingenio,& naturę munere tutos,
Zonę etiam extremæ quas non habitarier aiunt
Aſsiduis niuibus preſſas glatieq; perenni,
Poſſunt nempe coli:ut ratio non friuola ſuadet,
Maxima nanq; locis lignorū copia in illis
Naſcitur:& fiunt illic hipocauſta:grauesq;
Veſtes,ex varijs animantum pellibus,unde
Calfaciunt ſe mortales hyemiq; reſiſtunt,
Ft multis arcere modis mala frigora norunt,
Congrua nec deſunt illis alimenta,ciboſq;
Indigenas partim,partim illuc vndiq; vectos
Accipiunt large:& dapibus veſcuntur opimis,
Non igitur verꝝ eſt quod quidam græculus inꝗt:
Vnius tantū Zonæ partem exiguamq;
Naturā humano generi tribuiſſe colendam,
At reliquū terræ deſertum prorſus:ab ipſis
Piſcibus atq; feris dūtaxat ſemper haberi,
Ah foret indignū certe hoc,natura minoris
Feciſſet nos ꝗ bruta:imperiumq; dediſſet
In terris maius ꝙ homini & ſpatioſius illis,
Quare ſi qua fides adhibenda eſt vera loquenti,
Haud dubie tellus tota eſt habitabilis:& nil
Obſtat:quin poſsint mortales viuere vbiq;,
Naturæ auxiliū in rebus non deficit vllis,

Ingeniūq; hoīs duriſsima quæq; refringit,
Poſtremo quoniā ad finem properamus:& hora
Iamdudū monet æthereos inuadere piſces:
Propterea exponam paucis:cur terra tremiſcat,
Quæ vis tanta illam quatiat:cogatq; moueri,
Scire igitur licet:īnumeras uaſtasq; cauernas
Sub terris eſſe:atq; illic quandoq; creari
Ingentes ventos,qui dum crudelia miſcent
Prælia:concutiunt terrā:nimioq; furore
Congreſsi,euertunt totas cum mœnibus vrbes,
Donec ꝓte aliqua erūpant facto agmine: & auras
Diffuſi in vacuas non longa pace quieſcant,
Gignūtur vero hi venti telluris in aluo
Ex fumis quos vicina trahit ignis ab unda,
Quippe ignes in ſe multos magnoſq; perenni
Tēpore nutrit humus:dictu mirabile:ſed non
Falſa tamē refero,credet qui uiderit Aethnam:
Qui ſcatebras calidaꝝ vſꝗ ſpectarit aquarum,
Et qui viti feri bene nouerit acta Veſeui,
Hos agitant ventos qui ſubterranea regna
Dij manes habitant:cęciſq; morantur in antris,
Non etenim nugæ prorſus nec inania verba
Sunt quæ de ſtygij rebus memorantur auerni,
Nempe locus nullus fruſtra eſt,habitatur vbiq;,
Sub terris:ſupra terras:inq; aere & igni,

In cœlo & supra cœlum; est ubi regia summi
Induperatoris: mundum qui poßidet omnem,
Musa vale: interea extremum meditare laborẽ,
Finis.

LIBER DVODECIMVS. PISCES.



SVMME Deus: rex omnipotẽs, pater optĩe: cuius
Tam pulchrũ tamq; imensum sapientia mundum
Condidit ex nihilo & regit: aßidueq; tuetur,
Principiũ & finis rerũ, cui omnia parent,
Quo maius melius speciosius altius est nil,
Qui supra omne habitas cœlum sine fine beatus,
Mens mea nunc ad te cupiens cõscendere: musis
Nõ eget aut Phœbo: aut Parnaso: aut fõtibus illis
Vaniloqui quoscunq; solent haurire Poetæ,
Magnifica insano scripturi somnia vulgo,
Quippe alio auxilio nobis alioq; fauore
Est opus: atq; alias sitientes quærimus vndas,
Te voco, te imploro, te posco, te precor vnum,
Vt cepto iãpridem operi, extremoq; labori

Adspires: tribuasq; optatum attingere finem,
Mitte tuũ quæso deus in mea pectora numen,
Quo afflatus miranda tui pentralia regni
Spectare: & spectata aliis expromere poßim,
Carminibusq; meis æternũ acquirere honorem,
Sunt qui extra cœlũ credant nihil esse: putentq;
Aetheris in summo dorso consistere fines
Rerũ: quos ultra natura extendere vires
Non queat ipsa suas, ac debilitata quiescat,
Quod falsum ratione mihi suadente uidetur,
Nam si illic finis rerũ est: ubi desinit ęther,
Cur nihil ulterius fecit deus? an quia sciuit
Nil facere ulterius, propria defectus ab arte?
An quia non potuit: sed iure negatur utrunq;,
Quippe dei nullis est clausa scientia metis,
Et nullum patitur diuina potentia finem,
Non etenim res ulla deum concludere certis
Limitibus potuit, nec se ipse coercuit ultro,
Magna loquor, tñ hæc ratio quoq; magna ꝓbabit,
Si res ulla deum finit vel terminat, ergo
Fortior est res illa deo, nam quomodo posset
Efficere id: si non ipsum superaret agendo
Quem finire cupit: quẽ circũscribere quærit?
At res nulla deũ superat, neq; frrtior ipso est,
Quare nec finire potest, nec se deus vltro

Limitibus cinxit, quis enim sibi ponere finem
Vellet cum posset liberrimus esse: suasq́;
Quantũcunq; sibi libeat diffundere vires?
Nemo est qui cupiat se se fecisse minorem,
Immo omnes quærunt maiora capessere semper
Atq; aliquid semper iam partis addere rebus,
Et licet ingentes expandere latius alas,
Nũ deus ergo uolet cum posit maximus esse:
Ac sine fine potens proprium cohibere vigorem,
Sponte sua: angustasq; sibi circũdare metas?
Non decet hoc certe, quare nec credere fas est
Esse deo finem, si non accepit ab ullo:
Nec dedit ipse sibi: vt ratio iã nostra probauit,
His ita præpositis, concludimus infinitum
Esse dei omnipotentis opus, ne uana potestas
Illius dici: & ne uana scientia posit,
Nã si extra cælum sciuit potuitq; creare
Plura quoq; & maiora deus, sed noluit: ergo
Scire ac posse suũ frustra est: & prorsus inane,
Si sciret quisq̃ & si posset gnauiter artem:
Exercere aliquã: nollet tamen: ac nihil unq̃
Efficeret: frustra artificis sibi nomen haberet,
Et frustra propriã uerbis extolleret artem,
Quæ non ars, imo deberet inertia dici,
Verum in diuina natura credere par est;

Esse nihil frustra aut uanũ: pulcherrima cũ sit,
Quæcũq; ergo deus potuit fecit quoq;, virtus
Ne sua uana foret ne semper pigra lateret,
Sed quoniã potuit facere infinita: putandum est
Fecisse infinita: omnẽq; explesse vigorem,
Nec seruasse in se uanum uel inutile quicq̃,
Atqui infinitum corpus posse esse negauit
Doctus Aristoteles, ego in hoc assentior illi,
Quippe extra cœli fines non ponimus vllum
Corpus, sed purã imẽsam & sine corpore lucem,
Lucem, qua nostri solis longe minor est lux,
Lucẽ, quam terreni oculi non cernere possent,
Lucẽ, quam ex se se effundit deus infinitam,
In qua habitant cum rege suo dij nobiliores,
Cętera turba minor uersatur in ęthere semper,
Ergo triplex regnum est ac mundi portio triplex;
Cœlestis, subcęlestis, quarum utraq; fine
Clausa suo est, reliquã non ullus terminus ambit,
Quę supra cęlum splendescit lumine miro,
Forte aliquis dicet, nullam sine corpore lucem
Posse dari, unde extra cęlum lucem esse negabit,
Sed frustra oblatrat nobis: frustraq; resistit,
Nam ratio mea dicta probat, verumq́; tuetur,
Dic quæso: cur sol lucet? num ꝙ sua per se est
Lucida materia: an potius sua forma dat illi

Hanc lucem, quæ tam uastũ cõplectitur orbem?
Nimirum tribuit rebus forma omnibus esse:
Vt perhibẽt physici: quibus et nos adstipulamur,
Forma igitur solis causa est ut luceat: & non
Materia, a forma uis & decor effluit omnis,
Quod si corporeis formis lux tanta tributa est,
Cur incorporeis lucem posse esse negamus?
Præsertim cum sint puræ magis & tenues &
Participes multo uberius pulchriq; boniq;,
Ergo deum formæ lucent vęmenter: at illa
Lux non est oculis mortalibu: apta videri,
Immo inter diuos quo quisq; potentior est &
Dignior: hoc etiam maiori lumine fulget,
Non aurum non gẽmę illis, non purpura honorẽ
Affert: ut nobis, lux est sua gloria diuis,
Vtq; inter stellas multo nitidißimus est sol:
Sic inter diuos lucet Rex ille deorum,
Nõ tamẽ obscurat reliquos quin perficit illos,
Tanta eius bonitas est & sapientia tanta,
Forte etiam obijciet subiectum esse aera lucis,
Ac fundamentum, proinde aer est vbi nullus
Extra oras cœli summi lucem esse negabit,
Sed pariter nunc a uero decedit ut ante:
Non etenim est aer subiectum luminis: & non
Est ut peruerse arbitratur in aere lumen,

Immo aer contra est in lumine, si bene cernat
Nõ q̃d Aristoteles sed q̃d ratio asserat ipsa,
Nam si adstans foribus clausis accensa lucerna,
Vel fax ĩmittat per rimam lumen in ædes
Obscuras, quatiatq; aliquis tunc aera: iuxta
Luminis ĩmißi radium: transire per ipsum
Aer cogetur radium nil lumine moto,
Si vero ipse aer subiectum luminis esset,
Nempe eodem motu radius quateretur & aer,
Cũq; suo haud dubie subiecto lumen abiret,
Præterea si quis nocturno tempore tædam
Accensam properans gestet: lux illa mouetur
Aßidue, mutatq; locum illustratq; tenebras,
Nunc has nũc illas, tamẽ aer ipse quiescit:
Immotusq; manet: tæda currente per ipsum,
Quod si aer esset sobiectum lucis: abiret
Progrediens cũ luce simul, numero unus & idem
Hoc autẽ non fit, sed lux stante aere pergit,
Libera ꝑ se se, & tædã comitatur euntem,
Vnde patet: ꝙ lux non indiget aere, tanq̃
Subiecto, sed stare potest absq; aeris usu,
Præsertim lux illa dei pulcherrima, cuius
Particula ĩpressa est in nostri corpore solis,
Atq; illic tanq̃ in speculo comprensa tenetur,
Nam ueluti in propria sphęra non cernitur ignis

Sub Luna positus, sed si accendatur in ipso
Materia, apparent tunc astra cadentia cœlo:
Ignitæq; trabes æstiua nocte micantes,
Atq; alia id genus humanas turbantia mentes,
Sic lux illa dei per se nequit ipsa videri:
Corporeis oculis, at fixa in Sole nitescit
Propter materiā solis quæ aptißima luci est,
Quippe ipsam talem fecit Deus, vt sua posset
Illic lux recipi: & toto fulgescere in orbe,
Allatura diem, & uitā & bona plurima rebus,
Illa etiam lux diuina est impressa aliorum
Diuorꝶ formis, quāuis non omnibus æque,
Vt non stelle omnes æquali lumine lucent:
Sed magis vna alia: quanto hæc ꝑfectior illa est,
Vtq; potest candela alias accendere plures:
Non tamen ipsa suū amittit minuit ue nitorē:
Haud secus illa dei lux, inuiolata nihilq;
Decrescens, alios impertit lumine diuos,
Verꝶ aliquis nūc me dubitans fortasse rogabit
An præter lucem quā diximus infinitam
Quicq̄ aliud quoq; sit, magni extra mœnia mūdi,
Sit licet indignū atq; impar mortalibns ausis
Ire tamen tentabo viam: qua nulla priorꝶ
Hactenus apparent nobis vestigia vatum,
Thesaurosq; dei conabor pandere terris,

Si deus ipse volet: solitoq; fauore iuuabit,
Principio patrem rerꝶ authoremq; fatendū est
Esse deum, a ꝗ ipso omne bonū pulchrūq; creari,
Quin sūmū pulchrū atq; bonū vere ipse vocatur,
Ergo vbicūq; manet deus: illic gloria secum
Stat sua, & omne bonū ac pulchrū reꝑitur ibidē,
Quocirca quicquid tellus & pontus & ęther
Pulchri habet atq; boni, totū illud cernitur extra
Cœlestes orbes, vbi summi est regia patris,
Et q̄q̄ rebus non vlla in talibus insit
Materia, haud ideo tamen entia falsa putato,
Nam sunt vera magis, magis & ꝑfecta, magisq;
Pulchra: his, materię ꝗbus est data portio rebus,
Forma etenim quęcūq; ipsam se sustinet, absq;
Materiæ auxilio: longe est perfectior illa
Quæ sine materia per se consistere non quit,
Ergo illic formæ rerꝶ sine materia sunt:
Perfectæ ac puræ: quas nec longæua vetustas
Lædere: nec uis vlla potest dissoluere fati,
Plurima sunt illic etiā pulcherrima quæ non
Corporeo in mūdo omnipotens natura creauit,
Ex quibus emanant fœlicia gaudia diuis,
Gaudia, quæ nequeunt humana voce referri,
Gaudia, quæ nullo possunt amittier æuo,
Has formas incorporeas diuina Platonis

Mens olim agnouit: quis turba inuida tanti
Scripta uiri carpat: risu'q; illudat amaro,
Sed cunctis non nosse datum est misteria diuum,
Pauci hæc percipiũt, mundi quibus ãnuit author,
Datq; suũ, ut possint speculari talia lumen,
Postremo diuum sunt illic millia tot: quot
Vel frondes habet omne nemus uel littus arenas,
Vel pisces Nereus, vel stellas maximus æther,
Immo bonorum numerus, numero non clauditur vllo,
Nam cur finitos fecit deus? infinitos
Si potuit facere: vt sua gloria latior esset,
Præsertim cum sit prorsus sine limite mundus,
Vt supra ostensum & stabili ratione probatũ est,
Verum incorporei cum sint: omniq; carentes
Materia: iccirco mutantur tempore nullo,
Non senio ęgrescunt, & nil patiuntur amari,
Non somno aut esca vtuntur, nullũq; laborem
Norunt, perpetua est illis & læta iuuentus,
Sũmaq; libertas, nulli seruitur ab vllo,
Nec quisq̃ cogit nec quisq̃ cogitur, vnum
Dũtaxat dominũ agnoscunt regemq; patremq;:
Cõmunẽ cunctis, illũ ueneratur amantq;,
Vltro illi adsistunt, parent vltro, at'q; ministrant,
Gaudentes, eius laudes & facta canentes,
Quisq; illi studet obsequio ac pietate placere,

Bella absunt, odio nullo inuidia ue laborant,
Pax æterna uiget, cõcordia maxima amorq;
Mutuus est illis semper, nulla insidiarum
Suspitio, nullus ue dolus sentitur ab illis
Deni'q; totius pars illa est optima mundi,
Qui'q; illic viuunt, sunt longe nobiliores
Quã qui habitãt cœlũ et sacris versantur ĩ astris,
Nam quãto inferior terręq; propinquior orbis
Quilibet est, tanto diuos tenet ille minores,
Atq; minora bona, & tanto est quoq; vilior idem,
Vnde vt qui supra cœli fastigia viuunt,
Sunt summe pulchri atq; boni, summe'q; beati,
Sic qui obscura habitant telluris viscera: summe
Turpes & praui & miseri inueniuntur, & illic
Nõ temere esse olim finxerunt tartara vates,
Tartara ubi scelerũ mortales digna suorum
Pręmia post mortẽ accipiunt, clausi'q; tenebris
Aeternis: frustra requiem pacemq; requirunt,
Sed q̃d ego in uentos effundo hæc verba, laborans
In cassum, & cæcis cupiens ostendere lucem?
Vsq; adeo genus humanum delyrat: ut esse
Nequaq̃ credat superos inferna'q; regna,
Maxima pars ridet, si quis post funera dicat
Humanas superesse animas; & viuere semper,
Hinc est: q̃ solis inbiant noctesq; diesq;,

Diuitijs: hæc est illoꝝ maxima cura,
Vt fiant præ alijs auro gemmisq; potentes,
Aurũ omnes vtcũq; volunt, spes oĩs in auro est,
Hinc currit furiosa audax in prœlia miles,
Hinc natis vxore domo patriaq; relictis:
Mercator maris vndisoni per cęrula vectus
Veliuola pinu, extremas procedit ad oras,
Quisqꝫ dolis studet ac furtis vt congerat aurũ,
Aurũ oẽs cupiũt & amant: placet omnibus aurũ,
Nec pœnas metuũt vllas, vbi vita recessit:
O prorsus terreni homines: solaq; figura
Discreti a brutis: solum cognoscitis aurum?
Per quod nil differt a stulto vir sapiens: &
Quod plęrunq; malis sors ĩproba donat abunde?
Discite nonnulla esse auro longe meliora:
Quæ stultis prauisq; Deus concedere non vult,
Hæc sunt virtutes: pietas prudentia necnon
Iustitia: & cunctis potior sapientia rebus,
Hęc bona quisquis habet: deus est mortalis, & idẽ
Immortalis homo, fęlix post fata futurus:
At qui non habet: & vitijs sese inquinat atris:
Morte obita in tenebras pręceps rapietur auernas
Hæc non sunt nugæ aut fabellæ aut sõnia: sed sunt
Vera quidem: immo etiam verissima, credite cęci
Credite: uæ vobis si non credetis, abibit

Nam cito vita: & me verum dixisse scietis,
Tunc demum: quum uos plutonia regna tenebũt,
Ridetis nunc: sed risus vertetur amaras
In lachrymas, tristesq; ferent hæc gaudia pęnas,
Tempus erit: quum nudi inopes miseriq; iacebũt:
Auxiliumq; humili ac lachrymosa voce rogabũt,
Multi: qui nunc diuitijs regnoq; superbi
Præ se despiciunt cunctos homines q; deosq;,
Vnde o vos quibus est cordi iustumq; piumq;,
Sortiti meliorem animam: diuina propago:
Hæc terrena instar nebulæ fugientia: quæ sors
Improba largiri stultis solet atq; scelestis:
Et quæ post paucos annos mors omnibus aufert:
Ne multum curate, & spem ne ponite in illis,
Quærite duntaxat quantum vitæ exigit vsus,
Exiguum sat erit: contenti uiuite paruo,
Sed sit uester amor cęlum: cęlestia totis
Viribus appetite: huc omnes intendite sensus,
In cęlo sunt vera bona & durantia semper,
Quę nemo stultus nemo sceleratus habebit,
In terris quęcunq; placent: sunt omnia nugę,
Quas stulti & terreni hoĩes pecudumqꝫ sodales
Optant in primis: atq; hęc bona maxima censent,
Propter quę subeunt discrimina mille: cientqꝫ
Pręlia: & opponunt stultissima pectora morti,

His se se extollunt: scarabęi stercore gaudent;
Vilia delectant uiles & turpia turpes;
Terrenis igitur: terrena hęc linquite: porci
Lętentur cœno; placeant cœlestia uobis,
Magna decent magnos: sunt fortia fortibus apta;
Terra breue hospitiū ē, patriā deus ęthere vestrā
Constituit: patrias optate reuisere sedes,
Vt quū corporeo egressi de carcere: edendos
Liqueritis canibus uestros aut uermibus artus:
Illic possitis fœlices uiuere semper,
Exempti a carne īmunda membrisq; caducis,
In quibus inclusi, multos fortasse labores
Et multos morbos, & tristia multa tulistis,
In mortis regno, & lachrymarū ualle manētes,
Nomine enim tali, digna est hæc terra vocari,
Quæ mūdi stabulū & gēitrix altrixq; malorū ē,
Regnat ubi insanus Dęmon: scelerū pater & rex,
Propterea memores mortis uos esse frequēter
Cōuenit: & uersare animo q̄ proxima sit mors
Semper: & īmineat: teloq; minetur adunco,
Quā de improuiso inuadat: q̄ sæpe iuuentam
Occupet: & pulchros importuna auferat ānos,
O fragilis nimium, īnumerisq; obnoxia uita
Casibus, o nimiū breuis atq; incerta, recedens,
Fumi instar, nūc hic moritur, nūc ille, hodie tu,
Cras

Cras ego, sic demum paulatim extinguimur oēs,
Non secus ac pecudes: lanius quas seruat ouili
Mactandas, nunc has ferro nunc percutit illas,
Cras alias: post cras alias, sic deniq; cunctas
Dilaniat: donec caulæ reddantur inanes,
Hanc igitur fragilem vitam comtennite: cuius
Principiū est fletus: mediū labor & dolor: at mors
Finis: quis talem vitam nisi stultus amabit?
Vitam aliam sperate: aliā affectate: vbi nullus
Est fletus: nullus labor accidit aut dolor aut mors
Nēpe hæc uos manet: hęc dabitur post funera uo-
Qui vitia odistis: sancteq; Deum coluistis, (bis,
Nec vestram in rebus terrenis spem posuistis:
Sed casti innocui veri puriq; fuistis,
Forte aliqui ex his q̄ credūt ītra æthera & extra
Esse deos: vellent artem quoq; discere: si qua est,
Per quam illos possent affari illosq; videre,
O q̄ sublime hoc & q̄ mirabile donum est,
Quo nihil in terris homini contingere maius
Posse puto, at pauci tanto dignantur honore,
Nam cum dęmonibus multi fortasse loquuntur:
Quos facile alliciunt precibus sacrisq; peractis,
Cum procul a terris non sint: & in aere uiuant:
Atq; hominum cætus videant adeantq; frequēter,
Immo vltro apparent multis vltroq; ministrant:

Et iuuenum magno interdum capiuntur amore,
Dij vero ętherei terras odere: hominumq;
Res dedignantur cognoscere, & impia facta
Ipsorum detestantur: renuuntq; videre,
Quippe qbus bene cōpertū est: q̄ stulta & iniqua
Sit natura hominum: q̄ fallax perfida & audax:
Contemptrix spretrix blasphematrixq; deorum,
Quare compellare ipsos & cernere coram:
Difficilis nimium labor est & gratia rara,
Quandoquidē occludunt humanis uocibus aures:
Auertuntq; oculos ab eorum muneribus: qui
Postq̄ se furtis ditarunt atq; rapinis
Particulam exiguam rerum non iure suarum
Addicunt templis: cęlum venale putantes,
O bipedes asini, diuos censetis auaros?
Et gemmas cupere: & fuluo lætarier auro?
Aut vestri auxilij vestriq; fauoris egere?
More hominum donis corrumpi creditis illos?
Non corrumpuntur pretio nec munera curant:
Cum sint fęlices: atq; omni ex parte beati,
Cū sua sint quæcunq, tenent tellus mare & ęther,
Quomodo quæ sua sunt diuis donare potestis?
Nonne ipsi potius donant hæc omnia vobis?
Ergo cum precibus flecti donisq; recusent,
Ardua res nimis est illis: præsentibus vti:

Ardua sed q̄q̄ res est: tamen aggrediemur:
Et quid in hoc valeant vires nostræ experiemur,
Principio causas quibus ipsis gratificari
Possimus superis inuestigare necesse est:
Nam neq; diuitijs neq; nobilitate mouentur:
Non regno imperio ve vllo: claris ve triumphis:
Nec curant siquis forma vel robore præstet,
Talia contemnunt prorsus: nec talia propter
Audire aut saltem dignantur cernere quenq̄,
Vnde alia est quærenda via: vt mereamur eorum
Conspectu alloquioq; frui: mea carmina forsan
Hanc monstrare viam poterunt artemq; docere:
Si modo tam pulchris adspirant numina ceptis,
Prima est mundities animiq; & corporis ob quā
Dijs homo fit gratus: diuumq; meretur amorem,
Quippe oē īmundū odere: & vęmēter abhorrēt,
Vsq; adeo ipsorū pulcherrima & optima vita est,
Quare danda opera in primis vt simus adunguē
Purgati nitidi puri & sine sordibus vllis,
Veste atra exuti & niueo candore decori,
Candida conueniunt superis: at manibus atra,
Difficile hoc fateor, nam quis sine crimine vitam
Ducit: quis macula mundus reperitur ab omni?
Cuiq; suum impressit vitium natura, nihil q; est
Tam pulchrū in terris: aliqua quin labe notetur,

Sunt quędā peccata tamen tam friuola tamq;
Exigua, vt ꝑpe nil offendant lumina diuum:
Vnde his non indignantur, nam talia non sunt
Vlcera: sed tanq̄ spetioso in corpore neui,
Queis facile indulgent veniā pia numina quādo
Norunt q̄ infirma & fragilis natura hominū sit,
At noxis grauibus ualde offenduntur, & omnes
Oderunt, spernunt, detestantur'q; scelestos,
Nec tales audire uolunt, nisi se prius ipsi
Mundarint: multis lachrymis peccata lauantes,
Abstulerintq; atras maculas candore reducto,
Et veniam precibus'q; pijs animiq; dolore
Quæsterint, iterū virtutis calle reperto,
Et veterē exuerint pellem, ceu tempore verno
Antiquas solet exuuias deponere serpens,
Qui renouatus abit: spolio inter saxa relicto,
Et caput in cœlum attollens, aı̄oq; superbus:
Ingeminat trifidis horrentia sibila linguis,
Sic dij placantur, sic se quum rite uocantur
Ostendunt: & sic nobis oracula dantur,
Est aliud tamen addendum: niueoq; colori
Iungendus roseus: facies pulcherrima tunc est,
Quū porphyriaco uariatur candida rubro,
Quid color hic roseus sibi vult? designat amorē,
Quippe amor est igni similis, flāmasq; rubentes

Ignis habere solet, color & calor exit ab illo,
Ergo opus est præter iā dicta, ut numina amemus
Vementer, nam q̄sq̄s amat fit dignus amari,
Quisquis amat superos & pure viuit: ab illis
Non poterit sperni: & fructu potietur amoris;
Quodq; petet, tandem accipiet fietq; beatus,
Sed q̄s amat superos? an qui desiderat huius
Corporis illecebras: & turpia gaudia quærit?
An qui in delicijs uolucres habet? & canibus rem
Insanus patriam vel equis oblimat alendis?
An qui omni studio fumosos ambit honores,
Histrio fortunæ: & residens in culmine bubo?
An qui in diuitijs cor fixit? & omnibus illas
Artibus agglomerat: quas numinis instar adorat?
Credite: qui terrena volunt: cœlestia nolunt,
Nemo potest dominis recte seruire duobus,
Candida q̄sq̄s amat: cōtemnat nigra necesse est,
Tristatur tenebris: qui solis lumine gaudet,
Et cui dulce placet: non delectatur amaro,
Qui ad terrā accedit: cœlū fugit, ęthera amare
Nemo potest: nisi sit terreno exutus amore,
Sed pauci heu nimium pauci contēnere possunt
Hæc terrena: alisq; animi se attollere cœlo,
Cur? quia difficile est: fateor, sed premia magna
Efficiunt facilem atq; leuem quęcunq; laborem,

Quid maius: q̃ præsentes agnoscere diuos?
Cernere & affari: nempe hęc est maxima merces:
Propter quam nil debemus non ferre libenter,
Ignaui uellent lucrari & scalpere ventrem,
Difficile est uirtutis iter: tamen: impiger illam
Assequitur: necnon pretium uirtutis honorem,
Strenuus accipiet speciosa epinicia miles,
Ignauus uero ac timidus sine laude iacebit,
Ergo laborandum est totis conatibus: ut nos
Aspiciant & ament superi: tunc omnia nobis
Prospera succedent uiuis ac morte solutis,
Quid tanti facimus terrã: quam linquere oportet
Momento exiguo? cæci fugitiua putamus
Aeternis potiora bonis: quæ insania nostra est?
Postremo reliquum est: ut crebris supplicibusq;
Insistat precibus: qui uult commercia Diuum,
Non satis est petysse semel, multum'q; diu'q;
Orandum est, donec longo post tempore uictor
Ac uoti compos diuina luce fruatur,
Non annosa vno quercus deciditur ictu,
Non stilla una cauat marmor, ne'q; ꝓtinus uno est
Condita Roma die, segetes animalia siluæ
Paulatim fiunt: longo'q; augentur ab æuo,
Tu tantum tam'q; insigne ac mirabile credis
Posse opus extemplo fieri: minimoq; labore?

Non sic ad magnos facile est accedere reges:
Et compellare: & coram auscultare vicissim,
Nõne deos longe meliores regibus esse
Censes? cur igitur venient: nisi sæpe vocentur
Et nisi suppliciter dominorum more rogentur?
Quocirca nos ne pigeat bis terq; quaterq;
Qua'q; die ĩgeminare preces: superosq; rogare:
Vt se dignentur quãdoq; ostẽdere nobis,
Alloquioq; suo nos multa arcana docere,
Hoc si fecerimus, venient mihi credite, tandem,
Nos'q; suo aduentu misera hac in carne beabunt,
Et mox in cœlo secum sine fine tenebunt,
Est ubi uera salus: & fœlicissima vita,
Tunc ire ad mundũ archetypũ sæpe atq; redire
Cunctarum'q; patrem rerum spectare licebit,
Quo melius nihil esse potest neq; pulchrius vsq̃,
Qui cuiusq; boni ac pulchri fons author origo ẽ;
Multi autẽ non posse putant contingere: ut vlli
In terris posito, diui apparere loqui ue
Dignentur: me'q; arbitrantur fingere nugas,
His facile ignosco, neq; enim dedit omnibus vnum
Natura ingenium, quidam cœlestia semper
Mente agitant: sempq; aliq̃d sublime reuoluunt,
Nõnulli tantum quę sunt mediocria curant,
Nec procul a terris multum se attollere gaudent,

Innumeri tellure iacent, nec ſurgere poſſunt
Omnino: totoq́; animo tellure morantur:
Nō ſecus ac volucres: ſpatiantur in aere quædam
Sublimi: & leuibus pennis altiſsima tranant,
Nonnullæ medias percurrunt aeris oras,
Nec multum ſublime volant: pars cætera in imo
Verſatur ſpatio: & terris vicina frequentat,
Quare non mirum eſt: ſi noſtris credere dictis
Turba nequit, ſiq̄dem turbæ craſsiſsima mens eſt,
Vera tamen ſunt quæ dixi, nam quomodo quiſq̃
Montibus in rigidis inter deſerta manere
Solus ſponte ſua, & tam durā ducere vitam,
Poſſet: nēpe breui rueret: niſi quis deus illum
Conſolans blande, tanto mœrore leuaret,
Credite: qui loca ſola colit deſertaq́;: vitans
Humanos cætus: aut prorſus deſipit: aut eſt
Plus homine, & crebro fruitur ſermone deorum,
Hoc pacto priſcos olim vixiſſe prophetas
Fama refert: multos etiā poſt funera chriſti
Quos ſanctos dixere patres: & tempore noſtro
Complures tali funguntur munere vitæ,
Hos tu hoīes cū prudenter ſciteq́; loquantur:
Cū faciant miranda & cū uētura recludant:
Delyros hebetes contēnendosq́, putabis?
An magis afflatos diuino numine credes?

Præterea multos eccleſia ſancta fuiſſe
Affirmat: qui ſæpe deos videre beatos:
Credere cur nolim cū ſancta eccleſia dicat?
Non ſunt nugæ igitur ſed conſentanea uero,
Poſſe hominem affari diuos coram: atq; videre,
Quod reor eſſe bonum ſummū finemq́; bonorum
Conctorꝝ: quæcunq; homini contingere poſſunt,
Donec præſentis vitę freta turbida ſulcat,
Cum vero elapſus mortali carcere, abibit
Spiritus: abducens ſecū hæc tria, quæ ſibi ſemper
Sunt propria, mētem, ſenſum, motū ætheris oras
Exultans petet: & fœlix perfecte erit illic,
Quippe habitans cum dijs, deus efficietur & ipſe,
O cœlum imenſum o pulcherrima regia diuum,
Quam pura es: q̃ pſpicua & mirabilis: & quot
Vndiq; ſideribus uarijs ornata renides,
Regia cunctarum pleniſsima deliciarum,
Nam ſi tot pulchris & gratis rebus abundat
Terra hoīum locus ac pecudū, uiliſsima mundi
Portio, quid de te cenſendū? ſtant ubi ſancti
Cœlicolæ: rerum domini: regesq; beati?
O vtinam poſtq̄ mea triſtia fila ſorores
Lanificæ implerint, liceat mihi corporis huius
Exempto latebris, illuc accedere: & illis
Delicijs tam mirandis ſine fine potiri,

Iam'q; ego Zodiaci diuino munere nostri
Sidera libroꝝ numero duodena peregi,
Longum opus & longo studio longoq; labore
Confectũ tandem: atq; extremo limite clausum,
Quas tibi agam grates o mũdi maxime princeps?
Qui me iussisti tam pulchra, & grandia cepta
Audere: audẽti'q; animum viresq; dedisti:
Gloria lausq; tua est: si qd mea pagina pulchri
Cõtinet atq; boni, pulchrũ nan'q; omne bonumq;
Ex te oritur, tu principium finis'q; fuisti
Tanti operis, tu rexisti mentem'q; manum'q;,
Gratulor ergo tibi soli: tuus est honor omnis,
Si qua tamen mihi debetur mercedula: posco
Te Deus hoc: vt quando aderit meta ultima vitę
Vitæ, quam noctu per inania somnia duco:
Quam redeunte die varius labor vrget & angit,
Vitæ, quã nemo sapiens non nouit amaram:
Parcere digneris misero mihi, crimina delens
Omnia quæ admisi (heu) mẽtis caligine cæca,
Atq; animam patiare meam requiescere cœlo,
Tu liber interea diuersa per oppida curre
Inuidiam subiture grauem, nam multus vbiq;
Oblatrator erit: cuius lacerabere morsu,
Nõ deerunt certe: qui cum nil edere possint
Dignũ laude: tamen gaudent maledicere semper,

Carpendisq; alijs famam uenantur inanem,
Hos tu liuidulos catulos oris'q; maligni
Exosus refuge: & doctos inquire bonosq;,
Qui pauci sunt: sed paucis potes esse beatus,
Nimirum pauca in terris deus optima gignit,
Hos reuerenter adi: & merces his exere nostras:
Quas si laudarint satis est: quid cætera dicat
Turba parum cura: & vulgi conuicia ride
Iudiciũ vulgi insulsum, imbecilla'q; mens est,
Stulta placent stultis: obsonia quisq; palato
Digna suo quęrit, non omnibus vna voluptas,
Sed docti atq; boni quę sunt pia vera & honesta
Auscultant auideq; legunt: discunt'q; libenter,
Hic cibus illorum est: hęc consolatio mentis,
Talibus ergo uiris (nisi me præsagia fallunt)
Gratus eris: vultu'q; hilari spectabere ab illis,
Vade igitur fœlix liber: & longissima viue
Tempora: quũ'q; meos tellus obduxerit artus,
Tu uarios populos diuersaq; regna superstes:
Quære: stude'q; meum late diffundere nomen.

Finis. Laus Deo. S. O. M.

Registrum.
ABCDEFGHIKLMNOPQ
RSTVXYZ & ꝯ ꝝ.
Venetijs Bernardinus Vitalis Venetus impressit.